

Yıllık Rapor 2016

Yıllık Rapor

2 0 1 6

Anayasa Mahkemesi Yayınları

ISBN: 978-975-7427-92-6

Yıllık Rapor 2016

© 2017 Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının, elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz. Yıllık Raporda yayımlanan yazılar, kaynak gösterilmeden başka bir yerde yayımlanamaz.

Fotoğraflar : T.C. Anayasa Mahkemesi

Kapak : T.C. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı Binası

Baskı - Tasarım

Epa-Mat Matbaacılık Ltd. Şti.

Tel. :0312 394 48 63

www.epamat.com.tr

Baskı Yeri ve Yılı: Ankara Nisan - 2017

İletişim ve İstem Adresi

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı

Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı

Mehmet Selim Kiraz Bulvarı

No: 4 06805 Çankaya / Ankara

Telefon : (0312) 463 73 00

Faks : (0312) 463 74 00

www.anayasa.gov.tr

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	13
I. MAHKEMENİN OLUŞUMU	17
A. GENEL KURULUN OLUŞUMU	18
B. BÖLÜMLERİN OLUŞUMU	19
1. BİRİNCİ BÖLÜM	20
2. İKİNCİ BÖLÜM	20
C. KOMİSYONLARIN OLUŞUMU	21
II. MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ	25
A. GENEL OLARAK	25
B. GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ	26
C. BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ	28
D. KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ	31
III. 2016 YILINDA MAHKEME	35
A. MAHKEMENİN OLUŞUMUNDAKİ DEĞİŞİKLİKLER	35
B. MAHKEME ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN GELİŞMELER	37
C- MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ	40
1. GENEL OLARAK	40
2. ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞBİRLİĞİ	41
a. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı	41
b. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı	42
c. Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği	42
3. ULUSAL ANAYASA MAHKEMELERİ İLE İŞBİRLİĞİ	43
4. 2016 YILINDA ULUSLARARASI İLİŞKİLER	44

IV. BAŞKAN'IN ÖNE ÇIKAN KONUŞMALARI	57
A. 54. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ AÇILIŞ KONUŞMASI	57
B. MAHKEMEMİZ ÜYELERİ SAYIN RECAİ AKYEL VE YUSUF ŞEVKİ HAKYEMEZ'İN ANT İÇME TÖRENLERİ AÇILIŞ KONUŞMASI	71
C. ASYA ANAYASA MAHKEMELERİ VE MUADİLİ KURUMLAR BİRLİĞİNİN ENDONEZYA'DA DÜZENLENEN 3. KONGRESİNDE YAPILAN KONUŞMA	81
V. 2016 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI	91
A. NORM DENETİMİNDE ÖNE ÇIKAN KARARLAR	91
1. Emniyet Mensuplarının Disiplin Suçlarını Düzenleyen Kurala İlişkin Karar (E.2015/85, K.2016/3)	91
2. Hukuk Muhakemeleri Kanununda Yer Alan Dava Dosyasının Görevli ya da Yetkili Mahkemeye Gönderilmesini Talep Etme Kuralına İlişkin Karar (E.2015/96, K.2016/9)	92
3. Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a İlişkin Karar (E.2016/135, K.2016/129)	94
4. Yasama Dokunulmazlıklarıyla İlgili Karar (E.2016/54, K.2016/157)	96
5. Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamelerin Yargısal Denetimine İlişkin Kararlar (E.2016/166, K.2016/159; E.2016/167, K.2016/160)	99
6. Sağlık Bilimleri Üniversitesi İçin Mütevelli Heyeti Adı Altında Yeni Bir Yönetim Organı Öngören ve Bu Organın Yapısını Düzenleyen Kurallara İlişkin Kararlar (E.2015/61, K.2016/172)	102
7. Bazı Kurumlarda Yönetici Pozisyonunda Çalışan Kamu Görevlilerinin Görevden Alınmaları veya Görevlerinin Sona Ermesi Durumunda Atanabilecekleri Kadroları Düzenleyen Kurala İlişkin Karar (E.2015/61, K.2016/172)	105
8. Cumhurbaşkanı'na Hakaret Suçuna İlişkin Karar (E. 2016/25, 2016/186)	107
9. Kişisel Mal Gelirlerinin Evlilik Birliğinde Edinilmiş Mal Sayılmaktan Çıkarılmasına İlişkin Karar (E. 2016/36, K. 2016/187)	110

B. BİREYSEL BAŞVURULARDA ÖNE ÇIKAN KARARLAR	115
1. ESASA İLİŞKİN KARARLAR	115
a. AYRIMCILIK YASAĞINA İLİŞKİN KARAR	115
aa. İşe İade Taleplerinin Bir Sendikaya Üye Olma Nedeniyle Reddedilmesinin Eşitlik İlkesini (Ayrımcılık Yasağı) İhlal Ettğine İlişkin Karar Remezan ORAK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/2229)	115
b. YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	117
ba. Ölüm Olayı Üzerine Yürütülen Soruşturmada Ölümün Nedeni ve Varsa Sorumlu Kişilerin Ortaya Çıkarılması İmkânını Zayıflatan Eksikliklerin Bulunmasının Yaşam Hakkının Usul Boyutunu İhlal Ettğine İlişkin Karar Doğan DEMİRHAN Kararı (B. No: 2013/3908)	117
bb. İntihar Olayıyla İlgili On Beş Yılı Aşkın Bir Sürede Sonuçlanan Yargılama Sürecinin Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettğine İlişkin Karar Elif MUTLU ve Ferhat MUTLU Kararı (B. No: 2013/3711)	118
bc. Askerlik Görevi Sırasında İntihar Eden Müteveffa Yakınlarının İdari Soruşturma Açılması Talebinin Reddedilmesinin Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettğine İlişkin Karar Sıddıka DÜLEK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/2750)	122
bd. Ölen Kişinin Yakınlarının Meşru Menfaatlerini Korumabilecek Ölçüde Soruşturma Sürecine Katılma Olanağına Sahip Kılmamalarının Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettğine İlişkin Karar Hadra AKGÜL ve Diğerleri Kararı (B. No: 2014/867)	124
be. Ölüm Olayı Üzerine Görülen Davada Uyuşmazlığın Çözümü Bakımından Esaslı İddialar Yeterli Biçimde İncelenmeden Verilen Kararın Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettğine İlişkin Karar Aysun OKUMUŞ ve Aytekin OKUMUŞ Kararı (B. No: 2013/4086)	126
bf. İşkence Edilerek Öldürülme İddiası Üzerine Yürütülen Soruşturmanın Sürüncemede Bırakılmasının Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettğine İlişkin Karar Hıdır ÖZTÜRK ve Dilif ÖZTÜRK Kararı (B. No: 2013/7832)	128

bg.Ölüm Olayına İlişkin Soruşturma İşlemlerinin Olaya Karışan Kolluk Görevlileri Marifetiyle Yaptırılmasının Soruşturma Makamının Bağımsız Olması İlkesini İhlal Ettiğine İlişkin Karar İpek DENİZ ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/1595) 134

bh.Cezaevinde İntihar Eden Müteveffanın Kendi Eylemlerine Karşı Korunamamasının Yaşamı Koruma Yükümlülüğünü İhlal Ettiğine İlişkin Karar Nejla ÖZER ve Müslim ÖZER Kararı (B. No: 2013/3782) 140

c. MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR 147

ca. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Olumlu Kararının İptali İçin Açılan Davanın Çevresel Faaliyete Yönelik İddialar Değerlendirilmeden Reddedilmesinin Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Mehmet KURT Kararı (B. No: 2013/2552) 147

cb. Unutulma Hakkına İlişkin Karar N.B.B. Kararı (B. No: 2013/5653) 150

cc. Kimliğinde Belirliliğin Sağlanmasına Yönelik Usulüne Göre Yürürlüğe Girmiş Uluslararası Sözleşme Hükümlerinin Uyumazlığın Çözümünde Göz önünde Bulundurulmamasının Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Aslan Faruk TOPRAK Kararı (B. No: 2013/2957) 153

cd. Çöp Biriktirme Saplantısı Olan Kişinin Evinin Çöp Ev Olarak Haberleştirilmesinin Kişinin Maddi ve Manevi Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar D.Ö. Kararı (B. No: 2014/1291) 155

d. İŞKENCE EZİYET VE İNSAN HAYSIYETİYLE BAĞDAŞMAYAN MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR 160

da. Ölümcül Bir Hastalığa Yakalanan ve Sağlık Durumu Cezaevi Koşullarına Uygun Olmadığı Hâlde Cezaevinde Tutulan Hükümlü Yönünden İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin Karar Murat KARABULUT Kararı (B. No: 2013/2754) 160

db. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Olarak Nitelen- dirilebilecek Eylemlere Karşı Etkili Bir Soruşturma Yapılma- masının İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağını Usul Yönünden İhlal Ettiğine İlişkin Karar İrfan YÜCESOY Kararı (B. No: 2013/7625)	163
dc. Askerlik Hizmeti Sırasında Bölük Çavuşu Tarafından Yaralan- ma İddiasının Etkili Şekilde Soruşturulmamasının Kötü Mua- mele Yasağını Usul Yönünden İhlal Ettiğine İlişkin Karar Sinan IŞIK Kararı (B. No: 2013/2482)	166
dd. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muameleye Maruz Kalındığına İlişkin Savunulabilir İddiaların Etkili Şekilde Soruşturulmamasının İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağını Usul Yönünden İhlal Ettiğine İlişkin Karar Z.C. Kararı (B. No: 2013/3262)	169
de. Göz Yaşartıcı Gaz Fişeginin Uygun Olmayan Şekilde Ateşlenmesi Sonucu Yaralamanın Meydana Gelmesinin Kötü Muamele Yasağının Maddi ve Usul Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar Özlem KIR Kararı (B. No: 2014/5097)	171
e. KİŞİ HÜRRIYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	175
ea. Gazeteci Olan Başvurucuların Tutuklanmalarının Hukuki Ol- maması Nedeniyle Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İh- lal Edildiğine İlişkin Karar Erdem GÜL ve Can DÜNDAR Kararı (B. No: 2015/18567)	175
eb. Gazeteci Olan Başvurucunun Tutuklanmasının Hukuki Olma- sı Nedeniyle Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkını İhlal Edil- mediğine İlişkin Karar Mehmet BARANSU Kararı (B. No: 2015/7231)	180
ec. MİT Tırlarının Durdurulması ve Aranması Nedeniyle Yapılan Tutuklamaların Hukuka Aykırı Olduğuna Yönelik Başvurula- rın Açıkça Dayanaktan Yoksun Olduğuna İlişkin Karar Süleyman BAĞRIYANIK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2015/9756)	188
ed. Hakimlik Yetkilerini Kötüye Kullanarak Usulsüz Karar Ver- dikleri İddiasıyla Tutuklanan Başvurucuların Başvurusunun Açıkça Dayanaktan Yoksun Olduğuna İlişkin Karar Metin ÖZÇELİK ve Mustafa BAŞER Kararı (B. No: 2015/7908)	194

f. ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI GÖSTERİLMESİNİ İSTEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	200
fa. Murisin Vasiyetnamedeki Beyanına Tanıma Şeklinde Bir Etki Atfedilmemesinin Aile Hayatına Saygı Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Fatma Julia EKİNCİLER Kararı (B. No: 2013/2758)	200
fb. Kurum E-Posta Hesabı Üzerinden Görev Harici Sosyal Amaçlı Mesajlar Gönderilmesinin Sözleşme Yenilenmemesi İşlemine Esas Alınmasının Özel Hayatın Gizliliği ve Haberleşme Hürriyetini İhlal Ettiğine İlişkin Karar Tevfik TÜRKMEN Kararı (B. No: 2013/9704)	205
fc. Başvurucunun Eşine Ait Olduğu İddia Edilen Cinsel İçerikli Ses Kayıtlarından Dolayı Yurt Dışı Sürekli Görev Atamasının İptal Edilmesinin Özel Hayata Saygı Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Adem YÜKSEL Kararı (B. No: 2013/9045)	208
fd. Hangi Hukuki İşleme Esas Alınacağı Konusunda Bilgi Verilmeden Temin Edilen İfadenin Özel Hayatın Gizliliği Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar G. G. Kararı (B. No: 2014/16701)	212
fe. Kamu Makamlarının Aile Konutunun Korunmasına İlişkin Pozitif Yükümlülüklerini Yerine Getirmeleri Nedeniyle Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edilmediğine İlişkin Karar Melahat KARKİN Kararı (B. No: 2014/17751),	216
g. DÜŞÜNCEYİ AÇIKLAMA VE YAYMA HÜRRİYETİNE İLİŞKİN KARARLAR	221
ga. Çalıştığı İşyerindeki Sorunları BİMER'e Bildiren İşçinin İş Akdinin Fesh Edilmesinin İfade Özgürlüğünü İhlal Ettiğine İlişkin Karar İlter NUR Kararı (B. No: 2013/6829)	221
h. MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	223
ha. Bankanın Mali Piyasalara Daha Fazla Zarar Vermemesi ve Müdirlere Haklarının Korunması Amacıyla TMSF'ye Devredilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar Halis TOPRAK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/4488)	223

hb. Verginin Kanuniliği İlkesi Gereği Kanuni Düzeyde Sağlanma- sı Gereken Öngörülebilirliğin ve Anlaşılabilirliğin Sağlanma- mamasının Mülkiyet Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Narsan Plastik San. Tic. Ltd. Şti. Kararı (B. No: 2013/6842)	229
hc. Kamulaştırma Yoluyla Yapılan Müdahale Bakımından Kamu Yararı Amacının Somut Olarak Gerçekleştirilmemesinin Mül- kiyet Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Nusrat KÜLAH Kararı (B. No: 2013/6151)	232
hd. İyi Niyetli Üçüncü Kişinin Hakları Gözetilmeyerek Alacağını Tahsil Etme İmkânının Ortadan Kaldırılmasının Mülkiyet Hak- kını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Tasfiye Halinde Cemtur Seyahat ve Turizm Ltd. Şti. Kararı (B. No: 2013/865)	234
he. Avlanma Kabahatinde Kullanıldığı Gerekçesiyle Aracın Mül- kiyetinin Kamuya Geçirilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Et- mediğine İlişkin Karar Fatma ÇAVUŞOĞLU ve Bilal ÇAVUŞOĞLU Kararı (B. No: 2014/5167)	238
k. ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	242
ka. Yargıtay Üyesi Olan Başvurucunun Çalıştığı Dairenin Değişti- rilmesine İlişkin Uyuşmazlığın Adil Yargılanma Hakkı Kapsa- mında Olmaması Nedeniyle Kabul Edilemezliğe İlişkin Karar Ahmet KÜTÜK Kararı (B. No: 2015/19099)	242
kb. Eşini Öldüren Zanlıya Haksız Tahrik Nedeniyle İndirim Yapıl- mamasının Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkını İhlal Et- mediğine İlişkin Karar Hüseyin Güneş ÖZMEN Kararı (B. No: 2014/1514)	245
kc. Hangi Yargı Kolunun Görevli Olduğuna İlişkin Olarak Oluşan Hukuki Belirsizliğin Giderilmesine Yönelik Mekanizmaların İşletilmemesi Nedeniyle Kanuni Hâkim Güvencesinin İhlal Edildiğine İlişkin Karar Mehmet ÇELİK Kararı (B. No: 2015/889)	248
kd. Yürütmenin Durdurulması Kararının Uygulanmamasının Hükmün İcra Edilmesini İmkânsız Hâle Getirecek veya Aşı- rı Derecede Zorlaştıracak Bir Nitelikte Olmaması Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar Hakan YILDIZ Kararı, (B. No: 2014/8804)	252

- ke. Müdafî Olmaksızın Alınan ve Daha Sonra Mahkemede Doğrulanmayan İfadelerin Belirleyici Kanıt Olarak Mahkûmiyete Esas Alınmasının Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkıyla Bağlantılı Olarak Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar
Yusuf KARAKUŞ ve Diğerleri Kararı, (B. No: 2014/12002) 254
- kf. Beyanı Belirleyici Delil Olarak Kabul Edilen İddia Tanığının Sorgulanmasına Fırsat Verilmemesinin Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Tanık Sorgulama Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar
Sertaç KILIÇARSLAN Kararı (B. No: 2013/7090) 257

2. TEDBİRE İLİŞKİN ARA KARARLAR 259

- a. Şırnak İli Cizre İlçesinde Uygulanan Sokağa Çıkma Yasağı Kapsamında Yapılan Tedbir Taleplerinin Reddine İlişkin Karar
Mehmet YAVUZEL ve Diğerleri Kararı (B. No: 2016/1652) 259
- b. Sınır Dışı İşleminin Yürütmesinin Durdurulmasına Yönelik Tedbir Talebinin Kabulüne İlişkin Karar
M.A. Kararı (B. No: 2016/220) 263
- c. Ceza İnfaz Kurumunda Tutulan Çocukların Maddi ve Manevi Bütünlüklerinin Korunmasına Yönelik Tedbir Talebinin Kabulüne İlişkin Karar
Şükran İRGE Kararı (B. No: 2016/8660) 264
- d. Ceza İnfaz Kurumunda Fiziksel Özelliklerine Uygun Olmayan Koşullarda Tutulan Başvurucunun Tedbir Talebinin Kabulüne İlişkin Karar
Ersan NAZLİER Kararı (B. No: 2015/19917) 265
- e. Ceza İnfaz Kurumunda Tutulma Koşullarının Yaşam Bakımından Tehlike Oluşturduğu İddialarına Yönelik Tedbir Talebi Hakkında Karar Verilmesine Yer Olmadığına İlişkin Karar
Mecit GÜMÜŞ Kararı (B. No: 2016/5991) 266

C. DİĞER KARARLAR 268

1. Anayasa Mahkemesi Üyeleri Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN'ın Meslekten Çıkarılmalarına İlişkin Karar (E.2016/6, K.2016/12) 268

VI. İSTATİSTİKLER 283

A. NORM DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER 285

- 1- YILLARA GÖRE GELEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI 285

2- ÖNCEKİ YILLARDAN DEVREDEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI	285
3- 2016 YILI TOPLAM BAŞVURULARI VE KARARA BAĞLANAN BAŞVURU SAYISI	286
4- YILLARA GÖRE SONRAKİ YILA DEVREDEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI	286
5- YILLARA GÖRE GELEN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI	287
6- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI	287
7- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İPTAL DAVALARINDA VERİLEN KARARLAR	288
8- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İTİRAZ BAŞVURULARINDA VERİLEN KARARLAR	288
B- SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER	289
1- YILLARA GÖRE MAHKEMEMİZE GÖNDERİLEN VE KARARA BAĞLANAN HESAP İNCELEME SAYISI	289
C. BİREYSEL BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER	290
1- YILLARA GÖRE TOPLAM BAŞVURU SAYISI	290
2- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURU SAYISI	290
3- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARDA VERİLEN KARARLAR	291
4- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN BİRİMLERE GÖRE DAĞILIMI	291
5- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN - GELEN BAŞVURU ORANI (%)	292
6- YILLARA GÖRE ESAS İNCELEMESİ YAPILAN BAŞVURU SAYISI	292
7- YILLARA GÖRE EN AZ BİR HAK İHLALİ BULUNAN BAŞVURU SAYISI	293
8- YILLARA GÖRE HAK İHLALİNİN BULUNMADIĞINA KARAR VERİLEN BAŞVURU SAYISI	293
9- 2016 YILINDA İHLAL KARARLARINDAKİ ÇEŞİTLİLİK VE ARTIŞ	294
10-YILLARA GÖRE AİHM'E TÜRKİYE ALEYHİNE YAPILAN VE YARGISAL BİR OLUŞUMA SEVK EDİLEN BAŞVURU SAYISI	295

TAKDİM

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı

Demokrasilerde anayasa mahkemelerinin varlık nedeni anayasayı ve onun güvenceye aldığı temel hak ve hürriyetleri korumaktır. Türk Anayasa Mahkemesi, gerek norm denetimi gerekse bireysel başvuru alanında anayasal adaleti sağlamak amacıyla kararlar vermektedir.

Anayasa Mahkemesinin kendisine verilen görev çerçevesinde temel hak ve hürriyetlerin korunmasına yaptığı katkıyı ortaya koymak gerekir.

Bu kapsamda ikincisi 2016 yılı için hazırlanan Anayasa Mahkemesi Yıllık Raporu, hesap verilebilirlik ve şeffaflık bağlamında önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Anılan işlevin yerine getirilmesi amacıyla hazırlanan bu raporun birinci bölümünde Mahkememiz Genel Kurulu, Bölümleri ve Komisyonlarının oluşumuna ilişkin kısa bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde Genel Kurulun, Bölümlerin ve Komisyonların görevleri ile yetkileri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde Mahkemenin yapısında, işleyişinde, yaklaşımında, basın ve halkla olan ilişkilerinde, yayın ve eserleri ile ulusal ve uluslararası ilişkilerinde meydana gelen değişikliklere, gelişmelere ve yeniliklere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde Mahkemenin 54. kuruluş yıl dönümü etkinliği sırasında yapılan açılış konuşması ile diğer etkinliklerde yapılan konuşmalar bulunmaktadır.

Raporun beşinci bölümünde Mahkemenin çeşitli konulardaki içtihatlarını ortaya koymak amacıyla 2016 yılında sonuçlandırılmış, gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvurularda öne çıkan kararlara özet hâlinde yer verilmiştir.

Bununla Mahkemenin temel hak ve özgürlüklere olan yaklaşımının ortaya konması ve başta akademisyenler ile hukuk uygulayıcıları olmak üzere içtihatları takip eden tüm ilgililere katkı sunulması amaçlanmıştır. Raporun ana omurgasını bu bölüm oluşturmakta olup bu durum Mahkemenin temel ürününün kararları olması olgusundan kaynaklanmaktadır.

Son bölümde çeşitli istatistiki bilgilere grafikler eşliğinde yer verilmek suretiyle Mahkemenin 2016 yılı performansının yıllara göre karşılaştırılması yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesince ikincisi hazırlanan bu raporun hukukun üstünlüğünün sağlanmasına ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin toplumsal bilincin artırılmasına katkıda bulunması dileklerimle.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHKEMENİN OLUŞUMU

I. MAHKEMENİN OLUŞUMU

Anayasa'nın 149. ve Kanun'un 20. maddelerine göre Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, Bölümler ve Komisyonlar hâlinde çalışır.

Anayasa Mahkemesi on yedi üyeden oluşur. 16 Nisan 2017 tarihli halk oylamasında kabul edilen Anayasa değişikliği sonucunda askeri yargının kaldırılması nedeni ile Mahkemenin üye sayısı on beşe indirilmiştir.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi, iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyaset bilimleri dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Mahkemeye üye seçilebilmek için kırk beş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dâhil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Mahkeme üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir başkan ve iki başkanvekili seçilir, süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa'nın ilk hâline göre Mahkeme üyeleri süreyle sınırlı olarak seçilmezken Anayasa'nın 147. maddesinde 7.5.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile üyelerin on iki yıl için seçilecekleri hükmü getirilmiştir. Bir kimse iki defa Mahkeme üyesi seçilememektedir. Mahkeme üyeleri altmış beş yaşını doldurunca emekliye ayrılmaktadır.

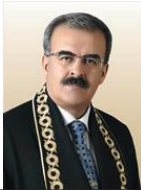
Anayasa'nın 149. ve Kanun'un 20. maddelerine göre Anayasa Mahkemesi genel kurul, bölümler ve komisyonlar hâlinde çalışır.

* 21.1.2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanun'un 17. maddesi ile Anayasa'ya eklenen geçici 21. maddenin (D) fıkrasına göre Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nden Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiş bulunan kişilerin herhangi bir sebeple görevleri sona erene kadar üyelikleri devam eder.

A. GENEL KURULUN OLUŞUMU

Genel Kurul, Mahkemenin on yedi üyesinden oluşur. Genel Kurul, başkanın veya belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanır.

31.12.2016 tarihi itibarıyla Genel Kurulun oluşumu şu şekildedir:

				
Başkan Prof. Dr. Zühtü ARSLAN	Başkanvekili Burhan ÜSTÜN	Başkanvekili Prof. Dr. Engin YILDIRIM	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Serruh KALELİ
				
Üye Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Recep KÖMÜRCÜ	Üye Nuri NECİPOĞLU	Üye Hicabi DURSUN	Üye Celal Mümtaz AKINCI
				
Üye Muammer TOPAL	Üye M. Emin KUZ	Üye Hasan Tahsin GÖKCAN	Üye Kadir ÖZKAYA	Üye Rıdvan GÜLEÇ
				
Üye Doç. Dr. Recai AKYEL	Üye Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ			

B. BÖLÜMLERİN OLUŞUMU

Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere başkan haricindeki üyelerden iki Bölüm kurulur. Her Bölüm bir başkanvekili ile yedi üyeden oluşur. Bölümler, Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm olarak adlandırılır.

Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere başkan haricindeki üyelerden iki Bölüm kurulur. Her Bölüm bir başkanvekili ile yedi üyeden oluşur. Bölümler, Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm olarak adlandırılır.

Bölümlerde görev alacak başkanvekilleri dışındaki üyeler, geliş kaynakları ve Bölümler arasında dengeli dağılım esasları gözetilerek başkan tarafından belirlenir. İlgili üyenin talebi ya da başkanvekillерinden birinin önerisi üzerine başkan tarafından üyelerin Bölüm değişikliklerine karar verilebilir.

Bölümler, başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımı ile toplanır. başkanvekilinin bulunmadığı durumlarda Bölüme, en kıdemli üye başkanlık eder. Bölümlerdeki heyetlerin oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılar, listedeki sıralamaya göre ilk dört üye ve başkanvekilinden oluşan heyet tarafından yapılır. Daha sonraki aylarda, kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüm ilişkine ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Bölüm toplantı yeter sayısı sağlanamadığı takdirde Bölüm başkanı Bölüm içinden, bunun mümkün olmaması hâlinde Bölüm başkanının önerisi üzerine başkan diğer Bölümden toplantılara katılmayan üyeleri kıdem sırasına göre toplantıya katılmakla görevlendirir.

31.12.2016 tarihi itibarıyla Bölümlerin oluşumu şu şekildedir:

1. BİRİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 29. maddesine göre 2016 yılında Birinci Bölüm toplantılarına dönüşümlü olarak katılacak üyelerin listeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

SIRA	ADI SOYADI	UNVANI
1	Burhan ÜSTÜN	başkan
2	Serruh KALELİ	Üye
3	Nuri NECİPOĞLU	Üye
4	Hicabi DURSUN	Üye
5	Hasan Tahsin GÖKCAN	Üye
6	Kadir ÖZKAYA	Üye
7	Rıdvan GÜLEÇ	Üye
8	Yusuf Şevki HAKYEMEZ	Üye

2. İKİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 29. maddesine göre 2016 yılında İkinci Bölüm toplantılarına dönüşümlü olarak katılacak üyelerin listeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

SIRA	ADI SOYADI	UNVANI
1	Engin YILDIRIM	başkan
2	Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye
3	Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye
4	Recep KÖMÜRCÜ	Üye
5	Celal Mümtaz AKINCI	Üye
6	Muammer TOPAL	Üye
7	M.Emin KUZ	Üye
8	Recai AKYEL	Üye

C. KOMİSYONLARIN OLUŞUMU

İçtüzük'ün 32. maddesine göre, bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan Komisyonlar bulunmaktadır. Bunlar, bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilmektedir. Bölüm başkanı, Komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Anayasanın 149. maddesinin birinci fıkrasına göre bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir. Nitekim bu hüküm çerçevesinde Kanun'un 20. ve İçtüzük'ün 23. maddeleri uyarınca Komisyonlar kurulmuştur.

İçtüzük'ün 32. maddesine göre bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan Komisyonlar bulunmaktadır. Bunlar, bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilmektedir. Bölüm başkanı, komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Komisyonların oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılara listedeki sıralamaya göre en kıdemsiz üye katılmaz. Daha sonraki aylarda kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Komisyon üyeliklerinde eksiklik olması hâlinde toplantıya katılmayan üye, Bölüme ait ilgili Komisyondaki eksik üyenin yerine görev alır.

Genel Kurul, Bölümlere bağlı Komisyonların ve Komisyonları oluşturan üye sayılarının değiştirilmesine karar verebilir. Bu takdirde yukarıda belirtilen usulle Komisyonlar yeniden oluşturulur.

İKİNCİ BÖLÜM

MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ

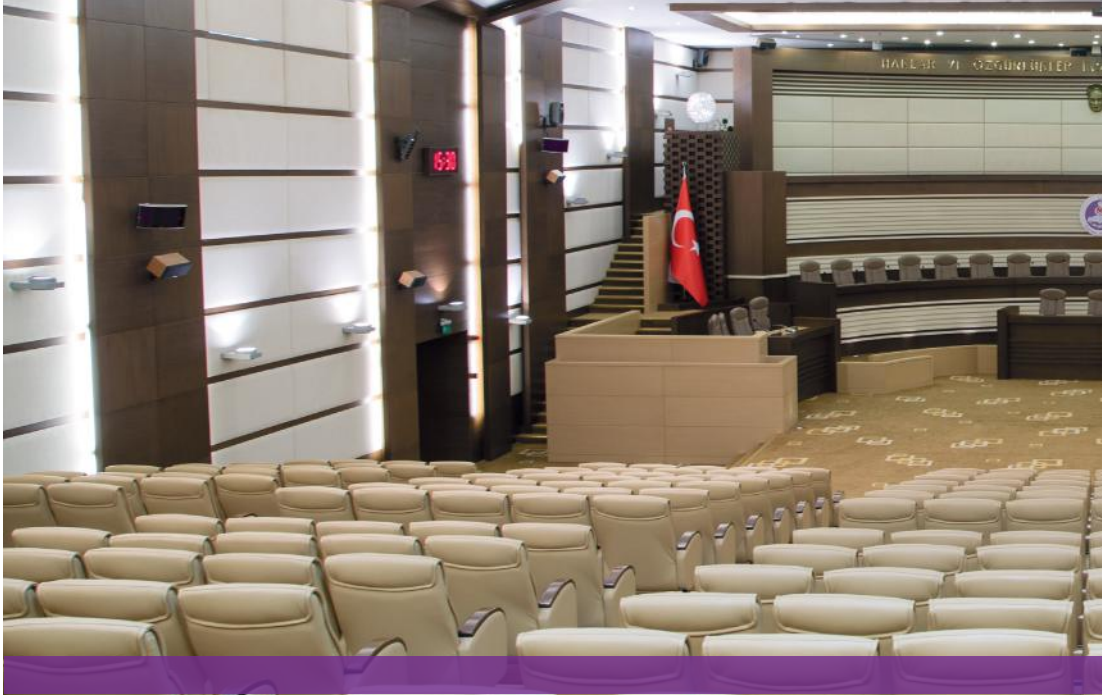
II. MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ

A. GENEL OLARAK

Mahkemenin görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Kanunların, kanun hükmünde kararnamelemlerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde veya hükümlerinin şekil ve esas yönünden; Anayasa değişikliklerinin ise sadece şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla açılan iptal davalarına bakmak
- b) Anayasa'nın 152. maddesine göre mahkemelerce itiraz yoluyla kendisine intikal ettirilen işleri karara bağlamak
- c) Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlamak
- ç) Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarını görevleri ile ilgili suçlardan Yüce Divan sıfatıyla yargılamak
- d) Siyasi partilerin kapatılmasına ve devlet yardımından yoksun bırakılmasına ilişkin davalar ile ihtar başvuruları ve dağılma durumunun tespiti taleplerini karara bağlamak
- e) Siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimini yapmak veya yaptırmak
- f) Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya milletvekilliklerinin düşmesine ya da milletvekili olmayan bakanların dokunulmazlıklarının kaldırılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi hâllerinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekilinin Anayasa, kanun veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal taleplerini karara bağlamak
- g) Mahkeme üyeleri arasından Anayasa Mahkemesi başkanı ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek
- ğ) Anayasa'da kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek

Mahkeme kendisine verilen bu görevleri Genel Kurul, iki Bölüm ve her bir Bölüme bağlı Komisyonlar aracılığıyla yerine getirir.

B. GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ

Mahkemenin on yedi üyesinden oluşan, başkanın veya belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on üyeyle toplanan Genel Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:

- a) İptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bakmak
- b) Siyasi partilere ilişkin dava ve başvuruları karara bağlamak, malî denetim yapmak
- c) İçtüzük'ü kabul etmek veya değiştirmek
- ç) Başkan ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek
- d) Bireysel başvurulara ilişkin olarak Bölümlerin kararları arasında oluşmuş veya oluşabilecek farklılıkları gidermek, Bölümlerce Genel Kurula sevk edilen konuları karara bağlamak
- e) Bölümler arasında iş bölümü yapmak

Yüce Divan Salonu

- f) Başkanın çağrısı üzerine Bölümler arasında meydana gelen iş bölümü uyumsuzluklarını kesin olarak karara bağlamak
- g) Bölümlerden birinin yıl içinde gelen işlerinin normal çalışmayla karşılanamayacak şekilde artması, Bölümler arasında iş bakımından dengesizlik meydana gelmesi ya da fiili veya hukuki imkânsızlıktan bir Bölümün görevine giren işe bakamaması hâlinde diğer Bölümü görevlendirmek
- ğ) Üyeler hakkında disiplin ve ceza soruşturması açılmasına, soruşturma ve kovuşturma tedbirlerine, gerektiğinde disiplin cezası verilmesine ya da üyeliğin sona erdirilmesine karar vermek
- h) İtirazları incelemek
- ı) Kanun'da ve İçtüzük'te Genel Kurula bırakılan görevleri yerine getirmek

Genel Kurul, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur. Anayasa değişikliklerinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmaya karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin sayısının üçte iki oyçokluğu aranır.

C. BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ

Esas inceleme sonunda başvuruçunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine Bölümlerce karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir.

Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere her biri başkanvekili ile yedişer üyeden oluşan iki Bölüm bulunur. Bölümler başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımı ile toplanır. Başkanvekilinin bulunmadığı durumlarda Bölüme en kıdemli üye başkanlık eder.

Bölümlerin görev ve yetkileri şunlardır:

- Komisyonlar tarafından kabul edilebilir bulunan başvuruların esas incelemesini yapmak
- Komisyonlarca kabul edilebilirliği karara bağlanamamış başvuruların Bölüm

Yüce Divan Müzakere Salonu

başkanınca gerekli görüldüğü takdirde kabul edilebilirlik ve esas incelemesini birlikte yapmak

Bölümler, kabul edilebilirliğe ilişkin bir engelin varlığını tespit etmeleri ya da bu durumun sonradan ortaya çıkması hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verebilir.

Bölümlerden birinin görülmekte olan bir başvuruya ilişkin olarak vereceği karar, Bölümlerin önceden vermiş olduğu bir kararla çelişecekse ya da konunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görülürse ilgili Bölüm dosyadan el çekebilir. Bölüm başkanı başvuruyu Genel Kurul önüne götürmek üzere başkana iletir.

Bölümler, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır.

Esas inceleme sonunda başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine Bölümlerce karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Bu durumda Mahkemenin önünde aşağıdaki seçenekler mevcuttur:

a) Bölüm, ihlalin bir mahkeme kararından kaynaklandığını tespit ederse ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. İlgili mahkeme, Bölümün ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yeniden yargılama yapar ve mümkünse dosya üzerinden ivedilikle karar verir.

b) Bölümlerce yapılan inceleme sonunda başvurunun bir hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi hâlinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı takdirde başvuru lehine uygun bir tazminata hükmedilebilir.

c) Tazminat miktarının tespitinin daha ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmesi hâlinde Bölüm bu konuyu kendisi karara bağlamaksızın genel mahkemelerde dava açılması yolunu gösterebilir.

Bölümler Toplantı Salonu

D. KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ

Başvurunun kabul edilebilirliği ya da edilemezliği kararları Komisyonlarca oybirliği ile alınır. Oybirliği sağlanamayan durumlarda karar vermek üzere başvuru, Bölüme havale edilir.

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan Komisyonlar bulunmaktadır. Bunlar bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilir. Bölüm başkanı, Komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Bireysel başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için başvurunun, Kanun'un 45 ila 47. maddelerinde öngörülen şartları taşıması gerekmektedir. Kabul edilebilirlik incelemesi Komisyonlarca yapılır.

Başvurunun kabul edilebilirliği ya da edilemezliği kararları Komisyonlarca oybirliği ile alınır. Oybirliği sağlanamayan durumlarda karar vermek üzere başvuru, Bölüme havale edilir.

Kabul edilemezlik kararları kesindir ve ilgililere tebliğ edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2016 YILINDA MAHKEME

III. 2016 YILINDA MAHKEME

A. MAHKEMENİN OLUŞUMUNDAKİ DEĞİŞİKLİKLER

“Anayasal düzene karşı her türlü demokrasi dışı girişimi reddediyor ve demokratik hukuk devletinin yanında olduğumuzun aziz milletimizce bilinmesini istiyoruz.”

2016 yılı Türk ve dünya siyasi tarihinde kalıcı iz bırakacak bir demokrasi mücadelesini barındırmaktadır. 15 Temmuz 2016 gecesı Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde örgütlenmiş bir cunta, darbe girişiminde bulunmuş; aziz Türk milletinin kahramanca mücadelesi neticesinde kazanan özgürlük ve demokrasi olmuştur.

15 Temmuz darbe teşebbüsünün amacı, esas itibarıyla demokratik anayasal düzeni ve onun koruduğu temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaktı. Anayasa Mahkemesi de darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gecenin ilk saatlerinde çatışmalar devam ederken yaptığı açıklamayla bu teşebbüsü “anayasal düzene karşı demokrasi dışı bir girişim” olarak tanımlamış ve açıkça reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi demokratik hukuk devletine karşı her türlü saldırıyı reddettiğini, yayımladığı duyuru ile ülke ve dünya kamuoyuna duyuran ilk kamu kurumu olmuştur. Mahkeme, tarihinde ilk kez açıklama yayımlamak suretiyle Anayasa ve temel hakların yanında olduğunu şu satırlarla ilan etmiştir:

“Anayasal düzene karşı her türlü demokrasi dışı girişimi reddediyor ve demokratik hukuk devletinin yanında olduğumuzun aziz milletimizce bilinmesini istiyoruz.”

Temel amacı devleti ele geçirmek olan ve Millî güvenliği tehdit eden “Fetullahçı Terör Örgütü” (FETÖ) ve/veya “Paralel Devlet Yapılanması” (PDY) özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), mülki idare birimleri, yargı teşkilatı, kolluk birimleri, eğitim kurumları gibi yerlerde kadrolaşmıştır. 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından FETÖ/ PDY ile daha etkili mücadele edilebilmesi amacıyla olağanüstü hâl ilan edilmiş ve bu kapsamda 667 sayılı Olağanüstü hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmıştır. Anılan KHK’nın 3. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun oybirliği ile “Paralel Devlet Yapılanması” ile ilgileri olduğu kanaatine vardığı üyeler Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN’ın meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına 4.8.2016 tarihinde karar verilmiştir.

İki üyenin meslekten çıkarılmalarının ardından 25.8.2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN üst kademe yöneticileri arasından Sayın Doç. Dr. Recai AKYEL'i, Yükseköğretim Kurulunun gösterdiği üç aday arasından ise Sayın Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ'i Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçmiştir.

Üyeler Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Üye Doç. Dr. Recai AKYEL'in Ant İçme Töreni

İki üyenin meslekten çıkarılmalarının ardından 25.8.2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN üst kademe yöneticileri arasından Sayın Doç. Dr. Recai AKYEL'i, Yükseköğretim Kurulunun gösterdiği üç aday arasından ise Sayın Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ'i Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçmiştir.

Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Doç. Dr. Recai AKYEL

B. MAHKEME ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN GELİŞMELER

2016 yılında verilen kararlarda Mahkeme yaşam hakkından ifade özgürlüğüne, maddi ve manevi varlığın korunması hakkından kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına, adil yargılanma hakkından özel hayata saygı hakkına, ayrımcılık yasağından mülkiyet hakkına kadar bir dizi temel hak ve özgürlüğün koruma alanını genişleten ve standartlarını yükselten bir yaklaşım benimsemiştir.

Mahkeme, “hak-eksenli” yaklaşımını, 2016 yılında da devam ettirmiş ve bu konuda yeni adımlar atmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda Mahkeme, norm denetimi ve bireysel başvuru yoluyla anayasal ve bireysel adaleti sağlamaya çalışan ve sonuçta temel hak ve özgürlüklerin önemli ölçüde güvencesi hâline gelen bir kurum olarak işlev görmeye devam etmiştir.

2016 yılında verilen kararlarda Mahkeme yaşam hakkından ifade özgürlüğüne, maddi ve manevi varlığın korunması hakkından kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına, adil yargılanma hakkından özel hayata saygı hakkına, ayrımcılık yasağından mülkiyet hakkına kadar bir dizi temel hak ve özgürlüğün koruma alanını genişleten ve standartlarını yükselten bir yaklaşım benimsemiştir.

Mahkemenin verdiği bu kararlar, bir yandan ülkemizde uzun yıllar amaçlanan insan hakları standardının yükseltilmesine hizmet ederken diğer yandan evrensel hukuk birikimine katkıda bulunulmasına imkân tanımakta ve uluslararası alanda ülkemizin saygınlığını artırmaktadır.

Norm denetimi ve bireysel başvurulara ilişkin 2015 yılında başlatılan ve olumlu sonuçları gözlemlenen yeni uygulamalar 2016 yılında da sürdürülmüştür.

Bireysel başvuru incelemesinde 2015 yılı sonunda hayata geçirilen ikili yapı çerçevesinde kurulan Filtraj Birimi, başvuru dosyalarının filtreleme işlemlerinin öngörülen hedeflerle uyumlu şekilde ve başarıyla yürütülmesini sağlamıştır.

İlk bakışta kabul edilemez olduğu anlaşılan başvuruların Filtraj Biriminde görevli raportörlerce, karar taslaklarının hazırlanması ve Komisyonlarca derhâl karara bağlanması, anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşıyan başvuruların daha etkili bir şekilde incelenebilmesine imkân tanımıştır.

Filtraj biriminin kullandığı kabul edilemezlik karar şablonlarının sayısının artırılması da 2016 yılı içindeki önemli gelişmeler arasındadır.

Bireysel başvuruda etkinlik sağlamaya yönelik olarak raportörlerin haklar temelinde görevlendirilmesi suretiyle oluşturulan hak gruplarının sayısı gelişen ihtiyaçlar çerçevesinde artırılmış ve anılan grupların çalışma alanına giren dosyaların bu gruplarca hızla sonuçlandırılması yolunda önemli ilerlemeler sağlanmıştır.

İçtihat uyumunun ve dosya koordinasyonun sağlanması açısından derdest başvuruların sınıflandırılmasında kullanılan ve 2015 yılında ilk uygulamaları yapılan kodlamalar, ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmiştir.

Bireysel başvuruda etkinlik sağlamaya yönelik olarak raportörlerin haklar temelinde görevlendirilmesi suretiyle oluşturulan hak gruplarının sayısı gelişen ihtiyaçlar çerçevesinde artırılmış ve anılan grupların çalışma alanına giren dosyaların bu gruplarca hızla sonuçlandırılması yolunda önemli ilerlemeler sağlanmıştır.

Karar taslaklarının redaksiyon incelemesini yapmak üzere Mahkeme bünyesinde görevlendirilen dil uzmanlarının sayısı artırılmıştır.

Bireysel başvuruya ilişkin kabul edilemezlik rehberleri güncellenerek kurum içi kullanıma sunulmuştur. Anılan rehberlerin yakın zamanda yayımlarak kamuoyuyla paylaşılması öngörülmektedir.

Müzakere Salonu

“

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yapılan adli ve idari işlemler dolayısıyla Anayasa Mahkemesine 2016 yılında beklenenin çok üzerinde (yıllık ortalamanın yaklaşık 4 katı) bireysel başvuru yapılmıştır. Bu başvuruların kayda alınmaları, sınıflandırılmaları ve makul bir sürede sonuçlandırılabilmesi için ilave bazı tedbirler alınmıştır. Bu çerçevede bu başvuruların takibine ilişkin kodlar oluşturulmuş, liste usulünde karar yazım yapısı ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmiş ve idari personelin çalışma düzeni bu yeni duruma göre yeniden yapılandırılmıştır.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yapılan adli ve idari işlemler dolayısıyla Anayasa Mahkemesine 2016 yılında beklenenin çok üzerinde (yıllık ortalamanın yaklaşık 4 katı) bireysel başvuru yapılmıştır. Bu başvuruların kayda alınmaları, sınıflandırılmaları ve makul bir sürede sonuçlandırılabilmesi için ilave bazı tedbirler alınmıştır. Bu çerçevede bu başvuruların takibine ilişkin kodlar oluşturulmuş, liste usulünde karar yazım yapısı ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmiş ve idari personelin çalışma düzeni bu yeni duruma göre yeniden yapılandırılmıştır.

2016 yılında e-devlet portalı üzerinden Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuruların safahatının sorgulanabilmesi imkânı sağlanmıştır.

Basın biriminin çalışmaları izleme, raporlama, basın duyurusu yayımlama ve basın-

la kurumsal iletişimin geliştirilmesi yönlerinden devam ettirilmiştir. Anayasa Mahkemesi kararlarına ilişkin 2016 yılında 57 basın duyurusu yayınlanmıştır.

Yine bu dönemde Mahkemenin yayın ve halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamında birçok eser hazırlanmış, yayımlanmış, eserlerin iç ve dış dağıtımı yapılmıştır. Bu çerçevede “Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi”nin 51. sayısı 6 cilt olarak, “2015 yılı Basın Duyuruları”, “Bireysel Başvuru Seçme Kararlar”, “Anayasa Mahkemesi Tanıtım Kitapçığı”, “Constitutional Justice in Asia ‘Principles of Fair Trial’”, “2015 Yıllık Rapor” ve İngilizcesi “Annual Report 2015”, 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ilişkin “Anayasa Yargısı Sempozyum Bildirileri” adlı kitapların basımları, iç ve dış dağıtımları gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca 2016 yılı içinde Mahkeme kütüphanesine 1.387 yeni yayın kazandırılmıştır.

C- MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

1. GENEL OLARAK

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, dünyanın en köklü anayasa mahkemelerinden biri olarak insan hakları ve anayasanın yorumlanması alanlarında verdiği önemli kararlarıyla son yıllarda Dünya anayasa yargısı camiasının dikkatini çekmektedir.

Türkiye’nin pek çok ülkeyle tarihsel ve kültürel ilişkisi bulunması nedeniyle Anayasa Mahkemesi, hem Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı’nın hem de Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği’nin ilk üyeleri arasında yer almıştır. Anayasa Mahkemesi, ayrıca dünyadaki bütün anayasa yargısı organları ve organizasyonlarının çatı organizasyonu olan dünya Anayasa Yargısı Konferansı’nın kurucu üyesidir.

Anayasa Mahkemesi gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla işbirliğine büyük önem vermektedir.

Mahkememiz tarafından her yıl düzenlenen geleneksel kuruluş yıldönümü etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen sempozyumlara ülkemizden ve yabancı ülkeler-

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, dünyanın en köklü anayasa mahkemelerinden biri olarak insan hakları ve Anayasa’nın yorumlanması alanlarında verdiği önemli kararlarıyla son yıllarda Dünya anayasa yargısı camiasının dikkatini çekmektedir.

Uluslararası anayasa yargısı kurumları arasında işbirliğini geliştirme amacıyla Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN 54. Yıldönümü etkinlikleri esnasında, Balkan Ülkeleri Anayasa Mahkemeleri temsilcileri ile bir toplantı yapmış ve Balkan Anayasa Mahkemelerinden oluşacak bir birliğin kurulmasına yönelik fikir alışverişi ve öneride bulunmuştur. Toplantıda Balkan Anayasa Mahkemeleri Birliği kurulması yönünde mutabakat sağlanmıştır.

den mahkeme başkanları, yargıçlar ve bilim adamları davet edilmektedir.

Aynı şekilde, yapılan uluslararası sempozyumlara aktif katılım sağlanarak Anayasa Mahkemesinin ve Türk yargısının dünyaya kendisini tanıtmaya yarayan çeşitli bilimsel çalışmalar, kitap basın ve yayımı, ikili işbirliği çalışmaları ve diğer faaliyetler yürütülmektedir.

Uluslararası anayasa yargısı kurumları arasında işbirliğini geliştirme amacıyla Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN 54. yıldönümü etkinlikleri esnasında, Balkan Ülkeleri Anayasa Mahkemeleri temsilcileri ile bir toplantı yapmış ve Balkan Anayasa Mahkemelerinden oluşacak bir birliğin kurulmasına yönelik fikir alışverişi ve öneride bulunmuştur. Toplantıda “Balkan Anayasa Mahkemeleri Birliği” kurulması yönünde mutabakat sağlanmıştır.

2. ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞBİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi, Avrupa Konseyi, özellikle de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu) ile ilişkilerine önem atfetmektedir. Mahkeme aynı zamanda anayasa yargısı alanında faaliyet gösteren aşağıdaki uluslararası organizasyonların üyesidir.

a. Dünya Anayasa Yargısı Konferansı

Dünya Anayasa Yargısı Konferansı; Afrika, Amerika, Asya ve Avrupa'dan 104 (yüz dört) anayasa mahkemesini, anayasa konseyini, yüksek mahkemeyi birleştirmekte ve insan haklarını koruma işlevini yerine getiren anayasa yargısını teşvik etmektedir.

b. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı

Dubrovnik'te 1972 yılında kurulan Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı anaya-

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliğinin Endonezya'nın Bali adasında yapılan 3. Üyeler Toplantısında, AAMB Daimi Genel Sekreterliğinin kurulmasına ve Daimi Sekreterliğin üç ana ayağından biri olan Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Merkezi'nin Türkiye'de kurularak faaliyete geçirilmesine karar verilmiştir.

sa denetimi yapan 40 (kırk) anayasa mahkemesini ya da muadili mahkemeyi temsil etmektedir.

c. Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB), 2010 yılının Temmuz ayında, Asya'da demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve temel hakların korunması ile anayasa yargısına ilişkin deneyim ve bilgilerin paylaşımını artırma ve anayasa yargısında yetkili olan kurumlar arasındaki dostluk ve işbirliğini güçlendirme amacıyla oluşturulan bölgesel bir forumdur.

AAMB dönem başkanlığını 2012-2014 yılları arasında Mahkememiz yürütmüştür. 2014 yılı Nisan ayında İstanbul'da yapılan AAMB 2. Kongresi ve Üyeler toplantısında, Birlik üyesi ülkelerin katılımıyla birincisi 2013 yılında Ankara'da Mahkememiz tarafından organize edilen "Anayasa Yargısı Yaz Okulu" programının her yıl Mahkememiz ev sahipliğinde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Ayrıca, AAMB'nin Endonezya'nın Bali adasında yapılan 3. Üyeler Toplantısında, AAMB Daimi Genel Sekreterliğinin kurulmasına ve Daimi Sekreterliğin üç ana ayağından biri olan Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Merkezi'nin Türkiye'de kurularak faaliyete geçirilmesine karar verilmiştir. 2016 yılından itibaren daha önce her yıl Türkiye'de Mahkememizce düzenlenmesine oybirliği ile karar verilen Yaz Okulu etkinliği Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Merkezi'nin Mahkememiz bünyesinde kurulması ile birlikte bu merkez faaliyetleri kapsamında yapılmaya başlanmış ve 4. Yaz Okulu söz konusu eğitim merkezi etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

3. ULUSAL ANAYASA MAHKEMELERİ İLE İŞBİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi son on yılda ikili iş birliği etkinliklerini geliştirmek için diğer anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemeler ile 19 (on dokuz) mutabakat zaptı imzalamıştır. Bu itibarla Mahkeme anayasa mahkemelerinden gelen yabancı heyetleri, üyeleri, araştırmacıları ve personeli Türk misafirperverlik ve dostluk ruhuyla ağırlamaktadır. Bu iş birliği protokolleri, iki tarafın da yararı için yapılan karşılıklı deneyim paylaşımlarının temelini sağlamaktadır.

Anayasa Mahkemesi aşağıdaki anayasa mahkemeleri ya da muadili kurumlar ile mutabakat imzalamıştır:

ÜLKE	MAHKEME-KURUM	İMZALANDIĞI TARİH
Endonezya	Endonezya Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2007
Makedonya	Makedonya Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2007
Azerbaycan	Azerbaycan Anayasa Mahkemesi	10 Mayıs 2007
Şili	Şili Anayasa Mahkemesi	07 Haziran 2007
Kore	Kore Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Ukrayna	Ukrayna Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Pakistan	Pakistan Federal Yüksek Mahkemesi	24 Nisan 2009
Bosna Hersek	Bosna Hersek Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Bulgaristan	Bulgaristan Anayasa Mahkemesi	07 Nisan 2011
Tacikistan	Tacikistan Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2012
Karadağ	Karadağ Anayasa Mahkemesi	28 Nisan 2012
Afganistan	Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasayı Gözlem Bağımsız Komisyonu	25 Nisan 2013
Arnavutluk	Arnavutluk Anayasa Mahkemesi	10 Haziran 2013
Tayland	Tayland Krallığı Anayasa Mahkemesi	29 Nisan 2014
Kırgızistan	Kırgız Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi	28 Eylül 2014
Romanya	Romanya Anayasa Mahkemesi	17 Ekim 2014
Cezayir	Cezayir Anayasa Mahkemesi	26 Şubat 2015
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Kuzey Kıbrıs Yüksek Mahkemesi	29 Haziran 2015
Kosova	Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi	27 Nisan 2016

4. 2016 YILINDA ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliğinin Endonezya'nın Bali adasında düzenlediği Kongrede Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN ülkemizde gerçekleşen 15 Temmuz darbe teşebbüsü ile Türk milletinin demokrasinin yanında sergilediği onurlu duruşuna ilişkin bir konuşma yapmıştır. AAMB tarafından yapılan 3. Kongre sonrasında Bali Deklarasyonu imzalanmış ve Anayasa Mahkemesi heyetinin girişimleriyle ülkemizdeki darbe teşebbüsünü kınayan ortak bir bildiri hazırlanmıştır. Bali Deklarasyonunda, herhangi bir ülkede hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi ortadan kaldırmayı amaçlayan her türlü demokrasi dışı teşebbüsün reddedildiği vurgulanmış, hazırlanan ortak bildiriyle ülkemizde yaşanan darbe teşebbüsü AAMB üyeleri tarafından kınanmıştır.

2016 yılında Mahkemenin karşılıklı dış temasları, gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla devam etmiştir.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN beraberindeki heyetle birlikte 9-12 Ağustos 2016 tarihlerinde Endonezya'nın Bali adasında düzenlenen AAMB'nin "Vatandaşların Anayasal Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi" konulu 3. Kongresi ile Birliğin Üyeler Toplantısı'na katılmışlardır. Bu Kongreye Venedik Komisyonu, Afrika Anayasa Yargısı Birliği, AAMB Dönem Başkanı olan Endo-

Sayın Başkan ve beraberindeki heyetin Endonezya'nın Bali Adasında düzenlenen AAMB'nin "Vatandaşların Anayasal Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi" konulu 3. Kongresi'ne katılımları

nezya, Rusya, Kore, Afganistan, Azerbaycan, Filipinler, Kazakistan, Kırgızistan, Malezya, Moğolistan, Myanmar, Tacikistan, Tayland Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Başkanları ve/veya heyetleri katılmışlardır.

Söz konusu Kongrede Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN ülkemizde gerçekleşen 15 Temmuz darbe teşebbüsü ile Türk milletinin demokrasinin yanında sergilediği onurlu duruşuna ilişkin bir konuşma yapmıştır. AAMB tarafından yapılan 3. Kongre sonrasında Bali Deklarasyonu imzalanmış ve Anayasa Mahkemesi heyetinin girişimleriyle ülkemizdeki darbe teşebbüsünü kınayan ortak bir bildiri hazırlanmıştır. Bali Deklarasyonunda, herhangi bir ülkede hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi ortadan kaldırmayı amaçlayan her türlü demokrasi dışı teşebbüsün reddedildiği vurgulanmış, hazırlanan ortak bildiriyle ülkemizde yaşanan darbe teşebbüsü AAMB üyeleri tarafından kınanmıştır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN, beraberindeki heyetle birlikte 21-24 Eylül 2016 tarihlerinde Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Connecticut eyaletinde Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından düzenlenen ve birçok ülkeden akademisyenlerin, anayasa mahkemesi veya yüksek mahkeme başkan ve üyelerinin katıldığı "Küresel Anayasacılık" konulu konferansa katılmışlardır. Sayın ARSLAN konuşmalarında, 15 Temmuz darbe girişiminin demokrasiye ve hukuk devletine yönelik bir saldırı olduğunu, bu nedenle Türk Anayasa Mahkemesinin ilk andan itibaren bu demokrasi dışı girişime karşı net bir tavır koyduğunu belirtmiştir. Türk hukukundaki olağanüstü hâl rejimleri ile 15 Temmuz sonrası Türkiye'de yürütülen

Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN, beraberindeki heyetle birlikte 21-24 Eylül 2016 tarihlerinde Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Connecticut eyaletinde Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından düzenlenen ve birçok ülkeden akademisyenlerin, Anayasa Mahkemesi veya Yüksek Mahkeme başkan ve üyelerinin katıldığı "Küresel Anayasacılık" konulu konferansa katılmışlardır. Sayın ARSLAN konuşmalarında, 15 Temmuz darbe girişiminin demokrasiye ve hukuk devletine yönelik bir saldırı olduğunu, bu nedenle Türk Anayasa Mahkemesinin ilk andan itibaren bu demokrasi dışı girişime karşı net bir tavır koyduğunu belirtmiştir. Türk hukukundaki olağanüstü hâl rejimleri ile 15 Temmuz sonrası Türkiye'de yürütülen hukuki süreç hakkında bilgi veren Sayın Arslan, katılımcıların konuyla ilgili sorularını da cevaplamıştır.

Sayın Başkan ve beraberindeki heyetin Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Connecticut eyaletinde Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından düzenlenen "Küresel Anayasacılık" konulu konferansa katılımları

hukuki süreç hakkında bilgi veren Sayın ARSLAN, katılımcıların konuyla ilgili sorularını da cevaplamıştır.

1 Mart 2016 tarihinde Ankara'da düzenlenen "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi" açılış konferansına Avrupa Konseyi ve Türkiye'den yetkililer ve yargı mensupları katılmıştır. Açılış Konferansının öğleden sonra yapılan iki oturumunda, projenin ana yararlanıcı kurumu olan Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi ve diğer proje paydaşı kurumların temsilcileri Yargıtay, Danıştay, Adalet Bakanlığı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Türkiye Barolar Birliği ve Adalet Akademisi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden birer temsilci sunumlar yapmışlardır.

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi kapsamında yuvarlak masa toplantılarının ilki "Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı"

1 Mart 2016 tarihinde Ankara'da düzenlenen Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi

"Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı" konulu 4-5 Haziran 2016 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Yuvarlak Masa Toplantısı

konusunda 4-5 Haziran 2016 tarihlerinde İstanbul'da yapılmıştır. Toplantıya Anayasa Mahkemesi Başkanı, Başkanvekilleri, Üyeleri ve Raportörleri, Anayasa Hukuku, İnsan Hakları Hukuku, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku alanlarında çalışan çok sayıda yerli ve yabancı akademisyen ile Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve İspanya Anayasa Mahkemesinden hukukçular ve uzmanlar katılmıştır. Anayasa Mahkemesinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin içtihatlarının tartışıldığı toplam yedi oturumdan oluşan toplantının her bir oturumunda ilk olarak Anayasa Mahkemesi Raportörleri tarafından Mahkemenin oturum konusuna ilişkin içtihatları anlatılmış sonrasında sırasıyla AİHM hukukçuları, yabancı uzman ve akademisyenler ile yerli akademisyenler tarafından anılan içtihatlar değerlendirilmiştir.

54. Kuruluş yıldönümü etkinlikleri kapsamında 25-26 Nisan 2016 tarihlerinde düzenlenen "Bireysel Başvuru Kararlarının Uygulanması ve Etkileri" konulu uluslararası sempozyum, 23 ülkeden Anayasa Mahkemesi Başkanları ve üyeleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyi ve Venedik Komisyonu temsilcilerinin katılımıyla Anayasa Mahkemesi Yüce Divan salonunda gerçekleştirilmiştir.

54. Kuruluş yıl dönümü etkinlikleri kapsamında 25-26 Nisan 2016 tarihlerinde düzenlenen "Bireysel Başvuru Kararlarının Uygulanması ve Etkileri" konulu uluslararası sempozyum, 23 ülkeden Anayasa Mahkemesi Başkanları ve üyeleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyi ve Venedik Komisyonu temsilcilerinin katılımıyla Anayasa Mahkemesi Yüce Divan salonunda gerçekleştirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN, 54. Kuruluş yıldönümü etkinliklerine katılan ülkelerden Azerbaycan, Endonezya, Pakistan, Slovenya ve Ürdün Anayasa Mahkemeleri Başkanları ile 26 Nisan 2016 tarihinde ikili görüşmelerde bulunmuştur.

Aynı tarihte Antalya'da, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi ve Kosova Anayasa Mahkemesi arasında İkili İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN, Üye Sayın Hasan Tahsin GÖKCAN ve beraberlerindeki heyet, 8-11 Haziran 2016 tarihleri arasında Kırgız Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesince düzenlenen "Devlet Erkleri Arasında Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Etkili Şekilde İşlemesinde Anayasaya Uygunluk

Sayın Başkan ve üye Sayın Muammer TOPAL ile beraberindeki heyetin Strazburg'da düzenlenen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi adli yıl açılış törenine katılımları

Denetimini Yapan Kurumun Yeri ve Önemi” konulu uluslararası konferansa katılmıştır. Konferansta Sayın ARSLAN “Yasama ve Yürütme Erklerinin Anayasal Kontrolü: Türkiye Tecrübesine Genel Bakış” başlıklı bir bildiri sunmuştur.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Zühtü ARSLAN, Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Muammer TOPAL ve beraberindeki heyet 29 Ocak 2016 tarihinde Strazburg'da düzenlenen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin adli yıl açılış töreni ve uluslararası konferansına katılmış, burada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanı Sayın Guido RAIMONDI ile ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir.

AAMB faaliyetleri kapsamında 2 – 9 Ekim 2016 tarihlerinde Ankara'da “Özel Hayat ve Aile Hayatına Saygı Hakkı” konulu 4. Yaz Okulu etkinliği düzenlenmiştir. AAMB

AAMB faaliyetleri kapsamında Ankara'da “Özel Hayat ve Aile Hayatına Saygı” konulu 4. Yaz Okulu Etkinliği

4. Yaz Okulu etkinliğine Afganistan, Cezayir, Endonezya, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Malezya, Moğolistan, Moldova, Myanmar, Rusya, Tacikistan ve Türkiye Anayasa Mahkemeleri veya Muadili Kurumlarından üyeler, raportör-hâkimler, asistan hâkimler, araştırmacılar, hukukçular ve danışmanlar katılmıştır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden Hukukçu Sayın Ali BAHADIR katılımcılara “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. Maddesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı” konulu sunum yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Salonunda gerçekleştirilen açılış töreninde Başkanvekili Sayın Burhan ÜSTÜN konuklara hitap etmiştir.

Mahkemece gönderilen heyetler; Letonya, Litvanya, Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan, KKTC, Bulgaristan, Ukrayna ve Kosova’ya çalışma ziyaretlerinde bulunmuştur.

Başkanvekili Sayın Prof. Dr. Engin YILDIRIM, Litvanya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, Avrupa Konseyi ve European Humanities Üniversitesi tarafından 8 – 9 Aralık 2016 tarihleri arasında, Litvanya’nın başkenti Vilnius’da düzenlenen “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Uygulanmasında Bölgesel Sorunlar” konulu uluslararası konferansa katılmıştır.

Bu dönem içinde Venedik Komisyonu, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği, Afrika İnsan ve Toplum Hakları Mahkemesi, Mali Yüksek Adalet Mahkemesi, Portekiz Ombudsman Heyeti temsilcilerinden oluşan çeşitli heyetler Mahkemeyi ziyaret etmiştir.

Başkanvekili Sayın Prof. Dr. Engin YILDIRIM'ın Litvanya'da düzenlenen "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Uygulanmasında Bölgesel Sorunlar" konulu uluslararası konferansa katılımları

Üye Sayın Hicabi DURSUN ve beraberindeki heyetin Letonya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 20. Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle düzenlenen uluslararası konferansa katılımları

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Hicabi DURSUN başkanlığındaki heyet, Letonya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 20. Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle 26-27 Mayıs 2016 tarihlerinde düzenlenen Demokratik Bir Devlette Anayasa Mahkemelerinin Yargısal Aktivizmi konulu uluslararası konferansa katılmak üzere 25-28 Mayıs 2016 tarihlerinde Letonya'nın başkenti Riga'ya bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Söz konusu konferansta, Sayın Hicabi DURSUN, Yargısal Aktivizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Türk Anayasa Mahkemesi Tecrübesi" konulu sunum yapmıştır.

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Hicabi DURSUN başkanlığındaki heyet, Letonya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin 20. kuruluş yıldönümü münasebetiyle 26-27 Mayıs 2016 tarihlerinde düzenlenen "Demokratik Bir Devlette Anayasa Mahkemelerinin Yargısal Aktivizmi" konulu uluslararası konferansa katılmak üzere Letonya'nın başkenti Riga'ya bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Söz konusu konferansta, Sayın Hicabi DURSUN, "Yargısal Aktivizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Türk Anayasa Mahkemesi Tecrübesi" konulu sunum yapmıştır.

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Celal Mümtaz AKINCI ve beraberindeki heyet, Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 25. Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle 21 - 22 Eylül 2016 tarihlerinde Sofya'da düzenlenen "Temel Vatandaş Hakları

Üye Sayın Celal Mümtaz Akıncı ve beraberindeki heyetin Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 25. kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenen uluslararası konferansa katılımları

ve Ulusal Güvenliğin Modern Dünyada Korunması Konusunda Anayasa Mahkemelerinin Rolü" konulu uluslararası konferansa ve etkinliklere katılmıştır. Anılan konferansta Sayın Celal Mümtaz AKINCI, "Vatandaşların Temel Hak ve Özgürlükleri ile Anayasal Düzenin Korunmasında Anayasa Mahkemesinin Rolü" konulu bir sunum yapmıştır.

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Muammer TOPAL ve beraberindeki heyet, Ukrayna Anayasa Mahkemesi'nin 20. Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle 7 – 8 Ekim 2016 tarihlerinde Kiev'de düzenlenen "Modern Toplumda Anayasal Denetim ve Demokratik Dönüşüm Süreçleri" konulu uluslararası konferansa ve etkinliklere katılmıştır. Sayın Muammer TOPAL, bu konferansta "İnsan Haklarının Korunmasına Yönelik Hukuk Mekanizmalarının Denetimi" konulu bir sunum yapmıştır.

Üye Sayın Muammer TOPAL ve beraberindeki heyetin Ukrayna Anayasa Mahkemesi'nin 20. kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenen uluslararası konferans ve etkinliklere katılımları

Üye Sayın Kadir ÖZKAYA ve Genel Sekreter Sayın Selim ERDEM'in Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 7. kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenen uluslararası konferans ve etkinliklere katılımları

Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Kadir ÖZKAYA ve Genel Sekreter Sayın Selim ERDEM Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 7. Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle 26 – 27 Ekim 2016 tarihlerinde Priştine'de düzenlenen "Geçiş Dönemindeki Ülkelerde Kanunların Anayasaya Uygunluğunu Temin Etmede Anayasal Mekanizma Şeklindeki Denetim" konulu uluslararası konferansa ve etkinliklere katılmıştır. Konferansta Sayın Kadir ÖZKAYA, "Türkiye'de Anayasal Denetim" konulu bir sunum yapmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAŞKAN'IN KONUŞMALARI

IV. BAŞKAN'IN KONUŞMALARI

A. 54. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ AÇILIŞ KONUŞMASI

Devletin varlık nedeni adaleti tesis ederek insanı yaşatmaktır. Diğer yandan insanın hak ve hürriyetlerini güven içinde kullanarak yaşamını sürdürebilmesi devletin varlığını gerekli kılmaktadır. Geçen yüzyılın en etkili siyaset teorisyenlerinden biri olan Hannah Arendt, İkinci Dünya Savaşı'nın acı tecrübelerinden hareketle, vatanlarını kaybeden ve devletsiz konuma düşenlerin en temel haklardan mahrum kaldığını söyler. Arendt'e göre haklara sahip olma hakkı, politik ve hukuki bir topluluğun eşit üyeleri olarak kişilerin temel hak ve hürriyetlere sahip olmasını ifade eder.

Sayın Cumhurbaşkanı'm,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesinin 54. kuruluş yıl dönümü nedeniyle düzenlenen törene hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Kuruluş yıl dönümleri, kurumların topluma ve demokratik sisteme katkılarının değerlendirilmesi için önemli fırsatlar sunar. Yıldönümünü kutlayan kurum bir yüksek mahkeme ise bu değerlendirme; adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetler gibi değerler manzumesine yapılan katkılara ilişkin olmalıdır.

Bilindiği üzere bu değerler manzumesine dayanan birey-devlet ilişkisi zaman ve mekâna bağlı olarak farklı şekillerde tezahür etmiştir. Özü evrensel olan bu değerlerin tamamının kültürümüzde de karşılığı bulunmaktadır. Söz gelimi bu toprakların ruh köklerinde ifadesini bulan insanı yaşat ki devlet yaşasın anlayışı, insan odaklı devlet felsefesini ifade eder. Aynı şekilde hukuk ve adaletin devlet hayatı için önemini, yaklaşık bin yıl önce kaleme alınan Kutadgu Bilig'de de görebiliriz. Yusuf Has Hâcib bu eserinde "Beyliğin temeli adalet yoludur" sözüyle adaleti devletin ve siyasi nizamın temeline yerleştirmiştir.

Bu anlayış da göstermektedir ki devletin varlık nedeni adaleti tesis ederek insanı yaşatmaktır. Diğer yandan insanın hak ve hürriyetlerini güven içinde kullanarak yaşamını sürdürebilmesi devletin varlığını gerekli kılmaktadır. Geçen yüzyılın en etkili siyaset teorisyenlerinden biri olan Hannah Arendt, İkinci Dünya Savaşı'nın acı tecrübelerinden hareketle, vatanlarını kaybeden ve devletsiz konuma düşenlerin en temel haklardan mahrum

Anayasa Mahkemesi 54. Kuruluş Yılı Dönümü Programı

kaldığını söyler. Arendt'e göre "haklara sahip olma hakkı", politik ve hukuki bir topluluğun eşit üyeleri olarak kişilerin temel hak ve hürriyetlere sahip olmasını ifade eder.

Bir devlete sahip olmanın temel hakları kullanma bakımından ne derece önemli olduğu, bölgemizdeki çatışmaların sonucu olan mülteci sorunu dikkate alındığında daha kolay anlaşılabilir.

Sayın Cumhurbaşkanı'm,

Adalet temelinde insanı ve devleti yaşatma, günümüz demokratik toplumlarının ortak amacı hâline gelmiştir. Anayasa mahkemeleri de bu amacı gerçekleştirmek üzere varlık kazanan kurumlardan biridir. Bugün demokratik ülkelerin çok büyük bir kısmında kanunların anayasaya uygunluğunu denetleyen anayasa mahkemeleri bulunmaktadır. Diğer yandan bireylerin anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla doğrudan anayasa mahkemelerine erişimlerini sağlayan anayasa şikâyeti veya bireysel başvuru da yaygınlaşarak anayasa yargısının parçası hâline gelmiştir.

Türk Anayasa Mahkemesinin adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetlere katkısını değerlendirebilmek için bu iki temel görev alanında, başka bir ifadeyle kanunların anayasaya uygunluğu denetimi ve bireysel başvuruda ortaya koyduğu yaklaşıma ve verdiği kararlara bakmak gerekir. Esasen böyle bir değerlendirmeye yardımcı olmak amacıyla ilk kez hazırlanan ve sizlere dağıtılan 2015 yılına ait yıllık raporda Mahkememizin çalışmaları, bilhassa öne çıkan kararları hakkında bilgi verilmiştir.

Günümüzün hâkim demokrasi anlayışı olan anayasal demokrasi, hangi hükümet sistemi benimsenirse benimsensin hukukun üstünlüğünü sağlayarak temel hak ve hürriyetleri etkili şekilde korumayı amaçlamaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında, anayasal demokrasinin temelinde insan haklarının korunması ve bunların oylama konusu dahi yapılamaması düşüncesinin bulunduğunu belirtmiştir.

Bu çerçevede konuşmamda ağırlıklı olarak bireysel başvurunun mevcut durumu, verilen kararlar ve sonuçları üzerinde durmak istiyorum. Ancak bu konuya geçmeden önce Anayasa Mahkemesinin norm denetiminde ve bireysel başvuruda referans aldığı temel ilkelerden biri olan hukuk devleti ilkesine değinmek yararlı olacaktır.

Belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın öngördüğü anayasal demokrasi anlayışından hareket etmektedir. Günümüzün hâkim demokrasi anlayışı olan anayasal demokrasi, hangi hükümet sistemi benimsenirse benimsensin hukukun üstünlüğünü sağlayarak temel hak ve hürriyetleri etkili şekilde korumayı amaçlamaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında, anayasal demokrasinin temelinde insan haklarının korunması ve bunların oylama konusu dahi yapılamaması düşüncesinin bulunduğunu belirtmiştir. Anayasal demokrasinin en önemli unsurunun hukuk devleti ilkesi olduğu bilinmektedir. Bu ilke, en genel anlamda hukukun üstünlüğünü ve gerçek manada uygulanmasını ifade etmektedir.

Romalı hukukçu Ulpian hukukun ve bir anlamda adaletin temel ilkelerini, onurlu yaşama, başkasına zarar vermeme ve herkese hakkını teslim etme şeklinde formüle etmiştir. Adalet devletin, hukuk da adaletin temelidir. Hukuk, her toplum için ekmek, su ve teneffüs ettiğimiz hava kadar hayati bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla hukukun üstünlüğünün sağlanması ve sürdürülmesi, bir ülkenin geleceğinin teminatıdır.

Romalı hukukçu Ulpian hukukun ve bir anlamda adaletin temel ilkelerin;; onurlu yaşama, başkasına zarar vermeme ve herkese hakkını teslim etme şeklinde formüle etmiştir. Adalet devletin, hukuk da adaletin temelidir. Hukuk her toplum için ekmek, su ve teneffüs ettiğimiz hava kadar hayati bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla hukukun üstünlüğünün sağlanması ve sürdürülmesi, bir ülkenin geleceğinin teminatıdır.

Anayasa Mahkemesi birçok kararında hukuk devletini “insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına ege-men kılan, anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlet” olarak tanımlamıştır.

Hukuk devletinin hukuki güvenlik ve yargı bağımsızlığı gibi unsurları da Anayasa Mahkemesinin kararlarında yorumlanmıştır. Mahkeme, bir kararında “Hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.” demek suretiyle bu ilkenin gereklerini ifade etmiştir.

Diğer yandan rejimlerin demokratik hukuk devleti olarak nitelendirilmesi, bağımsız ve tarafsız bir yargının ve yargıçların varlığına bağlıdır. Nitekim Mecelle’de “Hâkimin Adabı” kısmında “Hâkim, beyn-el hasmeynadl ile me’murdur” denilmektedir. Bu hükümden hâkimin, tarafsız davranarak adaleti sağlamakla yükümlü olduğu anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, “insan haklarının ve özgürlüklerinin başlıca ve en etkin güvencesi” olarak nitelediği yargı bağımsızlığının amacının, “adaletin dolaylı dolaysız her türlü etki, baskı, yönlendirme ve kuşkudan uzak şekilde dağıtılması” olduğunu belirtmiştir. Mahkemenin bir kararında vurgulandığı üzere “Yargının bir karakteri olan bağımsızlık; hâkimin, çekinmeden ve endişe duymadan, anayasanın öngördüğü gereklerden başka herhangi bir dış etki altında kalmadan, yansız tutumla, özgürce karar verebilmesidir.”

Hukuk devletinin tam olarak tesisi için yargının kurumsal bağımsızlığı ve tarafsızlığı tek başına yeterli değildir. Bunun yanında yargı yetkisini kullanan hâkimin de bizatihi erdemli olması gerekir.

Öte yandan hukuk devletinin tam olarak tesisi için yargının kurumsal bağımsızlığı ve tarafsızlığı tek başına yeterli değildir. Bunun yanında yargı yetkisini kullanan hâkimin de bizatihi erdemli olması gerekir.

Bu bağlamda düşünce tarihinin önemli isimlerinden İbn Rüşd'ün hâkimin erdemli olması gerektiğine dair asırlar önce söyledikleri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Aslında kendisi de bir hekim ve hâkim olan İbn Rüşd, Platon'un "Devlet" adlı eserini yorumlarken ideal toplumda hekimlere ve hâkimlere ihtiyaç olmadığını lakin sağlıklı beslenme ve insanlar arasında sevgi ve dostluğun olmaması nedeniyle onlara ihtiyaç duyulduğunu söyler.

İbn Rüşd'e göre hâkimde bulunması gereken özelliklerin başında nefsine kötülüğün karışmamış olması, başka bir ifadeyle iyi ahlaklı, erdemli olması gelir. Hekimin hastalığı tedavi ettiği kişiye zarar vermez. Hâlbuki ahlakı kötü olan bir hâkim âdil olamaz. Zira böyle bir hâkim ne erdemi ne de erdemin cevherini bilir. Buna karşılık erdemli bir hâkim hem kendi özünü bilir hem de edindiği tecrübeyle iyiyi ve kötüyü ayırt edebilir.

İbn Rüşd'e göre hâkimde bulunması gereken özelliklerin başında nefsine kötülüğün karışmamış olması, başka bir ifadeyle iyi ahlaklı, erdemli olması gelir. Hâlbuki ahlakı kötü olan bir hâkim âdil olamaz. Zira böyle bir hâkim ne erdemi ne de erdemin cevherini bilir. Buna karşılık erdemli bir hâkim hem kendi özünü bilir hem de edindiği tecrübeyle iyiyi ve kötüyü ayırt edebilir.

Sonuç olarak bağımsız ve tarafsız yargının olmadığı yerde hukuk devleti de yoktur. Hiç kuşkusuz hukuk devleti, jüristokrasi yani "hâkimler devleti" anlamına da gelmemektedir.

Sayın Cumhurbaşkan'ım,

Daha önce ifade edildiği gibi anayasal demokrasilerin asli amacı temel hak ve hürriyetlerin etkili bir şekilde korunmasıdır. Ülkemizde 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğinden sonra Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları inceleme görevi verilmesiyle bu amacın gerçekleşmesi için yeni ve önemli bir adım atılmıştır. Anayasa Mahkemesinin kendisine verilen bu görev çerçevesinde temel hak ve hürriyetlerin korunmasına yaptığı katkıyı nicelik ve niteliksel olarak ortaya koymak gerekir.

Anayasa Mahkemesinin gelen başvuruları sonuçlandırma oranı her geçen yıl artmaktadır. Bu oran 2013 yılında %50 iken 2014 yılında %53'e, 2015 yılında ise %77'ye yükselmiştir. Buna göre başvuruları sonuçlandırma kapasitesi 2015 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %50 artış göstermiştir. Bu durum bireysel başvuru sisteminin yönetilebilir ve sürdürülebilir hâle getirildiğini göstermektedir. Bu gelişmenin sağlanmasında Mahkememiz tarafından bireysel başvuru sisteminin işleyişine yönelik son bir yılda alınan tedbirlerin katkısı büyüktür.

İstatistiklere baktığımızda bireysel başvurunun başladığı 23 Eylül 2012 tarihinden bu yana yapılan toplam bireysel başvuru sayısının 59.833 olduğunu görüyoruz. Bu başvuruların 37.536'sı yani %63'ü Mahkememiz tarafından sonuçlandırılmış, 22.297'sinin incelemeleri ise devam etmektedir.

Şunu da memnuniyetle ifade etmem gerekir ki gelen başvuruları sonuçlandırma oranı her geçen yıl artmaktadır. Bu oran 2013 yılında %50 iken 2014 yılında %53'e, 2015 yılında ise %77'ye yükselmiştir. Buna göre başvuruları sonuçlandırma kapasitesi 2015 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %50 artış göstermiştir. Bu durum bireysel başvuru sisteminin yönetilebilir ve sürdürülebilir hâle getirildiğini göstermektedir. Bu gelişmenin sağlanmasında Mahkememiz tarafından bireysel başvuru sisteminin işleyişine yönelik son bir yılda alınan tedbirlerin katkısı büyüktür.

Bireysel başvuruda bugüne kadar toplam 1.215 hak ihlali kararı verilmiştir. İhlal kararlarının yaklaşık olarak %73'ü adil yargılanma hakkına, %6'sı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına, %4'ü mülkiyet hakkına, %3'ü yaşam hakkına, %3'ü ifade özgürlüğüne, %11'i ise diğer hak ve hürriyetlere ilişkindir.

Adil yargılanma hakkı ihlallerinin %75'inin makul sürede yargılanma hakkının ihlaline ilişkin olduğunu ifade etmek isterim. Bu ihlallerin %55'inde 5 ila 10 yıl, %19'unda 10 ila 15 yıl, %16'sında ise 20 yılın üzerinde yargılama süreleri söz konusudur.

Yargılama sürelerinin uzunluğu genel ve yapısal bir sorundur. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin ilkeler gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gerek Anayasa Mahkemesi tarafından ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılan başvurular belirlenen ilkeler doğrultusunda sonuçlandırılmakta, ihlal kararı verildiğinde bunun doğal sonucu olarak belirli miktarda tazminata hükmedilmektedir.

Esasen yargılama sürelerinin uzunluğu genel ve yapısal bir sorundur. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin ilkeler gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gerek Anayasa Mahkemesi tarafından ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılan başvurular belirlenen ilkeler doğrultusunda sonuçlandırılmakta, ihlal kararı verildiğinde bunun doğal sonucu olarak belirli miktarda tazminata hükmedilmektedir.

Bu çerçevede yargılama sürelerinin uzunluğuna ilişkin incelemeler Anayasa Mahkemesi bakımından yerleşik bir uygulama hâline gelmiştir. Dahası uzun yargılama sürelerine ilişkin şikâyetlerin belirli bir tarihe kadar yapılmış olanları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından incelenmemekte ve bu başvurular 9.1.2013 tarihli ve 6384 sayılı Kanun'la Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Komisyon tarafından tazminat ödenmek suretiyle sonuçlandırılmaktadır.

Bilindiği üzere yargılamaların uzamasının belki de en önemli nedeni ağır iş yüküdür. Bu sorunu çözmek için atılan adımları olumlu karşıladığımızı ifade etmek isterim. Bu anlamda yakın zamanda faaliyete geçecek istinaf mahkemelerinin, davaların makul sürede sonuçlandırılmasına katkı yapmasını umuyoruz. Ayrıca dava dışı alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin benimsenmesinin ve mevcut olanların geliştirilerek uygulamada daha etkili hâle getirilmesinin bu yapısal sorunun çözümünde yararlı olacağına dair düşüncemi paylaşmak isterim.

Sayın Cumhurbaşkanı'm,

Değerli Konuklar,

Bireysel başvurunun toplumsal hayatımıza ve hukuk sistemimize yönelik olarak biri pratik, diğerleri dönüştürücü olmak üzere üç önemli etkisinden bahsedilebilir.

Bireysel başvurunun etkisiyle ülkemiz aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruların sayısında önemli bir azalma sağlanmıştır.

Bireysel başvurunun pratik etkisi ülkemiz aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruların sayısında önemli bir azalmaya neden olmasındır. 2010 Anayasa değişikliğinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, bireysel başvurunun hukuk düzenimize dâhil

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Türkiye aleyhine yapılan ve yargısal bir organa sevk edilen yıllık başvuru sayısı 2012'de yaklaşık 9.000 iken 2015'te bu sayı 2.208'e düşmüştür.

Bireysel başvurunun dönüştürücü ilk etkisi, Anayasa Mahkemesinde paradigma değişiminin itici gücü ve temel aracı olmasıdır. Bu paradigma, insanı ve onun hak ve hürriyetlerini önceleyen bir yaklaşımı ifade etmektedir.

edilmesinin amaçlarından biri temel haklara ilişkin sorunların iç hukukta çözüme kavuşturulmasıdır. İstatistikler bize bu pratik hedefe önemli ölçüde ulaşıldığını göstermektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Türkiye aleyhine yapılan ve yargısal bir organa sevk edilen yıllık başvuru sayısı 2012’de yaklaşık 9.000 iken 2015’te bu sayı 2.208’e düşmüştür.

Bu istatistiklerden anlaşılacağı üzere bireysel başvurunun yürürlüğe girmesinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular önemli ölçüde azalmıştır. Öte yandan şu ana kadar Mahkememizce 37.536 başvurunun sonuçlandırıldığı dikkate alındığında bu başvuruların son derece sınırlı bir bölümünün Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşındığı anlaşılmaktadır. Nitekim Strasbourg Mahkemesi, birçok örnekte görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan doğrudan kendisine yapılan başvuruları iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulmaktadır.

Bireysel başvurunun dönüştürücü ilk etkisi, Anayasa Mahkemesinde paradigma değişiminin itici gücü ve temel aracı olmasıdır. Bu paradigma, insanı ve onun hak ve hürriyetlerini önceleyen bir yaklaşımı ifade etmektedir. Doğası gereği “hak eksenli” yaklaşımı zorunlu kılan bireysel başvuru, Mahkemenin norm denetimini de etkileyerek bu alanda da hak ve özgürlüklere öncelik veren bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamıştır.

Bireysel başvurunun bir diğer dönüştürücü etkisi ise bireylerin başvuru yollarını tükettikten sonra anayasa yargısına doğrudan erişiminin sağlanmış olmasıdır. Bireysel başvuru, norm denetimini tamamlayan bir anayasallık denetimine fırsat vermektedir. Norm de-

Anayasa Mahkemesi toplumsallaşmaya başlamış, başka bir ifadeyle topluma ve insanların günlük hayatına temas eden bir kurum hâline gelmiştir.

netiminde kuralın soyut olarak anayasaya uygunluğu incelenirken bireysel başvuruda kamu makamlarının uygulamalarının anayasaya uygunluğu denetlenmektedir.

Bunun bir sonucu olarak Anayasa Mahkemesi toplumsallaşmaya başlamış, başka bir ifadeyle topluma ve insanların günlük hayatına temas eden bir kurum hâline gelmiştir. Bireysel başvuru daha çok tanınmış kişilerin başvuruları nedeniyle kamuoyunda gündeme gelmekle birlikte Mahkememiz, günlük hayatta herkesin karşılaşabileceği sorunla-

Kadastro davası uzun sürenlerden, arazisine kamulaştırmaz el atılanlara, yanlış tedavi nedeniyle sakat kalanlardan, trafik kazasında yakınlarını kaybedenlere kadar binlerce insanımız başvuru yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesine başvurumaktadırlar.

ra ilişkin olarak adı duyulmamış binlerce kişinin başvurularını incelemiş ve bunların bir kısmında ihlal tespit etmiştir. Bu kapsamda kadastro davası uzun sürenlerden, arazisine kamulaştırmaz el atılanlara, yanlış tedavi nedeniyle sakat kalanlardan trafik kazasında yakınlarını kaybedenlere kadar binlerce insanımız başvuru yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesine başvurumaktadırlar.

Örneğin bir başvuruda başvuru kişinin eşi, içinde bulunduğu ticari taksiye başka bir aracın çarpması sonucu hayatını kaybetmiştir. Araç sürücüsünün ehliyetine aracı alkollü kullandığı için daha önce el konulduğu, kaza sırasında da alkollü olduğu, hız limitinin çok üzerinde seyrederek ve kırmızı ışık ihlali yaparak kazaya neden olduğu anlaşılmıştır. Kazaya sebebiyet verenler hakkında açılan ceza davası 8 yıl 1 aylık süre sonunda zama-naşımından düşmüştür.

Anayasa Mahkemesi, davanın zamanaşımından düşmesinin ölenin eşi olan başvuru kişinin ve genel olarak toplumun hukukun üstünlüğüne olan inancını sarsacağına, hukuka aykırı davranışlara hoşgörü gösterildiği ve kayıtsız kalındığı izlenimi yaratabileceğine dikkat çekmiştir. Haksız biçimde yaşama son verdiği iddia edilen eylemin cezasız kalması

Mahkeme, ülke gündemini uzun süre meşgul eden başörtüsü, evli kadının soyadı, usulsüz telefon dinlemeleri ve telefon dinlemelerinin basına sızdırılması, gizli tanıklık, yargılamalarda dijital verilerin delil olarak kullanımı, İnternet haberciliği gibi pek çok konuda kararlar vermiştir.”

nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Başvuruların çok büyük kısmı, günlük hayatta hepimizin karşılaşılabileceği bu ve benzeri sorunlara ilişkin olmakla birlikte bunlar dışında toplumun kronikleşmiş ve bir açıdan siyasallaşmış sorunlarının da bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesinin önüne taşındığını görmekteyiz. Mahkeme, ülke gündemini uzun süre meşgul eden başörtüsü, evli kadının soyadı, usulsüz telefon dinlemeleri ve telefon dinlemelerinin basına sızdırılması, gizli tanıklık, yargılamalarda dijital verilerin delil olarak kullanımı, İnternet haberciliği gibi pek çok konuda kararlar vermiştir.

Anayasa Mahkemesinin, dinin toplumsal ve kamusal alandaki görünürlüğüne imkân tanıyan “özgürlükçü” laiklik anlayışının benimsendiği kararında “toplumda farklı dinlerin, inançların ya da inançsızlıkların bulunduğu” gerçeğinden hareketle devletin toplumsal çeşitliliği koruyarak bireylerin inançlarıyla birlikte bir arada yaşayabilecekleri bir siyasi ve hukuksal düzeni inşa etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Anayasa Mahkemesi bütün bu başvurularda başvuruçuların dinî, siyasi veya ideolojik kimliğine bakmadan “hak eksenli” bir yaklaşımla anayasal hakların ihlal edildiği iddialarını incelemiştir. Anayasa Mahkemesinin paradigma değişiminin ve “hak eksenli” yaklaşımının tipik örneklerinden birini başörtüsüne ilişkin bireysel başvuru kararında görmek mümkündür.

Bir avukat olan başvuruçucu, duruşmaya günlük yaşamında olduğu gibi başörtülü olarak girmek istemiş; hâkimin, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin başörtüsüyle ilgili kararlarına atıf yaparak buna izin vermemesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, bu başvuruya ilişkin kararında daha önce kamuoyunda “4+4+4” olarak bilinen Kanun’un anayasallık denetiminde ortaya koyduğu dinin toplumsal ve kamusal alandaki görünürlüğüne imkân tanıyan “özgürlükçü” laiklik anlayışını hatırlatmıştır. Kararda “toplumda farklı dinlerin, inançların ya da inançsızlıkların bulunduğu” gerçeğinden hareketle devletin toplumsal çeşitliliği koruyarak bireylerin inançlarıyla birlikte bir arada yaşayabilecekleri bir siyasi ve hukuksal düzeni inşa etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Anayasa Mahkemesi, avukatın başörtülü olarak duruşmaya katılmasının engellenmesine yönelik uygulamanın din ve vicdan özgürlüğü ile ayrımcılık yasağını ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Tutuklu milletvekillerinin başvurularında makul süreyi aşan tutukluluk nedeniyle hem kişi özgürlüğünün hem de seçilme hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Aynı şekilde emekli bir Genelkurmay Başkanı hakkında verilen mahkûmiyet kararının gerekçesinin uzun süre açıklanmaması nedeniyle özgürlükten yoksun bırakılmaya etkili bir şekilde itiraz etme hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Mahkememiz, kamuoyunun yakından takip ettiği ve çok sayıda Türk Silahlı Kuvvetleri mensubunun yargılandığı davalarda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Sayın Cumhurbaşkanı'm,

Anayasa Mahkemesinin kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olan bazı davalara ilişkin bireysel başvurularda da önemli kararlar verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda tutuklu milletvekillerinin başvurularında makul süreyi aşan tutukluluk nedeniyle hem kişi özgürlüğünün hem de seçilme hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Aynı şekilde emekli bir Genelkurmay Başkanı hakkında verilen mahkûmiyet kararının gerekçesinin uzun süre açıklanmaması nedeniyle özgürlükten yoksun bırakılmaya etkili bir şekilde itiraz etme hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Mahkememiz, kamuoyunun yakından takip ettiği ve çok sayıda Türk Silahlı Kuvvetleri mensubunun yargılandığı davalarda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Diğer yandan Anayasa Mahkemesi, ifade özgürlüğü konusunda da önemli kararlar vermiştir. Bu kararlarda ifade özgürlüğünün demokratik toplumun vazgeçilmez bir unsuru olduğu vurgulanarak bu özgürlüğün çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gereği olduğu belirtilmiştir. Mahkeme ifade özgürlüğünün sadece kabul edilebilen düşünceler için değil başkalarının "rahatsız edici" görülen görüş ve düşünceler bakımından da geçerli olduğuna işaret etmiştir.

Bununla birlikte ifade özgürlüğünün mutlak olmadığı, Anayasa'da öngörülen sebeplerle sınırlandırılabilceği ancak Anayasa'nın 13. maddesi gereğince bu sınırlamaların özgürlüğün özüne dokunmaması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerektiği de kararlarda belirtilmektedir.

Tam da bu noktada ülkemizin yıllardır mücadele ettiği terör ile ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiye kısaca değinmek istiyorum. Geçen yıl yüzden fazla insanımızı kaybettiğimiz Ankara Tren Garındaki terör saldırısından üç gün sonra Avrupa Konseyi tarafından Strasbourg'ta

İfade özgürlüğü, demokrasilerde en yakıcı sorunları bile serbestçe tartışma ve çözüm önerilerini savunma imkânı sunmaktadır. Bunun ön şartı ise terörü, şiddeti ve şiddet dilini reddetmektir. Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da vurgulandığı gibi teröre ve şiddete teşvik eden ifadeler, ifade özgürlüğünün koruması altında değildir. Zira terörün ve şiddetin başladığı yerde sözün hükmü kalmaz.

düzenlenen ifade özgürlüğüyle ilgili konferansa katılmışım. Konferansın açılışında yaptığım konuşmada ölümle ifade özgürlüğü arasında bağlantı kuran Fransız düşünür Lyotard'a atıfla insanları karanlık bir sessizliğe mahkûm eden terörün sadece yaşama hakkını değil aynı zamanda onların en önemli ayırt edici özellikleri olan kendini ifade etme, konuşma ve topluma seslenme özgürlüklerini de ortadan kaldırdığını söylemişim.

İfade özgürlüğü, demokrasilerde en yakıcı sorunları bile serbestçe tartışma ve çözüm önerilerini savunma imkânı sunmaktadır. Bunun ön şartı ise terörü, şiddeti ve şiddet dilini reddetmektir. Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da vurgulandığı gibi teröre ve şiddete teşvik eden ifadeler, ifade özgürlüğünün koruması altında değildir. Zira terörün ve şiddetin başladığı yerde sözün hükmü kalmaz.

Anayasa Mahkemesi, verdiği kararlarla en başta bahsettiğimiz adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetler gibi değerlerin gerçekleşmesine katkı yapmaktadır. Bu kararların, bireylerin adalet duygularını tatmin etmek suretiyle onların devlete ve hukuka olan güvenlerini de artırdığına inanıyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanı'm,

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, verdiği kararlarla en başta bahsettiğimiz adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetler gibi değerlerin gerçekleşmesine katkı yapmaktadır. Bu kararların, bireylerin adalet duygularını tatmin etmek suretiyle onların devlete ve hukuka olan güvenlerini de artırdığına inanıyoruz.

Bireysel başvurunun hukuk sistemimiz açısından önemli bir kurum ve kazanım olduğu söylenebilir. Türkiye'de uygulanan bireysel başvuru sisteminin, diğer ülkeler bakımından da dikkate alınması gereken, başarılı ve iyi uygulama örnekleri arasında gösterildiği de bilinmektedir.

Bu nedenle bireysel başvurunun hukuk sistemimiz açısından önemli bir kurum ve kazanim olduğu söylenebilir. Türkiye’de uygulanan bireysel başvuru sisteminin, diğer ülkeler bakımından da dikkate alınması gereken, başarılı ve iyi uygulama örnekleri arasında gösterildiği de bilinmektedir.

Hiç kuşkusuz bu başarıda öncelikli pay, bireysel başvuruyu hukuk sistemimize kazandıran anayasa koyucuya, başka bir ifadeyle Türkiye Büyük Millet Meclisine ve egemenliğin sahibi olan milletimize aittir. Bu vesileyle bireysel başvurunun ihdasında ve başarılı bir şekilde uygulanmasında emeği geçen herkese, tüm kurum ve kuruluşlara şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca fedakârca çalışan Başkanvekillerimize, Üyelerimize, Raportör ve Raportör Yardımcılarımıza ve tüm personelimize teşekkür ediyorum.

Bu vesileyle geçen yıl aramızdan ayrılan emekli başkanlarımızdan Hasan Semih ÖZMERT’e, üyelerimizden M. Yılmaz ALİEFENDİOĞLU ve Hüseyin KARAMÜSTANTİKOĞLU’na Allah’tan rahmet, ailelerine başsağlığı diliyorum. Ayrıca tüm şehitlerimize ve başta Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere aramızdan ayrılan gazilerimize de Allah’tan rahmet diliyorum.

Son olarak bugün öğleden sonra başlayacak sempozyuma katkı yapacak olan, yurt içinden ve yurt dışından tüm katılımcılara şimdiden teşekkür ediyorum. Sempozyumda sunulacak olan bildirilerin ve yapılacak tartışmaların bireysel başvurunun daha iyi anlaşılmasına ve uygulanmasına önemli katkılar yapacağına olan inancımı ifade etmek isterim.

Bu arada özellikle yurtdışından gelen değerli meslektaşlarımıza ve misafirlerimize hoş geldiniz diyor, kuruluş yıldönümünde aramızda oldukları için kendilerine teşekkür ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı’m,

Değerli Konuklar,

Konuşmama burada son verirken teşriflerinizden dolayı şükranlarımı sunuyor, sağlıklı ve huzurlu günler diliyorum.

B. MAHKEMEMİZ ÜYELERİ SAYIN YUSUF ŞEVKİ HAKYEMEZ VE SAYIN RECAİ AKYEL'İN ANT İÇME TÖRENLERİ AÇILIŞ KONUŞMASI

Sayın Cumhurbaşkanı'm,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesine yeni seçilen üyelerimizin yemin törenine hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularla, saygıyla selamlıyorum.

Birazdan yemin ederek görevlerine başlayacak olan üyelerimizi tebrik ediyor, kendilerine başarılar diliyorum.

Uzun yıllardır kamu yönetimi alanında çalışmaları olan, kaymakamlık ve valilik görevlerinden sonra Sayıştay Başkanlığı yapan Doç. Dr. Recai AKYEL'in bu engin birikimini anayasa yargısı alanına taşıyacağına ve Mahkememize önemli katkılar yapacağına inanıyorum.

Aynı şekilde, anayasa hukuku alanındaki çalışmalarıyla tanınan, özellikle de Türk Anayasa Mahkemesinin temel haklar yaklaşımı üzerine eserler kaleme alan Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in, Mahkememizin hak eksenli içtihatlarının geliştirilmesine ciddi katkılar yapacağına olan inancımı ifade etmek istiyorum.

Yeni üyelerimizi tekrar tebrik ediyor; üyeliklerinin şahısları, aileleri, Mahkememiz ve ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Ayrıca Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği çerçevesinde Mahkememizin dördüncü kez düzenlediği "Yaz Okulu" programı için 13 ülkeden gelen ve aramızda bulunan misafirlerimize de hoş geldiniz diyorum.

Malumları olduğu üzere ülkelerin ve milletlerin tarihinde kader anları, kırılma noktaları vardır. 15 Temmuz 2016 bu ülke için böyle bir gündür. 15 Temmuz'da, sadece Türk siyasi tarihinin değil, modern demokrasi tarihinin en önemli olaylarından birine tanıklık ettik.

Malumları olduğu üzere ülkelerin ve milletlerin tarihinde kader anları, kırılma noktaları vardır. 15 Temmuz 2016 bu ülke için böyle bir gündür. 15 Temmuz'da, sadece Türk siyasi tarihinin değil modern demokrasi tarihinin en önemli olaylarından birine tanıklık ettik.

O gece zıt duyguları yaşadık. Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde örgütlenmiş bir cunta bize önce zilleti yaşattı. Onca çabayı, demokratik birikimi yok etmeye çalışarak tarihimizin karanlık sayfaları olarak andığımız dönemlere dönme ihtimalinin utancını yaşattılar.

Ancak aynı gece aziz milletimiz kahramanca bir direniş göstererek bu zilleti kaldırdı ve bize izzeti yaşattı. Karanlık başlayan o gece, demokratik bir direnişe şahit oldu ve gelecek nesillere gururla aktaracağımız bir demokrasi destanı yazıldı. O gece merhum Aliya İzzetbegoviç'in "Tarih, daima aynı hikayeyi tekrarlar: Ölmeye hazır olan insanlar, ölmeye hazır olmayanlara karşı galip gelirler." sözü bir kez daha doğrulandı.

Ancak aynı gece aziz milletimiz kahramanca bir direniş göstererek bu zilleti kaldırdı ve bize izzeti yaşattı. Karanlık başlayan o gece, demokratik bir direnişe şahit oldu ve gelecek nesillere gururla aktaracağımız bir demokrasi destanı yazıldı. O gece merhum Aliya İZZETBEGOVİÇ'in "Tarih, daima aynı hikayeyi tekrarlar: Ölmeye hazır olan insanlar, ölmeye hazır olmayanlara karşı galip gelirler." sözü bir kez daha doğrulandı.

Bu vesileyle bu izzeti ve onuru bize yaşatan başta Sayın Cumhurbaşkanı'mız olmak üzere tüm devlet adamlarına, iktidar ve muhalefet partilerinin liderlerine, vatanperver Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet mensuplarına, demokratik ve kararlı bir tavır sergileyen medyaya ve her şeyin ötesinde ellerinde bayraklarından başka bir şey olmadan canları pahasına tankların karşısına dikilen cesur ve yürekli milletimize Mahkememiz ve şahsım adına şükranlarımı sunmayı bir borç biliyorum.

Bilindiği üzere Anayasa Mahkemesinin varlık nedeni Anayasa'yı ve onun güvenceye aldığı temel hak ve özgürlükleri korumaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi üyeleri, görevlerine başlarken "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve temel hak ve özgürlükleri" koruyacaklarına namusları ve şerefleri üzerine yemin ederler. Elbette Mahkeme, Anayasa'yı ve hakları koruma görevini yine Anayasa'nın kendisine tanıdığı yetkiler çerçevesinde yerine getirir.

O meşum gecede karanlığın en koyu noktasında anayasa yargısı tarihinde ilk kez Anayasa Mahkemesi bir açıklama yaptı. Açıklama şöyleydi: “Anayasal düzene karşı her türlü demokrasi dışı girişimi reddediyor ve demokratik hukuk devletinin yanında olduğumuzun aziz milletimizce bilinmesini istiyoruz.” Bu açıklamayı Anayasa ve temel hakları koruma görevimizin bir gereği olarak gördük.

15 Temmuz darbe teşebbüsünün amacı, esas itibarıyla demokratik anayasal düzeni ve onun koruduğu temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaktı. Bu teşebbüs sonuç almış olsaydı daha önce olduğu gibi Anayasa Mahkemesinin Anayasa’yı ve temel hakları koruma görevi anlamsız hâle gelecekti.

Tam da bu nedenle, o meşum gecede karanlığın en koyu noktasında anayasa yargısı tarihinde ilk kez Anayasa Mahkemesi bir açıklama yaptı. Açıklama şöyleydi: “Anayasal düzene karşı her türlü demokrasi dışı girişimi reddediyor ve demokratik hukuk devletinin yanında olduğumuzun aziz milletimizce bilinmesini istiyoruz.” Bu açıklamayı Anayasa ve temel hakları koruma görevimizin bir gereği olarak gördük.

Bu vesileyle Anayasa Mahkemesi üyelerinin, yaptıkları yemine sadık kalarak her türlü antidemokratik ve anayasa dışı saldırı karşısında Anayasa ile temel hak ve özgürlükleri koruma görevini hakkıyla yerine getireceklerine olan inancımı bir kez daha ifade etmek isterim.

Sayın Cumhurbaşkanı’m,

Bu darbe teşebbüsünün arkasındaki anlayışı, zihniyeti ve yapısal sorunları iyi okumak zorundayız. Tüm darbelerde ve darbe girişimlerinde olduğu gibi 15 Temmuz’un arkasında da “vesayetçi” anlayış yatmaktadır. Bu anlayış, hakikatın sihirli küresini elinde tuttuğunu düşünen bir zümrenin toplumu, devleti şekillendirme ve yola getirme tabir yerindeyse “adam etme” hezeyanını ifade etmektedir.

Farklı zamanlarda farklı ideolojik payandalara yaslanan sivil-askerî bürokratik vesayetçilik, kurumsal düzeyde demokratik siyasi aklın yetersiz olduğu varsayımına dayanır. Bireysel düzeyde ise kişinin kendi hâline bırakılmaması, yönlendirilmesi gerektiği, aksi hâlde doğru karar veremeyeceği düşüncesinden beslenir. Her iki durumda da kurumsal ve bireysel akla ipotek koyma söz konusudur. Tam da bu nedenle ünlü Filozof Kant, vesayetçiliği “tasavvur edilebilen en büyük despotizm” olarak nitelendirir.

Anayasa Mahkemesi 4 Ağustos 2016 tarihinde oybirliğiyle verdiği kararda bu hususa dikkat çekmiş ve aynen şöyle demiştir: “FETÖ/PDY’nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve somut darbe teşebbüsünün bu yapılanmadan kaynaklanmış olması, potansiyel (olası) tehdidi var olan (mevcut) tehlikeye dönüştürmüş, demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır.”

15 Temmuz’un arkasındaki vesayetçiliği daha da koyu ve tehlikeli kılan, vasilerin sivil ve siyasal toplumun tüm katmanlarını ele geçirmeye çalışan ve bu amaçla faaliyet gösteren bir yapılanma içinde olmalarıdır. Bu da karşı karşıya kalınan tehlikeyi öncekilerle karşılaştırılmayacak kadar ağırlaştırmaktadır.

Nitekim Anayasa Mahkemesi 4 Ağustos 2016 tarihinde oybirliğiyle verdiği kararda bu hususa dikkat çekmiş ve aynen şöyle demiştir: “FETÖ/PDY’nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve somut darbe teşebbüsünün bu yapılanmadan kaynaklanmış olması, potansiyel (olası) tehdidi var olan (mevcut) tehlikeye dönüştürmüş; demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır.”

Esasen vesayetçiliğin bu topraklardaki varlığı yeni değildir. 1913 Babıali Baskını’ndan bu yana millî iradeyi ortadan kaldırmaya yönelik vesayetçiliğin klasik, modern ve postmodern türlerine tanık olduk. Bu tanıklığın ulaştığı sonuç şudur: Darbelerin ve darbe girişimlerinin hiçbir haklı gerekçesi olamaz. Hiç kimse veya hiçbir kurum şu ya da bu menden, seküler ya da dinî kökenli herhangi bir ideolojiden darbelere gerekçe çıkaramaz. Türkiye’de demokratik anayasal rejimin asıl koruyucusu milletin kendisidir.

Darbeler siyasi irademize ve aklımıza giydirilen deli gömleğidir. Darbecilik millî iradeyi gasp etmeye çalışan, vesayetçi elitizmin pençesinde demokrasiyi içten içe kemiren iflah

Darbeler siyasi irademize ve aklımıza giydirilen deli gömleğidir. Darbecilik, Millî iradeyi gasp etmeye çalışan, vesayetçi elitizmin pençesinde demokrasiyi içten içe kemiren iflah olmaz bir hastalık, tam bir siyasi sapkınlıktır. Bu hastalığa duçar olanlara bir kez daha hatırlatmak gerekir ki, demokrasi-lerde iktidara gelmenin yegâne yolu sandıktır. Anayasa’yı değiştirmenin ya da yeni anayasa yapmanın yolu da milletin teveccühünü ve tercihini kazanmaktan, dolayısıyla parlamentodan geçmektedir. Bunun dışındaki her yol, hiçbir meşruiyeti olmayan çıkmaz yoldur.

İnanıyorum ki 15 Temmuz, Türkiye'nin darbeler ve darbe teşebbüsleri makus talihinin kırıldığı, anayasal demokrasinin gerektirdiği zihniyet devriminin başladığı gün olacaktır.

olmaz bir hastalık, tam bir siyasi sapkınlıktır. Bu hastalığa duçar olanlara bir kez daha hatırlatmak gerekir ki demokrasilerde iktidara gelmenin yegâne yolu sandıktır. Anayasa'yı değiştirmenin ya da yeni anayasa yapmanın yolu da milletin teveccühünü ve tercihini kazanmaktan, dolayısıyla parlamentodan geçmektedir. Bunun dışındaki her yol, hiçbir meşruiyeti olmayan çıkmaz yoldur.

15 Temmuz aynı zamanda bu hastalıklı, seçkin ve antidemokratik zihniyetle hesaplaşmanın da miladıdır. Bu millet canı ve kanı pahasına darbelere geçit vermeyeceğini, egemenliğin kendisine ait olduğunu göstermiştir. İnanıyorum ki 15 Temmuz, Türkiye'nin darbeler ve darbe teşebbüsleri makus talihinin kırıldığı, anayasal demokrasinin gerektirdiği zihniyet devriminin başladığı gün olacaktır.

Demokrasiyi, anayasayı, hukuku ortadan kaldırmaya çalışanlar karşısında tüm bu değerleri, dolayısıyla bireylerin başta yaşam hakları olmak üzere anayasal hak ve hürriyetlerini korumak devletin temel görevi, dahası varlık nedenidir. Bu bir tercih meselesi değil anayasal zorunluluktur. Ancak bunun nasıl ve hangi yöntemlerle gerçekleştirileceği siyasi iradenin anayasal çerçevede yapacağı tercihlere bağlıdır.

Anayasalar toplum sözleşmesidir ancak Abraham Lincoln'a atfedilen ifadeyle "intihar sözleşmesi" değildir. Bu nedenle hiçbir anayasa, demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmaya kasteden eylemler karşısında kayıtsız kalmaz. Modern demokratik anayasaların neredeyse tamamında bu tür durumlarda temel hak ve özgürlüklerin daha fazla sınırlandırılmasına izin veren olağanüstü yönetim usulleri öngörülmüştür. Bunun nedeni olağanüstü rejimlerin temelinde "zaruret" olgusunun bulunmasıdır.

Evet, anayasalar toplum sözleşmesidir ancak Abraham LINCOLN'a atfedilen ifadeyle "intihar sözleşmesi" değildir. Bu nedenle hiçbir anayasa, demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmaya kasteden eylemler karşısında kayıtsız kalmaz. Modern demokratik anayasaların neredeyse tamamında bu tür durumlarda temel hak ve özgürlüklerin daha fazla sınırlandırılmasına izin veren olağanüstü yönetim usulleri öngörülmüştür. Bunun nedeni olağanüstü rejimlerin temelinde "zaruret" olgusunun bulunmasıdır. Devlet ve milletin varlığına yönelik ağır tehditler hiç kuşkusuz bir zaruret hâli oluşturur.

Üyeler Prof. Dr. Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Üye Doç. Dr. Recai AKYEL'in Ant İçme Töreni

Ancak demokratik olağanüstü yönetim usulü anlayışı, anayasaların bütünüyle askıya alınmasını, temel hak ve hürriyetlerin tamamen kullanılamaz hale getirilmesini reddeder. Bu nedenle, olağanüstü hâl hukuksuzluk hâli değildir.

Ancak demokratik olağanüstü yönetim usulü anlayışı, anayasaların bütünüyle askıya alınmasını, temel hak ve hürriyetlerin tamamen kullanılamaz hâle getirilmesini reddeder. Bu nedenle olağanüstü hâl hukuksuzluk hâli değildir. Nitekim olağanüstü hâl hukuku Anayasa'da detaylı bir şekilde düzenlenmiş, olağanüstü durumlarda temel hak ve hürriyetlere yönelik müdahalenin şartları ve sınırları açıkça belirlenmiştir. Elbette, amaç demokratik anayasal düzene, dolayısıyla temel hak ve özgürlüklere yönelik tehdidin mümkün olan en kısa sürede bertaraf edilerek olağan duruma dönülmesidir.

Esasen demokratik anayasaların amacı bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına alan anayasal düzeni korumaktır. Bunun da yolu toplumsal düzeni ve güvenliği sağlamaktan geçmektedir. Çünkü güvenliğin olmadığı yerde özgürlüklerden bahsetmek zordur. Güvenlik, bu anlamda hem bireysel bir hak hem de diğer hak ve özgürlüklerin korunmasının ön şartıdır. Özgürlük ise yine Aliya İZZETBEGOVIÇ'in ifadesiyle "Hayatımıza anlam veren şeydir". Bu nedenle özgürlük ve güvenlik birbirine karşıt değil biri diğerini tamamlayan değerlerdir.

Güvenlik ve özgürlük onurlu bir bireysel ve toplumsal yaşam için aynı ölçüde vazgeçilmezdir. Tıpkı teneffüs ettiğimiz hava gibi varlığında değerini bilmeyiz ama yokluğunda nefes alamayız.

Güvenlik ve özgürlük gibi iki hayati değer arasındaki ilişkiyi düzenlerken başvuracağımız temel değer hiç kuşkusuz adalettir. Adalet, hukuk düzeninin çimentosu, mülkün yani devletin temelidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin daha kırılğan hale geldiği olağanüstü dönemlerde adaletin tesisi çok daha önemlidir.

Güvenlik ve özgürlük gibi iki hayati değer arasındaki ilişkiyi düzenlerken başvuracağımız temel değer hiç kuşkusuz adalettir. Adalet, hukuk düzeninin çimentosu, mülkün yani devletin temelidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin daha kırılğan hâle geldiği olağanüstü dönemlerde adaletin tesisi çok daha önemlidir.

Sayın Cumhurbaşkanı'm,

15 Temmuz siyasi tarihimizin belki de en büyük krizlerinden biridir. Devlet ve millet olarak bize düşen birlik içinde bu krizi aşarak demokratik hukuk devletini adalet, güvenlik ve özgürlük temelinde sağlam ve güçlü bir şekilde yeniden yapılandırarak geleceğe taşımaktır.

15 Temmuz sonrası oluşan birlik, ülkenin tüm farklı unsurlarını çatısı altında toplayarak "biz" düşüncesini yeniden inşa etmiştir.

15 Temmuz sonrası oluşan birlik, ülkenin tüm farklı unsurlarını çatısı altında toplayarak "biz" düşüncesini yeniden inşa etmiştir. Hiç kuşkusuz bu birlik, her konuda herkesin aynı şekilde düşünmesi ve farklı olanın aynılaştırılması değildir. Tersine esas olan bizim gibi düşünmeyen, bizim gibi inanmayan ve bizim gibi yaşamayanları da kuşatacak bir birlik ve beraberliktir.

Bu anlayışla 15 Temmuz'da bir kez daha hortlayan darbeci zihniyete milletçe verilecek en güzel cevap, demokratik ve özgürlükçü yeni bir anayasa yapmaktır. Darbelerin ve darbe

15 Temmuz'da bir kez daha hortlayan darbeci zihniyete milletçe verilecek en güzel cevap, demokratik ve özgürlükçü yeni bir anayasa yapmaktır. Darbelerin ve darbe teşebbüslerinin arkasındaki vesayetçi anlayışı tamamen tasfiye eden, milletin siyasi özne olduğunu ilan eden ve insan haklarına dayanan demokratik hukuk devletini tüm kurum ve kurallarıyla tesis eden yeni bir anayasa, hepimizin özellikle de demokratik siyasetin 15 Temmuz şehitlerine ve gazilerine olan vicdan borcudur.

Learned Hand, Central Park'ta yaptığı ve "Özgürlüğün Ruhü" ismiyle meşhur olan konuşmasında şöyle der:

Özgürlük insanların yüreğindedir; orada öldüğü zaman hiçbir anayasanın, yasanın ve mahkemenin yapacağı bir şey olamaz."

teşebbüslerinin arkasındaki vesayetçi anlayışı tamamen tasfiye eden, milletin siyasi özne olduğunu ilan eden ve insan haklarına dayanan demokratik hukuk devletini tüm kurum ve kurallarıyla tesis eden yeni bir anayasa, hepimizin özellikle de demokratik siyasetin 15 Temmuz şehitlerine ve gazilerine olan vicdan borcudur. Esasen 15 Temmuz sonrası oluşan toplumsal ve siyasal birlik ruhu, yeni anayasa için gerekli iklimi de sağlamıştır.

Demokratik ve özgürlükçü bir yeni anayasa, bir yandan Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'ün işaret ettiği muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkılması, diğer yandan da demokratik kazanımların taçlandırılması bakımından son derece önemlidir.

Ancak belirtmek gerekir ki, anayasa her şey değildir. Dahası insanların yüreğindeki özgürlük ateşi söndüğünde anayasanın da hiçbir anlamı kalmaz. II. Dünya Savaşı sırasında Amerikalı yargıç Learned HAND, Central Park'ta yaptığı ve "Özgürlüğün Ruhü" ismiyle meşhur olan konuşmasında şöyle der: "Anayasalara, yasalara ve mahkemelere çok fazla umut bağladığımızı düşünüyorum. Bunlar yanlış umutlar, inanın bana yanlış umutlar. Özgürlük insanların yüreğindedir; orada öldüğü zaman hiçbir anayasanın, yasanın ve mahkemenin yapacağı bir şey olamaz."

15 Temmuz darbe teşebbüsü bu topraklarda insanımızın yüreğinde özgürlüğün ölmediğini, onu yüreklerde yaşatmak için yaşamlarından vazgeçmeye hazır milyonlarca kişinin olduğunu ortaya koymuştur.

15 Temmuz darbe teşebbüsü bu topraklarda insanımızın yüreğinde özgürlüğün ölmediğini, onu yüreklerde yaşatmak için yaşamlarından vazgeçmeye hazır milyonlarca kişinin olduğunu ortaya koymuştur. Bu da göstermektedir ki özgürlük ve demokrasi birileri tarafından yukarıdan lütfedilmiş veya bağışlanmış değil toplumsal zeminde kazanılmış, uğruna bedeller ödenmiş ve tamamıyla hak edilmiş değerlerdir. Şimdi bu değerleri koruyarak tüm gerekleriyle hayata geçirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak en büyük görevimizdir.

Belirtmek gerekir ki, dünya demokrasi tarihine geçecek bir olay olan 15 Temmuz konusunda “hür dünya”, maalesef iyi bir sınav verememiştir. Her fırsatta demokratik değerlerin sahibi ve savunucuları olarak ortaya çıkanlar, Türkiye’de ölümcül silahlarla demokrasinin taammüden katledilme girişimi ve onun karşısında sergilenen demokratik direniş karşısında “kuzuların sessizliği”ni oynamışlardır.

Son olarak belirtmek gerekir ki dünya demokrasi tarihine geçecek bir olay olan 15 Temmuz konusunda “hür dünya”, maalesef iyi bir sınav verememiştir. Her fırsatta demokratik değerlerin sahibi ve savunucuları olarak ortaya çıkanlar, Türkiye’de ölümcül silahlarla demokrasinin taammüden katledilme girişimi ve onun karşısında sergilenen demokratik direniş karşısında “kuzuların sessizliği”ni oynamışlardır.

Buna karşılık Afrika Anayasa Yargısı Konferansı, 16 Temmuz günü yayınladığı ve bize gönderdiği mesajla darbe girişimini reddettiğini ve Türk Anayasa Mahkemesi ile dayanışma içinde olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği’nin darbeyi reddeden dayanışma açıklaması da bizim için değerlidir.

Buna karşılık darbe girişiminin ertesi günü dayanışma mesajları yayımlayanlar da olmuştur. Örneğin 35 ülkenin üye olduğu Afrika Anayasa Yargısı Konferansı, 16 Temmuz günü yayınladığı ve bize gönderdiği mesajla darbe girişimini reddettiğini ve Türk Anayasa Mahkemesi ile dayanışma içinde olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliğinin darbeyi reddeden dayanışma açıklaması da bizim için değerlidir.

Bu vesileyle anayasa yargısı alanında faaliyet gösteren bu iki uluslararası kuruluşun yöneticilerine, ilgili anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemelerin başkanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Konuşmamın sonunda, tüm şehitlerimize ve Anayasa Mahkemesinin vefat eden emekli başkan ve üyelerine Allah’tan rahmet, gazilerimize ve hayatta olan emekli üyelerimize de sağlık ve afiyet diliyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı’m,

Değerli konuklar,

Yemin törenimizi teşriflerinizden dolayı şükranlarımı sunuyor, güzel ve huzurlu günler diliyorum.

C. ASYA ANAYASA MAHKEMELERİ VE MUADİLİ KURUMLAR BİRLİĞİNİN ENDONEZYA'DA DÜZENLENEN 3. KONGRESİNDE YAPILAN KONUŞMA

15 TEMMUZ DARBE TEŞEBBÜSÜ VE OLAĞANÜSTÜ HÂL: TÜRKİYE'DE ANAYASAL DEMOKRASİ İÇİN YENİ BİR MEYDAN OKUMA

Saygıdeğer katılımcılar,

Hanımefendiler Beyefendiler,

Endonezya Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Hidayat'a içten misafirperverliğinden dolayı teşekkür ederim.

Burada bulunmanın ve böylesine seçkin meslektaşlara hitap etmenin benim için büyük bir zevk olduğunu ifade etmek isterim.

Malum olduğu üzere, ülkemiz yakın geçmişte alçak bir darbe teşebbüsü yaşadı. Neyse ki darbeciler başarısız oldular ve Türk halkının sergilediği cesur direniş sayesinde demokratik rejimimiz ayakta kalmayı başardı.

Şüphe yoktur ki kısa bir süre önce gerçekleşen darbe teşebbüsü, anayasal demokrasimizin şimdiye dek karşılaştığı en ciddi tehditlerden biridir.

15 Temmuz 2016 Tarihinde Ne Oldu?

Size kısa bir video göstererek o gece ne olduğuna dair kısa bir bilgi vermek isterim.

Darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gün gerçekten de Türkiye'de herkes için korkunç bir gündü. O gün, Cengiz AYTMATOV'un kelimeleriyle ifade etmek gerekirse, yüz yıldan fazla süren bir gündü. Savaş uçakları (F-16lar) bulunduğumuz yerden sadece birkaç kilometre uzaklıkta olan parlamentoyu bombalamaya başladığında evdeydim. Sanki bizim üzerimize bomba atılıyor gibiydi. Henüz 12 yaşında olan en küçük oğlum titreyen bir sesle sürekli şu soruyu soruyordu: "Baba, bu savaş uçakları bizi bombalayacak mı?". "Hayır" dedim, fakat oğluma verdiğim cevabın doğru olduğundan emin değildim.

15 Temmuz 2016 Tarihinde Ne Oldu?

Size kısa bir video göstererek o gece ne olduğuna dair kısa bir bilgi vermek isterim.

Darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gün gerçekten de Türkiye’de herkes için korkunç bir gündü. O gün, Cengiz AYTMAOV’un kelimeleriyle ifade etmek gerekirse yüz yıldan fazla süren bir gündü. Savaş uçakları (F-16lar) bulunduğumuz yerden sadece birkaç kilometre uzaklıkta olan parlamentoyu bombalamaya başladığında evdeydim. Sanki bizim üzerimize bomba atılıyor gibiydi. Henüz 12 yaşında olan en küçük oğlum titreyen bir sesle sürekli şu soruyu soruyordu: “Baba, bu savaş uçakları bizi bombalayacak mı?”. “Hayır” dedim fakat oğluma verdiğim cevabın doğru olduğundan emin değildim.

Emin değildim çünkü ertesi gün, ordu içinde bir grubun/cuntacının kendi halkına ateş açarak bir terör saldırısı başlattıkları ve Türkiye Büyük Millet Meclisini, Cumhurbaşkanlığını ve çeşitli emniyet birimlerini bombaladıkları ortaya çıktı.

Cumhurbaşkanımız, parlamentomuz, tüm siyasal partilerimiz, medyamız ile ordumuzun ve emniyet güçlerimizin büyük bir bölümünün yoğun çabaları sayesinde bu teşebbüs kısa süre içinde engellendi. Hepsinden önemlisi, bu darbe teşebbüsünün engellenmesinde Türk halkının demokratik iradesi ve direnişi belirleyici olmuştur. Başarısız olan bu darbe teşebbüsü, Türk halkının farkındalığının ve Türk demokrasisinin güçlendiğinin de bir göstergesidir.

Darbe Teşebbüsüne Yargıdan Gelen Tepkiler

Anayasa Mahkemesi olarak darbe teşebbüsünde bulunulduğunun anlaşıldığı ilk saatlerde bir basın açıklaması yaptık. Açıklamada demokratik anayasal düzene karşı her türlü demokrasi dışı teşebbüsü reddettiğimizi ve demokratik hukuk devletin yanında olduğumuzu belirttik. Basın açıklamamızın Türk halkının darbe karşısında dayanışma içinde hareket etmesine katkı sağlayarak ve darbecilerin motivasyonunu kırarak anayasal düzeni ve demokratik değerleri koruma yönünde önemli bir rol oynadığını düşünüyoruz.

Anayasa Mahkemesinin darbe teşebbüsüne yönelik bu tepkisinin ardından Danıştay, Yargıtay ve Askeri Yargıtay gibi diğer yüksek mahkemeler de bu teşebbüse tepki gösterdiler.

Cumhurbaşkanımız, parlamentomuz, tüm siyasal partilerimiz, medyamız ile ordumuzun ve emniyet güçlerimizin büyük bir bölümünün yoğun çabaları sayesinde, bu teşebbüs kısa süre içinde engellendi. Hepsinden önemlisi, bu darbe teşebbüsünün engellenmesinde Türk halkının demokratik iradesi ve direnişi belirleyici olmuştur.

Bu grup devletteki önemli görevlerde, bilhassa güvenlik, yargı ve sivil bürokraside paralel bir örgüt oluşturmuştur. Uzun bir süre, sade bir “İslami fraksiyon”dan ziyade “mesihanik” bir örgüt gibi hareket etmiş ve devlet kurumlarında gizlilik içinde çalışmıştır. “Gizlenme” örgüt üyelerinin ana taktiğidir. Bu grubun üyeleri, örgüt ile olan bağlarını gizlemeleri gerektiği yönünde talimat almaktadırlar.

16 Temmuz 2016 tarihinde, darbe teşebbüsüne ilişkin soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından darbeyi tertiplediği ve/veya darbenin arkasındaki örgütle bağlantılı olduğu düşünülen binlerce kişi hakkında gözaltı kararı verildi. Bu kişiler arasında Mahkememizin iki (2) üyesi, yüz kırk (140) Yargıtay üyesi, kırk sekiz (48) Danıştay üyesi ve ilk derece mahkemelerinde görevli üç binden (3000) fazla hâkim ve savcı da bulunmakta idi.

Yetkililer, daha en başından itibaren darbe teşebbüsünün Türkiye’de “Paralel Devlet Yapısı” olarak da bilinen “Gülenist Terör Örgütü” (FETÖ) tarafından planlandığını ve uygulandığını ifade ettiler.

Darbe teşebbüsü öncesinde düzenlenen iddianamelerde ve mahkeme kararlarında da belirtildiği gibi bu grup devletteki önemli görevlerde, bilhassa güvenlik, yargı ve sivil bürokraside paralel bir örgüt oluşturmuştur. Uzun bir süre, sade bir “İslami fraksiyon”dan ziyade “mesihanik” bir örgüt gibi hareket etmiş ve devlet kurumlarında gizlilik içinde çalışmıştır. “Gizlenme” örgüt üyelerinin ana taktiğidir. Bu grubun üyeleri, örgüt ile olan bağlarını gizlemeleri gerektiği yönünde talimat almaktadırlar (Anayasa Mahkemesinin 4.8.2016 tarihli, E. 2016/6 (D. İş) K. 2016/12 sayılı kararı, § 15).

Hükümetin Tepkisi: Olağanüstü Hâl

Olağanüstü Hâl, hemen hemen tüm anayasalarda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi dâhil olmak üzere uluslararası insan hakları hukukunda düzenlenen bir tedbirdir.

Bakanlar Kurulu devlet kurumlarına sızarak devletin güvenliği ve bekası açısından ciddi bir tehdit oluşturan “FETÖ” terör örgütüne karşı kapsamlı ve etkili biçimde mücadele etmek amacıyla, 20 Temmuz 2016 tarihinde, tüm Türkiye’de 90 gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmesine karar vermiştir.

Ayrıca Fransa gibi Türkiye de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 15. maddesinde öngörülen ve Sözleşme’de yer alan yükümlülüklerinin 3 aylık bir süre boyunca daraltılması yönünde derogasyon hakkına başvurmuştur.

Menfur bir terör saldırısı olan bu darbe teşebbüsü, Fransa'daki ya da herhangi bir başka Avrupa devletindeki terör saldırılarına kıyasla daha geniş çaplı ve yıkıcıdır. Yarattığı travmatik etki yönünden ise ancak ABD'deki 11 Eylül saldırısıyla kıyaslanabilir.

Menfur bir terör saldırısı olan bu darbe teşebbüsü, Fransa'daki ya da herhangi bir başka Avrupa devletindeki terör saldırılarına kıyasla daha geniş çaplı ve yıkıcıdır. Yarattığı travmatik etki yönünden ise ancak ABD'deki 11 Eylül saldırısıyla kıyaslanabilir.

Anayasamıza göre olağanüstü hâl süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun, olağanüstü hâlin gerektirdiği meselelere ilişkin olarak kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi bulunmaktadır. Normal şartlarda, Anayasa Mahkemesi kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunu denetleyebilmektedir. Ancak Anayasa'nın 148. maddesine göre olağanüstü hâl, sıkıyönetim veya savaş sırasında çıkarılan bir kanun hükmünde kararname, Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi önüne getirilemez. Buna karşın olağanüstü hâl süresi içinde, idari işlem ve eylemlere karşı yargı yoluna başvurmak mümkündür. Olağanüstü hâl süresi boyunca idare mahkemeleri için tek sınırlama, bu süre içerisinde alınan idari kararlar ve yapılan işlemler ile ilgili davalarda yürütmeyi durdurma kararı veremeyecek olmalarıdır.

Bireyler için, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı da mevcuttur. Nihayetinde, bireyler iç hukuk yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesi kararları ile yetinmezlerse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine de başvuruda bulunabilirler.

Yetkili merciler olağanüstü hâl ilanının amacının vatandaşlarımızın temel haklarını kısıtlamak değil, darbe teşebbüsünün arkasındaki terör yapılanmasını daha hızlı ve etkili bir şekilde ortadan kaldırmak olduğunu defaatle açıkladılar.

Yetkili merciler olağanüstü hâl ilanının amacının vatandaşlarımızın temel haklarını kısıtlamak değil, darbe teşebbüsünün arkasındaki terör yapılanmasını daha hızlı ve etkili bir şekilde ortadan kaldırmak olduğunu defaatle açıkladılar.

Olağanüstü hâle ilişkin kanun hükmünde kararnamelerin iki ana amacının olduğu görülmektedir. Birincisi, sosyal ve siyasal hayatı sivilleştirmek ve silahlı kuvvetler üzerinde tam demokratik ve sivil denetimi sağlamaktır. Bu maksatla sözgelimi, Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri Millî Savunma Bakanlığına bağlanmış askerî liseler kapatılmıştır.

Kanun hükmünde kararnamelerin ikinci amacı ise, Millî Güvenlik Kurulu tarafından darbe teşebbüsünden önce terör örgütü olarak belirlenen “Paralel Devlet Yapısı”nı tamamen yok etmektir.

667 sayılı Olağanüstü hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’de Anayasa Mahkemesi üyeleri dâhil yargı mensuplarının (3.madde) ve bütün devlet memurlarının (4.madde), terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin meslekten veya kamu görevinden çıkarılmalarına karar verileceği açıkça belirtilmektedir.

Sayın Başkan Endonezya'nın Bali Adasında düzenlenen AAMB'nin "Vatandaşların Anayasal Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi" konulu 3. Kongresi'nde konuşmalarını yaparken

Mahkemenin iki üyenin meslekten çıkarılmasına ilişkin kararında, darbe teşebbüsünün anayasal demokrasi için ne anlama geldiği açıklanmış, 667 sayılı KHK'nın ilgili hükmü yorumlanmıştır. Söz konusu karara göre, 15 Temmuz darbe teşebbüsü anayasal düzen, anayasal haklar ve özgürlükler ile ulusal güvenliğe karşı en yıkıcı saldırıdır. Bu saldırı, Türk demokrasi tarihine kara bir leke olarak geçmiştir.

Anayasa Mahkemesinin Tavrı

Demokratik anayasal düzenin “koruyucularından” biri olan Anayasa Mahkemesi olarak darbe teşebbüsü sırasında ve ardından derhâl tepki gösterip acil önlemler aldık.

İlk önce, ceza soruşturması kapsamında gözaltına alınan ve akabinde tutuklanan iki üye hakkında disiplin soruşturması başlatıldı. Anayasa Mahkemesi, 667 sayılı KHK uyarınca iki üyenin meslekten çıkarılmasına karar verdi.

Buna ek olarak Mahkeme yönetimi diğer kamu kurum ve kuruluşlarından Anayasa Mahkemesine görevlendirme ile gelen toplamda on üç (13) raportörü görevinden alarak kurumlarına iade etti. Bu raportörlerden sekizi (8) hakkında açığa alma ve gözaltı kararları verildiğini biliyoruz.

Ayrıca 29 Temmuz 2016 tarihinde, anılan KHK'nın 4.maddesi uyarınca bir (1) kadrolu raportör, yedi (7) kadrolu raportör yardımcısı ve elli altı (56) memurun nihai bir değerlendirme yapılana kadar görevden uzaklaştırılmasına karar verilmiştir.

Mahkemenin iki üyenin meslekten çıkarılmasına ilişkin kararında darbe teşebbüsünün anayasal demokrasi için ne anlama geldiği açıklanmış, 667 sayılı KHK'nın ilgili hükmü yorumlanmıştır. Söz konusu karara göre 15 Temmuz darbe teşebbüsü anayasal düzen, anayasal haklar ve özgürlükler ile ulusal güvenliğe karşı en yıkıcı saldırıdır. Bu saldırı, Türk demokrasi tarihine kara bir leke olarak geçmiştir (§ 68).

Yine kararda, anılan KHK'nın 3. maddesinin parametreleri de şu şekilde yorumlanmıştır: Anılan madde uyarınca meslekten çıkarma tedbirinin Anayasa Mahkemesi üyeleri bakımından uygulanabilmesi için;

- Üyenin, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara “üyeliği”, “mensubiyeti” veya “iltisakı” yahut bunlarla “irtibatı” olduğunun değerlendirilmesi,
- Bu değerlendirmenin Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca yapılması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi, bu üyelerin Anayasa Mahkemesinde görev yapmaya devam etmeleri halinde yargının güvenilirliği ve saygınlığının da zedeleneceğini vurgulayarak meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına oybirliğiyle karar vermiştir.

İhraç kararı verilebilmesi için Anayasa Mahkemesi üyeleri ile terör örgütü ve terör faaliyetleriyle diğer bir deyişle darbe teşebbüsüyle arasında kesin bir bağ kurulması aranmamış; MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen "yapı", "oluşum" veya "gruplar"la bağ kurulması yeterli görülmüştür (§ 84).

Diğer taraftan, KHK'nın aynı maddesine göre meslekten çıkarma tedbirinin uygulanabilmesi için söz konusu bağın yapıya, oluşuma veya gruba "üyelik" veya "mensubiyet" şeklinde olması zorunlu değildir. "İltisak" ya da "irtibat" bulunması yeterlidir (§ 85).

Son olarak bu maddede, terör örgütleri veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplar ile üyeler arasındaki bağın "sübut" derecesinde ortaya konulması aranmamaktadır. Böyle bir bağın Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca "değerlendirilmesi" yeterli görülmüştür. Buradaki değerlendirme Genel Kurulun salt çoğunluğunda oluşacak bir "kanaati" ifade etmekte olup bu kanaat cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak oluşacak bir kanaattir (§ 86).

Yine, KHK'nın 3. maddesinde bu kanaate varılabilmesi için belli bir tür delile dayanma zorunluluğu da öngörülmemiştir. Bu kanaatin hangi hususlara dayanılarak oluşacağı Genel Kurulun salt çoğunluğunun takdirine bırakılmıştır. Burada önemli olan belli bir kanaate varılırken keyfilikten uzak durulmasıdır (§ 87).

Bu ilkeleri mevcut olaya uygulayan Mahkeme, somut olayın özellikleri, anılan yapı ile ilgileri olduğuna dair sosyal çevre bilgisi ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin zaman içinde oluşan ortak kanaatlerini birlikte dikkate alarak anılan üyelerin söz konusu yapı ile meslekte kalmalarıyla bağdaşmayacak nitelikte bağlarının olduğunun değerlendirildiği sonucuna ulaşmıştır (§ 98).

Anayasa Mahkemesi, bu üyelerin Anayasa Mahkemesinde görev yapmaya devam etmeleri hâlinde yargının güvenilirliği ve saygınlığının da zedeleneceğini vurgulayarak meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına oybirliğiyle karar vermiştir (§§99, 100).

Sonuç

Türkiye, ülkemizin daha önce hiç karşılaşmadığı şekilde yıkıcı bir terörist darbe teşebbüsü ile karşılaştı.

Anayasa Mahkemesi ya da Yüksek Mahkeme Başkanları ve hâkimleri olarak bizim şu gerçeğin çok iyi farkında olmamız gerekir: Demokratik anayasal devlet olmadıkça Anayasa Mahkemelerince ya da Yüksek Mahkemelerce korunacak bir anayasal hak da olmayacaktır.

Şunu özellikle belirtmek isterim ki Anayasa Mahkemesinin olağanüstü hâl süresince bireylerin temel hak ve özgürlüklerini teminatı olacağına kimsenin şüphesi olmasın. Ülkemiz darbe teşebbüsü sonrası hızla normalleşmekte ve Mahkememiz bu normalleşme sürecinde üzerine düşeni yapmaya devam edecektir.

Olağanüstü hâl KHK'ları Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru sayısını, dolayısıyla iş yükünü artırabilir. Ancak etkili yöntemler kullanarak bu sorunun üstesinden geleceğimize inancım tamdır.

Anayasa Mahkemesi ya da yüksek mahkeme Başkanları ve hâkimleri olarak bizim şu gerçeğin çok iyi farkında olmamız gerekir: Demokratik anayasal devlet olmadıkça Anayasa Mahkemelerince ya da yüksek mahkemelerce korunacak bir anayasal hak da olmayacaktır.

İlginiz için teşekkür ederim.

BEŞİNCİ BÖLÜM

2016 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI

V. 2016 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI

A. NORM DENETİMİNDE ÖNE ÇIKAN KARARLAR

1. Emniyet Mensuplarının Disiplin Suçlarını Düzenleyen Kurala İlişkin Karar (E.2015/85, K.2016/3)

Kamu görevlilerinin disiplin suçlarının, Anayasa'nın 38. ve 128. maddeleri uyarınca kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

İtiraz konusu kuralda emniyet teşkilatı mensupları yönünden disiplin cezalarını gerektiren fiil ve hareketler ile cezaların derece ve miktarının, polislik mesleğinin haiz olduğu önem ve özellik gözetilerek düzenlenecek tüzükle belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Başvuru kararında özetle itiraz konusu kuralda emniyet teşkilatı mensuplarının hangi fiillerine, hangi disiplin cezalarının verileceği hususunun tüzükle düzenlenmesinin öngörüldüğü, disiplin işlemleri konusunda kamu görevlisi olan emniyet teşkilatı mensupları için getirilmiş kanuni bir güvencenin bulunmadığı, disiplin uygulamalarıyla ilgili genel ilkelerin belirlenmediği ifade edilerek kuralın, Anayasa'nın 38. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kurala ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Kamu görevlilerinin disiplin suçlarının, Anayasa'nın 38. ve 128. maddeleri uyarınca kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Kanun'da disiplin cezalarının türleri, disiplin cezası vermeye yetkili makamlar ve cezaların kesinleşme usulü belirlendiği hâlde itiraz konusu kuralda söz konusu cezaların verilmesini gerektiren disiplin suçları açıklanmayarak bunların tüzükle belirlenmesi öngörülmüştür. Bu hâliyle disiplin suçları konusunda emniyet teşkilatı mensupları için getirilmiş kanuni bir güvence bulunmamaktadır. Bir başka ifadeyle itiraz konusu kural, disiplin suçlarıyla ilgili genel ilkeleri ortaya koymamakta, çerçeveyi çizmemekte, disiplin cezalarını gerektiren eylemleri genel hatlarıyla da olsa belirlememektedir. Dolayısıyla itiraz konusu kuralla, bireylerin hangi somut fiil ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belirli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine yasal çerçevede imkân tanınmamaktadır.

Bu nedenle kural, Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen "suçta kanunilik" ilkesine ve Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında hükme bağlanan "kanuni düzenleme" ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Sonuç olarak itiraz konusu kural, Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş ve iptal hükmünün, kararın Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yer Alan Dava Dosyasının Görevli ya da Yetkili Mahkemeye Gönderilmesini Talep Etme Kuralına İlişkin Karar (E.2015/96, K.2016/9)

Dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesinin talep edilebilmesi için kararın verildiği tarihi esas alan, tebliğ veya tefhim öngörmeyen kuralın, mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve etkili bir fırsat sunduğu söylenemez.

İtiraz konusu kuralın yer aldığı 6100 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasında görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi hâlinde taraflardan birinin, bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten, süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekeceği, aksi takdirde mahkemece davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği hüküm altına alınmıştır. İtiraz konusu kuralı, anılan fıkra da yer alan "...bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten..." ibaresi oluşturmaktadır.

Başvuru kararında özetle; mahkeme tarafından duruşma açılmasına ve tarafların çağrılmasına gerek görülmeksizin dosya üzerinden, tarafların yokluğunda yetkisizlik kararı verilebildiği, bu durumda karar yoklukta verildiği için tarafların karar içeriğinden haberdar olmalarının mümkün olmadığı, tarafların yokluklarında kesin olarak verilen söz konusu kararlarda iki haftalık sürenin kullanılamayacağı ve davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği, Kanun'un taraflara tanımış olduğu sürenin tarafların haberdar olmadıkları kararın verilme anından başlatılmasının, hak arama özgürlüğünü ortadan kaldırdığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kurala ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Görevsizlik veya yetkisizlik kararları, davanın her aşamasında mahkemece resen ya da taraflardan birinin itirazı üzerine verilebilmektedir. Bu kararlar, duruşmada taraflardan birinin ya da her iki tarafın yokluğunda verilebileceği gibi mahkeme tarafından Kanun'un 320. maddesi gereğince taraflar duruşmaya davet edilmeden dosya üzerinden de verilebilmektedir. Bu şekilde verilen görevsizlik veya yetkisizlik kararlarının itiraz konusu kural gereğince tebliğ veya tefhim edilmesi aranmadığından tarafların verilen kararları öğrenme imkânı son derece sınırlı olmaktadır.

Bu hâllerde verilen kararı öğrenme imkânı olmayan tarafların, dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etme imkânı da bulunmayacaktır. Bu durumda ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi nedeniyle tarafların, dosya kendisine gönderilen mahkemede görülecek davanın ilk davanın devamı sayılma hakkından yararlanamayacağından usul hukuku anlamında hak kayıpları yaşayacağı kuşkusuzdur. Zira davacı davasını yeniden harç ödemek suretiyle tekrar açmak zorunda kalacak görevsiz veya yetkisiz mahkemede dava açılması ile kazanılmış olan zamanaşımının kesilmesi, hak düşürücü sürenin korunması gibi haklar ile bu mahkemeler tarafından verilen ihtiyati tedbir ve ihtiyati hacizler ortadan kalkacaktır. Bu bağlamda tarafların henüz varlığından haberdar olmadığı bir karar nedeniyle verilecek olan davanın açılmamış sayılmasına ilişkin karar, ortaya çıkardığı hukuki sonuçlar itibarıyla hak arama özgürlüğünü amacını aşacak şekilde sınırlandırmaktadır.

Ayrıca dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesinin talep edilebilmesi için kararın verildiği tarihi esas alan, tebliğ veya tefhim öngörmeyen kuralın mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve etkili bir fırsat sunduğu da söylenemez. Dolayısıyla kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlama, hak arama özgürlüğüne ilişkin hakkın Anayasa'da ifade edilen sınırlarını aşmakta ve bu hakkın kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Kuralla bireylerin mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlama demokratik toplum düzeninde gerekli olmayan ölçüsüz bir sınırlama niteliğinde olduğundan Anayasa'ya aykırıdır.

Sonuç olarak itiraz konusu kural, Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

3. Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a İlişkin Karar (E.2016/135, K.2016/129)

İptal davasının açıldığı tarihte, Anayasa'da ve 6216 sayılı Kanun'da öngörülen iptal davası açma sürelerinin henüz işlemeye başlamadığı açık olduğundan, süresinden önce açılan iptal davasının incelenebilmesi ve dava konusu kuralların Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi mümkün değildir.

Dava, 1.7.2016 tarihli ve 6723 sayılı Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un; tümü ile Danıştay ve Yargıtay üyeliklerine son verilmesini düzenleyen hükümleri de içeren 1., 12., 17. ve 22. maddelerinin Anayasa'nın 2., 10., 90., 138., 139., 140., 154. ve 155. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ilişkindir.

Dava dilekçesinde özetle; Anayasa'nın 7. maddesinde yasama yetkisinin TBMM'ye ait olduğunun ifade edildiği ve 87. maddesinde de TBMM'nin yetkilerinin kapsamının belirlendiği, bu sürecin Genel Kurulun kabul iradesiyle tamamlanacağına kuşkusuz olduğu, yasama organından sadır olan bir kanunun TBMM Genel Kurulunda oylanıp kabul edilmekle artık hukuk alanında hayatiyet kazandığı ve var olduğu, 6723 sayılı Kanun'un da 1.7.2016 tarihinde kabul edilmekle artık hayatiyet kazandığı ve hukuk alanında var olduğu, kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması ya da halkoyuna sunulmasının kanunların "varlık" koşulu olmadığı, kanunların Resmî Gazete'de yayımlanmakla yürürlüğe girdiği, Anayasa'nın "Dava açma Süresi" başlıklı 151. maddesinde öngörülen altmış günlük sürenin "hak düşürücü süre" olduğu ve kanunun Resmî Gazete'de yayımlanma tarihinden itibaren işlemeye başladığı, fakat buradan, şekil ya da esas yönünden iptal davası açabilmek için ilgili kanunun mutlaka Resmî Gazete'de yayımlanması gerektiği sonucuna varılamayacağı, bir yasama tasarrufunun Resmî Gazete'de yayımlanmasının "yürürlük" koşulu olduğu, TBMM Genel Kurulunun "kabul" iradesinin tezâhürü ile birlikte "varlık" kazanan kanunlara karşı Anayasa Mahkemesine iptal davası açabilmek ya da aynı zamanda "yokluk" isteminde bulunabilmek için "varlık" koşulunun gerçekleşmesinin yeterli olduğu ve "yürürlük" koşulunun gerçekleşmesinin beklenilmesine gerek bulunmadığı, zira, Anayasa'nın 7., 87. ve 175. maddeleri uyarınca, olağan kanun ya da Anayasa değişikliği niteliğindeki her bir tasarrufun TBMM'nin yetki alanına girdiğinin açık olduğu, Anayasamızda ve hukuk düzenimizde kanunların, yürürlük öncesi yargısal denetimini yasaklayan herhangi

bir hüküm bulunmadığı, dolayısıyla sakat bir yetkiye ve amaca dayanılarak ihdas edilen bir kanunun Anayasa'nın 89. maddesindeki prosedürün tamamlanması ve Cumhurbaşkanınca yayımlanması (yürürlük koşulu) beklenmeksizin "yokluğunun tespiti"nin ya da "iptali"nin istenmesinin olanaklı olduğu belirtilerek 6723 sayılı Kanun'un; tümünün yok hükmünde olduğunun saptanmasına ya da tümünün şekil bakımından ya da 1., 12., 17. ve 22. maddelerinin esas bakımından Anayasa'nın 2., 10., 90., 138., 139., 140., 154. ve 155. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptal davasına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 148. maddesinde, "... Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez...", 151. maddesinde ise "Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya içtüzük'ün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer." kuralına yer verilmiştir.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "İptal davası açma süresi" başlıklı 37. maddesinde de, "Anayasa değişiklikleri ile kanunların şekil yönünden Anayasaya aykırılıkları iddiası ile doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, bunların Resmî Gazetede yayımlanmalarından başlayarak on gün; kanun hükmünde kararnamelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belli madde ve hükümlerinin şekil ve esas, kanunların ise sadece esas yönlerinden Anayasaya aykırılıkları iddiasıyla doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, bunların Resmî Gazetede yayımlanmalarından başlayarak altmış gün sonra düşer." denilmiştir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin TBMM'ce kabulüyle kanunların varlık kazandıkları kuşkusuz olmakla birlikte, Anayasa'nın ve 6216 sayılı Kanun'un anılan maddelerinde iptal davası açma süresi, dava konusu kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzük'ün Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren başlatılmış ve ön-görülen sürelerin sonunda dava açma hakkının düşeceği belirtilmiştir.

Dava dosyasının incelenmesinden, 6723 sayılı Kanun'un; tümünün yok hükmünde olduğunun tespiti ya da tümünün şekil ya da 1., 12., 17. ve 22. maddelerinin esas bakımından iptalleri talebiyle 1.7.2016 tarihinde iptal davası açıldığı ve bu tarih itibarıyla Kanun'un Resmî Gazete'de yayımlanmadığı anlaşılmıştır.

İptal davasının açıldığı tarihte, Anayasa'da ve 6216 sayılı Kanun'da öngörülen iptal davası açma sürelerinin henüz işlemeye başlamadığı açık olduğundan, süresinden önce açılan iptal davasının incelenebilmesi ve dava konusu kuralların Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi mümkün değildir.

Sonuç olarak bu aşamada incelenmesi mümkün olmayan iptal davasının reddine karar verilmiştir.

4. Yasama Dokunulmazlıklarıyla İlgili Karar (E.2016/54, K.2016/157)

Anayasa'da açıkça öngörülmüş bir dava yolu kapsamında denetim olanağı bulunan ve özel koşullara tabi tutulan Anayasa'ya aykırılık iddiasının, iptali talep edilen kuralın parlamento kararı niteliğinde olduğu ileri sürülerek Anayasa'nın 85. maddesine göre milletvekillerinin münferit iptal taleplerine konu edilmesi, Anayasa'nın 148. maddesi hükmünün anlamsız ve işlevsiz hâle gelmesi sonucunu doğurur.

6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen ve iptali talep edilen geçici 20. maddenin birinci fıkrası, maddenin TBMM'de kabul edildiği tarih itibarıyla; soruşturmaya veya soruşturma ya da kovuşturma izni vermeye yetkili mercilerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve mahkemelerden Adalet Bakanlığına, Başbakanlığa, TBMM Başkanlığına veya Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığına intikal etmiş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaları bulunan milletvekilleri hakkında, bu dosyalar bakımından Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde düzenlenen yasama dokunulmazlığı hükmünün uygulanmayacağını öngörmektedir.

İptali talep edilen maddenin ikinci fıkrası ise bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş gün içinde; Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığında, TBMM Başkanlığında, Başbakanlıkta ve Adalet Bakanlığında bulunan yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaların, gereğinin yapılması amacıyla yetkili merciiine iade edileceğini öngörmektedir.

Dava dilekçelerinde özetle; Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca denetime tabi tutulan yasama işleminin parlamento kararından ibaret olmadığı, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına yönelik tüm irade açıklamalarının anılan madde çerçevesinde denetiminin mümkün olduğu, aksi düşüncenin kabulü hâlinde dahi

yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması sonucunu doğuran Kanun'un maddi anlamda parlamento kararı niteliğinde bulunduğu, Anayasa'nın değiştirilmesine ilişkin usullerden biri olan gizli oy yöntemine uyulmamış olması nedeniyle iptali talep edilen Kanun'un şekli anlamda da parlamento kararı niteliğinde olduğu, yasama dokunulmazlığının kaldırılması usulünü düzenleyen Anayasa ve İçtüzüğü ilgili hükümlerine uygun hareket edilmediği, ilgili milletvekilleri haklarındaki isnatların ciddi olmadığı, siyasi saiklerle hareket edilerek anılan Kanun'un kabul edildiği, isnat edilen eylemlerin yasama sorumsuzluğu, ifade, örgütlenme, siyasi faaliyette bulunma, toplanma ve gösteri yürüyüşü düzenleme özgürlükleri kapsamında kaldığı, ilgili milletvekilleri savunma hakkı tanınmadığı, aynı fiilleri Kanun'un kabul tarihinden sonra gerçekleştirenler veya soruşturmaları bu tarihte henüz başlamamış milletvekillerinin yasama dokunulmazlığından yararlanmaya devam edecek olmaları nedeniyle milletvekilleri arasında eşitsizliğe ve ayrımcılığa neden olduğu, dokunulmazlığın kaldırılmasına yönelik taleplerin tek tek tartışılarak ayrı ayrı karara bağlanmasının önlenmediği belirtilerek Kanun'un, Anayasa'nın 2., 10., 13., 15., 19., 25., 26., 27., 67. ve 83. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptali talep edilen kurallara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır;

Anayasa'nın 85. maddesinde *"Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar."* denilmektedir.

Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasına göre, *"Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler... Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler..."*. Maddenin ikinci fıkrasında ise *"Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir..."* denilmektedir.

Anayasa'nın yasama dokunulmazlığını öngören 83. ve milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84. maddeleri gözetildiğinde, Anayasa'nın 85. maddesinde sözü

edilen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin TBMM kararlarının hukuki niteliği itibarıyla münferit birer parlamento kararı olduklarında duraksama bulunmamaktadır. TBMM'nin kanun dışındaki işlemlerini oluşturan parlamento kararlarından yalnızca TBMM İçtüzük'ü ile yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ve milletvekilliğinin düşmesine ilişkin kararların iptali talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurulabileceği Anayasa'da kabul edilmiştir.

Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca inceleme yapılabilmesi için yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin bir parlamento kararının bulunması gerekliliğine karşın, iptali talep edilen kural, 316 milletvekili imzasıyla 12.4.2016 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulan "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" ile başlayan yasama süreci sonunda kabul edilmiş bir Kanun'dur. "Teklif" ile başlayan süreç, "Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma" başlığını taşıyan Anayasanın 175. maddesinin öngördüğü "özel" süreçtir. Bu sürecin teklif, oylama, kabul ve yürürlüğe girme yönlerinden özel biçim koşulları olduğu gibi, bu süreç sonunda ortaya çıkan Meclis iradesine özel hukuksal sonuçlar bağlanmıştır. Bu suretle kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanunun esas yönünden denetimi olanaksız olup şekil yönünden ise 148. maddede belirtilen çerçeve içinde denetlenebilmesi mümkündür. Anılan maddeye göre Anayasa değişikliklerinin şekil bakımından denetimi teklif ve oylama çoğunluğu ile ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususlarıyla sınırlıdır.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların şekil bakımından denetimi, Anayasa değişikliğine ilişkin kanunun Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren on gün içinde Cumhurbaşkanı veya TBMM üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Somut iptal taleplerinde bu şartların gerçekleşmediği de açıktır.

Anayasa'da değişiklik yapan bir kanunun Anayasa Mahkemesince denetimi ancak Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca açılan bir iptal davası ile mümkün olup söz konusu kanunun Anayasa'nın 85. maddesi çerçevesinde denetlenebilmesi olanaklı değildir. Anayasa değişikliğine dair kanunun kabulü sırasında meydana geldiği iddia edilen şekil aykırılıkları da ancak Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca usulüne uygun olarak açılan bir iptal davasının konusunu teşkil edebilir.

Anayasa'da açıkça öngörülmüş bir dava yolu kapsamında denetim olanağı bulunan ve özel koşullara tabi tutulan Anayasa'ya aykırılık iddiasının, iptali talep edilen kuralın parlamento kararı niteliğinde olduğu ileri sürülerek Anayasa'nın

85. maddesine göre milletvekillerinin münferit iptal taleplerine konu edilmesi, Anayasa'nın 148. maddesi hükmünün anlamsız ve işlevsiz hâle gelmesi sonucunu doğurur.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, iptal taleplerinin reddine karar vermiştir.

5. Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Yargısal Denetimine İlişkin Kararlar (E.2016/166, K.2016/159; E.2016/167, K.2016/160)

Olağanüstü hâl KHK'larının Anayasa'ya aykırı düzenlemeler içerdiğinin ileri sürülmesi, bunların anayasallık denetimine tabi tutulmaları için yeterli değildir. Olağanüstü hâl KHK'larının Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenebilmesi için bu yöndeki bir anayasal yetkinin açıkça tanınması gerekir. Anayasa'nın 148. maddesinin lafzı, Anayasa koyucunun amacı ve ilgili yasama belgeleri göz önünde bulundurulduğunda, olağanüstü dönem KHK'larının herhangi bir ad altında yargısal denetime tabi tutulamayacağı açıktır. Anılan hükme rağmen yapılacak yargısal denetim, Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü düzenleyen Anayasa'nın 11. maddesiyle ve hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağına ilişkin Anayasa'nın 6. maddesiyle bağdaşmaz.

Dava konusu kurallar, 668 ve 669 sayılı Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamelerinin bazı maddelerine ilişkindir.

Dava dilekçesinde özetle; olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri (KHK) ile yapılması öngörülen işlemlerin "*tedbir*" niteliğinde olması gerektiği, tedbirin, mahiyeti gereği geçici bir nitelik taşıdığı, ilan edilen olağanüstü hâlin sebep ve amacı, darbe girişimi nedeniyle bozulan kamu düzeninin etkili ve süratli biçimde yeniden tesisi iken dava konusu kuralların bu amacın ötesine geçerek bazı kurum ve kuruluşların teşkilatlanmasıyla ilgili düzenlemeler öngördüğü, olağan kanunlarda olağanüstü hâl sona erdikten sonra da yürürlükte kalmaya devam edecek değişiklikler yaptığı, bu nedenle dava konusu kuralların olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konularda çıkarılmış KHK olarak nitelendirilemeyecekleri ve yargı denetimine tabi oldukları belirtilerek anılan kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11., 91. ve 121. maddelerine aykırı oldukları ileri sürülmüştür.

Dava konusu kurallara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır;

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin düzenlendiği Anayasa'nın 148. maddesinde olağanüstü dönem KHK'larının şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde dava açılmayacağına açıkça belirtilmiş olması karşısında Anayasa'nın, anılan düzenlemelerin herhangi bir ad altında yargısal denetime konu yapılması bakımından Anayasa Mahkemesine bir yetki tanımadığı açıktır.

Anayasa Mahkemesinin önüne getirilen kuralın niteliğini belirleme konusunda takdir yetkisine sahip olduğu kuşkusuzdur. Bu çerçevede bir işlemin muhtevası esas alınarak maddi kritere veya işlemi tesis eden organ ve başvuru usuller esas alınarak şekli-organik kritere göre niteleme yapılabilir. Hangi kriter esas alırsa alınsın yapılan nitelenin Anayasa'nın çizdiği çerçevenin dışına çıkılması, başka bir ifadeyle olağanüstü hâl KHK'larının şekil ve esas bakımından anayasaya uygunluk denetiminin yapılması sonucunu doğurmaması gerekir.

Anayasa Mahkemesi, konuya ilişkin olarak geliştirdiği önceki içtihadında maddi kriteri esas alarak bir olağanüstü hâl KHK'sının gerçekten Anayasa'nın 121. maddesinde öngörülen KHK olup olmadığını belirlemek için yer, zaman ve konu bakımından inceleme yapmıştır. Mahkeme, 10.1.1991 tarihinde oyçokluğuyla vermiş olduğu E.1990/25, K.1991/1 sayılı kararında belirttiği ve E.1991/6, K.1991/20, E.1992/30, K.1992/36 ile E.2003/28, K.2003/42 sayılı kararlarında sürdürdüğü içtihadında, *“olağanüstü hâl KHK'sı”* adı altında yapılan düzenlemelerin Anayasa'nın öngördüğü ve Anayasa'ya uygunluk denetimine bağlı tutmadığı olağanüstü hâl KHK'sı niteliğinde olup olmadıklarını incelemek ve bu nitelikte görmediği düzenlemeler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetimi yapmak zorunda olduğunu ifade ederek, olağanüstü hâl KHK'sından söz edebilmek için yer, zaman ve konu ölçütlerini ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi bu ölçütler çerçevesinde olağanüstü hâl ilanının gerekli kıldığı konuya ilişkin olmayan veya olağanüstü hâlin geçerli olduğu yer ya da dönem hâricinde yürürlükte olacak düzenlemeleri, olağanüstü hâl KHK'sı niteliğinde görmeyerek bunların olağan dönem KHK'sı olduğunu değerlendirip yargı denetimine konu yapmış bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin, olağanüstü hâl KHK'sı şeklinde yapılan düzenlemelerin gerçekten olağanüstü hâl KHK'sı niteliğinde olup olmadığını belirlemek için yer, zaman ve konu ölçütlerini esas alarak yaptığı inceleme, KHK kurallarının içeriğinin değerlendirilmesini gerektirmektedir. Böyle bir değerlendirme de kuralların, esas bakımından Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılması sonucunu doğuracaktır. Nitekim 2003 yılında oyçokluğuyla verilen kararda, 10.7.1987 tarihli ve 285 sayılı KHK'nın 425 sayılı KHK ile yeniden düzenlenen 7. maddesinde yer alan *“Bu KHK ile Bölge Valisine tanınan yetkilerin kullanılması ile ilgili idari işlemler hakkında iptal davası açılmaz.”* biçimindeki hükmün Anayasa'nın 125. maddesiyle bağdaşmadığı iddiası ele alınmıştır. Anayasa Mahkemesi K.1991/1 sayılı kararında söz konusu kuralın olağanüstü hâl KHK'sı hük-

mü olduğunu, dolayısıyla yargı denetimine tabi olmadığını belirterek iptal talebinin reddine karar vermesine rağmen 2003 yılında verilen K.2003/42 sayılı kararda, aynı hükmün Anayasa'nın 125. maddesine aykırı olması nedeniyle olağanüstü hâl KHK'sı değil olağan KHK olduğunu ifade ederek yargısal denetime tabi tutmuş ve yetki kanunu olmadığı gerekçesiyle Anayasa'nın 91. maddesine aykırı bularak anılan hükmü iptal etmiştir. Bu yaklaşım, Anayasa'nın 148. maddesindeki şekil ve esas bakımından denetim yasağını tamamen anlamsız ve işlevsiz hâle getirmektedir. Zira olağanüstü hâl KHK'larının yargısal denetimi mümkün olsaydı Anayasa Mahkemesi, aynı incelemeyi yapacak ve kuralı Anayasa'nın 125. maddesine aykırı bularak iptal edecekti. Bu tür bir yaklaşımla olağanüstü hâl KHK'sı niteliğinde olan tüm kuralları bu kapsam dışına çıkarmak mümkündür.

Olağanüstü hâl KHK'larının Anayasa'ya aykırı düzenlemeler içerdiğinin ileri sürülmesi, bunların anayasallık denetimine tabi tutulmaları için yeterli değildir. Olağanüstü hâl KHK'larının Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenebilmesi için bu yöndeki bir anayasal yetkinin açıkça tanınması gerekir. Anayasa'nın 148. maddesinin lafzı, Anayasa koyucunun amacı ve ilgili yasama belgeleri göz önünde bulundurulduğunda, olağanüstü dönem KHK'larının herhangi bir ad altında yargısal denetime tabi tutulamayacağı açıktır. Anılan hükme rağmen yapılacak yargısal denetim, Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü düzenleyen Anayasa'nın 11. maddesiyle ve hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağına ilişkin Anayasa'nın 6. maddesiyle bağdaşmaz.

Olağanüstü hâlin ilan edilmesi ve bu kararın TBMM tarafından onaylanmasından sonra Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından, yurdun tamamında geçerli olmak üzere 25.7.2016 tarihinde 668 ve 669 sayılı KHK'lar çıkarılmış, 27.7.2016 tarihli ve 29783 (2. Mükerrer) ile 31.7.2016 tarihli ve 29787 sayılı Resmî Gazete'lerde yayımlanmış ve yayımlandıkları gün TBMM'nin onayına sunulmuşlardır. Dolayısıyla dava konusu kuralları da içeren söz konusu KHK'lar, Anayasa'nın 121. maddesine dayanılarak olağanüstü hâlin geçerli olduğu dönem içerisinde çıkarılmış olan olağanüstü hâl KHK'larıdır.

Anayasa'nın 121. maddesi uyarınca çıkarılan dava konusu KHK hükümlerinin, Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "... *olağanüstü hâllerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.*" hükmü karşısında, esasa geçilerek yargısal denetiminin yapılması mümkün değildir.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, dava konusu kurallara yönelik iptal taleplerinin yetkisizlik nedeniyle reddine karar vermiştir.

6. Sağlık Bilimleri Üniversitesi İçin Mütevelli Heyeti Adı Altında Yeni Bir Yönetim Organı Öngören ve Bu Organın Yapısını Düzenleyen Kurallara İlişkin Kararlar (E.2015/61, K.2016/172)

Anayasa'nın 130. maddesinin dokuzuncu fıkrasında yükseköğretim kurumlarının organlarını belirleme yetkisi kanun koyucuya verilmiştir. Kanun koyucu, Anayasa'nın ilgili kurallarına bağlı olarak, yükseköğretim kurumlarının yönetim organlarını belirleyebilir. Bu konuda kanun koyucu sınırlandıran anayasal bir kural bulunmamaktadır.

a- Sağlık Bilimleri Üniversitesi İçin Mütevelli Heyeti Adı Altında Yeni Bir Yönetim Organı Öngörülmesi

Dava konusu kural, Sağlık Bilimleri Üniversitesi için 2547 sayılı Kanun'da öngörülen organlarla birlikte Mütevelli Heyeti adı altında yeni bir yönetim organı öngörülmesine ilişkindir.

Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla Sağlık Bilimleri Üniversitesi için üyelerinin çoğunluğunu merkezî idarenin belirlediği üyelerden oluşan Mütevelli Heyeti adı altında bir yönetim organı öngörülmesinin Üniversitenin bilimsel özerkliğini ortadan kaldırdığı, bu Heyet üzerinden Sağlık Bakanlığına, Üniversiteyi dolaylı yoldan kontrol etme yetkisi tanındığı, Anayasa'da sadece Türk Silâhlı Kuvvetleri ile emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumlarıyla sınırlı olarak özel düzenlemeler yapılmasına olanak tanındığından Sağlık Bilimleri Üniversitesine diğer devlet üniversitelerine nazaran özel bir statü verilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 130. ve 132. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kurala ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 130. maddesinin dokuzuncu fıkrasında yükseköğretim kurumlarının organlarını belirleme yetkisi kanun koyucuya verilmiştir. Kanun koyucu, Anayasa'nın ilgili kurallarına bağlı olarak yükseköğretim kurumlarının yönetim organlarını belirleyebilir. Bu konuda kanun koyucuyu sınırlandıran anayasal bir kural bulunmamaktadır. Dolayısıyla Sağlık Bilimleri Üniversitesi için diğer devlet üniversitelerinden farklı bir teşkilatlanma öngörülebilir. Bu itibarla, dava konusu kuralla, Sağlık Bilimleri Üniversitesi için 2547 sayılı Kanun'da öngörülen organlara

ilave olarak “Mütevelli Heyeti” adı altında bir yönetim organı öngörülmesi, kanun koyucunun yükseköğretim kurumlarının organlarını belirleme kapsamında takdir yetkisinde olup kuralda Anayasa’nın 130. maddesine aykırı bir husus bulunmamaktadır.

Anayasa’nın 132. maddesinde, Türk Silâhlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumlarının özel kanunlarının hükümlerine tâbi olacağı belirtilmek suretiyle anılan kurumlar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının kendine özgü koşulları da dikkate alınarak diğer üniversitelerden farklı bir hukuki rejime tabi tutulmasına olanak tanınmıştır.

Dava konusu kuralla Sağlık Bilimleri Üniversitesi için Mütevelli Heyeti adı altında yeni bir yönetim organı oluşturulması, anılan Üniversiteye özel bir statü verildiği anlamına gelmemektedir. Nitekim Sağlık Bilimleri Üniversitesi de tıpkı diğer devlet üniversiteleri gibi Anayasa’nın 130. ve 131. maddelerinde yükseköğretim kurumları için öngörülen kurallara tabi olduğu gibi kuruluş kanununda belirtilen hükümler hariç olmak üzere yükseköğretim kurumlarının teşkilatlanma, işleyiş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen 2547 sayılı Kanun’a tabidir.

Sonuç olarak dava konusu kural, Anayasa’ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

b- Mütevelli Heyetinin Yapısına İlişkin Verilen Karar

Dava konusu kuralda, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Mütevelli Heyetinin; Sağlık Bakanlığı müsteşarı, rektör, Sağlık bakanının seçeceği iki üye ile YÖK tarafından se-

Bilimsel özerklik, idari ve mali özerklikle birlikte üniversitelerin özerkliği için olmazsa olmaz nitelikte bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Bu unsurlardan herhangi birine yapılacak müdahale, diğer unsurların da olumsuz şekilde etkilenmesine sebebiyet verecektir. Bu bağlamda, üniversite yönetim organlarının, merkezi idarenin müdahalesine olanak verecek şekilde yapılandırılması, diğer bir ifadeyle üniversitelerin, merkezi idare tarafından doğrudan atanan kişiler tarafından yönetilmesi, bu kurumların bilimsel özerkliğini de doğrudan etkileyecektir. Zira üniversite mensuplarının, bilimsel ölçütler ve etik kurallar çerçevesinde eğitim, öğretim, araştırma ve yayın yapabilmesi için, bütün dış etkilerden uzak kalacak bir ortama sahip bulunmaları gerekir.

çilen profesör unvanına sahip bir üye olmak üzere toplam beş üyeden oluşması öngörülmektedir.

Dava dilekçesinde özetle; Sağlık Bilimleri Üniversitesi için yönetim organı olarak öngörülen Mütevelli Heyetinin, başkan dâhil üç üyesinin Sağlık bakanlığı Müsteşarı ile Sağlık Bakanı tarafından atanacak iki kişiden oluşmasının, Üniversitenin, Sağlık Bakanlığının kontrolüne geçmesine sebebiyet vereceği, bu durumun ise üniversite özerkliğiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralların, Anayasa'nın 130. ve 132. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kurala ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Bilimsel özerklik, bilimsel çalışmaların üniversite ortamında yürütülebilmesinin olmazsa olmaz koşulu olup üniversite mensuplarının, ekonomik ve siyasi yönden nüfuz sahibi bulunan kişi ve kurumların baskısı, yönlendirmesi olmadan ve toplumda hâkim olan düşünce ve kabuller doğrultusunda sonuçlara varmak gibi bir zorunluluk hissetmeden sadece bilimsel ölçütler ve etik kurallar çerçevesinde eğitim, öğretim, araştırma ve yayın yapabilme olanaklarına sahip bulunmalarını ifade etmektedir. Üniversitelerin bilimsel özerkliği; üniversitelerde yürütülen eğitim, araştırma, yayın ve benzeri etkinliklerin planlanması, düzenlenmesi ve icra edilmesi aşamalarında, yönetim yetkisinin serbestçe kullanılabilmesini, belirtilen faaliyetlerle ilgili üniversite kaynaklarının kullanımına yönelik kararların üniversite yönetim organlarıncı serbestçe alınabilmesini gerektirmektedir.

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak devlet tarafından kanunla kurulabileceklerinin hükme bağlanması ile güdülen amacın; siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmaları ile eğitim ve öğretimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

Bilimsel özerklik, idari ve malî özerklikle birlikte üniversitelerin özerkliği için olmazsa olmaz nitelikte bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Bu unsurlardan herhangi birine yapılacak müdahale, diğer unsurların da olumsuz şekilde etkilenebilmesine sebebiyet verecektir. Bu bağlamda, üniversite yönetim organlarının, merkezî idarenin müdahalesine olanak verecek şekilde yapılandırılması, diğer bir

ifadeyle üniversitelerin, merkezi idare tarafından doğrudan atanan kişiler tarafından yönetilmesi, bu kurumların bilimsel özerkliğini de doğrudan etkileyecektir. Zira üniversite mensuplarının, bilimsel ölçütler ve etik kurallar çerçevesinde eğitim, öğretim, araştırma ve yayın yapabilmesi için, bütün dış etkilere uzak kalacak bir ortama sahip bulunmaları gerekir.

Mütevelli Heyetinin üniversite yönetimine ilişkin mevcut yetkileri ve Mütevelli Heyetinin en az dört üye ile toplanıp salt çoğunlukla karar alabileceği göz önünde bulundurulduğunda, heyet üyelerinin çoğunluğunun Sağlık Bakanlığı müstehşarı ile Sağlık bakanının seçeceği iki üyeden oluşmasının, merkezi idareye, Mütevelli Heyeti kanalıyla üniversite yönetimine ilişkin karar alma sürecinde belirleyici olacak şekilde söz hakkı tanıyacağı açıktır. Merkezi idareye, üniversite üzerinde denetim ve gözetim yetkisini aşan nitelikte bir yetki tanınması, Anayasa'nın 130. maddesiyle güvence altına alınan bilimsel özerklik ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Sonuç olarak dava konusu kural, Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

7. Bazı Kurumlarda Yönetici Pozisyonunda Çalışan Kamu Görevlilerinin Görevden Alınmaları veya Görevlerinin Sona Ermesi Durumunda Atanabilecekleri Kadroları Düzenleyen Kurala İlişkin Karar (E.2015/61, K.2016/172)

“Memurların yönetici kadro veya pozisyonlarına veya bu görevlerden alınarak başka bir kadroya atanma usulleri ile görevin kapsamı ve süresi ile ilgili konularda anayasal ilkelere aykırı olmamak kaydıyla kanun koyucu tarafından düzenleme yapılabilir.”

Dava konusu kuralla, 4857 sayılı İş Kanunu ile 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu hariç olmak üzere tabi oldukları personel kanununa bakılmaksızın Başbakanlık, Bakanlıklar, bağlı ve ilgili kuruluşlar ile başkan ve üyeleri hariç olmak üzere düzenleyici ve denetleyici kurumlar ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunda, yönetici pozisyonunda çalışan kamu görevlilerinin, görevden alınmaları veya görevlerinin sona ermesi durumunda atanabilecekleri kadrolar düzenlenmektedir.

Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla liyakat ilkesine dayanan personel rejiminin yağma sistemine dönüştürüldüğü, görevlerinden alınan veya görev süresi sona eren yönetici kadrosundaki kamu görevlilerinin, ek göstergelerine göre bulundukları görevden düşük statülü kadrolara atanmalarına olanak tanınarak bu kişilerin kazanıl-

miş hak ve meşru beklentilerinin korunmadığı, böylece, kamu hizmetlerinin, tarafsız, tüm vatandaşlara eşit, hukuka ve kamu yararına uygun şekilde sunulması güvencesinin ortadan kaldırıldığı, ayrıca atama işlemine karşı idari yargı mercileri önünde dava açma hakkının da sınırlandırıldığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 5., 36., 70., 125. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kurala ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Memur ile idare arasındaki ilişki, yasama organı tarafından hizmetin gereklerine göre kanunla düzenlenmektedir. Kanun koyucu, bir kamu hizmetinde, görevin gerektirdiği nitelikleri ve koşulları saptamayı ya da saptanmış olanları değiştirmeyi, anayasal ilkeler içerisinde kalmak kaydıyla, görevin gereklerine göre serbestçe takdir edebilir. Bu çerçevede, memurların yönetici kadro veya pozisyonlarına veya bu görevlerden alınarak başka bir kadroya atanma usulleri ile görevin kapsamı ve süresi ile ilgili konularda anayasal ilkelere aykırı olmamak kaydıyla kanun koyucu tarafından düzenleme yapılabilir.

Kamu görevlilerinin kazanılmış hakları, istihdam türüne bağlı olarak tahakkuk etmiş ve kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklardır. Objektif ve genel hukuksal durumun, şart işlemle özel hukuksal duruma dönüşmesi kazanılmış hak yönünden yeterli değildir. Kural işlemler her zaman değiştirilebilir ya da yargı organları tarafından Anayasa'ya veya kanuna aykırı görülerek iptal edilebilir. Bir statüye bağlı olarak ileriye dönük, beklenen haklar kazanılmış hak kapsamında değerlendirilmez.

657 sayılı Kanun'da, yönetici kadro veya pozisyonunda görev yapmakta iken görevden alınan veya görev süresi sona eren kamu görevlilerinin hangi pozisyona atanabileceğini düzenleyen bir norm bulunmamaktadır. Bu durum, görevden alınan veya görev süresi sona eren kamu görevlisinin atanacağı pozisyon bakımından idareler arasında farklı uygulamalara sebebiyet verebilmektedir. Dava konusu kuralla bu duruma son verilerek, Başbakanlık, Bakanlıklar, bağlı ve ilgili kuruluşlar ile başkan ve üyeleri hariç olmak üzere düzenleyici ve denetleyici kurumlar ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunda, yönetici kadro veya pozisyonunda çalışan kamu görevlilerinin, görevden alınmaları veya görevlerinin sona ermesi durumunda atanabilecekleri kadrolar ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Böylece, yönetici kadro veya pozisyonunda görev yapmakta iken görevden alınan veya görev süresi sona eren kamu görevlilerinin atanacağı kadrolar önceden belirlenerek bu kişilerin atanabileceği kadrolar yönünden belirsizlik ortadan kaldırıldığı gibi, kamu kurumları arasındaki farklı uygulamaların da önüne geçilmesi sağlanmıştır.

İdarenin, yönetici kadro veya pozisyonlarına atadığı kişileri meslek hayatları boyunca bu kadrolarda çalıştırma gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle, yönetici kadro veya pozisyonlarına atanan kişiler yönünden bulunduğu statülerden doğan, tahakkuk etmiş ve kendileri yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklardan yahut bu durumunun devam edeceği yönündeki haklı beklentiden söz edilemez. Dolayısıyla, yönetici kadro veya pozisyonunda görev yapmakta iken görev süresi dolan veya görevden alınan kamu görevlilerinin atanacakları kadroları belirleyen dava konusu kuralın kazanılmış hak veya genel olarak hukuk güvenliği ilkesini ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

Dava konusu kuralla yönetici kadro veya pozisyonunda görev yapan kamu görevlilerinin kuralda belirtilen kadrolara atanmış sayılması değil, idari bir işlemle görevden alınması veya görev süresinin sona ermesi durumunda atanacağı pozisyonlar düzenlenmektedir. Dolayısıyla dava konusu kuralın doğrudan uygulanma kabiliyeti bulunmamakta olup kuralların uygulanabilmesi için idarenin kamu görevlileri hakkında işlem tesis etmesi gerekmektedir. Anayasa'nın 125. maddesi uyarınca kural olarak tüm idari işlemlerde olduğu gibi anılan idari işlemler yönünden de kişilerin yargı mercilerine başvurusu mümkün olduğundan kuralın hak arama özgürlüğünü zedeleyen bir yönü bulunmamaktadır.

Sonuç olarak dava konusu kural, Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin redine karar verilmiştir.

8. Cumhurbaşkanı Hakaret Suçuna İlişkin Karar (E. 2016/25, 2016/186)

Kural ile Devletin başı olan ve Devleti temsil eden Cumhurbaşkanının şahsında Devletin saygınlığına yönelik saldırının önlenmesi ve cezalandırılması amaçlanmaktadır. Buna göre kanun koyucunun, kuralla korumak istenen hukuki yararı, suçun niteliğini, meydana gelen neticeyi de dikkate alarak Cumhurbaşkanına hakaret suçunu, diğer hakaret suçlarından farklı değerlendirmesinde ve özel bir düzenleme öngörmesinde hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır.

İtiraz konusu kuralın (1) numaralı fıkrasında, Cumhurbaşkanına hakaret eden kişinin bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması, (2) numaralı fıkrasında, suçun alenen işlenmesi hâlinde verilecek cezanın altıda biri oranında arttırılması, (3) numaralı fıkrasında ise bu suçtan dolayı kovuşturma yapılmasının Adalet bakanının iznine bağlı olması öngörülmektedir.

Başvuru kararlarında özetle Cumhurbaşkanına hakaret suçu için öngörülen cezanın, genel olarak düzenlenen ve kamu görevlilerine karşı işlenen hakaret suçlarından farklı olarak daha yüksek düzenlendiği, tüm kamu görevlilerine yönelik hakaret suçları bakımından tek yasal düzenleme olması gerekirken farklı düzenleme yapılmasının eşitlik ilkesini ihlal ettiği, kuralda hakaret suçuna ilişkin genel ilkelerin uygulanıp uygulanmayacağının belirlilik içermediği, hukuk devletinde hiçbir makama özel bir suç tipi oluşturulamayacağı, devlet başkanlarına özel himaye sağlayan yasaların varlığının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) ihlali niteliği taşıdığı, Cumhurbaşkanına hakaret suçu bakımından Anayasa'da istisnasız olarak düzenlenen "*ispat hakkı*"nın düzenlenmemiş olduğu belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 10. ve 39. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kurala ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Cumhurbaşkanının devletin başı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk milletinin birliğini temsil etmesi, Anayasa'da belirtilen görev ve yetkileri ile temsil ettiği değerler göz önüne alındığında, Cumhurbaşkanına karşı gerçekleştirilen hakaret suçunun sadece kendi kişiliğine karşı değil, Cumhurbaşkanının temsil ettiği değer ve fonksiyonları da ihlal etmiş olacağı kabul edilmektedir. Bu nedenle kanun koyucu, belirtilen hususları göz önüne alarak onun kişiliğine yöneltilen eylemin aynı zamanda Devlete karşı gerçekleştirilen suçlardan sayılması gerektiğinden hareketle Cumhurbaşkanının kişiliğine karşı işlenmiş olsa da bu suçu kamu görevlilerine hakaret suçundan ayırarak ayrı bir suç olarak düzenlemiştir. Buna uygun olarak da, Cumhurbaşkanına hakaret suçu 5237 sayılı TCK'nın; "Şerefe Karşı İşlenen Suçlar" bölümünde değil, "Millete ve devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı dördüncü kısmın, "Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Kanun koyucunun bu tercihi, suç olarak tanımlanan fiillerin hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımlarına tabi tutulacağının belirlenmesindeki takdir yetkisi kapsamında kalmaktadır.

Kural ile devletin başı olan ve devleti temsil eden Cumhurbaşkanı'nın şahsında Devletin saygınlığına yönelik saldırının önlenmesi ve cezalandırılması amaçlanmaktadır. Buna göre kanun koyucunun, kuralla korunmak istenen hukuki yararı, suçun niteliğini, meydana gelen neticeyi de dikkate alarak Cumhurbaşkanı'na hakaret suçunu, diğer hakaret suçlarından farklı değerlendirmesinde ve özel bir düzenleme öngörmesinde hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır. Öte yandan, suç oluşturan eylem, verilecek cezanın alt ve üst sınırı, cezada artırım yapılacak hâl, uygulanacak artırım oranı kuralda açıkça yer aldığından kuralın belirsiz olduğundan da söz edilemez.

Esasen ifade özgürlüğü büyük ölçüde eleştiri özgürlüğünün güvence altına alınmasını hedeflemektedir. Bu nedenle düşüncelerin açıklanması ve yayılması sırasında kullanılan ifadelerin sert olması doğal karşılanmalıdır. Kamu gücünü kullanan kişilere yönelik eleştirilerin kabul edilebilir sınırlarının diğer kişilere yönelik eleştiri sınırlarına göre daha geniş olduğu bilinmektedir. Ancak, kamu görevlilerine yönelik de olsa eleştirilerin kişilerin şeref ve itibarını zedeleyecek şekilde hakaret boyutuna ulaşmaması gerekir. Kamu görevini yerine getiren kişilerin diğer kişilere göre daha hoşgörülü olmak zorunda olmaları, onların şöhret veya haklarının korunmayacağı anlamına gelmez.

Ayrıca itiraz konusu kural, düzenlenme amacına ulaşmak açısından gerekli, öngörülen ceza ise korunan hukuki fayda dikkate alındığında, bu amaca ulaşmaya elverişli ve orantılıdır. Kuralda öngörülen suçun alenen işlenmesi halinde belirlenen cezanın artırım oranı suçun işlenmesinin önlenmesi açısından etkili ve ölçülüdür. Bununla birlikte temel cezanın belirlenmesi sırasında TCK'nın 61. maddesinde belirtilen suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı vb. etkenler hâkim tarafından göz önüne alınarak cezanın şahsileştirilmesi ve verilen cezanın da, koşulları oluştuğunda paraya çevrilmesi, ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması olanaklıdır.

Diğer yandan ifade özgürlüğü herkes için öngörülmüş bir anayasal hak olup demokratik toplumun temelini oluşturan ana unsurlardan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturmaktadır. Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü eleştiri niteliğindeki düşünce açıklamalarını da kapsamaktadır. Esasen ifade özgürlüğü büyük ölçüde eleştiri özgürlüğünün güvence altına alınmasını hedeflemektedir. Bu nedenle, düşüncelerin açıklanması ve yayılması sırasında kullanılan ifadelerin sert olması doğal karşılanmalıdır. Kamu gücünü kullanan kişilere yönelik eleştirilerin kabul edilebilir sınırlarının diğer kişilere yönelik eleştiriler sınırlarına göre daha geniş olduğu bilinmektedir. Ancak, kamu görevlilerine yönelik de olsa eleştirilerin kişilerin şeref ve itibarını zedeleyecek şekilde hakaret boyutuna ulaşmaması gerekir. Kamu görevini yerine getiren kişilerin diğer kişilere göre daha hoşgörülü olmak zorunda olmaları, onların "şöhret veya haklarının" korunmayacağı anlamına gelmez. İfade özgürlüğü, kişilere hakaret etme hakkı vermez, zira hakaret eyleminde başkalarının şöhret veya itibarlarına saldırı söz konusudur. Böyle bir durum da hiçbir hukuk düzeni tarafından korunmaz.

İtiraz konusu kuralla ifade özgürlüğüne yönelik bir sınırlama getirilmekte ise de söz konusu sınırlama, başkasının şöhret veya haklarının korunması ile kamu düzeninin korunmasını sağlamak amacıyla getirilmiş olup demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler kapsamında kalmaktadır. İtiraz konusu kural, kişilerin başkalarının şöhret veya haklarına zarar vermemek kaydıyla düşünce ve kanaatlerini açıklamalarına engel oluşturmamaktadır. Dolayısıyla kuralla getirilen sınırlamanın, ifade özgürlüğünün amacına uygun bir şekilde kullanılmasını önleyen veya onu kullanılamaz duruma düşüren bir niteliği bulunmamaktadır.

Sonuç olarak itiraz konusu kural Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal taleplerinin reddine karar verilmiştir.

9. Kişisel Mal Gelirlerinin Evlilik Birliğinde Edinilmiş Mal Sayılmaktan Çıkarılmasına İlişkin Karar (E. 2016/36, K. 2016/187)

Edinilmiş mallara katılma rejimi, eşlerin 4721 sayılı Kanun'da belirlenen mal rejimlerinden herhangi birini, mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle belirlemedikleri durumda geçerli olacak olan yasal mal rejimidir. Kanun koyucu, evlilik kurumuna verdiği önem çerçevesinde eşlerin mal rejimi belirlemediği durumlarda hukuki bir boşluk oluşmasının önüne geçmek amacıyla takdir yetkisi kapsamında bir tercihte bulunmuş ve bu durumda geçerli olacak edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiye usulünde kişisel malların gelirlerini edinilmiş mal olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte kanun koyucu, eşlerin, söz konusu yasal mal rejimini, evlilik birliğinden önce ve/veya evlilik birliği devam ederken mal rejimi sözleşmesiyle farklı bir mal rejimi kabul etmek suretiyle değiştirilebilmelerini ve edinilmiş mal rejimine devam ederken Kanunun 221. maddesinde açık bir şekilde ifade edildiği gibi kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dâhil olmayacağını kararlaştırabilmelerini de mümkün kılmıştır. Tüm bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin makul ve kabul edilebilir olduğu açıktır.

İtiraz konusu kuralda edinilmiş mallara katılma rejiminde kişisel malların gelirleri edinilmiş mal olarak öngörülmektedir.

Başvuru kararında özetle 4721 sayılı Kanun'un yasal mal rejimini edinilmiş mallara katılma olarak belirlediği, aksi sözleşme ile belirlenmedikçe taraflar arasında bu

mal rejiminin uygulanacağı, Kanun'da kişisel malların sınırlı sayıda ve son derece kısıtlı bir şekilde sayıldığı, son derece kısıtlı sayılan kişisel malların gelirlerinin de katılma alacağına konu edileceğine ilişkin hükmün mülkiyet hakkına makul bir gerekçe olmaksızın yapılan müdahale niteliği taşıdığı, eşler arasında mülkiyet yönüyle adeta özel mülkiyetin terk edilip sosyalist ülkelerde uygulanan ortak anlayışın benimsendiği, diğer eşe bu şekilde bir mali hak tanınmasının resmî evlilikleri engelleyeceği, bu nedenlerle makul ve kabul edilebilir bir gerekçe olmaksızın kişisel malların gelirlerinin de edinilmiş mallardan sayılmasını düzenleyen kuralın Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kurala ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 41. maddeleri yönünden de incelemiştir.

Toplumun dünya görüşü, evlilik ve parasal konulardaki düşünceleri, evlilikten beklentileri, ihtiyaç ve arzuları birbirinden tamamen farklı olan bireylerden ve bu bireylerin oluşturduğu değişik aile tiplerinden meydana gelmesi nedeniyle, yasal mal rejimi olarak öngörülecek tek bir mal rejiminin bütün aile tiplerinin ihtiyaçlarını karşılayamayacağı açıktır.

Bu bağlamda kanun koyucu, farklı beklentilere göre *"mal ayrılığı"*, *"paylaşmalı mal ayrılığı"* ve *"mal ortaklığı"* gibi farklı mal rejimleri belirlemiştir. Eşler, Kanun'da belirlenen mal rejimlerinden birini evlenmeden önce veya sonra mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle seçebilir, kaldırabilir veya değiştirebilirler. Eşlerin bunun için Kanun'un 205. maddesi uyarınca noterde bir mal rejimi sözleşmesi yapmaları veya aralarında yaptıkları yazılı sözleşmeyi notere onaylatmaları yeterlidir.

Aksinin kararlaştırılmadığı durumlarda ise kanun koyucu aile birliğinin sona ermesi durumunda eşler arasındaki malî ilişkiler bakımından hukuki bir boşluk oluşmasını engellemek amacıyla Kanun'un 202. maddesinde yasal mal rejimi olarak *"edinilmiş mallara katılma"* rejimini benimsemiştir. Kanun'un 218. maddesine göre edinilmiş mallara katılma rejimi, edinilmiş mallar ile eşlerden her birinin kişisel mallarını kapsar. Bir başka deyişle yasal mal rejimindeki bütün mal varlığı değerleri ya kişisel maldır ya da edinilmiş maldır. Üçüncü bir mal grubundan söz edilemez. Bu rejim esas itibarıyla mal ayrılığı rejiminde olduğu gibi mal rejiminin devamı sırasında, eşlerin mal varlıklarının birbirinden bağımsız ve ayrı kalması ve evlendikten sonra edinilen malların paylaşılması esasına dayanmaktadır. Edinilmiş mal rejimi sona erdiğinde, kişisel mal olarak kabul edilen mallar dışında, eşlerin mal rejimi süresince

elde ettikleri bütün malları edinilmiş mal olarak kabul edilmekte ve yarı oranında paylaşıma tabi tutulmaktadır.

İtiraz konusu kuralın yer aldığı maddede, edinilmiş malın, her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleri olduğu belirtilerek edinilmiş mallarının neler olduğu sayılmaktadır. İtiraz konusu kuralda ise edinilmiş mal rejiminde kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mal olacağı öngörülmektedir. 4721 sayılı Kanun'un 220. maddesinde kişisel mallar; eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya, mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği mal varlığı değerleri, manevî tazminat alacakları ve kişisel mallar yerine geçen değerler olarak gösterilmiştir. 4721 sayılı Kanun'un 685. maddesine göre ise bir şeyin maliki, onun ürünlerinin de maliki olur. Ürün ise dönemsel olarak elde edilen doğal veya hukuki ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre adetler gereği ondan elde edilmesi uygun görülen diğer verimlerdir. Eşlerin mal rejimi süresince bu şekilde elde ettikleri kişisel mallarının gelirleri de edinilmiş mal olarak kabul edilerek eşler arasında yarı oranında paylaşıma tabi tutulacaktır.

Kuralın, kişisel malların evlilik birliği içinde elde edilen gelirleri üzerinde diğer eş yarı oranında hak tanımak suretiyle mülkiyet hakkına müdahalede bulunduğu anlaşılmaktadır. Kuralla, kişisel malların gelirlerinin eşler arasında paylaştırılması öngörülmek suretiyle bu hakka müdahalede bulunulmuş ise de malikin kişisel mallarının gelirleri üzerindeki mülkiyet hakkının tamamı hukuken ortadan kaldırılmadığından hakkın özüne dokunan bir müdahale bulunmamaktadır. Bu nedenle değerlendirilmesi gereken bu müdahalenin meşru amaçlara dayanıp dayanmadığı, söz konusu kısıtlamanın demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığıdır.

İtiraz konusu kuralın eşlerden birinin evlilikten sonra edindiği değerlerde diğer eşin katkısı, desteği varsayılarak kişisel malların evlilik birliği içinde edinilen gelirlerinin ortak paylaşımını öngörerek ailenin özellikle kadınların korunmasını sağlamak için kamu yararı amacıyla çıkarıldığı açıktır. Kuralın ayrıca eşler tarafından beraberce yönetilen evlilik birliğinin giderlerine, eşlerin güçleri oranında emek ve mal varlıklarının katılması amacını gerçekleştirmeye yönelik olarak adil ve dengeli bir sistem öngördüğü anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuralla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin meşru bir amaca dayanmadığı söylenemez.

Öte yandan, edinilmiş mallara katılma rejimi, eşlerin 4721 sayılı Kanun'da belirlenen mal rejimlerinden herhangi birini, mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle

belirlemedikleri durumda geçerli olacak olan yasal mal rejimidir. Kanun koyucu, evlilik kurumuna verdiği önem çerçevesinde eşlerin mal rejimi belirlemediği durumlarda hukuki bir boşluk oluşmasının önüne geçmek amacıyla takdir yetkisi kapsamında bir tercihte bulunmuş ve bu durumda geçerli olacak edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiye usulünde kişisel malların gelirlerini edinilmiş mal olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte kanun koyucu, eşlerin, söz konusu yasal mal rejimini, evlilik birliğinden önce ve/veya evlilik birliği devam ederken mal rejimi sözleşmesiyle farklı bir mal rejimi kabul etmek suretiyle değiştirilebilmelerini ve edinilmiş mal rejimine devam ederken Kanun'un 221. maddesinde açık bir şekilde ifade edildiği gibi kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dâhil olmayacağını kararlaştırabilmelerini de mümkün kılmıştır. Tüm bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin makul ve kabul edilebilir olduğu açıktır. Dolayısıyla kuralda demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Sonuç olarak itiraz konusu kural Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

B. BİREYSEL BAŞVURULARDA ÖNE ÇIKAN KARARLAR

1. ESASA İLİŞKİN KARARLAR

a. AYRIMCILIK YASAĞINA İLİŞKİN KARAR

aa. İşe İade Taleplerinin Bir Sendikaya Üye Olma Nedeniyle Reddedilmesinin Eşitlik İlkesini (Ayrımcılık Yasağı) İhlal Ettiğine İlişkin Karar Remezan ORAK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/2229)

Başvurucuların işe iade talepleri değerlendirilirken üyesi oldukları sendika dikkate alınarak farklı muamele yapılmasının meşru bir amacı olmadığı kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 3.2.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurucuların işçi olarak çalışmakta iken bir sendikada üstlendikleri yöneticilik görevleri nedeniyle iş akitleri işveren Belediye tarafından askıya alınmıştır. Başvurucular, sendikadaki görevlerinin sona ermesinin ardından işe başlatılmalarını talep etmişlerdir. Belediye tarafından kıdem tazminatı ödenmek suretiyle başvurucuların hizmet akitlerinin feshedilmesine karar verilmiştir. Başvurucular; feshin haksız olduğunu, iş akitlerinin sendikal nedenlerle sonlandırıldığını, aynı durumda olan başka sendika üyelerinin işe başlatıldığını belirterek dava açmışlardır. Belediye tarafından Mahkemeye sunulan yazıda, 2011 yılında sendika yöneticiliği sonrası işe başlatılan, iddia edilen durumda iki kişi bulunduğu bildirilmiştir. Mahkeme başvurucuların taleplerini reddetmiştir. Yargıtay tarafından kararlar onanmıştır.

Başvurucular, sendikada görevlerinin sona ermesinin ardından işe iadelerini talep etmelerine rağmen sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini ifade etmişlerdir. Fesih yazısı bulunmasına rağmen açtıkları davaların, işveren feshinin söz konusu olmadığı gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesi tarafından reddedilmesinin ve kendileri ile aynı konumda olan başka sendikaya üye kişilerin işe alınmasına ilişkin iddialarının Derece Mahkemelerince eşitliğe aykırı olduğunun kabul edilmemesinin adil yargılanma ve çalışma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Demokrasi; farklılıkların bir tehdit olarak değil, bir zenginlik kaynağı olarak algılandığı toplum anlayışında güçlenecektir. İşe iade taleplerinin üye olunan sendikaya göre değerlendirilmesi, çağdaş demokratik toplumlarda kabul edilebilir bir durum değildir. İşverenin, sendika üyeliği dışındaki sebeplerle işe iade taleplerini değerlendirdikten sonra ortaya bazı sendika üyelerini dışarda bırakan sonuç çıkması ve bu sonucun ayrımcılık olarak kabul edilmemesi mümkündür. Fakat buna ilişkin değerlendirmelerinin objektif ölçülere ve somut nedenlere dayanması gerekmektedir.

İşe iade talebinde bulunan başvuruçuların akitlerine son verilirken aynı durumdaki diğer sendikanın üyesi olan kişiler işe iade edilmiştir. İşverenin bu tercihinin, farklı sendika üyeliği dışında objektif ölçü ve sebeplere dayandığına ilişkin herhangi bir açıklama veya değerlendirmeye rastlanmamıştır. Başvuruçuların, ayrımcılık iddiası yargılama sürecinde ileri sürülmesine rağmen bu husus tartışılmadan davalar sonuçlandırılmıştır.

Başvuruçuların işe iade talepleri değerlendirilirken üyesi oldukları sendika dikkate alınarak farklı muamele yapılmasının “meşru bir amacı olmadığı” kanaatine varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa’nın 10. maddesinde güvence altına alınan eşitlik ilkesinin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğine karar verilmiştir.

b. YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

ba. Ölüm Olayı Üzerine Yürütülen Soruşturmada Ölümün Nedeni ve Varsa Sorumlu Kişilerin Ortaya Çıkarılması İmkânını Zayıflatan Eksikliklerin Bulunmasının Yaşam Hakkının Usul Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Doğan DEMİRHAN Kararı (B. No: 2013/3908)

Soruşturmada, delillerin toplanması için makul olan tüm tedbirlerin alınmaması suretiyle ölüm olayının nedeni ve varsa sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan ve soruşturmanın derinliği ile ciddiyeti üzerinde önemli etki gösterecek nitelikte birtakım eksiklikler bırakıldığı, dolayısıyla belirtilen nitelikte eksiklikler bırakılması suretiyle yeterli bir soruşturma yürütülmeyerek yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlaline sebep olunduğu kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 6.1.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurucunun oğlu E.D. dayısına ait hurda dükkânında çalışmakta ve bu dükkânın üst katında dayısının oğlu Y.Ç. ile birlikte kalmakta iken, olay günü söz konusu dükkânın yazıhane bölümünde sağ şakak bölgesinden aldığı tek tabanca mermisi isabeti nedeniyle ölü olarak bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından olay hakkında başlatılan soruşturmada, E.D. ile aynı yerde kalmakta olan şüpheli Y.Ç.'nin elinde atış artığı tespit edilmiştir. Başvurucu, soruşturma makamlarına, oğlunun intihar etmesi için bir nedenin bulunmadığını, şüphelilerin ifadelerinin çelişkili olduğunu, olaydan sonra şüphelilerden birinin elinde atış artığı bulunduğu belirlenmesi nedeniyle bu şüphelinin ifadesinin yeniden alınması gerektiğini, oğlunun solak olması nedeniyle ölü muayene ve otopsi raporlarında saptandığı gibi intihar etmesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığını bildirmiş ve soruşturmanın derinleştirilmesi talebinde bulunmuştur. Soruşturma sonucunda, E.D.'nin intihar ettiği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

Başvurucu, oğlunun ölümüne ilişkin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından etkili bir soruşturma yapılmadığını belirterek Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Bir ölüm meydana gelmişse devletin, pozitif yükümlülüğü kapsamında ölümün nedenlerini soruşturma ve sorumluları tespit ederek cezalandırma ödevi vardır.

Yaşam hakkı kapsamında yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil, uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür.

Usule ilişkin soruşturma yükümlülüğünün bir amaç değil bir araç yükümlülüğü olması nedeniyle yapılan ceza soruşturmasının, ölüm olayını tüm yönleriyle aydınlatılabilecek ve varsa sorumluların tespitine yarayabilecek bütün deliller toplanmadan tamamlanmaması; soruşturmanın, ölüm olayının nedenini ve varsa sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan birtakım eksiklikler içermemesi, eğer farklı bazı eksiklikler varsa bu eksikliklerin de yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde herhangi bir etki gösterecek nitelikte olmaması gerekmektedir.

Başvuru konusu olayda, soruşturmada yetkili mercilerce müteveffanın solak olduğu ve ölüme neden olan ateşlemeyi sağ eliyle yapmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu iddiasının araştırılmaması, şüpheli Y.Ç.'nin ifadesinin kolluk tarafından alınmasından sonra el swapları üzerinde yapılan inceleme sonucunda atış artığının saptanması üzerine ifadesinin yeniden alınmasının gerektiğinin gözetilmemesi gibi delillerin toplanması için makul olan tüm tedbirlerin alınmadığı tespit edilmiştir.

Açıklanan nedenlerle soruşturmada, delillerin toplanması için makul olan tüm tedbirlerin alınmaması suretiyle ölüm olayının nedeni ve varsa sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan ve soruşturmanın derinliği ile ciddiyeti üzerinde önemli etki gösterecek nitelikte birtakım eksiklikler bırakıldığı, dolayısıyla belirtilen nitelikte eksiklikler bırakılması suretiyle yeterli bir soruşturma yürütülmemekle yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlaline sebep olduğu kanaatine varılmıştır.

bb. İntihar Olayıyla İlgili On Beş Yılı Aşkın Bir Sürede Sonuçlanan Yargılama Sürecinin Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar **Elif MUTLU ve Ferhat MUTLU Kararı (B. No: 2013/3711)**

İki dereceli yargılama sürecinde, başvurucuların hukuk ve idare mahkemesi önünde görülen davalarının süratli ve etkili bir şekilde yürütülmesinde menfaatlerinin bulunması ve gecikmede esaslı bir etkilerinin olmaması, davanın tarafını oluşturan kişi sayısının azlığı ve dava konusu olayın karmaşık olmaması gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda, adli ve idari yargıda 15 yılı aşkın bir sürede sonuçlandırılabilen yargılama sürecinin; makul olduğunun söylenebilmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği süratte bir inceleme yapılmadığı neticesine ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 7.1.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurulardan Elif Mutlu'nun kızı, diğer başvuru Ferhat Mutlu'nun ise kardeşi olan C.M. babasının ölümü, annesi Elif Mutlu'nun ekonomik güçten yoksun olması nedeniyle koruma altına alınmış ve Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne (Çocuk Esirgeme Kurumu) bağlı bir kuruma yerleştirilmiştir. C.M., koruma altına alındığı tarihten itibaren Çocuk Esirgeme Kurumunun farklı kurumlarında kalmaya başlamış ve 4.4.1997 tarihinde en son kalmakta olduğu Bolu İzzet Baysal Kız Yetiştirme Yurdu binasından atlamak suretiyle intihar etmiştir. Başvurucular, ölümden idarenin hizmet kusuru bulunduğu bahisle Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Hukuk Mahkemesi) Çocuk Esirgeme Kurumu aleyhine tazminat davası açmışlardır. Mahkeme, uyuşmazlığın idari yargının görev alanına girmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Sakarya İdare Mahkemesi idarenin hizmet kusuru bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Başvurucuların temyizi üzerine anılan karar, Danıştay tarafından bozulmuştur. Sakarya 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme), bozma kararına uyarak yargılamaya devam etmiş ve başvuru Elif Mutlu'nun maddi tazminat talebine ilişkin bilirkişiden rapor düzenlemesini istemiştir. Bilirkişi, adı geçen başvurunun evli ve kendisine destek verebilecek başka üç erkek çocuğu olduğundan bahisle olayda destekten yoksun kalma şartlarının bulunmadığı kanaatine varıldığını bildirmiştir. Mahkeme, 28.9.2007 tarihli ara kararıyla başvurunun, ölen çocuğunun desteğine muhtaç olduğunu kabul etmiş ve destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin bilirkişi ek raporuna göre başvurunun ölüm nedeniyle 11.139,20 TL destek kaybına uğradığı bildirilmiştir. Ek bilirkişi raporu üzerine başvuru Elif Mutlu, talebini 11.139,20 TL'ye çıkarttığını belirterek, söz konusu tazminat miktarının yasal faizi ile birlikte hüküm altına alınmasına karar verilmesini talep etmiştir. Mahkeme, başvurulardan Elif Mutlu lehine 1.000,00 TL maddi, 500 TL manevi olmak üzere toplam 1.500 TL tazminatın, diğer başvuru Ferhat Mutlu lehine de 500 TL manevi tazminatın ödenmesine hükmetmiştir. Anılan karar başvurulardan ve davalı idarenin temyizi üzerine onanmıştır.

Başvurucular yakınlarının 1997 tarihinde kalmakta olduğu yurt görevlilerinin yanlış tutumu nedeniyle intihara sürüklendiğini, bu olaya ilişkin tazminat davasının görevli ve tarafsız olmayan Mahkemede ve makul olmayan bir sürede sonuçlandırıldığını, ayrıca bu davada, yasalarda olmayan şekli birtakım kurallar gerekçe gösterilerek tazminat miktarları yönünden hak kaybına neden olduğunu ve bilirkişi raporuna rağmen adil olmayan tazminatlara hükmedildiğini belirterek Anayasa'nın 9., 36. ve 58. ve maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 17. Maddesinde Güvence Altına Alınan Yaşam Hakkı Kapsamında Davanın Etkili Yürütülmediği İddiaları Yönünden

Başvurucuların tazminat taleplerine ilişkin adli yargıda görülen davanın üç yılın sonunda esasa girilmeksizin yargı yolu yanlışlığı nedeniyle reddedildiği, idare aleyhine açılan davada görevli yargı yolunun tespiti konusunda kısmen başvurulardan kaynaklanan bir gecikmenin yaşandığı, bu nedenle idare mahkemesinde görülmesi gereken davanın ilk dava tarihinden itibaren ancak üç yılı aşkın bir süre sonra başlayabildiği, bu aşamadan sonra idare mahkemesinde görülen ilk derece yargılamasının ve bu yargılama sonucunda verilen kararlara karşı kanun yolu incelemelerinin toplamda on iki yıl gibi makul sayılamayacak bir sürede tamamlanabilmesinde kamu makamlarının sorumlu olduğu görülmektedir.

Yapılan bu tespitler ışığında, hem adli yargıda hem de idari yargıda gerçekleşen dava sürecinin makul özen ve sürat içerisinde gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. İki dereceli yargılama sürecinde, başvurulardan hukuk ve idare mahkemesi önünde görülen davalarının süratli ve etkili bir şekilde yürütülmesinde menfaatlerinin bulunması ve gecikmede esaslı bir etkilerinin olmaması, davanın tarafını oluşturan kişi sayısının azlığı ve dava konusu olayın karmaşık olmaması gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda, adli ve idari yargıda on beş yılı aşkın bir sürede sonuçlandırılabilen yargılama sürecinin; makul olduğunun söylenebilmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği süratte bir inceleme yapılmadığı neticesine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usuli boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Anayasa'nın 36. Maddesi Kapsamında Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Başvuruya konu yargılamada ıslaha yönelik talep hakkı kısıtlanan başvuru, bilirkişi tarafından hesaplanan 11.139,20 TL maddi tazminatın ancak 1.000,00 TL'lik kısmına kavuşabilmiştir. Bu şekilde tazminat alacağının kayda değer bir kısmından mahrum kalan ve maddi durumunun elverişsiz olduğu anlaşılan başvuru sahibinin, katlanmak zorunda bırakıldığı külfetin, hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu; dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başvurucu, maruz kaldığı destekten yoksunluk nedeniyle fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 1.000 TL tazminat talep etmiştir. Yargılama kapsamında alınan bilirkişi raporunda, başvurucuya 11.139,20 TL maddi tazminat ödenmesi gerektiği mü-talaasında bulunulmuştur. Bu şekilde, hak ettiği maddi tazminat miktarının, talep ettiğinden fazla olduğunu öğrenen başvurucu, maddi tazminat talebini, bilirkişi raporunda belirtilen 11.139,20 TL olarak ıslah etmek istediğini Mahkemeye bildirmiştir. Mahkeme başvurucunun ıslah talebini, idari yargıda iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı bulunduğu gerekçesiyle reddetmiş ve dava dilekçesinde talep edilen miktarı esas alarak karar vermiştir. Başvurucunun, talebini artıramaması nedeniyle tazminat alacağının belirli bir miktarından mahrum kalmış olmasının, mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğu açık olup, 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası bu müdahalenin dayanağını teşkil etmektedir.

Hakkın özü, dokunulduğunda söz konusu temel hak ve özgürlüğü anlamsız kılan asli çekirdeği ifade etmekte olup bu yönüyle her temel hak açısından kişiye dokunulmaz asgari bir alan güvencesi sağlamaktadır. Bu çerçevede, hakkın kullanılmasını önemli ölçüde güçleştiren, hakkı kullanılamaz hâle getiren veya ortadan kaldıran sınırlamaların, hakkın özüne dokunduğu kabul edilmelidir.

Ölçülülük ilkesinin amacı, temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden zorunluluk ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesini dengeleyen oranlılık unsurlarını içermektedir.

Başvuruya konu yargılamada ıslaha yönelik talep hakkı kısıtlanan başvurucu, bilirkişi tarafından hesaplanan 11.139,20 TL maddi tazminatın ancak 1.000 TL'lik kısmına kavuşabilmiştir. Bu şekilde tazminat alacağının kayda değer bir kısmından mahrum kalan ve maddi durumunun elverişsiz olduğu anlaşılan başvurucunun katlanmak zorunda bırakıldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

bc. Askerlik Görevi Sırasında İntihar Eden Müteveffa Yakınlarının İdari Soruşturma Açılması Talebinin Reddedilmesinin Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar
Sıddıka DÜLEK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/2750)

Hastalığından dolayı askerliğe alınmaması gereken bir kişinin askerliğe alınmasında sorun görülmesine karşın askerliği sürdürmesinde, üstelik bu kişi askerlik hizmeti sırasında da sağlık kontrolünden geçirilmesine rağmen ve hastalık durumuna ve derecesine göre hava değişimi gibi tedbirlerden yararlandırılmamasında ihlal bulunmadığının kabul edilmesinin, AİHM kararıyla örtüşmediği, dolayısıyla ihlalin sadece askerliğe alım sistemindeki aksaklıklar nedenine dayandığı kabulüyle yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verilmesinin, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede ve özende bir inceleme içermediği kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 17.2.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurucular Sıddıka Dülek ve diğerlerinin kardeşi olan ve psikolojik bir rahatsızlıktan dolayı intihar eğilimi olduğu doktorlar tarafından raporlanan Bayram Dülek, askerlik görevi sırasında koğu tuvaletinde asılı vaziyette ölü olarak bulunmuştur. Başvurucuların, Bayram Dülek'in ölümü nedeniyle uğradıkları maddi ve manevi zararın tazmini için idari soruşturma açılması yönündeki talepleri reddedilmiştir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) açılan tam yargı davası, idarenin kusurlu veya kusursuz sorumluluğu bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucuların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) yaptıkları başvuruda yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. AİHM kararı üzerine başvurucuların AYİM'e yaptıkları yargılamanın yenilenmesi talebi de reddedilmiştir.

Başvurucular özetle askerlik hizmeti döneminde müteveffa için gerekli özenin gösterilmediğini belirterek Anayasa'nın 12., 17., 40. ve 125. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Görülmekte olan bir davadaki delilleri değerlendirmek ve hukuk kurallarını yorumlamak, kural olarak derece mahkemelerinin görevi olmakla birlikte yaşam hakkının ih-

lal edildiği şikâyetinin bulunduğu davalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende bir inceleme yapıp yapılmadığının ve bunun yeterliliğinin, Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda AYİM'in yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine ilişkin kararının Anayasa'nın 17. maddesinin ve AİHM tarafından verilen ihlal kararının gereklerini yerine getirip getirmediği incelenmelidir.

AİHM'in ihlal kararı dikkate alındığında ihlalin sadece askerliğe alım sistemindeki aksaklıklardan kaynaklandığına dair bir tespit bulunmadığı, "distimi gibi bir hastalığı olan kişinin askerliğe alınması gerçeğinin bile uygulanan hukuki düzenlemelerde eksiklik bulunduğu kanaatine ulaşılması için yeterli olduğu" şeklindeki gerekçenin sadece askerliğe alım sistemindeki aksaklıklara dayanılarak ihlal kararı verildiği şeklinde yorumlanamayacağı değerlendirilmiştir.

Bu gerekçenin mevzuattaki güvencelere aykırı şekilde askerliğe alınan ve sonrasında intihar eden kişi bakımından askerlik sırasındaki özen yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğini incelemenin anlamsızlığını vurgulamak için kullanıldığı, nitekim AİHM kararında distimi gibi bir rahatsızlığı bulunan ve bu hastalığı yetkililerce bilinen bir kişinin askere alınmasının ve askerlik hizmetini sürdürmeye devam etmesinin ihlal sebebi olarak gösterildiği; kararda sadece askerliğe alınmaya değil, askerliğin devam ettirilmesine de vurgu yapıldığı görülmektedir.

Tüm bu hususlar dikkate alındığında hastalığından dolayı askerliğe alınmaması gereken bir kişinin askerliğe alınmasında sorun görülmesine karşın askerliği sürdürmesinde, üstelik bu kişi askerlik hizmeti sırasında da sağlık kontrolünden geçirilmesine rağmen hastalık durumuna ve derecesine göre hava değişimi gibi tedbirlerden yararlandırılmamasında ihlal bulunmadığının kabul edilmesinin, AİHM kararıyla örtüşmediği, dolayısıyla ihlalin sadece askerliğe alım sistemindeki aksaklıklar nedenine dayandığı kabulüyle yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verilmesinin, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede ve özende bir inceleme içermediği değerlendirilmiştir.

AYİM, ayrıca Bayram Dülek'in askerliğe alınmaması gerektiği yönündeki şikâyetin süre aşımı nedeniyle incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine ilişkin karardan önce başvuru sahiplerinin bu iddiası iki defa incelenmiş ve her iki incelemenin sonucunda da idarenin kusurlu ya da kusursuz sorumluluğunun bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Ancak AİHM'in ihlal kararı sonrasında anılan başvuru, işlemden kaynaklanan tazminat davası olarak nitelendi-

rilmiş ve bu şikâyetin süresi içinde yapılmadığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. AYİM'in bu kapsamdaki yorumu, öngörülemez ve oldukça katı bir yorum olup ihlalin uygun ve yeterli bir biçimde giderilmesini oldukça zorlaştırmakta ve AİHM tarafından verilen ihlal kararının sonuçlarını etkisiz bırakmaktadır.

Sonuç olarak, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usuli boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir.

bd.Ölen Kişinin Yakınlarının Meşru Menfaatlerini Koruyabilecek Ölçüde Soruşturma Sürecine Katılma Olanğına Sahip Kılınmamacının Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar Hadra Akgöl ve Diğerleri Kararı (B. No: 2014/867)

Yürütülecek caza soruşturmalarının etkinliğini sağlayan hususlardan biri de teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ilaveten her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli ölçüde katılmaları sağlanmalıdır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 24.3.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurulardan Hadra Akgöl'ün oğlu ve diğer başvurulardan kardeşi Renas Bulut, 6.12.2012 tarihinde geçirdiğı trafik kazası sonucu kaldırıldığı hastanede vefat etmiştir. Adli Tıp Kurumu Ankara Grup Başkanlığı Trafik İhtisas Dairesi, 24.1.2013 tarihli rapor ile yaya Renas Bulut'a çarpan sürücünün tali kusurlu, Renas Bulut'un ise asli kusurlu olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Söz konusu rapor üzerine, Renas Bulut'a çarpan sürücü hakkında taksirle ölüme neden olma suçundan kamu davası açılmıştır. Başvurucular, yakınları Renas Bulut'un ölümünden ve kaza hakkında yürütülen ceza soruşturması ile kovuşturmasından 14.3.2013 tarihinde haberdar edilmiştir. Bunun üzerine başvurulardan Hadra Akgöl, 13.5.2013 tarihli dilekçe ile Sincan 4. Asliye Ceza Mahkemesinde görülen kamu davasına katılma talebinde bulunmuştur. Sincan 4. Asliye Ceza Mahkemesi, Renas Bulut'a çarpan sürücünün tali kusurlu olarak eylemi işlediğinin sabit olduğu gerekçesiyle 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve söz konusu hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Başvurucuların anılan karara yaptığı itiraz reddedilmiştir. İtirazın reddi kararından sonra başvurulardan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvurucular, yakınları Renas Bulut'un geçirdiği trafik kazası sonucu vefat ettiğini, müteveffanın üzerinde nüfus cüzdanı ve telefon bulunmasına rağmen yetkililer tarafından kendilerine ulaşılmadığını, bu sebeple cenazenin yaklaşık dört buçuk ay Adli Tıp Kurumunda bekletildiğini, ölüm olayından ve kaza hakkında yürütülen soruşturmada Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şikâyetçi olup olmadıklarının tespitine ilişkin yazılan talimat ile haberdar olduklarını, böylece soruşturma aşamasına kendilerinin dâhil edilmediğini ve toplanması istenen delillerin bildirilmesi olanağının soruşturma aşamasında kendilerine tanınmadığını, yeterli araştırma yapılmaksızın hüküm kurulduğunu ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararın adalet duygusunun zedelenmesine sebep olduğunu belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Yürütülecek caza soruşturmalarının etkinliğini sağlayan hususlardan biri de teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ilaveten her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli ölçüde katılmaları sağlanmalıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturmada başvurucular haberdar edilmemiş, bunun doğal sonucu olarak ise soruşturma aşamasında yapılan hiçbir işleme katılamamış ve yapılan işlemlere itiraz edebilme olanağı elde edememiştir. Bu durum dikkate alındığında, başvurucuların soruşturmanın ilk ve kritik aşamalarında yer alma fırsatı elde edemediği, başvurucuların olayın çözümlenmesi açısından kritik öneme sahip olan araştırmalara meşru menfaatlerini koruyabilecek ölçüde katılma olanağına sahip olmadığı, iddianamenin tebliğinden sonra başvuruculardan biri, sürücü hakkında açılan kamu davasına katılmış ise de olayın gerçekleşmesinden altı ay sonra sağlanan bu imkânın başvurucuların meşru menfaatlerini korumak için yeterli olmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle kovuşturma aşamasında yapılan işlemler ile derece mahkemelerinin dava dosyasında bulunan bilgi ve belgelere göre verdiği hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı bakımından yaşam hakkının usul boyutu yönünden bir ihlal bulunmamakla birlikte, başvurucuların olayın çözümlenmesi açısından kritik öneme sahip araştırmaların yapıldığı soruşturma aşamasına meşru menfaatlerini koruyabilecek ölçüde katılma olanağına sahip kılınmalarının, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usuli boyutunu ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

**be.Ölüm Olayı Üzerine Görülen Davada Uyuşmazlığın Çözümü
Bakımından Esaslı İddialar Yeterli Biçimde İncelenmeden Verilen
Kararın Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar
Aysun OKUMUŞ ve AYTEKİN OKUMUŞ Kararı (B. No: 2013/4086)**

Davada başvuruçuların iddiaları hakkında yeterli bilgi içermeyen Adli Tıp Kurumu raporuna dayanılarak karar verildiği, uyuşmazlığın çözümü bakımından esaslı iddiaların yeterli biçimde incelenmediği ve Alper Okumuş'un ölümüne neden olan koşulların tam olarak açıklığa kavuşturulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün 20.4.2016 tarihli kararına konu olayda, başvuruçular kendilerinin ve yakın akrabalarının çocuklarının bebeklik çağında yaşamlarını yitirdikleri vakalarla karşılaştıklarını da belirterek 13.8.2003 tarihinde dünyaya gelen oğulları Alper Okumuş'un vücudunda kasılmalar olduğu şikâyetiyle Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi (Hastane) Çocuk Acil Servisine başvurmuşlardır. Hasta 20.8.2003 tarihinde metabolik hastalık ön tanısıyla Çocuk Servisine yatırılmış, daha sonra yoğun bakım servisine nakledilmiştir. Hastalığı nedeniyle birçok defa ayakta ve yatarak tedavi gören Alper Okumuş, en son 17.10.2007 tarihinde saat 19.00 sularında Hastanenin Çocuk Acil Servisine götürülmüştür. Durumunun ağır olduğu tespit edilen hasta, tahsis edilecek solunum cihazı bulunmadığı ve hastanede yer olmadığı gerekçesiyle Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesine sevk edilmiş, ancak saat 03.30'da anılan hastanede vefat etmiştir. Başvuruçular maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle 13.6.2008 tarihinde Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğüne müracaat etmiş, olumsuz cevap üzerine Dokuz Eylül Üniversitesi aleyhine İzmir 2. İdare Mahkemesinde maddi ve manevi zararlarının karşılanması için tam yargı davası açmışlardır. Dava dilekçesinde oğulları Alper Okumuş'a kendilerinden izin alınmadan epilepsi konusunda birtakım tıbbi deney ve testler uygulandığını, bu testlerin de ölümüne sebebiyet vermiş olabileceğini, oğullarının ölümü ile sonuçlanan süreçte hiçbir şekilde bilgilendirilmediklerini, hastanede solunum cihazının olmadığını, tecrübesiz personelin çalıştırıldığını ve nöbetçi doktorlarınambu cihazını kullanmayı bilmediğini, hastanede uzman doktor ile solunum cihazının bulunmadığını, bu durumun olayda ağır hizmet kusuru bulunduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir.

Davalı idare, ileri sürülen iddiaların doğru olmadığını, söz konusu ölüm olayında idareye yüklenebilecek bir kusurun bulunmadığını belirtmiştir. Mahkemece Hastanede

uygulanan tedavinin tıp kurallarına uygun olup olmadığına ilişkin Adli Tıp Kurumundan rapor istenmiş, Adli Tıp İhtisas Kurulu tarafından metabolik kökenli nörodejeneratif hastalıktan öldüğü bildirilen müteveffaya Hastanede yapılan uygulamaların tıp kurallarına uygun olduğu bildirmiştir. Başvurucular; Adli Tıp Kurumu raporuna itiraz etmiş, önceki iddialarına ek olarak metabolik hastalık tanısının hatalı olduğuna ilişkin Hacettepe Üniversitesinden alınan rapor bulunduğunu, yanlış tanıya dayalı tedavi uygulamakta ısrar eden tecrübesiz asistanların hatalı müdahaleleri nedeniyle oğullarının öldüğünü belirtmiş ve yeni bir bilirkişi raporu alınması talebinde bulunmuşlardır. İzmir 2. İdare Mahkemesi tarafından 2.6.2011 tarihli karar ile mevcut bilirkişi raporu yeterli görülerek davanın reddine karar verilmiştir. Danıştay Sekizinci Dairesi 5.6.2012 tarihinde kararı onamış, başvurucuların karar düzeltme talebi de reddedilmiştir.

Başvurucular epilepsi hastası olan oğullarına yanlış tedavi uygulandığını, daha önceden oğullarıyla ilgilenen doktora haber verilmediğini, tecrübesiz asistanlar nedeniyle oğullarına müdahalede başarısız olduğunu, hastanede uzman doktorun bulunmadığını, tedavinin tıbbi esaslara uygun bir biçimde yapılmadığını, ilgili görevliler hakkında kişisel kusurları nedeniyle açılan tazminat davası ile kamu davasının derdest olmasına rağmen bu yargılamaların sonuçlanması beklenmeden davalarının reddedildiğini belirterek 1219 sayılı Kanun'un hastanın veya hasta yakınlarının bilgilendirilmesi hakkını düzenleyen 70. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. ve 8. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının da makul derecede ivedilik ve özen şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır.

İzmir 2. İdare Mahkemesi kararına dayanak olan Adli Tıp Kurumu raporunda, hastanede solunum cihazlarından faydalanamayan ve bu sebeple başka bir hastaneye sevk edilen Alper Okumuş'un bu olaydan etkilenip etkilenmediği, söz konusu olayda bir ihmalin bulunup bulunmadığı, hastanın tedavisinde herhangi bir gecikmenin yaşanıp yaşanmadığı hususlarında yeterli bir değerlendirme yapılmadığı hâlde Mahkemece raporun nasıl yeterli görülebildiği anlaşılamamıştır.

Başvurucuların hastaya uygulanan diazem tedavisinin yanlış olduğu iddialarına ilişkin İzmir 2. İdare Mahkemesinin kararında ve bu Mahkemece hükme esas alınan Adli Tıp Kurumu raporunda bir değerlendirme yapılmadığı, tatmin edici bir açıklama bulunmadığı görülmektedir.

Benzer şekilde, başvurucuların Hastanede uzman doktor bulunmadığı, olay günü yapılan işlemler hakkında kendilerine gerekli bilgilerin verilmediği ve Hastanede tecrübesiz personel çalıştırıldığı yönündeki iddiaları hakkında da İzmir 2. İdare Mahkemesi kararında yeterli bir değerlendirme yapılmamıştır.

Bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde idari yargı yerinde açılan davada başvuru-
cuların iddiaları hakkında yeterli bilgi içermeyen Adli Tıp Kurumu raporuna dayanılarak karar verildiği, uyuşmazlığın çözümü bakımından esaslı iddiaların yeterli biçimde incelenmediği ve Alper Okumuş'un ölümüne neden olan koşulların tam olarak açıklığa kavuşturulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usuli boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir.

bf. İşkence Edilerek Öldürülme İddiası Üzerine Yürütülen Soruşturmanın Sürüncemede Bırakılmasının Yaşam Hakkının Usuli Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Hıdır ÖZTÜRK ve Dilif ÖZTÜRK Kararı (B. No: 2013/7832)

Başvuruya konu soruşturmada iddiaların olayın gerçekleştiği tarihten çok uzun bir süre sonra araştırılmaya başlanması ve faillerin ne surette yerine getirildiği anlaşılamayan bir şekilde aranması, bir sonuca varılmasını başlı başına güçleştiren bir durum meydana getirmiştir.

Söz konusu başvuru, olaylar bölümünde açıklandığı üzere belli bir tarihte ve ülkemizin belli bir bölgesinde güvenlik güçlerine bağlı bulunduğu iddia edilen bazı grupların, faili meçhul olaylara karışıklarına ve bu olayın da anılan olaylardan biri olduğuna ilişkin iddialar içermektedir. Somut olayda bu tür grupların; varlığının, ileri sürüldüğü gibi zorla kaybettirme, işkence ve kanun dışı öldürmeye dâhil olup olmadıklarının ve olmuşlarsa derecesinin, araştırılması yönünde soruşturma makamlarınca herhangi bir adım atılmaması, soruşturmanın etkililiğini zayıflatan en önemli unsur olmuştur.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 21.4.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvuru kızı olan A.Ö. Tunceli ili Mazgirt ilçesi Akpınar kasabasında faaliyet gösteren İl Özel İdaresine ait bir fabrikada çalışmakta iken 27.7.1992 tarihinde mesai bitiminden sonra kendisinden haber alınamamıştır. Başvuru baba Hıdır Öztürk, Cumhuriyet Başsavcılığına giderek kızının Tunceli-Elazığ karayolu üzerinde yürüdüğü sırada kimliklerini belirleyemedikleri kişilerce beyaz renkli bir otomobile alındığını iddia etmiş ve şüphelendiği kişileri belirtmiştir.

A.Ö.yü arama çalışmaları devam ederken 8.8.1992 tarihinde, Elazığ ili sınırları içinde boynuna dolanan bezin sıkılması suretiyle öldürüldüğü anlaşılan bir kadın cesedine ulaşılmıştır. Başvurular söz konusu kadın cesedinin kızları A.Ö.ye ait olduğunu teşhis etmişlerdir.

10.8.1992 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuru Hıdır Öztürk'ün olay günü kızıyla aynı otomobilde olduğunu iddia ettiği N.A., E.A. ve S.Ç. hakkında A.Ö.yü taammüden öldürme suçundan kamu davası açmış, yargılama sonucunda sanıkların beraatlerine, ayrıca olayın faillerinin tespit edilmesi için suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmiştir. Bu suç duyurusu üzerine Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı failler hakkında "daimî arama" kararı vermiştir.

İnsan Hakları Derneği Tunceli Şubesi Başkanı ve bir avukat tarafından, bir gazetenin 26.8.1993 tarihli nüshasında "Ölüm Mangası" başlıklı haberinde, kimliği açıklanmayan bir subay tarafından A.Ö.nün "Yeşil" kod adlı M.Y. tarafından öldürüldüğünün beyan edildiği iddia edilmiş ve bir dilekçeyle Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığına başvurulmuştur. Bu iddia üzerine açılan soruşturma dosyası, A.Ö.nün ölümüne ilişkin soruşturma dosyası ile birleştirilmiştir.

Soruşturma devam ederken Türkiye Büyük Millet Meclisinde oluşturulan İnsan Hakları Komisyonunca başvuru davet edilerek 13.12.2011 tarihinde dinlenmiştir. Başvuru; kızının ölümüyle ilgili olarak 1992 yılında önce Tunceli İl Jandarma Komutanı'nın kendisini çağırdığını, yalnız gittiği ilk görüşmesinde kızlarını da getirmesini istediğini, kızlarıyla gittiğinde ise Komutanlık binasının alt katında "M... Bey" adında zayıf ve sakallı bir kişi ile kapalı bir odada kız A.Ö.nün görüşürüldüğünü, olaydan iki ay sonra kızının kaçırıldığını, akabinde Elazığ Devlet Hastanesine bir kadın cesedini teşhis etmek için ailesiyle gittiğinde sivil kıyafetli bir polis memurunun karısı başvuru Dilif Öztürk'e "Bu senin kızın, sana benziyordu." dediğini söylemiş ve kızının işkence edilecek öldürüldüğünü ileri sürmüştür.

Başvurucu ayrıca anlatımlarında geçen M.Y. isimli kişiyi bu olaylardan çok sonra televizyon kanallarında gördüğünü, ileri sürmüştür.

Başvurucu 1.2.2012 tarihinde vekili aracılığıyla kızının öldürülmesinden sorumlu tuttuğu “Yeşil” kod adlı M.Y.nin ve ekibinin yakalanmasında zafiyet gösterildiği iddiasıyla Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığına yeniden bir dilekçeyle başvurmuştur. Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı, M.Y. ve içlerinde bazı kolluk ve kamu görevlileri ile MİT mensuplarının da bulunduğu diğer kişiler hakkında fezleke düzenleyerek soruşturma dosyasını Malatya Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

Malatya Cumhuriyet Başsavcılığı 23.2.2012 tarihinde MİT Müsteşarlığından M.Y.’nin MİT bünyesindeki görevleri hakkında bilgi istemiş, Müsteşarlığın 15.3.2012 tarihli yazısıyla Eylül 1994-30.11.1996 tarihleri arasında konuları itibarıyla zaman zaman M.Y. adlı kişiden istifade edildiği bildirilmiştir.

Başvurucu, vekili aracılığıyla 25.4.2012 tarihinde Malatya Cumhuriyet Başsavcılığına A.A. isimli subay olduğunu iddia eden kişinin yabancı bir ajansa verdiği görüntülü mülakata ilişkin elektronik kaydı (DVD) sunmuştur. Bu mülakatta A.A., başvurucunun kızının öldürüldüğü tarihlerde M.Y.i Diyarbakır ilinde (kendi beyanına göre) JİTEM binasında gördüğünü, M.Y.nin kendisine A.Ö.yü “bir terör örgütünün o dönemdeki Tunceli bölge sorumlusu ve örgüt içinde sözü geçen biri olduğunu açıkladığı S.Ç. isimli kişinin karısının kardeşi” olarak tanıttığını, A.Ö.nün S.Ç. ile çevresindekilere gözdağı verilmesi amacıyla öldürüldüğünü düşündüğünü söylemiştir.

Başvurucunun kızını Komutanlık binasında M.Y. isimli kişi ile görüştüğünü iddia ettiği Emekli Kıdemli Albay M.S.Y., Malatya Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından alınan ifadesinde başvurucunun tüm iddialarını reddetmiştir.

Malatya Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucunun ifadesini 8.6.2012 tarihinde yeniden almıştır. Başvurucu bu ifadesinde genel olarak Komisyona verdiği ifadesini tekrar etmiş, farklı olarak 1992 yılının Mayıs ayında Tunceli İl Jandarma Komutanın çağrısı üzerine ölen A.Ö ve diğer iki kızı ile birlikte İl Jandarma Komutanlığına gittiklerinde binanın alt katında bulunan odada sakallı bir kişi tarafından kızlarına bazı sorular sorulması sırasında terör örgütünün bazı mensuplarının fotoğraflarının gösterildiğini, bu kişilerin arasında büyük kızı Ay.Ö.nün de fotoğrafının bulunduğunu, kızlarının, kardeşleri Ay.Ö.nün evlendikten sonra örgüte katıldığını ve sonrasında eşi S.Ç. ile birlikte yurt dışında yaşamaya başladığını söylediklerini, olay günü kızı A.Ö.nün biri sakallı olmak üzere üç erkek şahıs tarafından beyaz bir otomobille götürüldüğünün görüldüğünü söylemiş; ayrıca kamuoyunda bilinen adıyla “Susurluk raporu”nda adı geçen

Jandarma Emekli Astsubay H.O. ile telefonla görüştüğünü, bu kişinin kendisine kızı A.Ö.nün öldürülmesi olayıyla ilgili bilgisinin olduğunu söylediğini ileri sürmüştür.

H.O., 13.6.2012 tarihinde alınan ifadesinde, 1993 yılı Temmuz ayında Elazığ (kendi beyanına göre) JİTEM bölge komutanı olan Yüzbaşı Z. nin kendisine “Yeşil” kod adlı M.Y.nin Mazgirt’den A. isimli bir kadını, eniştesinin bir terör örgütünün Tunceli bölge sorumlusu olmasından dolayı kaçırdığını, yanında da örgüt itirafçısı olarak bilinen M.M. isimli kişinin bulunduğunu, kaçırdıktan sonra Diyarbakır JİTEM’ine getirdiklerini, bu dönemde JİTEM’in komutanı olan A.K.nin huzuruna çıkardıklarını ve akabinde M.M., M.Y., A.K. ve sonradan İsveç’te yaşamaya başlayan A.A.nın, A. isimli kadına üç gün süreyle işkence ettiklerini anlattığını ancak bu kişinin A. isimli kadının nasıl öldürüldüğü konusunda bilgi vermediğini söylemiştir.

H.O., aynı ifadesinde bu bölgede işkence edilenlerin Jandarma Komutanlıklarının yetkili olduğu bölgelerde öldürüldüklerini, böylece olayın gereği gibi soruşturulmasının önüne geçildiğini, olayı Mazgirt İlçe Jandarma Karakol Komutanının ve 1994 yılında birlik komutanı olan M.B. nin de bildiğini, A.Ö.nün ölümüyle sonuçlanan olaya ilişkin kayıtların Mazgirt İlçe Jandarma Komutanlığında tutulduğunu söylemiştir.

Malatya Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla başvurucunun iddialarında ismi geçen şahıslar, ifadelerinde A.Ö.yü, H.O.yu ve M.Y.yi tanımadıklarını, olay hakkında bilgileri olmadığını söylemişlerdir. Tunceli İl Özel İdaresi Müdürü olan K.K. 23.10.2012 tarihli ifadesinde başvuru ve A.Ö.yü hatırlayamadığını, iddialara konu lojmanın boşaltılması işleminin rutin olduğunu söylemiştir.

Malatya Cumhuriyet Başsavcılığı, 13.3.2014 tarihine kadar başkaca bir işlem gerçekleştirmemiş, dosyayı yeniden Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiş, Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı, şüpheli M.Y. hakkında 29.9.2014 tarihinde yeni bir yakalama emri çıkarmıştır.

Başvurucular 25.5.2005 tarihinde vekilleri aracılığıyla Tunceli Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna başvurmuş, Komisyonun 10.10.2006 tarihli kararıyla talebin reddine karar verilmiştir.

Başvurucular söz konusu ret kararının iptali talebiyle dava açmış, Mahkeme 3.6.2010 tarihli kararıyla davanın reddine karar verilmiştir. Danıştay ilamıyla karar onanmıştır. Başvurucuların karar düzeltme istemi de Danıştay tarafından reddedilmiştir.

Başvurucular; kızlarının güvenlik güçleri ve MİT adına çalışan M.Y. tarafından zorla kaybettirilerek işkence yapılmak suretiyle öldürüldüğünü, bu olaya ilişkin etkili bir

ceza soruşturmasının yürütülmediğini, ayrıca açtıkları tazminat davasının, olayın terör ve terörden kaynaklanan bir olay olmadığı gerekçesiyle reddedildiğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan haklar kapsamında yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edebilmek için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla, öldürme ve kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde, hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyle öğrenmeye çalışmalı ve soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır. Soruşturmada ölüm olayının nedenini veya sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yürütme kuralıyla çelişme riski taşır.

Başvuruya konu soruşturmada iddiaların olayın gerçekleştiği tarihten çok uzun bir süre sonra araştırılmaya başlanması ve faillerin ne surette yerine getirildiği anlaşılmayan bir şekilde aranması, bir sonuca varılmasını başlı başına güçleştiren bir durum meydana getirmiştir.

Söz konusu başvuru, olaylar bölümünde açıklandığı üzere belli bir tarihte ve ülkemizin belli bir bölgesinde güvenlik güçlerine bağlı bulunduğu iddia edilen bazı grupların, faili meçhul olaylara karıştıklarına ve bu olayın da anılan olaylardan biri olduğuna ilişkin iddialar içermektedir. Somut olayda bu tür grupların; varlığının, ileri sürüldüğü gibi zorla kaybettirme, işkence ve kanun dışı öldürmeye dâhil olup olmadıklarının ve olmuşlarsa derecesinin, araştırılması yönünde soruşturma makamlarınca herhangi bir adım atılmaması, soruşturmanın etkililiğini zayıflatan en önemli unsur olmuştur.

TBMM İnsan Hakları Komisyonun yazısı ve akabinde başvuru Hıdır Öztürk'ün vekili aracılığıyla yaptığı başvuru üzerine yetkili makamlar, soruşturmayı kısmen derinleştirmişlerdir. Ancak bu aşamada da olayın aydınlatılmasına ve sorumluların tespitine imkân verebilecek bazı adımların atılmadığı görülmüştür.

Bunlardan ilki, A.Ö.nün resmî makamlar tarafından zorla kaybettirildiği iddialarına ilişkin olarak bazı tanıklarca bu iddiaları doğrulayan şekilde yeri ve zamanı bildirilen

vakalara ilişkin soruşturmanın derinleştirilmemesidir. H.O., A.Ö.nün kaybolmasına ilişkin kayıtların, Mazgirt İlçe Jandarma Komutanlığı ve kendisi tarafından tutulup muhafaza edildiğini ileri sürmüştür.

Aradan geçen zamana ve olaya kamu görevlilerinin de karıştığı iddialarına rağmen zorla kaybettirme ve işkence edilerek öldürme gibi çok ciddi insan hakları ihlallerinin gerçekleştirildiğinin ileri sürüldüğü başvuruda, olayın faillerine ulaşmak için her türlü ihtimalin gözden geçirilmesinin yanında söz konusu bilgiyi veren kişinin bu yönde bilgisi olabilecek bir kamu görevlisi oluşunun da dikkate alınması gerekirken böyle bir kaydın mevcudiyeti araştırılmamıştır.

Böyle bir kaydın varlığının araştırılmamasının yanında, adı geçen tanığın ifadelerinde, başvuruya konu olaya ilişkin bilgilerinin bulunduğunu ileri sürdüğü bazı güvenlik güçleri mensuplarının olduğunu, bu görevlilerin kimliklerini de beyan ederek bildirmesine rağmen soruşturmada, bu kişilerin ifadelerine başvurulması için de bir girişimde bulunulmadığı görülmüştür. Keza tanık olduğunu iddia eden A.A.nın ifadesinin alınabilmesi amacına yönelik bir adımın da atılmadığı anlaşılmıştır.

Ayrıca A.Ö.nün Diyarbakır ilinde getirildiği yer ve getiriliş tarihi konusunda bazı tanıklarla açık ve kesin ifadelerde bulunulmasına rağmen, olayın bu yönüyle aydınlatılmaya çalışılmadığı görülmüştür.

Başvurucu Hıdır Öztürk'ün olaydan önce Tunceli İl Jandarma Komutanlığına kızlarıyla birlikte çağrıldığı ve burada önce Alay Komutanı sonrasında da M.Y. isimli kişiyle görüştükleri iddiası bakımından, iddiaya konu tarihte söz konusu Komutanlıkta görev yapan ve bu konuda bilgisi olabilecek personelin de belirlenmeye çalışılarak Komutan M.S.Y.nin savunmasının ve başvurusunun iddiasının doğruluğu ölçülmemiştir. Başvurusunun hayatta olan kızlarının ifadeleri de alınmamıştır.

A.Ö.nün işkence edilerek öldürüldüğü iddialarının araştırılması bakımından; ölü muayene tutanağında ölenin cesedinin fotoğraflandığı belirtildiğine göre bu delilin, ölenin yüz ve vücudundaki deformasyonların öldürülmesinden sonra aradan geçen zamandan mı kaynaklandığı yoksa iddialarda ileri sürüldüğü gibi bir muameleye mi maruz kaldığı hususlarının aydınlatılması bakımından neden incelenip değerlendirilmediği anlaşılamamıştır.

Soruşturma makamlarının, olayın gerçekleştiği yer ve zamanda toplanması mümkün olan delillerin elde edilebilmesi için kendilerinden beklenen tüm makul tedbirleri almadıkları anlaşılmış, akabinde de olayın nedenini aydınlatmak için herhangi bir somut adım atıkları tespit edilememiştir. Bu makamların soruşturmanın etkililiğini sağlayabilmek için atabildikleri tek adımın, olaydan on sekiz yıl sonra soruşturmada

kıdemli bir kolluk memuru görevlendirmek ve bu memur vasıtasıyla soruşturmayı daha titiz ve kapsamlı bir şekilde yürütebilmeyi ummak olduğu görülmüştür.

Soruşturmanın bir bütün olarak yaşam hakkının kasten ihlal edilmesiyle sonuçlanan olayın nedenini aydınlatmada ve sorumluları tespit etmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Soruşturma makamlarının, olayın koşullarını, bu iddialardan bağımsız olarak değerlendirerek yürütülecek soruşturma işlemlerini resen belirledikleri ve akabinde bu yönde makul olan bir yöntemi uygulamaya koydukları da söylenememektedir.

Dolayısıyla soruşturma kapsamında ölüm olayının nedenini ortaya çıkarmak için gerekli adımların zamanında ve yeterli bir şekilde atılmadığı görülmektedir.

Soruşturmada, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması konusunda ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından gerekli sürat ve özenin gösterilmediği ve bu şekilde soruşturmanın çok uzun bir süre sonuca götürecek hiçbir işlem yürütülmezsizin sürüncemede bırakıldığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

bg. Ölüm Olayına İlişkin Soruşturma İşlemlerinin Olaya Karışan Kolluk Görevlileri Marifetiyle Yaptırılmasının Soruşturma Makamının Bağımsız Olması İlkesini İhlal Ettiğine İlişkin Karar İpek DENİZ ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/1595)

Ölümün kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana geldiğinin kabul edilmesi nedeniyle, ölümle sonuçlanan güç kullanımının mutlak zorunlu bir durumdan kaynaklandığını ispat yükümlülüğü kamu makamlarının üzerinde olmasına rağmen bu konuda bir açıklama getirilememiştir. Öte yandan kamu makamları tarafından güç kullanımına ve bunun gerekçesine ilişkin bir açıklama yapılmadığından söz konusu müdahalenin yeterli yasal ve idari çerçevesi bulunup bulunmadığı yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 21.4.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuruçular, 5.3.2008 tarihinde hayatını kaybeden 1950 doğumlu Mehmet Deniz'in (M.D.) 1963 doğumlu eşi ile 1998, 1999 ve 2001 doğumlu çocuklarıdır. Bir siyasi partinin ilçe başkanlığı tarafından ilgili kaymakamlıktan izin almak suretiyle dü-

zenlenen etkinlik bir terör örgütü ve lideri lehinde eyleme dönüşmüş, eylemde yolları kesen göstericiler polis tarafından dağıtılmıştır. Eylemcilerin kaldırım taşlarını sökerek yaptıkları taşkınlıklarda bina ve iş yeri zarar gören vatandaşlar ile eylem yapan gruplar arasında kavga çıkmış; kavga polis müdahalesi ile sonlandırılmıştır. Yaşanan olaylar sırasında on dört polis memuru yaralanmış, çok sayıda polis aracı, kamu bankalarına ait iki araç ve vatandaşlara ait işyerleri hasar görmüştür. Polis yaşanan olaylar hakkında Cumhuriyet Başsavcılığını bilgilendirmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığının talimatı üzerine olay günü saat 16.30'a kadar olaylara karıştığı belirtilen 108 kişi kolluk görevlileri tarafından yakalanmıştır. Başvurucuların yakını M.D.nin ismi de yakalama tutanağında yer almaktadır. M.D. olay günü kolluk görevlileri tarafından yakalandıktan sonra adli raporu alınmaksızın doğrudan Emniyet Müdürlüğüne götürülmüştür. Burada bir süre tutulan M.D. (Nezarethane kaydı bulunmamaktadır.) sağlık durumunun kötüye gitmesi üzerine polis aracıyla saat 18.10'da Devlet Hastanesine getirilmiş, ilk muayenesini yapan doktor M.D.nin baş bölgesine aldığı darbeler nedeniyle hayati tehlikesi olduğu yönünde rapor düzenlenmiştir. M.D. acil olarak Van Devlet Hastanesine sevk edilmiş ve aynı gün Van Devlet Hastanesinde hayatını kaybetmiştir. Van Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan ölü muayene ve otopsi işlemi sonucunda M.D.nin kesin ölüm sebebi "kafaya gelen künt travma neticesinde oluşmuş beyin kanamasına bağlı solunum ve dolaşım yetmezliği" olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 6.3.2008 tarihinde olaya ilişkin resen soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma kapsamında M.D.nin eşi başvuru İpek Deniz; eşinin olay günü taziye ziyaretinden evine dönerken polisler tarafından dövülerek öldürüldüğünü, olayı gören tanıkların isimlerini daha sonra dilekçeyle bildireceğini belirtmiştir. Başvurucunun talebi üzerine M.D.nin mezarı açılmış ve cenazesi yeniden otopsi işlemi yapılmak üzere İstanbul Adli Tıp Kurumuna gönderilmiştir. İstanbul Adli Tıp Kurumu Morg İhtisas Dairesi tarafından yapılan otopsi sonucunda M.D.nin kesin ölüm sebebi "vücudunda yaygın travmatik lezyonlar ve kaburga kırıkları bulunan kişide ölümün künt kafa travmasına bağlı beyin doku harabiyeti ve beyin kanaması" olarak belirlenmiştir. Olayla ilgili olarak çok sayıda tanık Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından dinlenmiştir. Tanıkların büyük çoğunluğu olaya ilişkin doğrudan tanıklıklarının olmadığını belirtmiş; sadece M.S.K., M.E.M., F.C. ve S.S. olayı gördüklerini belirtmişlerdir. Tanıkların beyanlarında M.D.ye polislerin kazma sapları ve coplarla vurduğu yönünde ifadeler yer almış, tanıklardan S.S. de bir polis memurunu teşhis etmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yakalama tutanağında isimleri belirtilen diğer polis memurlarının ifadeleri alınmamış, olaya ilişkin polis müfettişlerince yürütülen disiplin soruşturmasında yer alan ifadeler incelenmekle yetinilmiştir. Soruşturma bir yıl içinde tamamlanarak anılan polis memuru hakkında zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın

aşılması sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama sonucu ölüme sebep olmak suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır.

Erciş Ağır Ceza Mahkemesi "5.3.2008 tarihinde görev yapan polis memurlarının hiçbirinin tanık sıfatıyla dinlenmemiş olması" gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar vermiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından anılan karara karşı yapılan itiraz Van 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmiştir. 16.7.2009 tarihli duruşmayla başlayan yargılama, on iki celse devam etmiş ve 2.6.2011 tarihinde tamamlanmıştır. Polis memurları ifadelerinde M.D.yi gözaltına alma işlemini hangi memurun yaptığını bilmediklerini beyan etmişlerdir. Soruşturma aşamasında ifadelerine başvurulanan tanıklar M.S.K., M.E.M., F.C. ve S.S. Mahkemece sorgulanmış, olayın üzerinden iki yılı aşkın bir süre geçmiş olması nedeniyle ayrıntıları çok iyi hatırlayamadıklarını vurgulayarak Savcılık aşamasında verdikleri ifadeleriyle kısmen çelişen beyanlarda bulunmuşlardır. Yapılan yargılama neticesinde sanık polis memurunun beraatine karar verilmiştir. Mahkeme ayrıca "ölen M.D.ye eylemde bulunarak ölümüne neden olan polis memurlarının tespit edilerek haklarında kamu davasının açılması konusunda gereğinin takdiri için karar kesinleştğinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına" karar vermiştir. Başvurucu tarafından anılan karara karşı yapılan temyiz itirazı Yargıtay tarafından reddedilmiştir.

Van Barosu, İHD Van Şubesi ve Mazlumder Van Şubesi yetkililerinden oluşan beş kişilik bir heyet tarafından "Erciş'teki gösterilerde orantısız güç kullanımı ve Mehmet Deniz'in yaşamını yitirmesine ilişkin özel rapor" düzenlenerek 14.3.2008 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına sunulmuştur. Anılan raporda S.S., İ.M., F.C., M.P., M.T., M.S.K., S.K. ve H.S. isimli kişilerle yapılan görüşmelere, heyetin yaptığı gözlem ve tespitlere, aydınlatılması gerektiği değerlendirilen noktalara, kanaat ve sonuçlara yer verilmiştir. Düzenlenen raporda polisin göstericileri dağıtmak için orantısız güç kullandığı tespitinde bulunularak M.D.nin darbedildiği belirtilen saatten(13.30) hastaneye götürüldüğü saate (19.30) kadar geçen sürede nerede tutulduğunun ve polis huzurunda M.D.yi muayene eden doktorların kimliklerinin aydınlatılması gerektiği görüşü ortaya konulmuştur.

Başvurucular İpek Deniz ve diğerleri, yakınlarının gözaltına alınma sürecinde kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucu hayatını kaybettiğini ve olaya ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmediğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ihlallerin tespiti, soruşturmanın etkili bir şekilde yapılması ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi taleplerinde bulunmuşlardır.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Yaşam Hakkının Esasının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Kamusal yetkiyle güç kullanılması sonucu gerçekleşen ölümlerin, devletin yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu yükümlülük hem kasıtlı biçimde hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan veya sonuçlanabilecek güç kullanımı kapsamında yer almaktadır. Yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülük kapsamında kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin hayatına son vermeme ödevi bulunmaktadır.

Gözetli işlemini ve müdahaleyi gerçekleştiren polislerin kimlik ve eşkâl bilgileri ile M.D. gözetli alandıktan Hastaneye sevk edilene kadar geçen sürede yaşananlar konusunda bir belirsizlik bulunmaktadır.

M.D.nin otopsi raporunda yer alan kafasına aldığı ölümcül darbenin, kaburgalarındaki kırıkların ve vücudundaki yaygın lezyonların hangi koşullar altında meydana geldiğine ilişkin kamu makamları tarafından bir açıklama yapılmamıştır. Dosya kapsamında yer alan tek bilgi, M.D.nin araca binmemek için direndiğine dair görgü tanıklarının vermiş oldukları ifadelerden ibarettir. Ancak bu bilgi de kamu makamları tarafından teyit edilmemiştir.

Ölümün kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana geldiğinin kabul edilmesi nedeniyle, ölümle sonuçlanan güç kullanımının “mutlak zorunlu” bir durumdan kaynaklandığını ispat yükümlülüğü kamu makamlarının üzerinde olmasına rağmen bu konuda bir açıklama getirilememiştir. Öte yandan kamu makamları tarafından güç kullanımına ve bunun gerekçesine ilişkin bir açıklama yapılmadığından söz konusu müdahalenin yeterli yasal ve idari çerçevesi bulunup bulunmadığı yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

M.D.nin Emniyete getirildiğine ilişkin herhangi bir resmî kayıt tutulmamış, nezarethane defterine kaydı yapılmamış, zorunlu olmasına rağmen yakalanma anındaki sağlık durumu tespit edilmemiştir.

Emniyet birimlerinin M.D.nin ölümünün nasıl meydana geldiğine, yakalanma anından Hastaneye sevk anına kadar geçen sürede gerçekleşen işlemlere ve bu işlemleri

Başvurucuların iddiaları, Ağır Ceza Mahkemesinde görülen dava ve dosya kapsamındaki bilgi ve belgeler birlikte değerlendirildiğinde, kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucu ölümün meydana geldiği ve Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca ölümle sonuçlanabilecek güç kullanımı haklı kılacak bir nedenin bulunmadığı anlaşılmıştır.

gerçekleştiren kolluk görevlilerinin kimliklerine ilişkin bilgileri adli makamlarla paylaşmadıkları görülmektedir. Bu bilgilerin ortaya konulmaması nedeniyle başvuru-
ların yakınının yaşamına yönelik müdahalenin hangi koşullar altında gerçekleştiği an-
laşılamamış ve kamu makamlarının olayının aydınlatılması konusunda adli mercilerle
işbirliği yapmaktan kaçındıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Başvurucuların iddiaları, Ağır Ceza Mahkemesinde görülen dava ve dosya kapsamın-
daki bilgi ve belgeler birlikte değerlendirildiğinde, kolluk görevlilerinin güç kullanımı
sonucu ölümün meydana geldiği ve Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrası
uyarınca ölümle sonuçlanabilecek güç kullanımını haklı kılacak bir nedenin bulun-
madığı anlaşılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alı-
nan yaşam hakkının esasının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Yaşam Hakkının Usuli Boyutunun İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Soruşturmada, ölüm olayının sorumlularının ortaya çıkarılması imkânını azaltan ve soruşturmanın kararlılığı ile ciddiyetini zayıflatan birtakım eksiklikler olduğu, mutlak surette toplanması gereken delillerin ve araştırılması gereken konuların göz ardı edildiği dolayısıyla etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bağlamında delil toplamaya ilişkin yükümlülüğün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usuli yönü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen veya diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır.

M.D.nin Hastanede ölmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığının resen harekete geçmesi soruşturmanın etkililiği için önemli olmakla birlikte bütün delillerin de toplanması gerekir. Bu nedenle M.D.nin ölümüyle sonuçlanan olaya ilişkin soruşturma ve kovuşturma makamlarınca tespit edilen ve edilemeyen hususların öncelikli olarak ortaya konulması gerekir.

Ölüm olayının nasıl gerçekleştiğinin anlaşılabilmesi bakımından önem taşımasına rağmen soruşturma aşamasında tespit edilmeyen hususları, araştırma yapılmasına rağmen tespit edilemeyen ve hiç araştırılmayan hususlar olarak ikiye ayırmak gerekir.

Ölüm olayına ilişkin soruşturma işlemlerinin (delil toplama, ifade alma, teşhis) olaya karışan kolluk görevlileri marifetiyle yaptırılması nedeniyle etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bağlamında soruşturma makamının bağımsız olması ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırılmasına rağmen tespit edilemeyen hususlar M.D.nin kafasına ölümcül darbeyi vurduğu iddia edilen sivil giyimli polisin kim olduğu, Çapa Tıp Merkezinin yakalama anını gösterir kamera kayıtlarının temin edilememesi, gözaltı ve nezarethane giriş-çıkış formlarının düzenlenmemiş olması, bazı kolluk görevlilerinin olaylara müdahale sırasında cop sayısının yetersizliği nedeniyle kazma sapına benzeyen sopalar kullanıldığı iddiasının doğrulanamaması şeklindedir.

Hiç araştırılmadığı değerlendirilen hususlar ise M.D.nin yasa dışı gösterilere katılıp katılmadığı, yakalama ve gözaltı işlemi sırasında kolluk görevlilerine ölümle sonuçlanabilecek mutlak zorunlu güç kullanımını gerektirir nitelikte direnir direnmediği, M.D.nin kafasına aldığı ölümcül darbeyi gerçekleştirdiği iddia edilen sivil giyimli polis memurunun yanında bulunan üniformalı kolluk görevlilerinin kim oldukları, yakalandıktan sonra bindirilerek Emniyete götürüldüğü araç ve sürücüsü, M.D.nin Emniyette tutulduğu 13.00-18.00 saatleri arasında binanın içini, giriş-çıkışlarını ve nezarethanelerini gösterir kamera kayıtları, yakalama tutanağında imzaları bulunan kolluk görevlilerinin yanı sıra olay günü Emniyet binasında görevli amir ve memurlarının ifadeleri, M.D.nin sağlık durumunun kötüye gittiğini değerlendiren ve hastaneye götüren kolluk görevlilerinin kim oldukları, Van Barosu, İHD Van Şubesi ve Mazlumder tarafından düzenlenen raporda olay hakkında görgüleri olduğunu belirten bazı kişilerin ifadeleridir.

Soruşturmada, ölüm olayının sorumlularının ortaya çıkarılması imkânını azaltan ve soruşturmanın kararlılığı ile ciddiyetini zayıflatan birtakım eksiklikler olduğu, mutlak surette toplanması gereken delillerin ve araştırılması gereken konuların göz ardı edildiği, dolayısıyla etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bağlamında delil toplamaya ilişkin yükümlülüğün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucu ölüm olayı meydana geldiği gerekçesiyle resen soruşturma başlatılmış, olayın faili belli olmamasına ve muhtemel failinin ilgili Emniyet Müdürlüğünde görevli olmasına rağmen delilleri toplama ve faili tespit etme görevi aynı Emniyet Müdürlüğüne verilmiştir.

Ölüm olayına ilişkin soruşturma işlemlerinin (delil toplama, ifade alma, teşhis) olaya karışan kolluk görevlileri marifetiyle yaptırılması nedeniyle etkili soruşturma yürütme

yükümlülüğü bağlamında soruşturma makamının bağımsız olması ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Başvurucuların etkili soruşturma yürütülmediğine ilişkin iddialarının en önemli dayanaklarından birini de M.D.nin çok sayıda kolluk görevlisi tarafından darbedilmesine rağmen sadece bir polis memuru hakkında kamu davası açılması oluşturmaktadır.

Somut olayda soruşturma belli bir kişinin olaya karışıp karışmadığı ile sınırlı olarak yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır. Ayrıca anılan kararda yaşama yönelik müdahalelerin gerekçesine ve Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen istisnai hâllerden biri kapsamında olup olmadığına dair de bir değerlendirme yapılmamıştır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, ölüm olayına ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmemiş olması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usuli boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

bh.Cezaevinde İntihar Eden Müteveffanın Kendi Eylemlerine Karşı Korunamamasının Yaşamı Koruma Yükümlülüğünü İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Nejla ÖZER ve Müslim ÖZER Kararı (B. No: 2013/3782)

Daha önce de kendisine zarar veren ve koğuşunda yangın çıkarma eyleminde bulunan Hasan Özer 28.9.2011, 1.10.2011, 3.10.2011 ve 4.10.2011 tarihlerinde vücudunun muhtelif yerlerini kesmek suretiyle kendisine zarar vermiştir. Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin bu olaylara yönelik müdahalesi ise genel olarak Hasan Özer'in yaralanmalarının tedavi edilmesini sağlamak ve olay hakkında disiplin soruşturması başlatarak Hasan Özer'i cezalandırmak olmuştur. Oysa bu tür olaylarda kişinin psikolojik sorunlarının çözülmesi için de çaba sarf edilmesi bu tarz eylemlerin tekrarlanmasını önlemek bakımından oldukça önemlidir. Ancak somut olayda yetkililerin, Hasan Özer'in ihtiyaç duyduğu psikolojik desteğin sağlanması ve tekrar bu tür girişimlerde bulunmasının önlenmesi amacıyla kendilerinden makul olarak beklenebilecek özeni yerine getirmedikleri görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 21.4.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurucuların oğlu Hasan Özer, kasten öldürme suçunu işlediği iddiasıyla Küçükçekmece 1. Sulh Ceza Mahkemesi kararı ile tutuklanmış ve İstanbul H

Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Ardından Metris 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sonra Silivri 5 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiş; burada kaldığı koğuştaki yangın çıkardığı gerekçesiyle yirmi gün hücreye koyma cezası ile cezalandırılmış; disiplin nedeniyle Kocaeli 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) sevk edilmiştir. Hasan Özer'in Ceza İnfaz Kurumuna getirildiği 4.9.2010 günü yapılan muayenesi neticesinde kollarında, bacaklarında ve göbeğinin üst kısmında çok sayıda kesi izi olduğu tespit edilmiştir. Ceza İnfaz Kurumu psikoloğu 8.9.2010 tarihinde Hasan Özer ile görüştürülmüştür. Hasan Özer A-11 No.lu koğuştaki 18.3.2011 tarihinde yapılan arama sırasında Ceza İnfaz Kurumu görevlilerine hakaret ettiği gerekçesiyle beş gün süreyle hücreye konulma cezası ile cezalandırılmış; bu olay nedeniyle A-18 No.lu koğuşa alınmıştır. Hasan Özer, Ceza İnfaz Kurumuna 11.1.2011 tarihinde dilekçe vererek psikolog ile görüşme talebinde bulunmuştur. 17.1.2011 tarihinde bir dilekçe daha vermiştir. Dilekçe "Bu size tam olarak 9. psikolog dilekçesidir. Niye psikoloğa çıkarmıyorsunuz? Benim psikolojik sorunlarım var. Gereğinin yapılmasını saygılarımla ARZ ederim." şeklindedir. Bu dilekçeler üzerine Ceza İnfaz Kurumu Psikoloğu Hasan Özer ile bir görüşme gerçekleştirmiş, Hasan Özer'in öfke problemi olduğuna kanaat getirmiş ve "öfke kontrol programı" için uygun olduğuna karar vermiştir. Hasan Özer, daha sonra yeniden dilekçe vererek psikolog ile görüşme talebini yinelemiş, Özer'i görüşmeye alan sosyal çalışmacı, görüşmede talep ettiği koğuştaki değişikliğinin yapılmaması hâlinde Özer'in bu tarz eylemleri tekrarlayabileceğini düşündüğünü Ceza İnfaz Kurumu yetkililerine bildirmiştir. Kaldığı koğuşlarda sürekli sorunlar yaşayan ve çeşitli nedenlerle kendisine zarar veren Hasan Özer'in 6.9.2011 tarihi ile 5.10.2015 tarihi arasında, birçok kez koğuştaki değiştirilmiştir. Duruşmaya çıkartıldığı 4.10.2016 tarihinde de kendisini yaralayan Hasan Özer'in duruşma dönüşü vekilinin dilekçesi üzerine 5.10.2011 tarihinde koğuştaki değiştirilerek 2 No.lu koğuşa alınmıştır. Hasan Özer, 6.10.2011 tarihinde tek kaldığı koğuştaki gömlek parçalarının yapılmış bir ip ile duş başlığına asılı vaziyette ölü bulunmuştur.

Babası Müslim Özer'in katılımı ile Hasan Özer'in otopsisinin yapılmıştır. Başvurucu Müslim Özer özetle yaklaşık beş yıldır tutuklu olan oğlunun bir yılı aşkın bir süre önce (hayatını kaybettiği) Ceza İnfaz Kurumuna nakledildiğini, oğlunun önceleri şikâyetinin olmadığını, ancak son yirmi gündür Tuncelili biri ile A-18 koğuştaki sorunlar yaşadığını ve dövüldüğünü söylediğini, kendisine oğlunun intihar ettiği söylenilmiş ise de olayın etraflı bir şekilde araştırılmasını ve oğlu öldürülmüş ise gereğinin yapılmasını istediğini belirtmiştir. Ölüm olayına ilişkin soruşturma açılmış, bu çerçevede mahkûmların ve Kurum görevlilerinin ifadeleri alınmıştır. İlgili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheliler hakkında kovuşturmayla yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun bu

karara ilişkin itirazı reddedilmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından Hasan Özer'in ölüm olayı hakkında hazırlanan özel denetim raporunda, bazı odalarda hükümlü ve tutukluların bir arada barındırıldığı, ayrıca gençlerle yetişkinlerin de birlikte tutulduğu, koğuşlarda genellikle eskiden beri bulunan, arkadaş sayısı en fazla olan ve düzgün konuşmasını bilen kişilerin mevzuatta yer almamasına rağmen koğuş mesulü olarak seçildiği ve idarenin de bu uygulamaya engel olmadığı tespitleri yapılmıştır. Özel denetim raporunda ayrıca tanıklığına başvuru alan önemli sayıdaki tutuklu ve hükümlü tarafından C-4 No.lu koğuştaki bulunan İ.K.nin diğer hükümlü ve tutuklulara küfür ettiği, fiziki güç kullandığı, hakarete bulunduğu ve psikolojik baskı yaptığı yönünde iddialar dile getirildiği belirtilmiş ve İ.K. hakkında adli işlem yapılmasının yerinde olacağı değerlendirilmiştir.

Başvurucular, oğulları Hasan Özer'in ölümünün devletin gözetiminde gerçekleşmiş olduğunu, olay hakkında etkili ve adil bir soruşturmanın yürütülmediğini, delillerin yeterli şekilde toplanıp değerlendirilmediğini, yapılan otopsi sırasında kayıt altına alınması gereken fotoğraf/kamera çekimlerinden elde edilen kayıtların defalarca istemde bulunulmasına rağmen dosya kapsamına alınmadığını, başta Ceza İnfaz Kurumu müdürü olmak üzere kamu görevlileri hakkında hiçbir işlem yapılmadığını, şüpheli sıfatıyla ifade veren kişilerin beyanlarının doğruluğunun teyit edilmediğini, ayrıca oğullarının idarenin bilgisi dâhilinde işkence gördüğünü, otopsi raporunda da belirtildiği üzere oğullarının vücudunda eski darp ve cebir izlerinin bulunduğunu, oğullarının B-14 No.lu koğuşa gitmek istemediğini ve burada kendisine her türlü eziyetin yapıldığını belirtmesine rağmen Ceza İnfaz Kurumu yönetiminin bu konuda kayıtsız kaldığını belirterek yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı ve etkili başvuru hakkı ile işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Hasan Özer'in Yaşamının Kendi Eylemlerine Karşı Korunmadığına İlişkin İddia Yönünden

Devletin, yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların ve diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Başvurucuların oğlu Hasan Özer, yangın çıkardığı gerekçesiyle yirmi gün hücreye koyma cezası ile cezalandırılmış ve bu olay sonrasında disiplin nedeniyle Kocaeli 1 No.lu T

Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiştir. Ceza İnfaz Kurumu idaresinin Hasan Özer'in bu eyleminden haberdar olmaması mümkün değildir. Hasan Özer'in sağlığı-nın korunması ve kendisine veya diğer kişilere zarar vermemesi açısından yetkililer tarafından gerekli tedbirlerin alınması gerektiği açıktır.

Hasan Özer'in Kocaeli 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevkle geldiği tarihte Ceza İnfaz Kurumunun genç tutuklulara ayrılmış bölümüne alınması ve burada tutul-ması, yirmi bir yaşını doldurmasından sonra ise yetişkin tutukluların bulunduğu bölü-me aktarılması gerekirken Ceza İnfaz Kurumuna geldiği andan itibaren hiçbir gözlem ve sınıflandırmaya tabi tutulmadan hem büyüklerin hem de hükümlülerin kaldığı koğuşlarda barındırıldığı görülmektedir. Hasan Özer'in her duruşma öncesinde yo-ğun bir şekilde tahliye olacağı inancı ile hareket ettiği ve tahliye edilmemesi hâlinde kendine zarar verme eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durumdaki bir tutuklunun kendisi ile benzer durumda olmayan ve benzer psikolojiyi paylaşmayan hükümlülerle birlikte tutulmasının mevcut olan psikolojik sorunlarını etkilemediği söylenemez.

Daha önce de kendisine zarar veren ve koğuşunda yangın çıkarma eyleminde bulu-nan Hasan Özer 28.9.2011, 1.10.2011, 3.10.2011 ve 4.10.2011 tarihlerinde vücudunun muhtelif yerlerini kesmek suretiyle kendisine zarar vermiştir. Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin bu olaylara yönelik müdahalesi ise genel olarak Hasan Özer'in yaralanma-larının tedavi edilmesini sağlamak ve olay hakkında disiplin soruşturması başlatarak Hasan Özer'i cezalandırmak olmuştur. Oysa bu tür olaylarda kişinin psikolojik sorunla-rının çözülmesi için de çaba sarf edilmesi bu tarz eylemlerin tekrarlanmasını önlemek bakımından oldukça önemlidir. Ancak somut olayda yetkililerin, Hasan Özer'in ihtiyaç duyduğu psikolojik desteğin sağlanması ve tekrar bu tür girişimlerde bulunmasının önlenmesi amacıyla kendilerinden makul olarak beklenebilecek özeni göstermedik-leri anlaşılmaktadır.

Hasan Özer'in kendine zarar verme eylemlerinin 4.10.2011 tarihli duruşma gününün öncesinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Hasan Özer, Cumhuriyet Başsavcılığına hita-ben yazdığı bir dilekçesinde, katıldığı her duruşmadan sonra kendisine zarar verdiğini

Tüm bu koşullar birlikte değerlendirildiğinde Ceza İnfaz Kurumu görevli-leri tarafından yetkileri çerçevesinde Hasan Özer'in ölümünün önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmadığı görülmektedir.

belirtmiştir. Bu hususlar dikkate alındığında Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin -özellikle duruşma öncesinde ve sonrasında- Hasan Özer'e daha dikkatli yaklaşımları ve yeterli gözetimi sağlamaları gerekmektedir. Ancak başvuru dosyasında, Hasan Özer ile duruşma öncesinde ve sonrasında özel olarak ilgilenildiğine veya kendisinin geçici odaya alınması dışında özel olarak gözetim altında tutulduğuna ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Tüm bu koşullar birlikte değerlendirildiğinde Ceza İnfaz Kurumu görevlileri tarafından yetkileri çerçevesinde Hasan Özer'in ölümünün önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, Hasan Özer'in yaşamının kendi eylemlerine karşı korunamaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Yaşam Hakkı Kapsamında Etkili Bir Soruşturma Yürütülmediğine İlişkin İddia Yönünden

Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin usul boyutu, yaşanan ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturmanın yürütülmesini gerektirmektedir. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmek durumundadır.

İlgili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Hasan Özer'in kasıtlı bir eylem neticesinde öldürülüp öldürülmediği hususu etkili bir şekilde araştırılarak ortaya konulmakla birlikte ölüm olayının cinayet iddiası dışındaki diğer yönlerinin ortaya konamadığı ve varsa sorumlu kişilerin belirlenebilmesine imkân tanıyan etkili bir soruşturmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından Hasan Özer'in ölüm olayı hakkında hazırlanan özel denetim raporunda, önemli sayıda tutuklu ve hükümlünün C-4 No.lu koğuştaki bulunan İ.K.nin diğer hükümlü ve tutuklulara küfür ettiği, fiziki güç kullandığı, hakarete bulunduğu ve psikolojik baskı yaptığı yönünde iddiaları dile getirdiği belirtilmiştir. Hasan Özer, bir dönem C-4 No.lu koğuştaki kalmış

Hasan Özer'in ölümüne neden olan eyleminden önce bu şekilde bir eylemde bulunabileceğine dair pek çok belirti olduğu ve bu belirtiler dikkate alınarak yetkililerin daha ileri düzeyde tedbirler almalarının kendilerinden beklenebileceği ancak yetkililerin Hasan Özer'in yaşam hakkının korunması noktasında ihmallerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen olaya ilişkin yürütülen soruşturmanın, kapsamı ve sonuçları itibarıyla söz konusu ihmallerin ortaya çıkarılmasını ve gerekiyorsa sorumluların cezalandırmasını sağlayacak nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.

ve koşuğa bulunan diğerk hükümlü ve tutuklularca dövülmüştür. Bazı mahkûmlar ise soruşturma sürecinde Hasan Özer'in rızası dışında birçok defa odasının değiştirildiğı, sıkıntılı odalara verildiğı ve Ceza İnfaz Kurumu idaresi tarafından baskıya maruz bırakıldığı şeklinde ifadeler vermiştir. Tüm bu hususlar dikkate alındığında Hasan Özer'in Ceza İnfaz Kurumu idaresince baskı altında tutulup tutulmadığı konusunda ciddi tereddütler ortaya çıkmaktadır. Ancak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheli sıfatıyla sadece bir kamu görevlisi dinlenmiş, tanık sıfatıyla dinlenen diğerk Ceza İnfaz Kurumu görevlilerinin ise sadece ölüm olayına ilişkin bilgisine başvurulmuş ancak ölüm olayının öncesi hakkında Hasan Özer'i intihara sürükleyebilecek ihmaller hakkında yeterli bir araştırma yapılmamıştır. C-4 No.lu koşuğa bir baskı ortamı bulunup bulunmadığı, böyle bir ortam bulunuyorsa neden bu duruma göz yumulduğu, bunun gerçekten Hasan Özer üzerine baskı kurma amaçlı olup olmadığı, Hasan Özer'in kaldığı diğerk koşuğlarda da C-4 No.lu koşuğa anlatılan gibi bir durumun olup olmadığı araştırılmamıştır. Ayrıca Hasan Özer'in sürekli kendine zarar verme eylemlerinde bulunması hiç sorgulanmamış, Hasan Özer'in bu eylemlerinin sebepleri hakkında bir araştırma yapılmamıştır.

Hasan Özer'in ölümüne neden olan eyleminden önce bu şekilde bir eylemde bulunabileceğine dair pek çok belirti olduğu ve bu belirtiler dikkate alınarak yetkililerin daha ileri düzeyde tedbirler almalarının kendilerinden beklenebileceği ancak yetkililerin Hasan Özer'in yaşam hakkının korunması noktasında ihmallerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak olaya ilişkin yürütülen soruşturmanın, kapsamı ve sonuçları itibarıyla söz konusu ihmallerin ortaya çıkarılmasını ve gerekiyorsa sorumluların cezalandırmasını sağlayacak nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütölen soruşturmada ölümlöyünün tüm yönlerinin ortaya konulamadığı, olası sorumlu kişilerin belirlenmediği dolayısıyla somut olayda yürütölen soruşturmanın fiilen de hesap verilebilirliği sağlayamadığı kanaatine varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, yürütölen ceza soruşturmasında Anayasanın 17. maddesinde koruma altına alınan yaşam hakkının usuli boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

C. MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

ca. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Olumlu Kararının İptali İçin Açılan Davanın Çevresel Faaliyete Yönelik İddialar Değerlendirilmeden Reddedilmesinin Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Mehmet KURT Kararı (B. No: 2013/2552)

Başvurucunun, söz konusu tesisin çalışması sonucu meydana gelen çevresel rahatsızlığın sağlık ve yaşam kalitesini olumsuz etkilediği ve bu bağlamda idarece yapılan çevresel değerlendirmenin yetersiz olduğu yönündeki temel iddialarının; kamusal makamların, başvurucunun ve kamunun menfaatleri arasında adil bir denge tesis edip etmediklerinin belirlenmesi hususundaki en önemli unsur olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen başvurucunun söz konusu talep ve itirazlarının Derece Mahkemelerince değerlendirilmediği görülmektedir. Mahkemenin söz konusu tesis hakkında ÇED raporu alınmaması sonucuna götüren inceleme ve gerekçesinin ise oldukça sınırlı olduğu, bu yönüyle başvurucunun temel iddialarına doğrudan bir cevap verilmediği ve başvurucunun söz konusu çevresel faaliyete ilişkin iddialarının yargı mercileri önünde gerektiği gibi değerlendirilmesi imkânını elde edemediği anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 25.2.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru Rize ili Kalkandere ilçesi Soğuksu köyünde bulunan dört katlı bir binanın malikidir. Rize ili İkizdere havzasında A. Enerji Üretimi San. ve Tic. A.Ş. (Şirket) tarafından yapılmak istenen Cevizlik Hidroelektrik Santrali için Çevre ve Orman Bakanlığınca ÇED olumlu kararı verilmiş ve 69.881 m²lik ormanlık alan Şirkete tahsis edilmiştir. ÇED olumlu kararının iptali istemiyle Rize İdare Mahkemesinde açılan dava sonucunda ÇED olumlu kararının sucul hayatın devamı için bırakılacak hayat suyunun hesaplanması dışında çevresel etkilerinin kabul edilebilir seviyelerde olduğu gerekçesiyle işlem iptal edilmiştir. Bunun üzerine Şirket tarafından Mahkeme kararında belirtilen miktar olan 2800 lt/sn suyun dereye bırakılmasının taahhüt edilmesi üzerine yeniden ÇED olumlu kararı verilmiş, bu kararın iptali istemiyle Rize İdare Mahkemesinde açılan dava reddedilmiştir.

Orman Genel Müdürlüğü tarafından 69.881 m² lik ormanlık alan Cevizlik Hidroelektrik Santrali için şalt sahası olarak tahsis edildikten sonra TEİAŞ Genel Müdürlüğü tarafından bu alanın uygun bulunmaması üzerine izin iptal edilerek yeni belirlenen 16.638 m²lik ormanlık sahada ek izin verilmesi talep edilmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığınca bu alanda şalt sahası yapımı amacıyla ilgili Şirkete 27.10.2055 tarihine kadar ek izin verilmiş, başvuru ve diğer bir kişi tarafından söz konusu işlemin iptali için Rize İdare Mahkemesinde dava açılmıştır.

Başvuru tarafından doğal çevrenin ve çevre sağlığının korunması gerekçelerine dayalı olarak açılan dava, Rize İdare Mahkemesi tarafından çevresel etki değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu ve daha önce alınan ÇED raporundan ayrı değerlendirme yapılmasını gerektiren bir neden olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi kararı, ek izin verilen saha ile ilgili yasal prosedürün yerine getirilmediği belirtilerek bozulmuştur. Davalı idare tarafından Danıştayda karar düzeltme talebinde bulunulması üzerine, Daire kararı kaldırarak İlk Derece Mahkemesi kararı onanmıştır.

Belirtilen idari yargı sürecinin yanı sıra TEİAŞ tarafından başvuru ve üçüncü bir kişi aleyhine açılan kamulaştırma davasında; bilirkişi raporunda gösterilen ve şalt sahası ile iletim hatlarının inşa edileceği kısmın irtifak hakkının TEİAŞ adına tesciline, taşınmaz irtifak bedelinin taşınmazın maliki olduğu belirtilen üçüncü kişiye, bina irtifak bedelinin ise bina maliki olan başvurucuya ödenmesine hükmedilmiştir.

Başvuru "Cevizlik Regülatörü ve Hidroelektrik Santralleri Projesi" kapsamında birçok kişinin yaşadığı ve kendisine ait dört katlı bir binanın bulunduğu Rize ili Kalkan-dere ilçesi Soğuksu köyü sınırları içinde Orman Genel Müdürlüğü'nün verdiği ek karar üzerine inşa edilen şalt sahası hakkında ayrıca ÇED olumlu kararı alınması gerektiği hâlde bu kararın alınmadığını, taşınmazın hemen yanına inşa edilen şalt sahası kapsamında yüksek gerilim hatlarının evinin hemen üzerinden geçtiğini ve söz konusu iletim hatlarının 600 m çevresine yaydığı radyasyonun kanser dâhil olmak üzere birçok hastalığa neden olduğunun bilimsel araştırma sonuçları ile ortaya konulduğunu, söz konusu tesisin çalışırken oluşturduğu sesin katlanılacak boyutların çok üzerinde olduğunu, bu nedenle çevre sakinlerinin günlük yaşamlarını sürdüremedikleri gibi gece uyumalarının da mümkün olmadığını ve söz konusu tesis hakkında ÇED raporu alınmaması nedeniyle açtığı davadan sonuç alamadığını belirterek Anayasa'nın 17. ve 56. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Çevresel meseleler bağlamında gündeme gelen müdahalelerin, Anayasanın 17. maddesinde tanımlanan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkını doğrudan etkilemesi durumunda, bu madde kapsamında yer alan hukuksal çıkarlarla bağlantı kurulmak suretiyle inceleme yapılması mümkündür. Kamu makamlarının bu hakkın etkili şekilde korunmasını güvence altına almak için gerekli adımları atıp atmadığı, bu bağlamda söz konusu çevresel etki kapsamında çatışan menfaatler arasında adil bir dengenin tesis edilip edilmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Başvurucu tarafından söz konusu yargılama sürecinde verilen dava dilekçesi ile bilirkişi raporuna itiraz ve cevaba cevap dilekçelerinde, ilgili tesisin kendisi ve çevre halkının sağlık ve yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin dikkate alınması yönünde başvurunun talep ve itirazlarda bulunduğu görülmektedir. Bu itirazlara rağmen Mahkemece yeni bir bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluna gidilmediği gibi söz konusu takdirin gerekçesinin de ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Danıştay bozma kararında da yargılama süreci ve özellikle bilirkişi raporu bağlamındaki değerlendirme eksikliğine işaret edilmiş olmasına rağmen, belirtilen hususun ikmal edilmeyip Daire kararının kaldırılarak İlk Derece Mahkemesi hükmünün onandığı anlaşılmaktadır.

Çevresel karar alma süreçlerine muhatap olan bireylere sağlanması gereken usul güvencelerinin en önemli unsurlarından biri, kamusal makamların eylem veya ihmallerini bağımsız yargısal bir makam önüne taşıma ve gerektiği şekilde inceletebilme imkânıdır. Salt bu makamlara başvuru imkânının sunulması değil, ilgili kamusal makamların konuya gereken özenle yaklaşımları, ilgili tüm menfaatleri gözeterek bir denge tesis etmeleri, bunun için de bireylerin sürece etkin katılımı sağlanarak tüm itiraz ve delillerini sunma, inceletme ve esasa etkili tüm iddialarının gerekçeleriyle karşılanması olanağını elde etmeleri zaruridir.

Somut başvuru açısından başvurunun, söz konusu tesisin çalışması sonucu meydana gelen çevresel rahatsızlığın sağlık ve yaşam kalitesini olumsuz etkilediği ve bu bağlamda idarece yapılan çevresel değerlendirmenin yetersiz olduğu yönündeki temel iddialarının; kamusal makamların, başvurunun ve kamunun menfaatleri arasında adil bir denge tesis edip etmediklerinin belirlenmesi hususundaki en önemli unsur olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen başvurunun söz konusu talep ve itirazlarının Derece Mahkemelerince değerlendirilmediği görülmektedir. Mahkemenin söz konusu tesis hakkında ÇED raporu alınmaması sonucuna götüren inceleme ve

gerekçesinin ise oldukça sınırlı olduğu, bu yönüyle başvurunun temel iddialarına doğrudan bir cevap verilmediği ve başvurunun söz konusu çevresel faaliyete ilişkin iddialarının yargı mercileri önünde gerektiği gibi değerlendirilmesi imkânını elde edemediği anlaşılmaktadır.

Bu tespitler ışığında başvurunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının korunması ve etkin kullanımının sağlanması bağlamında kamusal makamların pozitif yükümlülüklerini yerine getirmedeği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak başvurunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

cb. Unutulma Hakkına İlişkin Karar

N.B.B. Kararı (B. No: 2013/5653)

Unutulma hakkı, İnternet ortamında bir haberin uzun süredir kolayca ulaşılabilir olması nedeniyle kişinin şeref ve itibarının zedelenmesi durumunda gündeme gelmektedir. Bu hakkın amacı, İnternet'in yaygınlaşması ve sağladığı imkânlar nedeniyle ifade ve basın özgürlükleri ile kişilerin manevi varlığının geliştirilmesi hakkı arasında gerekli hassas dengenin kurulmasını sağlamaktır. O hâlde bu yol, İnternet ortamında haber arşivini koruma altına alan basın özgürlüğünün ve halkın haber ve fikirlere ulaşma özgürlüğünün özüne dokunmayacak ve aynı zamanda hak sahibinin çıkarlarını koruyacak şekilde kullanılmalıdır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 3.3.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, hakkında ulusal bir gazetenin İnternet arşivinde, uyuşturucu bulunduğu için adli para cezasına hükmedildiğine ilişkin 1998 ve 1999 yıllarına ait yayımlanan toplam üç haberin İnternet yayınının kaldırılması amacıyla ilgili basın kuruluşuna 2.4.2013 tarihinde ihtarname göndermiştir. Anılan haber içeriklerinin iki gün içinde kaldırılmaması üzerine başvuru, içeriklerin yayından kaldırılması talebiyle ilgili basın kuruluşu aleyhine 18.4.2013 tarihinde (kapatılan) İstanbul 36. Sulh Ceza Mahkemesine başvurmuş, Mahkeme 22.4.2013 tarihinde "talebe konu yazının güncelliğini yitirdiği, haber değerinin bulunmadığı, gündemde kalmasında kamu yararı bulunmadığı ve bu hâliyle muhatabının özel hayatına ilişkin incitici ve örseleyici bir bilgi niteliğinde olduğu" gerekçesiyle talebin kabulüne karar vermiştir.

İtiraz üzerine İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 28.5.2013 tarihli kararıyla Mahkemenin anılan kararının kaldırılmasına hükmedilmiş ve bu karar 21.6.2013 tarihinde başvuru vekiline tebliğ edilmiştir.

Başvuru, adli para cezası ödemeye mahkûm edildiği olay ile ilgili olarak İnternet sitelerinde yer almaya devam eden haber içeriğinin yayından kaldırılması yönündeki taleplerinin yargısal makamlar tarafından reddedilmesi nedeniyle Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Mevcut olayda başvuruçunun haberlerin hâlen İnternet'te yer alması nedeniyle müdahale edilen şeref ve itibar hakkı ile içeriğin yayından çıkarılması hâlinde müdahale edilecek olan ifade ve basın özgürlükleri arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir. Bu dengenin değerlendirilmesinde somut olay açısından göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husus şeref ve itibarın korunması hakkı ile unutulma hakkı karşısında sadece ifade ve basın özgürlüklerinin değil ayrıca kişilerin haber ve fikirlere ulaşma özgürlüğünün de olduğudur. Anayasa Mahkemesi anılan hak ve özgürlükler arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı hususundaki değerlendirmesini temel olarak yetkili yargı mercilerinin ortaya koyduğu gerekçe üzerinden yapmaktadır.

Unutulma hakkı, İnternet ortamında bir haberin uzun süredir kolayca ulaşılabilir olması nedeniyle kişinin şeref ve itibarının zedelenmesi durumunda gündeme gelmektedir. Bu hakkın amacı, İnternet'in yaygınlaşması ve sağladığı imkânlar nedeniyle ifade ve basın özgürlükleri ile kişilerin manevi varlığının geliştirilmesi hakkı arasında gerekli hassas dengenin kurulmasını sağlamaktır. O hâlde bu yol, İnternet ortamında haber arşivini koruma altına alan basın özgürlüğü ile halkın haber ve fikirlere ulaşma özgürlüğünün özüne dokunmayacak ve aynı zamanda hak sahibinin çıkarlarını koruyacak şekilde kullanılmalıdır.

Somut olayda, başvuruçunun şikâyetine konu olan haberler 1998 ve 1999 yıllarında yayımlanmıştır ve arşiv niteliğindedir. Gazete arşivi niteliğinde olan haberler açısından arşivin sadece dijital alanda tutulmadığı ve içerik sağlayıcı tarafından saklanabileceği açıktır. Özellikle ölçülülük ilkesi temelinde yapılacak bir değerlendirme ile İnternet ortamında haberi ulaşılabilir kılan kişisel verilerin silinerek erişimin engellenmesi gibi yöntemler gözetildiğinde İnternet ortamındaki arşiv niteliğindeki haberin tamamen silinmeden sonuca ulaşılabilmesi mümkündür. Bu bağlamda bilimsel araştırmalar açısından dijital haber arşivinin tamamen silinerek geçmişteki olayların

Başvuru tarihi itibarıyla söz konusu haberin yaklaşık on dört yıl önceki bir olaya ilişkin olduğu ve böylelikle güncelliğini yitirdiği açıktır. İstatistiki ve bilimsel amaçlar yönünden de yukarıda ifade edilen gerekçelerle bu bilgilere İnternet ortamında kolaylıkla ulaşılmayı gerekli kılan bir neden bulunmamaktadır. Bu bağlamda kamu yararı bakımından siyasi veya medyatik bir kişiliğe sahip olmayan başvuru hakkında İnternet ortamında yayınlanan haberlerin kolaylıkla ulaşılabilirliğinin başvuru itibarını zedelediği açıktır.

yeniden yazılması sonucunu doğuracak nitelikte basın özgürlüğüne yönelik ciddi müdahalelerin ortaya çıkması önlenebilir.

Başvuru hakkında İnternet ortamındaki arşivde muhafaza edilen ve kolaylıkla ulaşılabilir kılınan haberler, 1998 ve 1999 yılındaki ceza yargılamasına ilişkindir. Bu haberlerin gerçeğe aykırı olduğu ileri sürülmemiştir. Haberler, başvuru uyuşturucu kullanırken yakalanması ve daha sonrasında yargılanması hakkındadır. Bu bağlamda haber konusunun, haberin arşivde kolaylıkla ulaşılabilir kılınması için gerekli bulunan toplumsal açıdan haber değerinin devam etmesi veya haberin geleceğe ışık tutacak niteliğe sahip olması özelliklerini taşıdığı söylenemez.

Başvuru tarihi itibarıyla söz konusu haberin yaklaşık on dört yıl önceki bir olaya ilişkin olduğu ve böylelikle güncelliğini yitirdiği açıktır. İstatistiki ve bilimsel amaçlar yönünden de yukarıda ifade edilen gerekçelerle bu bilgilere İnternet ortamında kolaylıkla ulaşılmayı gerekli kılan bir neden bulunmamaktadır. Bu bağlamda kamu yararı bakımından siyasi veya medyatik bir kişiliğe sahip olmayan başvuru hakkında İnternet ortamında yayımlanan haberlerin kolaylıkla ulaşılabilirliğinin başvuru itibarını zedelediği açıktır.

Sonuç olarak başvuru hakkında yapılan haberler, unutulma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken haberlerdir. İnternet ortamının sağladığı kolaylıklar gözetildiğinde başvuru şeref ve itibarının korunması için anılan habere erişimin engellenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda erişimin engellenmesine yönelik talebin reddedilmesiyle ifade ve basın özgürlükleri ile kişinin manevi bütünlüğünün korunması hakkı arasında adil bir dengenin kurulduğu söylenemez.

Açıklanan nedenlerle başvuru Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

**cc. Kimliğinde Belirliliğin Sağlanmasına Yönelik Usulüne Göre Yürürlüğe Girmiş Uluslararası Sözleşme Hükümlerinin Uyuşmazlığın Çözümünde Göz Önünde Bulundurulmamasının Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar
Aslan Faruk TOPRAK Kararı (B. No: 2013/2957)**

Başvuru bir bütün olarak ele alındığında başvurunun maddi ve manevi varlığının bir parçası olan kimliğinde belirlilik sağlanması için nüfus kayıtları arasındaki çelişkinin giderilmesini sağlayacak çarelerin üretilmesi gerektiği, ancak bu şekilde başvurunun isim hakkına sağlıklı bir korumanın sağlanacağı anlaşılmış ve farklılıkların giderilmesi konusunda 13.9.1973 tarihli Ad ve Soyadlarının Nüfus Kütüklerine Yazılı Şekline İlişkin Sözleşme'nin (14 No.lu Sözleşme) kamusal makamlara yüklediği sorumlulukların, kapalı da olsa başvurunun resmî kayıtlarındaki farklılığı giderebilecek şekilde sınırlı düzeltmeler yapılabilmesine olanak sağladığı değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 24.3.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, 1978 yılında Almanya'da dünyaya gelmiş; "Aslan" ismiyle Alman nüfus kütüğüne kaydedilmiştir. Başvurucunun ebeveyni, Türk nüfus kütüğüne de kaydedilmesi amacıyla Düsseldorf Başkonsolosluğuna başvurmuş ancak Türk nüfus kütüğüne başvuru "Aslan Faruk" ismiyle kaydedilmiştir. 2005 yılında Türk vatandaşıyla evlenen ve doğumundan itibaren Almanya'da yaşayan başvuru, İçişleri Bakanlığının 20.1.2006 tarihli izin kararı ile Türk vatandaşlığından çıkmıştır. Hâlihazırda mavi kart sahibi olan başvuru, yalnızca Alman vatandaşdır ve Almanya'da doktor olarak çalışmaktadır. Başvurucunun eşi tarafından ortak çocuklarının Türk nüfus kütüğüne tescil edilmesi talebiyle 5.10.2011 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Düsseldorf Başkonsolosluğuna yapılan başvuruda, ibraz edilen Alman resmî kayıtlarında çocuğun baba isminin "Aslan", Türk nüfus kütüğünde ise "Aslan Faruk" olduğu, çocukların baba isminin "Aslan Faruk" olarak düzenlendiği doğum kayıt örneği alınarak yeniden başvuru yapılması gerektiği belirtilerek talep reddedilmiştir.

Başvuru, benzer başka sorunlar yaşadığını belirterek kapalı Türk nüfus kaydındaki "Aslan Faruk" olan isminin "Aslan" olarak düzeltilmesi talebiyle isim tashihi davası açmıştır. Yargılama sonunda Mahkeme, Türk vatandaşlığını kaybettiğinden nüfus kaydı kapatılan başvurunun davasını, kapalı kayıt üzerinde işlem yapılamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir. Bu karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvuru; vatandaşlıktan çıkması nedeniyle kapatılan Türk nüfus kaydındaki "Aslan Faruk" ismi üzerinde değişiklik yapılmasını gerektiren makul nedenlerin olduğunu, buna

rağmen kaydın kapalı olması gerekçesiyle davanın reddedilmesinin özellikle altsoyunun hukuki kazanımlarına engel olduğunu belirterek kişilerin isimleri üzerinde tasarrufta bulunabilmelerini güvence altına alan maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Kişilerin kimliğinin en önemli unsurlardan biri olan isme ilişkin koruma, kamu düzeninin işleyişine engel olmayan değişiklik taleplerinin kamusal makamlarca karşılanmasını da içerir. Bu bağlamda bu tür taleplerin ileri sürülebilmesine ve incelenmesine olanak sağlayan idari ya da yargısal başvuru yollarının oluşturulması ve kapsamı belirli ulusal ve uluslararası düzenlemeler çerçevesinde uygun görülen taleplerin karşılanması gerekir. İsim değişikliği gibi kişi hâlleri ile ilgili olan düzenlemeler yapılırken konu, yalnızca düzenlemeyi yapan ülke vatandaşlarının hukukunu ilgilendirdiği kabulüyle dar bir çerçevede ele alınmamalıdır. Bu anlamda özellikle taraf olunan uluslararası sözleşmelerin getirdiği güvencelerin gözetilmesi ve isim değişikliği taleplerinin yapılabildiği ve sonuç alınabildiği etkili, ulaşılabilir, öngörülebilir yolların oluşturulması önem arz etmektedir. Bu tür yolların yalnızca vatandaşlara yönelik değil belirli ve sınırlı durumlarda yabancılar için de öngörülmesi gerekebilir.

Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında kişilerin isimleri üzerinde tasarrufta bulunmasının gerekli olduğu durumlarda hak sahibi kılınanların durumlarının farklı olabileceği dikkate alınarak dar biçimde düzenleme yapılmamalı, mevzuat oluşturulurken konu ile ilgili taraf olunan uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümler göz önünde bulundurulmalıdır.

Türk vatandaşlığından izin ile çıkan, vatandaşı olduğu Almanya'da kimlik ve resmî belgelerde "Aslan" ismini kullanan ve çevresinde de bu isimle bilinen başvurunun Türk nüfus kayıtlarında "Aslan Faruk" olan isminin "Aslan" olarak düzeltilmemesi şeklindeki uygulamanın Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğu açıktır.

Yaşamını "Aslan" ismiyle sürdüren, annesi, babası ve eşi Türk vatandaşı olan, ayrıca 5901 sayılı Kanun gereğince mavi kart sahibi olan başvurunun Türkiye'de bazı resmî işlemler gerçekleştirmesinin olağan olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle başvurunun ibraz edeceği resmî kimlik belgesindeki ismi ile kapatılan nüfus kaydındaki ismi arasındaki farklılık gerekçe gösterilerek birtakım zorluklar yaşayacağı öngörülebilir bir durumdur. Nitekim başvuru konusu olayda, isim farklılığından dolayı başvurunun altsoyu Türk nüfus kütüğüne kaydedilmemiştir.

Devletin vatandaşlarına sunduğu nüfus hizmetleri, temel niteliklerini medeni hukuk düzenlemelerinden ve devletlerarası özel hukuk düzenlemelerinden alan hukuki ve

teknik bir hizmettir. Bu hizmetin yerine getirilmesi, kişilerin maddi ve manevi varlığının parçası olan kimliklerinin her zaman doğru şekilde belirlenmesini gerekli kıldığından aynı zamanda bir yükümlülüktür. Yabancıların kişi hâllerine ilişkin işlemlerin yapılması da devletler açısından söz konusu kamu hizmetinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Özellikle Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu üyesi olan Türkiye açısından bu yükümlülüğün yabancılara karşı da yerine getirilmesi gerekmektedir.

Başvuru bir bütün olarak ele alındığında başvurunun maddi ve manevi varlığının bir parçası olan kimliğinde belirlilik sağlanması için nüfus kayıtları arasındaki çelişkinin giderilmesini sağlayacak çarelerin üretilmesi gerektiği, ancak bu şekilde başvurunun isim hakkına sağlıklı bir korumanın sağlanacağı anlaşılmış ve farklılıkların giderilmesi konusunda 13.9.1973 tarihli Ad ve Soyadlarının Nüfus Kütüklerine Yazılış Şekline İlişkin Sözleşme'nin (14 No.lu Sözleşme) kamusal makamlara yüklediği sorumlulukların, kapalı da olsa başvurunun resmî kayıtlarındaki farklılığı giderebilecek şekilde sınırlı düzeltmeler yapılabilmesine olanak sağladığı değerlendirilmiştir.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 14. maddesinin 14 No.lu Sözleşme dikkate alınarak yorumlanmaması nedeniyle derece mahkemelerinin somut olaydaki yorum ve yaklaşımının başvurunun mağduriyetini gideremediği, usulüne göre yürürlüğe girmiş uluslararası sözleşme hükümlerinin uyuşmazlığın çözümünde göz önünde bulundurulmadığı, dolayısıyla söz konusu yaklaşımın bu hâliyle demokratik bir toplumda gerekli olma şartını karşılamadığı, kamusal amaç ile bireyin kişisel menfaati arasında ölçülü ve adil bir denge kurulamadığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak başvurunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

cd. Çöp Biriktirme Saplantısı Olan Kişinin Evinin Çöp Ev Olarak Haberleştirilmesinin Kişinin Maddi ve Manevi Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar
D.Ö. Kararı (B. No: 2014/1291)

Başvuruya konu olayda kamusal makamlarca gerçekleştirilen bir müdahale olmamakla birlikte, özel hukuk kişileri arasındaki ilişkiler temelinde gündeme gelen temel hak ihlali iddiaları karşısında, yeterli ve etkili hukuki mekanizmaları içeren yasal bir çerçevenin oluşturulması ve ilgili menfaatlerin gerekli usuli güvencelerini haiz bir yargılama prosedürü çerçevesinde bir dengelemeye tabi tutulması, kamusal makamların bu alandaki pozitif yükümlülüğünün içeriğine dâhildir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından, 13.10.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurucaya ait meskenin çöp ev niteliği taşıdığı ve kamu sağlığını tehdit ettiği yönünde ihbar alınması üzerine 21.5.2003 tarihli Kaymakamlık onayı ile zabıta ve polis memurları tarafından başvurucaunun konutunun bahçesine girilerek kâğıt, plastik, cam şişe vs. malzemeler çıkarılmıştır. Bu uygulama iki haber ajansının muhabirleri tarafından kameraya alınmıştır. Belirtilen olaya ilişkin olarak başvuruca ve ailesi hakkında ulusal düzeyde yayın yapan bir televizyon kanalında iki defa yayın gerçekleştirilmiş olup bu yayınlardan ilki olan 2.5.2003 tarihli yayına ilişkin İzmir 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından; ikincisi olan 15.6.2003 tarihli yayına ilişkin olarak Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bilirkişi raporu hazırlanmıştır. Bilirkişi raporlarında sunucunun anlatımı ve görüntülerin aktarımı yolu ile çöp evin boşaltılması yönündeki zabıta müdahalesi işlenmekte, ikinci habere ilişkin bilirkişi raporunda uzman görüşlerine yer verildiği ve çöp biriktirme saplantısının eğitimli insanların şizofrenik davranış biçiminin işareti olduğunun, bu durumun tedavisi yapılmayan psikiyatrik hastalıklar ve yalnızlıktan kaynaklanabileceğinin belirtildiği görülmektedir.

Başvuruca, H.R.T. A.Ş. bünyesinde bulunan T. isimli televizyon kanalında yapılan 22.5.2003 tarihli yayının kişilik hakkına saldırı niteliğinde olduğunu ileri sürerek 20.5.2004 tarihinde İzmir 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde manevi tazminat davası açmıştır. Mahkemece 6.6.2011 tarihli karar ile davanın kısmen kabulüne hükmedilmiştir. Karar, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 11.10.2012 tarihli ilamı ile davanın reddedilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmuştur. Bozma gerekçesi şu şekildedir: *"...Dava konusu yayının veriliş biçimi ile habercilik kapsamında kaldığı, "haber verme hakkı, gerçeklik, kamu yararı, toplumsal ilgi, güncellik ve konu ile ifade arasındaki düşünsel bağlılık" ilkelerine uygun düştüğü, davacının kişilik haklarına yönelik bir saldırının bulunmadığı, öz ve biçim dengesinin davacı aleyhine bozulmadığı, bu hâliyle yazıda hukuka aykırılık unsurunun olmadığı anlaşılmaktadır. Yerel mahkemece açıklanan olgular gözetilerek, istemin tümünden reddedilmesi gerekirken, yerinde olmayan yazılı gerekçeyle, davalının manevi tazminat ile sorumlu tutulmuş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir."*

Bozma ilamına uyan Mahkeme 2.5.2013 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiş ve anılan karar, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi tarafından onanmıştır.

Başvuruca; zabıta görevlileri ve haber ajansı çalışanları tarafından rızası olmaksızın konutuna girildiğini, elde edilen görüntülerin doğru olmayan bilgiler eşliğinde davalı yayın organı tarafından kullanılarak iki defa haber konusu yapıldığını, söz konusu yayınların 22.5.2003 ve 15.6.2003 tarihlerinde gerçekleştirildiğini, belirtilen haber içeriklerinde evinde çöp biriktirdiği ve psikolojik sorunları olduğuna ilişkin yanlış bilgiler

verilmek suretiyle kişilik haklarına zarar verildiğini belirterek Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurucu hakkında ilgili televizyon kanalında yayımlanan görüntü ve yorumların, başvurusunun şeref ve itibar hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğu açıktır. Bununla birlikte belirtilen görüntü ve yorumların bir televizyon haberine konu edildiği görüldüğünden, somut başvuru açısından başvurusunun şeref ve itibar hakkı ile ilgili yayın kuruluşunun düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ile bu bağlamda basın özgürlüğü arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Şeref ve itibar hakkı ile basın özgürlüğü arasında kurulması gereken dengenin gözetildiğinin kabulü için bireyin şeref ve itibar hakkının korunmasına ilişkin yararından daha ağır basan bir yararın varlığının Anayasa Mahkemesi ve AİHM tarafından belirlenen ölçütler çerçevesinde ve somut olgulara dayanarak ortaya konulması gerekmektedir.

Başvurucu tarafından, ilgili televizyon haberinde evine ait görüntüler yayımlanırken habere eklenen gerçek dışı sözlerle kendisinin ve ailesinin çöp toplayarak biriktirdiği yönünde kamuoyunda yanlış izlenim oluşturulduğu, psikolojik tedavi gördüğü yönünde gerçeğe aykırı beyanda bulunulduğu, yapılan yayında objektiflikten uzaklaşıldığı, haber sınırlarının aşıldığı, genişletici ve yanlış yorumlarda bulunulduğu, toplumda husumet oluşturan bir dil kullanılarak küçük düşürülmek suretiyle kişilik haklarının ihlal edildiği iddia edilmektedir.

Başvuruya konu olayda kamusal makamlarca gerçekleştirilen bir müdahale olmakla birlikte özel hukuk kişileri arasındaki ilişkiler temelinde gündeme gelen temel hak ihlali iddiaları karşısında yeterli ve etkili hukuki mekanizmaları içeren yasal bir çerçevenin oluşturulması ve ilgili menfaatlerin gerekli usule ilişkin güvenceleri haiz bir yargılama prosedürü çerçevesinde bir dengelemeye tabi tutulması, kamusal makamların bu alandaki pozitif yükümlülüğünün içeriğine dâhildir.

Bu kapsamda ilk olarak ulusal bir haber kanalının haber kuşağı içinde yer verilen söz konusu yayının olgular temelinde gelişen bir tartışmaya bir katkı sunup sunmadığı ve içeriğinin kamunun merakını giderme isteğinin ötesine geçip geçmediği sorularına cevap verilmelidir. Bu bağlamda bir haber veya yazının kamuyu bilgilendirme değeri ne kadar yüksek ise kişinin söz konusu haber veya makalenin yayımlanmasına o kadar çok katlanması, yazının bilgilendirme değeri ne kadar düşükse kişinin şeref

Açıklanan tespitler ışığında, maddi olgulara dayandığı ve görünür gerçeğe uygun olarak yapıldığı anlaşılan haber içeriğinin, çevre ve insan sağlığını ilgilendiren ve bu yönüyle kamusal bir tartışmaya katkı sunan, kamuyu bilgilendirme değeri bulunan bir olaya ilişkin olduğu, ilgili haberin yayınlanma şekli ve hedef alınan kişinin yayın içeriğindeki sunulma biçimi göz önünde bulundurulduğunda, abartı taşıyan bir kısım ifadeler içermekle birlikte, başvurucunun kişilik değerleri üzerinde etki yapacak surette basın özgürlüğünün kapsam ve sınırlarını aşan ifadelere yer verilmediği, derece mahkemeleri tarafından da söz konusu unsurlara değinilmek suretiyle başvurucunun şeref ve itibarının korunmasına ilişkin menfaati ile basın özgürlüğü arasında bir dengeleme yapıldığı ve yargısal makamlarca takdirlerinin gerekçelerinin ayrıntılı şekilde ortaya konulduğu, bu kapsamda kararlarda yer verilen tespit ve unsurlar itibarıyla, yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşıldığına ilişkin bir bulguya rastlanılmadığı anlaşılmaktadır.

ve itibarının korunmasına ilişkin menfaatine o kadar çok üstünlük tanınması gerekmektedir.

Söz konusu haberde kamuoyuna çöp ev vakaları olarak yansıyan ve sıklıkla haber konusu yapılan, çevre ve insan sağlığını yakından ilgilendiren bir konuda yayın yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede basının genel yarar nitelikli sorunlarla ilgili olarak bilgi ve fikirleri yayma fonksiyonuna kamunun bu bilgi ve fikirleri alma hakkının eklendiği unutulmamalıdır.

Görüntü çözümleri ve bilirkişi raporu çerçevesinde yapılan yayın değerlendirildiğinde özellikle başvurucunun anne ve babası hakkında değer yargısı ifade edebilecek birtakım bilgilere yer verilmekte ise de söz konusu yayının temel olarak maddi olgulara dayandığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan tespitler ışığında maddi olgulara dayandığı ve görünür gerçeğe uygun olarak yapıldığı anlaşılan haber içeriğinin çevre ve insan sağlığını ilgilendiren ve bu yönüyle kamusal bir tartışmaya katkı sunan, kamuyu bilgilendirme değeri bulunan bir olaya ilişkin olduğu, ilgili haberin yayımlanma şekli ve hedef alınan kişinin yayın içeriğindeki sunulma biçimi göz önünde bulundurulduğunda -abartı taşıyan bir kısım ifadeler içermekle birlikte- başvurucunun kişilik değerleri üzerinde etki yapacak surette basın özgürlüğünün kapsam ve sınırlarını aşan ifadelere yer verilmediği, derece mahkemeleri tarafından da söz konusu unsurlara değinilmek suretiyle başvuru-

cunun şeref ve itibarının korunmasına ilişkin menfaati ile basın özgürlüğü arasında bir dengeleme yapıldığı, yargısal makamlarca takdirlerinin gerekçelerinin ayrıntılı şekilde ortaya konulduğu, kararlarda yer verilen tespit ve unsurlar itibarıyla yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşıldığına ilişkin bir bulguya rastlanmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

d. İŞKENCE EZİYET VE İNSAN HAYSIYETİYLE BAĞDAŞMAYAN MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR

da.Ölümcül Bir Hastalığa Yakalanan ve Sağlık Durumu Cezaevi Koşullarına Uygun Olmadığı Hâlde Cezaevinde Tutulan Hükümlü Yönünden İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin Karar

Murat KARABULUT Kararı (B. No: 2013/2754)

A.K.nın yakınlarının, kendisinin sağlık durumu dikkate alınarak infaz şeklinin yeniden ele alınması yönünde talepleri bulunmaktadır. Bu talebe ilişkin nihai kararın alınabilmesi için yapılan sevk işlemleri, hazırlanan raporlar ve talep yazılarındaki eksiklikler ve gecikmeler nedeniyle A.K.nın ve A.K.nın sağlık durumunu tespit için düzenlenen bilgi ve belgelerin tam teşekküllü devlet hastanesi ile Adli Tıp Kurumu arasında gidip gelmek zorunda kaldığı, buna rağmen 21.3.2011 tarihinde başlatılan sürecin A.K.nın vefat ettiği tarihe kadar geçen yaklaşık yedi aylık süreçte tamamlanamadığı görülmektedir. Buna, süreçte yer alan kurumların hangisinin/hangilerinin neden olduğunun tespitinin bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan husus, bürokratik işlemlerin doğru ve zamanında yürütülememesi nedeniyle A.K. açısından çok kritik olan kararın verilememiş olmasıdır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 18.2.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvurunun babası olan ve cezaevine girdiği tarihte 74 yaşında bulunan A.K., cezaevine girdiği ilk gün yapılan sağlık muayenesinde akciğer kanseri olduğunu belirtmiştir. A.K.nın Kurum Tabipliği raporu doğrultusunda revir bölümünde kalması uygun görülmüş ve hakkında aynı gün özel af talebinde bulunulmuştur. Gönderildiği Hastanece A.K. için hazırlanan raporda, A.K.nın akciğer kanseri teşhisine ve solunum fonksiyon test sonucunun %53 olduğu bilgisine yer verilmiştir. Anılan raporla birlikte gönderildiği Adli Tıp Kurumu (ATK) A.K.yı, son durumunu gösterir raporun ve tüm tetkiklerinin yapılması amacıyla akciğer kanseri tanısına yönelik takibinin yapıldığı sağlık kuruluşu olan Kartal Eğitim Araştırma Hastanesine (EAH) sevk etmiştir. Ayrıca ATK 11.8.2011 tarihinde, elde ettiği bilgiler çerçevesinde A.K.nın hâlihazırda sürekli hastalık, sakatlık ve kocama hâli kapsamında değerlendirilmediği, yapılacak ilave tetkikler ve hastalığının evrelendirilmesine yönelik hazırlanacak raporun gönderilmesi

sonrasında yeniden görüş düzenleneceği yönünde rapor düzenlemiştir. Cezaevinde kaldığı dönem boyunca A.K., özel af işlemleri için yapılan sevkler dışında hastalığının tedavisi için 22.3.2011 ile 17.10.2011 tarihlerinde toplam 14 kez çeşitli hastanelere sevk edilmiştir. A.K., cezaevinde bulunduğu sırada 19.10.2011 tarihinde vefat etmiştir. Kartal EAH'nin hastalığının evrelendirilmesine ilişkin raporu A.K.nın vefatından sonra posta ile 5.12.2011 tarihinde cezaevine ulaşmıştır. Başvurucu, raporu düzenleyen ATK görevlileri hakkında görevi ihmal suçunu işledikleri iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuş, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Bu karara yapılan itiraz reddedilmiştir.

Başvurucu, cezaevinde hükümlü olarak bulunan babasının kanser hastası olması sebebiyle cezasının ertelenmesi talebinde bulunulduğunu, bu talebin ATK'ca verilen rapor doğrultusunda reddedildiğini ancak raporun verilmesinden yaklaşık iki ay sonra babasının vefat ettiğini, raporu veren ATK görevlileri hakkında görevi ihmal suçunu işledikleri iddiasıyla suç duyurusunda bulunulduğunu fakat soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, babasının zor şartlar altında vefat etmesinin kendisine eziyete dönüştüğünü belirterek yaşam hakkı ve işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüş; tazminat talebinde bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

A.K. hakkında cezaevine girmeden önce 8.10.2010 tarihinde akciğer ca (akciğer kanseri) teşhisi konulduğu, kendisinin kemoterapi ve radyoterapi tedavisi görmeye başladığı, bu durumunun cezaevine girdiği 20.3.2011 tarihinde cezaevi idaresine bildirildiği anlaşılmaktadır. A.K.nın hastalığının ciddi boyutta olduğu ve bu durumun zaman ilerledikçe daha da kötüye gittiği açıktır. Dolayısıyla başvuruda çözülmesi gereken mesele, A.K.nın sağlık durumunun vefatına kadar cezaevinde kalmasıyla ne kadar uyumlu olduğudur. Bir başka ifadeyle somut olay açısından incelenebilecek temel husus, bu durumun A.K. açısından, özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan elem seviyesinden daha fazla sıkıntı veya eziyet doğurup doğurmadığıdır.

Bu konuda mevcut düzenlemelere bakıldığında 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesinin 2. fıkrasında bir hükümlünün cezasının infazının sağlık nedenleriyle ertelenebileceği öngörülmektedir. Ayrıca Anayasa'nın 104. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi Cumhurbaşkanı nezdinde sürekli hastalık sebebiyle af talebinde bulunabilme imkânı tanımaktadır.

Bu düzenlemelerin teorik olarak özellikle çok ağır bir hastalığa yakalanan veya diğer başka bir nedenle cezaevi koşullarında kalmaları uygun olmaktan çıkan hükümlü ki-

şilerin maddi ve manevi bütünlüklerini korumaya imkân sağlayacak nitelikte olduğunda bir şüphe bulunmamaktadır. Bu nedenle üzerinde durulması gereken husus, cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu olarak tutulan kişilerin sağlık durumunun ne ölçüde anılan yasal imkânlardan yararlanmayı sağlayacak nitelikte olduğu ve bu kişilerin sağlık durumu karşısında yürütülen işlemlerin yerinde olup olmadığıdır.

Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin başvuru konusu olay açısından değerlendirileceği husus, yetkililer tarafından infazın ertelenmesi ya da özel affa tabi tutulması konusunda verilecek karara esas olmak üzere ilgili kişinin sağlık durumunun, yasal ve ikincil düzenlemelerle yetkilendirilmiş sağlık kuruluşlarınca resmî olarak tespit edilmesi için gerekli işlemlerin makul hız ve özende yapılıp yapılmadığıdır. Bu durumda belirlenen usulün sağlıklı bir şekilde işletilmesinin; karar alma sürecinde yer alan cezaevi idaresi, tam teşekküllü devlet hastanesi ve ATK'nın yürüteceği işlemlere bağlı olduğu söylenebilecektir. Yürütülecek işlemlerdeki eksiklikler ve yaşanacak gecikmeler bu konuda hakkında başvuru yapılan tüm kişiler için geçerli olabileceği gibi somut olayda da ilerleyen hastalığının sebep olduğu kaçınılmaz sona doğru yaklaşırken A.K.ya onurunu korumaya imkân tanımayacak, onu ailesinin desteğinden yoksun kalacak şekilde cezaevinde tek başına bırakmak anlamına gelecektir.

A.K.nın yakınlarının, kendisinin sağlık durumu dikkate alınarak infaz şeklinin yeniden ele alınması yönünde talepleri bulunmaktadır. Bu talebe ilişkin nihai kararın alınabilmesi için yapılan sevk işlemleri, hazırlanan raporlar ve talep yazılarındaki eksiklikler ve gecikmeler nedeniyle A.K.nın, sağlık durumunu tespit etmek için düzenlenen bilgi ve belgeleri alabilmek adına "tam teşekküllü devlet hastanesi" ile ATK arasında gidip gelmek zorunda kaldığı, buna rağmen 21.3.2011 tarihinde başlatılan sürecin A.K.nın vefat ettiği tarihe kadar geçen yaklaşık yedi aylık sürede tamamlanamadığı görülmektedir. Bunda, süreçte yer alan kurumların hangisinin/hangilerinin neden olduğunun tespitinin bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan husus, bürokratik işlemlerin doğru ve zamanında yürütülememesi nedeniyle A.K. açısından çok kritik olan kararın verilememiş olmasıdır.

Cezaevine girdiği ve infazın ertelenmesi olarak vasıflandırabilecek talebinin Cezaevi idaresine ve ATK'ya iletildiği anda uzman sağlık kuruluşlarınca A.K.nın hastalığının tanısı konulmuştur. A.K.nın tedavisine devam edilirken ve kısa süre içinde hayatını tehlikeye sokabilecek akciğer ca hastası olduğu tespitinin hâlihazırda yapılmış bulunmasının ve 74 yaşında olmasının bu sürecin hızlı bir şekilde yürütülmesinin önemini daha da arttırdığının kabul edilmesi gerekmektedir.

A.K.nın kanser hastalığının ve özgürlükten yoksun kalmanın kaçınılmaz ve doğal sonucu olan sıkıntıdan daha fazla bir sıkıntıya ve buna bağlı olarak insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muameleye maruz kaldığının kabul edilmesi gerekmektedir.

A.K., ölümcül bir hastalığa yakalanmış ve vefatından önce sağlık durumu cezaevi koşullarına uygun olmayan hâle gelmiş olmasına rağmen ailesinden ayrı olarak cezaevinde vefat etmiştir. A.K.nın vefatından iki gün önce acil olarak hastaneye sevk edilmiş olması, son günlerinde çektiği sıkıntıların daha da fazlalaştığının bir göstergesi olarak dikkate alınmalıdır. Buna rağmen başvurucuya, sevk edildiği hastanede yatarak tedavi görmesi imkânının da tanınmadığı görülmektedir. Bu çerçevede A.K.nın kanser hastalığının ve özgürlükten yoksun kalmanın kaçınılmaz ve doğal sonucu olan sıkıntıdan daha fazla bir sıkıntıya ve buna bağlı olarak insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muameleye maruz kaldığının kabul edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan "*insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı*"nın ihlal edildiğine karar verilmiştir.

db. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Olarak Nitelendirilebilecek Eylemlere Karşı Etkili Bir Soruşturma Yapılmamasının İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağını Usul Yönünden İhlal Ettigine İlişkin Karar
İrfan YÜCESOY Kararı (B. No: 2013/7625)

Alınan sağlık raporu ve başvurunun şüpheli olarak yer aldığı soruşturma dosyasında yer alan belgeler ile olayın nasıl gerçekleştiğinin kamera kayıtlarından açık bir şekilde tespitin mümkün olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sorumluların tespiti ve cezalandırılmasının gerekip gerekmeyeceği noktasında yeterli bir araştırma yapılmaksızın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği ve başvurunun yaralanmasına sebebiyet veren eylemlerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak nitelendirilebileceği tespit edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 9.3.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, 19.4.2013 tarihinde gerçekleştirilen bir açılış töreninden kısa bir süre sonra Kartal Belediye Başkanı A.Ö.ye yönelik saldırıda bulunduğu şüphesiyle topluluk arasından açılış yapılan yerde yer alan bir odaya götürülmüş, başvurunun

odaya götürölme şekli ve o anki durumu açılışı izleyen basın mensupları tarafından kaydedilmiştir. Odada bulunan kişilerin başvurucuya yönelik saldırılarını özel güvenlik görevlisi olduğu anlaşılan bir personel ile beraberindeki birkaç kişi önlemeye çalışmıştır. Başvurucu daha sonra polis tarafından olay yerinden alınmış, sağlık durumu hakkında bir hastanede rapor düzenlenmiş, emniyet amirliğine getirilmiş ve şüpheli olarak imzasının bulunduğu bir tutanak düzenlenmiştir. Başvurucunun şüpheli olarak yer aldığı bu soruşturma kapsamında polis memurları tarafından olay gününe ait CD'lere ilişkin çözümleme tutanağı düzenlenmiştir. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı kamu görevlisini görevi nedeniyle basit yaralama suçunu işlediği iddiasıyla başvuru hakkında kamu davası açmıştır.

Başvurucu, 2012 yılında sokak köpeklerinin saldırısına uğradığını, sokak köpeklerinin olay günü babasına da saldırdığını, bu durumu görüşmek için Belediye Başkanı'na ulaşmak istediğini, kalabalıkta sesini duyuramayınca omzuna dokunmak istediği sırada saldırıya uğradığını, Belediye Başkanı'nın azmettirmesiyle özel güvenlik görevlisi olan Başkan koruması, Belediye Başkan Yardımcısı, Belediye Meclis 1. Başkan Vekili, Belediye Başkanı Danışmanı, bir siyasi partinin İstanbul İl Başkan Yardımcısı ve ismini bilmediği diğer sorumlular tarafından fiili ve sözlü haksız fiile maruz kaldığını ileri sürerek şikâyetle bulunmuştur. Başvurucunun iddiaları kapsamında şüphelilerin ifadesi alınmış, Adli Tıptan kesin rapor istenmiştir. Hazırlanan raporda başvurucunun basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaralandığı belirtilmiştir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından basit yaralama suçunu işlediği şüphesiyle sadece özel güvenlik görevlisi olan N. Ç. hakkında iddianame düzenlenmiş, diğer beş şüpheli hakkında ise kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilmiştir. Başvurucunun takipsizlik kararına karşı itirazı kesin olarak reddedilmiştir.

Başvurucu; açılış sırasında Belediye Başkanı'na seslendiğini, kendisine dokunmak isterken bir anda linçe uğradığını, olay anında kendisini odaya götürenlerden polis çağrılarını istediğini, buna karşın polise yarım saat boyunca teslim edilmediğini, Cumhuriyet Savcılığına verilen dilekçede belirttiği kişilerin çeşitli suçlar işlediğini, etkili soruşturma yapılmadığını, failerin cezasız kaldığını, olayın ulusal medyada yer alması nedeniyle psikolojisinin bozulduğunu, suç işleyenler hakkında dava açılmazken kendisi hakkında dava açıldığını, hak arama özgürlüğünün ihlal edildiğini, aile fertlerinin ifadelerinin alındığını belirterek Anayasa'da düzenlenen haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye "işkence" ve "eziyet" yapılamayacağı, kimsenin "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Devletin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüklerin bir de usul yönü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, kişinin maddi ve manevi varlığının zarar görmesine sebep olan olaylar ile doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, kişilerin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlıklarını koruyan hakların etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda, bunların sorumlulukları altındaki bireylerin maddi ve manevi varlığına verilen zararlar için hesap vermelerini sağlamaktır.

Somut olgulara dayanan "işkence", "eziyet" ve "insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya ceza" iddialarının etkili bir biçimde soruşturma yükümlülüğü, sadece devlet görevlilerin dâhil olduğu olaylara hasredilemez. Belirtilen yükümlülük, Anayasa'nın 17. maddesine aykırı biçimde üçüncü kişilerce gerçekleştirildiği belirtilen eylemler için de geçerlidir. Bununla birlikte Anayasa'nın 17. maddesi, tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yükletmemekte yada başvuruçulara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkını tanımamaktadır.

Başvurucunun müşteki olarak yer aldığı soruşturma, şüpheli olarak yer aldığı soruşturmadan ayrı bir şekilde yürütülmüştür. Dolayısıyla bireysel başvuru kapsamında incelenen soruşturmanın konusu, başvuruçunun işlemiş olduğu iddia edilen hukuka aykırı eyleminden hemen sonra etkisiz hâle getirilmesine karşın insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edilip edilmediğine ve sorumluların tespit edilmesine yönelik olmuştur.

Kamu görevlisine karşı işlendiği düşünülen bir suç şüphesiyle, kalabalık arasında oluşan infialden dolayı güvenliği sağlamak için başvuruçunun bir odaya götürülmesi makul görülebilir. Ancak etkisiz bir şekilde bekleyen bir şahsa yönelik eylemlerin suç olup olmadığının, suç işlenmişse faillerinin kim olduğunun, eylemlerin orantılı olup olmadığının araştırılması gerekmektedir.

Alınan sağlık raporu ve başvurunun şüpheli olarak yer aldığı soruşturma dosyasında yer alan belgeler ile olayın nasıl gerçekleştiğinin kamera kayıtlarından açık bir şekilde tespitinin mümkün olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sorumluların tespiti ve cezalandırılmasının gerekip gerekmeyeceği noktasında yeterli bir araştırma yapılmaksızın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği ve başvurunun yaralanmasına sebebiyet veren eylemlerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak nitelendirilebileceği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak olayın yeteri kadar aydınlatılmaması ve sorumlu olabilecek kişilerin durumları hakkında yeterli bir değerlendirmenin yapılmamış olması karşısında Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında öngörülen devletin etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

dc. Askerlik Hizmeti Sırasında Bölük Çavuşu Tarafından Yaralanma İddiasının Etkili Şekilde Soruşturulmamasının Kötü Muamele Yasağını Usul Yönünden İhlal Ettiğine İlişkin Karar Sinan IŞIK Kararı (B. No: 2013/2482)

Zorunlu askerlik görevinin ifası sırasında başvurunun büyük oranda devletin gözetimi altında bulunduğu kabul edilmelidir. Bir kişinin devletin gözetimi altında bulunduğu bir zaman diliminde yaralandığının tespiti hâlinde, söz konusu yaralanmanın nasıl olduğu hususunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü devlete aittir. Mahkeme tarafından, başvurunun olay anlatımıyla uyumlu bilirkişi raporunun dikkate alınmadığı değerlendirildiğinde, maddi olayın açıklığa kavuşturulmasını ve olası bir sorumluluğun tespiti yönünde gerekli özenin gösterilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 13.4.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, İstanbul Kasımpaşa Askerî Hastanesi Emniyet Hizmet Birlik Komutanlığında zorunlu askerlik görevini ifa etmekte iken eğitim sırasında rahatsızlanması üzerine görev yaptığı Hastanenin Acil Servisinde muayene edilmiş ve şiddetli karın ağrısı şikâyetiyle GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesine sevk edilmiştir. Başvuru burada ameliyata alınmış, dalağının parçalandığı tespit edilmiş ve dalağı alınmıştır. Hastaneden taburcu edildikten sonra askerliğe elverişli olmadığı gerekçesiyle terhis edilmiştir. Başvuru, ilk ifadelerinde herhangi bir darbeye maruz kalmadığını söylese de dalağının alınmasından sonra askerlik görevinden terhis edileceğini öğrenince

Çavuş H.nin rahatsızlanmasından yirmi gün kadar önce şakalaşmak maksadıyla kendisini kalorifer peteğine kelepçeleyerek darbettiğini dile getirmiştir. Başvurucunun babası Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuş, Askerî Savcılık tarafından soruşturma başlatılmış, ilgililerin beyanları ve bilirkişi raporu alınmıştır.

Başvurucunun babası oğlunun bölük çavuşu tarafından bir hafta içinde üç defa olmak üzere görev yaptıkları Hastanenin bodrumuna indirilip kalorifer demirine kelepçelenmek suretiyle darbettiğini, şikâyetçi olmaması için tehdit edildiğini beyan etmiştir.

Başvurucu beyanında 2012 yılının şubat ayının ilk haftasında, daha önceden kendisine karşı sert tavırları bulunan H.nin gazinonun içinde önce kendisine geç kaldığı için ceza verdiğini, ardından televizyonun yakınında bulunan kalorifer peteğine sağ elinden kelepçelediğini, şaka yapacağını söyleyerek kendisini darbettiğini, önce omuzlarına vurduğunu, kollarının yorulması nedeniyle gardını indirdiği sırada karnına vurmaya başladığını, olaydan birkaç gün sonra eğitim sırasında rahatsızlandığını ve dalağının alındığını ifade etmiştir. Şüpheli ve tanıklar beyanlarında bahse konu kelepçeleme olayının gerçekleştiğini ancak bunun bir şakadan ibaret olduğunu, omzuna gelecek şekilde beş altı kez sert olmayan bir şekilde darbe alan başvurucunun olayın şaka olduğunu bildiğini ve buna iştirak ettiğini, başvuru ile H.nin arasında bir husumet olmadığını, başvurucunun eğitim sonrasında rahatsızlandığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Başvurucunun muayene ve ameliyatında bulunan doktorlar ise beyanlarında başvurucunun muayenesinde darp ve cebir izine rastlanmadığını ancak dalağın normal boyutlarda olması ve başvurucunun başka bir rahatsızlığına ilişkin bulguya rastlanmaması nedenleriyle bahse konu rahatsızlığın bir travma sonucu oluştuğu kanaatine varıldığını, hastanın askerliğe elverişsiz olduğu yönünde rapor alacağını öğrendikten sonra bölük çavuşunun kendisine vurduğunu ifade ettiğini ancak olayın ne şekilde geliştiğine ilişkin bir beyanı olmadığını, somut rahatsızlık bir travma nedeniyle oluştuysa birkaç saat içinde sonucun ortaya çıkacağını, bu sürenin en fazla on iki saate uzayabileceğini, sorulduğu üzere yirmi günlük bir sürede rahatsızlığın ortaya çıkmasının mümkün olmadığını ifade etmişlerdir.

İlgili Komutanlık tarafından hazırlatılan bilirkişi raporunda künt batın travmasından sonra meydana gelen dalak yaralanmalarının %85'inde erken evrede dalağın patlayarak 24-48 saat içinde müdahale edilmesini gerektirdiği, vakaların %15'inin ise gecikmiş dalak yırtılmasını meydana getirdiği, anılan %15'lik gecikmiş dalak yaralanmalarının %97'sinin ilk bir aylık süre içinde sonuç doğurduğu belirtilmiştir. Gecikmiş dalak yaralanmalarının kişinin günlük aktivitelerinin arttığı bir zamanda meydana geldiği ve somut olayda askerî eğitim sırasında rahatsızlanma öyküsüyle bu durumun uyumlu olduğu belirtilmiştir.

Askerî Savcılık tarafından başvuruçunun darbedildiğini ileri sürdüğü tarihlere ilişkin farklı beyanları arasında çelişkiler bulunması, kelepçeleme olayının şakalaşma olduğunun beyan edilmesi, darbelerin omuz bölgesine yönelik olması ve anılan olayın dalak parçalanmasına sebep olamayacağının anlaşılması gerekçeleriyle kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmiştir. Karara karşı yapılan itiraz, Askerî Mahkeme tarafından reddedilmiştir.

Başvuruçucu ayrıca Millî Savunma Bakanlığı aleyhine tam yargı davası açmış olup Askerî Yüksek İdare Mahkemesi kararıyla dava konusu olayda davalı idarenin tazmin sorumluluğunu doğuracak bir durumun söz konusu olmadığı gerekçesiyle davanın reddine ve başvuruçunun avukatlık ücretlerini ödemesine hükmetmiştir. Başvuruçunun karar düzeltme istemi reddedilmiştir.

Başvuruçucu; zorunlu askerlik yükümlülüğünü yerine getirdiği süre boyunca üstleri tarafından şiddet ve kötü muameleye maruz kaldığını, dalağının parçalandığı gün de H. tarafından darbedildiğini ve anılan iddialara ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmediğini belirterek işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Soruşturma dosyasında mevcut olan bilirkişi raporunda, travmaya bağlı dalak yaralanmalarının %15'inin travmadan sonraki bir tarihte (büyük oranda ilk bir ay içinde) yoğun fiziksel aktiviteye bağlı olarak dalak parçalanmasına yol açabileceği bunun da başvuruçunun olay öyküsüyle uyumlu olduğu belirtilmektedir. Soruşturma sonucunda verilen kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararda bilirkişi raporundaki gecikmiş dalak yırtılmalarına ilişkin anılan tespitlere yönelik bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Zorunlu askerlik görevinin ifası sırasında başvuruçunun büyük oranda devletin gözetimi altında bulunduğu kabul edilmelidir. Bir kişinin devletin gözetimi altında bulunduğu bir zaman diliminde yaralandığının tespiti hâlinde, söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü devlete aittir. Başvuruçunun olay anlatımıyla uyumlu bilirkişi raporunun dikkate alınmadığı değerlendirildiğinde, maddi olayın açıklığa kavuşturulmasını ve olası bir sorumluluğun tespiti yönünde gerekli özenin gösterilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında devletin etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

dd.İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muameleye Maruz Kalındığına İlişkin Savunulabilir İddiaların Etkili Şekilde Soruşturulmamasının İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağını Usul Yönünden İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Z.C. Kararı (B. No: 2013/3262)

Kişilerin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında Devletin her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularını belirleme ve gerekiyorsa cezalandırılmalarını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütme ödevi bulunmaktadır.

Reşit olmayanla cinsel ilişki kapsamında değerlendirilen ve zincirleme şekilde gerçekleştirildiği ileri sürülen eylemlerde suç tarihinin ve dolayısıyla altı aylık şikâyet süresinin son cinsel ilişkinin meydana geldiği tarih olmasına ve başvurucunun birlikte yaşadıkları süreçte beş altı kez cinsel ilişkiye girdiklerini ileri sürmesine rağmen soruşturmada suç tarihinin tespiti için herhangi bir girişimde bulunulmaksızın hayatın olağan akışına aykırı bir şekilde sadece düğün tarihinde eylemin rızayla gerçekleştiğinin kabul edilerek, bu tarihten sonraki eylemlerin de rızayla gerçekleştiği kabulüyle şikâyetin süresinde yapılmadığına karar verilmesi soruşturma makamlarının kötü muamele iddialarını ciddiyetle öğrenme çabası içinde olmadıkları ve dayanaktan yoksun sonuçlara vardıkları kanaatini uyandırmıştır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından, 11.5.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru Z.C., 16 yaşında iken 15.10.2011-16.10.2011 tarihlerinde yirmi dört yaşındaki şüpheli A.L. ile düğün yapıp resmî evlilik olmaksızın birlikte yaşamaya başlamış, 4.6.2012 tarihinde fiilen ayrılmışlardır. Başvuru 21.6.2012 tarihinde Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığına şüpheli A.L. hakkında çocuğun nitelikli cinsel istismarı, cinsel amaçla kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, hakaret, tehdit ve kasten yaralama eylemlerinden suç duyurusunda bulunmuş, Cumhuriyet Başsavcılığı A.L. hakkında soruşturma başlatmıştır.

Z.C. ve babası A.C.; A.L.nin baskı, taciz ve tehditle Z.C. ile birlikte yaşamaya başladığını, Z.C. ile zorla birlikte olduğunu, sözlü ve fiziki olarak defalarca şiddet uyguladığını, bu durumu öğrenince Z.C.yi yanına aldığını, A.L.den şikâyetçi olduklarını beyan etmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanı tarafından hazırlanan 6.7.2012 tarihli adli görüşme değerlendirme raporunda; Z.C.nin psikolojik durumunun iyi olmadığı, bu nedenle

çocuk psikiyatri kliniğinde tedavi görmesinin uygun olacağı belirtilmiştir. Şüpheli A.L. Cumhuriyet Savcılığındaki beyanında, Z.C. ile ailelerin rızasıyla düğün yaptıklarını, yaşı küçük olduğu için resmî nikâhı yapamadıklarını, evlendikten sonra rızasıyla cinsel ilişkiye girdiğini, atılı suçlamayı kabul etmediğini beyan etmiş ve Z.C. kendisini aldattığı için ailesinin evine gönderdiğini iddia ederek düğün fotoğraflarını ve Z.C.nin aldattığına kanıt olarak telefonundaki mesajları göstermiştir. Erciyes Üniversitesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı Başkanlığı tarafından 4.7.2012 tarihinde düzenlenen raporda, başvurularda uygulandığını iddia ettiği şiddet ve cinsel ilişki hikayesine uygun bulgu olduğu, ruh sağlığına etkisi açısından çocuk psikiyatrisi değerlendirmesinin uygun olacağı kanaati bildirilmiştir.

Yapılan soruşturma sonucunda Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 26.7.2012 tarihinde mağdurun kendi beyanında da belirttiği gibi rızası ile cinsel ilişkiye girdiği, reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun şikâyet tabi olduğu ve TCK 'nın 73/1 maddesi uyarınca şikâyet hakkının altı ay içinde kullanılması gerektiği oysa mağdurun bir yıldan fazla bir süre sonra şikâyetçi olduğunun anlaşıldığı, tehdit ve hakaret suçlarının oluştuğuna dair soyut iddiadan başka yeterli ve inandırıcı delil bulunmadığı belirtilerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz, Boğazlıyan Ağır Ceza Mahkemesinin 7.3.2012 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ret kararı 17.4.2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

Başvurucu; şüpheli A.L.nin ailesini ve kendisini tehdit etmesi üzerine düğün yapıldığını, daha sonra A.L. ile birlikte yaşamak zorunda kaldığını, onun baskısı yüzünden okulundan ve çalıştığı iş yerinden ayrıldığını, bu süreçte şüphelinin beş altı defa ırzına geçtiğini, sürekli olarak kendisine hakaret ettiğini, soruşturmanın etkili yapılmadığını, şüpheliye gönderilen mesajların kendisine ait olmayan bir telefonda gönderildiğini ancak bu hususun araştırılmadığını, şikâyetin süresi içinde yapılmadığı iddiasına ilişkin olarak Adli Tıp raporunda belirtilen “muayene tarihinden en az 7-10 gün önce cinsel ilişki olduğu” yönündeki tespitin dikkate alınmadığını, bu nedenle Anayasa'nın 17. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağı ve çocuk haklarına ilişkin düzenlemelerin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Kişilerin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında Devletin her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularını belirleme ve gerekiyorsa cezalandırılmalarını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütme ödevi bulunmaktadır. “Reşit olmayanla cinsel ilişki” kapsamında değerlendirilen ve zincirleme şekilde gerçekleştirildiği ileri sürülen eylemlerde suç tarihinin ve dolayısıyla altı aylık şikâyet süresinin son cinsel ilişkinin meydana geldiği tarih olmasına ve başvurunun bir-

likte yaşadıkları sürede beş altı kez cinsel ilişkiye girdiklerini ileri sürmesine rağmen soruşturmada suç tarihinin tespiti için herhangi bir girişimde bulunulmaksızın hayatın olağan akışına aykırı bir şekilde sadece düğün tarihi olan 15-16 Ekim'de eylemin rızayla gerçekleştiğinin kabul edilerek, bu tarihten sonraki eylemlerin de rızayla gerçekleştiği kabulüyle şikâyetin süresinde yapılmadığına karar verilmesi soruşturma makamlarının kötü muamele iddialarını ciddiyetle öğrenme çabası içinde olmadıkları ve dayanaktan yoksun sonuçlara vardıkları kanaatini uyandırmıştır.

Şikâyet dilekçesinde ve ifadesinde başvuru, şüphelinin farklı tarihlerde kendisini darbettiğini ileri sürmüş ancak bu iddialarla ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Başvurucunun soruşturmadaki diğer delillerle birlikte insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye maruz kaldığına ilişkin savunulabilir iddiası bulunmasına rağmen bu iddiaların etkili şekilde soruşturulmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir.

de. Göz Yaşartıcı Gaz Fişeginin Uygun Olmayan Şekilde Ateşlenmesi Sonucu Yaralamanın Meydana Gelmesinin Kötü Muamele Yasağının Maddi ve Usul Boyutunu İhlal Ettiğine İlişkin Karar **Özlem KIR Kararı (B. No: 2014/5097)**

Olayın gerçekleşme koşulları ve özellikleri, başvurucunun yaralanmasının niteliği, özellikle bu yaralanma nedeniyle başvurucunun yüzüne dikiş atılması ve bu durumun kadın olan başvuru üzerindeki muhtemel fiziksel ve ruhsal etkileri birlikte dikkate alındığında, kolluk görevlileri tarafından gerçekleştirilen muamelenin belli bir ağırlık derecesine sahip olduğu ve olayda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının gerektirdiği asgari ağırlık eşiğinin aşıldığı, kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 28.9.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru Özlem Kır 8.9.2013 tarihinde Ankara'nın Mamak ilçesi Tuzluca'yır semtinde bir markette kasa ve reyon görevlisi olarak çalışmakta iken marketin yakınında bulunan bir meydana kalabalık bir grubun toplantı ve gösteri yürüyüşüne güvenlik güçleri tarafından müdahale edilmiştir. Müdahale sırasında kullanılan gaz kapsüllerinden biri marketin içine girmiştir. Kapsülün çıkan gazdan dolayı markette

kargaşa ve panik yaşanmış, başvuru yaralanmış ve hastaneye sevk edilmiştir. Başvuru hakkında düzenlenen geçici adli raporda “biber gazı kapsülü çarpması” ibaresine yer verilmiş, başvurunun hayati tehlikesinin bulunmadığı belirtilerek ayrıca aynı gün taburcu edilmiştir.

Adli Tıp Kurumu Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğü tarafından 25.9.2013 tarihinde düzenlenen adli raporda, başvurunun sol kaşının üstünde (Y) harfi şeklinde (6) cm’lik bir kesinin bulunduğu, bu kesinin dikildiği, yaşamını tehlikeye sokmadığı ve basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu belirtilmiştir. Olay hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma kapsamında başvuru, gaz kapsülünü atan polislerden şikâyetçi olmuştur. Tanık ifadeleri ile kamera kayıtlarına ilişkin tutanaklar da yarananmanın gerçekleşme biçimini doğrular nitelikte görülmüştür. Cumhuriyet Başsavcılığı 27.11.2013 tarihinde, anılan gösterilere müdahale eden tüm güvenlik görevlileri hakkında kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, başvurunun yaralandığı olaya ilişkin fiilin kasten işlendiğine dair delil bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurunun bu karara yaptığı itiraz da Sincan 3. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

Başvuru, kolluk görevlilerinin toplumsal olaylara müdahaleleri sırasında araçlarından marketin içine gaz fişeklerinin atılması ve bu fişeklerden bir tanesinin yüzüne isabet etmesi sonucu yaralandığını, bu yaranın nedeniyle göz bölgesinin çevresine dokuz dikiş atıldığını, yüzünde sabit iz kaldığını ve psikolojisinin olumsuz etkilendiğini, ancak olaya ilişkin soruşturmanın etkili yürütülmediğini belirterek Anayasa’nın 17., 19., 36. ve 40. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür; maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurunun şikâyeti benzer diğer başvurulardan farklı olarak göz yaşartıcı gazın doğal etkilerinden olmayıp gazın kullanım yöntemine ilişkindir. Göz yaşartıcı gaz fişeklerinin bir atım aleti (silahı) vasıtasıyla ateşlenmesi, bu silahın uygun olmayan bir tarzda kullanılması durumunda ciddi yaralanmalara hatta ölümlere sebebiyet verme potansiyelini taşımaktadır.

Başvuruya konu olayda atışın havaya doğru ve uygun bir açıyla yapılmadığı anlaşılabilmektedir. Soruşturma aşamasında araştırılarak kesin olarak belirlenmemiş ise de atışın marketin önündeki yoldan geçen bir araçtan yapıldığının ileri sürüldüğü görüldüğünden atış mesafesinin ilgili talimatta yer verilenden (30-150 metre) daha kısa olması muhtemeldir.

Kolluk görevlilerinin, gaz fişliğini atmaları sırasında doğrudan market içini değil başvurunun çalıştığı markete doğru kaçan göstericileri hedef aldıkları kabul edilse bile kolluk görevlilerinin müdahaleyi gerektiren duruma sebep olan kişilerden olmayan başvurunun bu müdahaleden etkilenmemesi için gerekli tedbirleri almadıkları ve olaya müdahaleleri sırasında kontrolsüz bir şekilde gaz fişığı atmak suretiyle başvurunun yaralanmasına sebep oldukları kanaatine varılmıştır.

Olayın gerçekleşme koşulları ve özellikleri, başvurunun yaralanmasının niteliği, özellikle bu yaralanma nedeniyle başvurunun yüzüne dikiş atılması ve bu durumun kadın olan başvuru üzerindeki muhtemel fiziksel ve ruhsal etkileri birlikte dikkate alındığında kolluk görevlileri tarafından gerçekleştirilen muamelenin belli bir ağırlık derecesinde olduğu ve olayda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının gerektirdiği asgari ağırlık eşiğinin aşıldığı, kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca soruşturma kapsamında verilen kararda, başkaca bir ölçüt dikkate alınmaksızın kolluk görevlilerinin zor ve silah kullanma yetkilerinin sınırları bakımından olayın ele alındığı anlaşılmaktadır. Kararda, kolluk görevlilerinin müdahaleyi hangi koşullar altında gerçekleştirdikleri, göstericilere müdahale sırasında zor ve silah kullanmaya ilişkin kanun hükmünü yerine getirirken sınırı kasten veya taksirle aşmış oldukları ve maddi olayın gerçekleşme şekline (oluş) ilişkin kabulün ne olduğu ise açıklanmamıştır.

Başvuru, bireysel başvurusunda olay nedeniyle yüzünde kalıcı iz kaldığını belirtmiştir. Adli Tıp raporunda kalıcı iz kalıp kalmayacağının olaydan en az altı ay sonra yapılacak tıbbi muayeneler sonucunda değerlendirilmesi gerektiğinin belirtildiği bilinmektedir. Bu hususun Cumhuriyet Başsavcılığınca nazara alınmadığı ve başvurunun yüzünde sabit iz kalıp kalmadığına ilişkin bir tespit bulunmayan eksik rapora göre bir değerlendirme yapıldığı anlaşılmıştır.

Gerçekleşme koşulları tam olarak açıklığa kavuşturulamamış olan başvuru konusu olayda, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlerin bulunup bulunmadığına ilişkin kapsamlı bir inceleme gerçekleştirilmesinin yanında ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın aşılmış olmadığına da tereddüde yer vermeyecek şekilde ortaya konulmaması nedeniyle etkili bir soruşturma yürütülmediği ve kötü muamele yasağının usul yönünden ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Gerçekleşme koşulları tam olarak açıklığa kavuşturulamamış olan başvuru konusu olayda, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlerin bulunup bulunmadığına ilişkin kapsamlı bir inceleme gerçekleştirilmemesinin yanında ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın aşıp aşılmadığının da tereddüde yer vermeyecek şekilde ortaya konulmaması nedeniyle etkili bir soruşturma yürütülmediği ve kötü muamele yasağının usul yönünden ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiği kararı vermiştir.

e. KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

ea. Gazeteci Olan Başvurucuların Tutuklanmalarının Hukuki Olmaması Nedeniyle Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin Karar

Erdem GÜL ve Can DÜNDAR Kararı (B. No: 2015/18567)

Bu bağlamda kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olan bir olaya ilişkin benzer nitelikteki haberlerin aylar önce yayımlanmış olduğu gözetilmeksizin, suçlamaya konu haberler üzerine soruşturma başlatılmasından yaklaşık altı ay geçtikten sonra başvurucular hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının neden gerekli olduğu, somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 25.2.2016 tarihinde verilen karara konu olayda 1.1.2014 tarihinde Hatay'da, 19.1.2014 tarihinde Adana'da silah yüklü olduğu iddiası ile Millî İstihbarat Teşkilatına (MİT) ait yüklerin bulunduğu bazı tırlar durdurulmuş ve aranmıştır. Tırların durdurulması ve aranmasına ilişkin olaylar ile tırlarda taşınan malzemelerin ne olduğu ve nereye götürüldüğü kamuoyunda uzun süre tartışma konusu olmuştur. Bu kapsamda Aydınlık gazetesinin 21.1.2014 tarihli nüshasında yayımlanan haberde tırlarda silah ve mühimmat olduğu iddiasına ve buna ilişkin bir fotoğrafa yer verilmiştir.

Bu yayından yaklaşık on altı ay sonra Cumhuriyet gazetesinin 29.5.2015 tarihli nüshasında yayımlanan ve başvuruculardan Can DüNDAR tarafından yapılan haberde, Adana'da durdurulan ve aranan tırlarla ilgili olarak tırlarda bulunduğu iddia edilen silah ve mühimmata ilişkin fotoğraf ve bilgilere yer verilmiştir. Diğer başvuru Er-dem Gül tarafından yapılan söz konusu olaya ilişkin başka bir haber ise aynı gazetede 12.6.2015 tarihinde yayımlanmıştır.

Başvuru Can DüNDAR tarafından yapılan haberin yayımlanmasından sonra İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 29.5.2015 tarihli basın açıklamasıyla "devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme, siyasi ve askerî casusluk, gizli kalması gereken bilgileri açıklama, terör örgütünün propagandasını yapma" suçlarından soruşturma başlatıldığı duyurulmuştur. Soruşturmanın başlatıldığı duyurulmasından yaklaşık altı ay sonra 26.11.2015 tarihinde başvurucular ifadeleri alınmak üzere telefonla savcılığa çağırılmış ve sevk edildikleri Hâkimlik tarafından "FETÖ/PDY (Fetullahçı Terör Örgütü / Paralel Devlet Yapılanması) silahlı terör örgütünün örgütsel amaçları doğrultusunda

örgüte üye olmadan yardım etme, devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri casusluk maksadıyla temin etme ve bunları açıklama” suçlamasıyla tutuklanmışlardır. Başvurucular anılan tutuklama kararına itiraz etmişler, ancak itirazları reddedilmiştir. İtirazın reddi kararından sonra başvurucular Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

Başvurucular; hukuka aykırı olarak özgürlüklerinden yoksun bırakıldıklarını, tutuklanmalarını gerektirir herhangi bir nedenin bulunmadığını, haklarında verilen tutuklama kararının tek nedeninin yaptıkları haberler olduğunu, yayımlanan haberler dışında aleyhlerine herhangi bir delil gösterilmediğini belirterek tutuklama kararının kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Başvurunun Kabul Edilebilirliği Yönünden

Anayasa Mahkemesi, başvuru yollarının tüketilmiş olduğunu da dikkate alarak tutuklamanın hukuki olmadığına ve bununla bağlantılı olarak ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna oybirliğiyle karar vermiştir.

Bu kapsamda Mahkeme, başvurunun konusunun tutuklamanın ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiği iddiası olduğunu belirterek başvurucuların tutuklama kararına itiraz etmek suretiyle başvuru yollarını tüketmiş olduklarını tespit etmiştir.

Mahkeme bu hususta, *Hidayet Karaca* başvurusunda tutuklama tedbirinin ifade özgürlüğü üzerindeki etkisini soruşturma ve kovuşturmanın sonuçlanmasını beklemeden incelediğini ancak tutuklamanın hukukiliği yönünden sorun görmediğinden ifade özgürlüğüne ilişkin iddiayı açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez bulunduğunu hatırlatmıştır. Mahkeme ayrıca Adalet Bakanlığının görüşünde de belirtildiği üzere, AİHM’in de *Nedim Şener/Türkiye* ve *Şık/Türkiye* kararlarında tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlüklerine etkisine ilişkin iddiaları, soruşturma ve kovuşturma aşamalarının tüketilmiş olmasını aramadan değerlendirdiğini ve Hükûmetin başvuru yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazını reddettiğini ifade etmiştir.

Kabul Edilebilir Bulunan İddialar Yönünden

Anayasa Mahkemesi, öncelikle, kabul edilebilirliğine karar verdiği iddialara ilişkin incelemenin başvurucular hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması ile yargılamanın muhtemel sonuçlarından bağımsız olarak tutuklamanın hukukiliği ile tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlükleri üzerindeki etkisiyle sınırlı olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, bu incelemenin başvurucular hakkında derece mahkemesinde devam eden davanın esasına ilişkin olmadığını ve başvuru konusu haberlerin yayımlanmasının suç oluşturup oluşturmadığını kapsamadığını vurgulamıştır.

Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiği İddiası

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 19. maddesi uyarınca bir kişinin tutuklanabilmesi, öncelikli olarak suç işlediği hususunda "kuvvetli belirti" bulunmasına bağlıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur.

Öte yandan ağır bir koruma tedbiri olan tutuklama, ancak daha hafif başka bir tedbirin bireyin ve kamunun yararını korumak için yeterli olmayacağının ortaya konulması ile makul kabul edilebilir. Bu bağlamda kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması için suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olması, tutuklama tedbirinin uygulanabilmesi için yeterli değildir. Tutuklama tedbiri somut olayın koşulları altında "gerekli" de olmalıdır. Bu, Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması ölçütleri arasında sayılan "ölçülülük" ilkesinin unsurlarından biri olan "gereklilik" unsurunun da bir sonucudur.

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediğine ilişkin anayasal denetimin, öncelikle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında tutuklama tedbirine başvurunun zorunlu koşulları arasında sayılan suçun işlendiğine dair "kuvvetli belirti" bulunup bulunmadığı hususunda yapılması gerekir.

Bu denetim, başvurunun konusunun tutuklama tedbiri olduğu ve başvuru haklarında devam eden bir yargılama bulunduğu gözetilerek, tutuklama kararının gerekçesinde kuvvetli suç şüphesini gösteren somut olguların gösterilip gösterilmediğiyle sınırlı olarak yapılacaktır.

Başvurucuların tutuklanması kararına esas alınan temel olgu, durdurulan ve aranan tırları konu alan iki haberin Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmasıdır. Tutuklama kararlarında isnat edilen suçlara ilişkin olarak mevcut delil durumunun tutuklama için yeterli olduğu belirtilmiş ise de anılan haberler dışında somut herhangi bir delilden bahsedilmemiştir. Başvurucular, başvuru konusu haberlerde yer alan fotoğrafları ve bilgileri silahlı terör örgütüne üye olmaksızın bilerek ve isteyerek yardım etme amacıyla yayımlamak ve siyasal veya askeri casusluk maksadıyla temin etmek ve açıklamakla suçlanmışlar ve tutuklanmışlardır. Ancak tutuklama kararının gerekçesinde söz konusu haberlerin siyasal veya askeri casusluk maksadıyla yayımlandığına ilişkin kuvvetli suç şüphesine başvuru sahiplerine isnat edilebilecek hangi somut olgulardan hareketle ulaşıldığı açıklanmamıştır. Tutuklama gerekçesinde silahlı terör örgütüne üye olmaksızın bilerek ve isteyerek yardım etme suçuna ilişkin kuvvetli suç şüphesi yönünden ise başvuru sahiplerinin, yayımladıkları haberlerin hakkında soruşturma devam

eden terör örgütü ile ilgili olduğunu mesleki durumları itibarıyla bilmeleri gerektiği kanaati dışında somut bir olgu gösterilmemiştir.

Öte yandan on altı ay önce başka bir gazetede yayımlanan ve fotoğrafla desteklenen bir habere benzer hususları içeren haberlerin daha sonra başvuruclar tarafından yayımlanmasının millî güvenlik açısından oluşturduğu sakıncanın devam edip etmediğinin tutuklama tedbirlerinin gerekçesinde gösterilmemesi de önemlidir.

Tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütlerden biri olan "ölçülülük" ilkesi kapsamında "gerekli" olup olmadığı da değerlendirilmelidir.

Başvuruculardan Can Dünder tarafından 29.5.2015 tarihinde başvuruya konu ilk haber yayımlanmıştır. Aynı gün İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından haberle ilgili olarak soruşturma başlatıldığı kamuoyuna bildirilmiş, millî güvenliğe ilişkin olduğu ve yayımlanmasının silahlı terör örgütüne yardım niteliği taşıdığı değerlendirilen haberin içeriğine İnternet üzerinden erişimin engellenmesi talebinde bulunulmuş, Hâkimlik tarafından bu talep kabul edilmiştir. Daha sonra 12.6.2015 tarihinde diğer başvuru Erdem Gül'ün hazırladığı haber gazetede yayımlanmıştır. Başvurucular 26.11.2015 tarihinde ifadeleri alınmak üzere telefonla Savcılığa çağırılmışlar ve aynı gün tutuklanmışlardır. Soruşturmanın başlatıldığına duyurulduğu tarih ile başvurucların ifadeleri alınmak üzere çağrıldıkları tarih arasında geçen yaklaşık altı aylık sürede Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucların ifadeleri alınmamış, başvuruclara yönelik olarak gözaltı ya da tutuklama gibi tedbirlere başvurulmamıştır. Anılan süre içinde başvurucların atılı suçları işlediklerine dair -yayımlanan haberler dışında- hangi delillere ulaşıldığı da ifade sırasında sorulan sorulardan ve tutuklama gerekçelerinden anlaşılamamıştır.

Bu bağlamda kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olan bir olaya ilişkin benzer haberlerin aylar önce yayımlanmış olduğu gözetilmeksizin başvuru konusu haberler üzerine soruşturma başlatılmasından yaklaşık altı ay geçtikten sonra başvuruclar hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının neden "gerekli" olduğu, somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamaktadır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, tutuklama için aranan "kuvvetli belirti" ve "gereklilik" koşullarının gerekçelendirilmemiş olması nedenleriyle Anayasa'nın 19. maddesinin güvence altına alınan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine oyçokluğuyla karar vermiştir.

İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvuruculara Cumhuriyet Başsavcılığında yöneltilen sorular ve haklarında verilen tutuklama kararının gerekçelerine bakıldığında başvuruçuların gazetede haber yayımlama dışında haklarındaki suçlamalara temel teşkil edecek başkaca bir olgudan bahsedilmemektedir. Bu bağlamda başvuruçular hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin haberlerin içeriğinden bağımsız olarak ayrıca ifade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahale oluşturduğu anlaşılmaktadır. Nitekim AİHM de *Nedim Şener/Türkiye ve Şık/Türkiye* kararlarında tutuklama tedbirinin ifade özgürlüğüne müdahale oluşturduğunu kabul etmiştir.

Bununla birlikte temel hak ve özgürlüklere yönelik her müdahale tek başına ilgili hak ve özgürlüğün ihlali sonucunu doğurmaz. Bir müdahalenin ifade ve basın özgürlüklerini ihlal edip etmediğinin belirlenebilmesi için müdahalenin kanunilik, meşru amaç, demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük kriterlerine uygun olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

Müdahalenin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde kanuni dayanaklarının bulunduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrası ile 28. maddesinin beşinci fıkrasına göre ifade ve basın özgürlükleri "millî güvenlik", "suçların önlenmesi", "suçluların cezalandırılması", "devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması" ve "devlete ait gizli bilgilerin açıklanmasının önlenmesi" amaçlarıyla sınırlanabilir. Tutuklama kararının gerekçesinde belirtilen nedenler ve isnat edilen suçların niteliği dikkate alındığında başvuruçuların tutuklanmalarıyla ulaşılmak istenen amacın Anayasa'da yer alan yukarıdaki sınırlama sebepleriyle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Müdahalenin ihlal oluşturmaması için sadece kanuni dayanağın ve meşru amacın bulunması yeterli değildir. Başvuruculara uygulanan tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalini oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi için somut olayın demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük koşulları yönünden de incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi bu incelemeyi tutuklama süreci ve tutuklama kararının gerekçesi üzerinden yapacaktır.

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamında yapılan tespitler dikkate alındığında ve isnat edilen suçlamalara temel olarak gösterilen tek olgunun başvuruya konu haberlerin yayımlanması olduğu gözetildiğinde hukukilik şartını sağlamayan tutuklama gibi ağır bir tedbir, ifade ve basın özgürlükleri bakımından demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü bir müdahale olarak kabul edilemez.

Benzer bir haberin başka bir gazetede on altı ay önce yayımlandığı gözetilmeden ve başvuruya konu haberle ilgili soruşturma başlatılmasından yaklaşık altı ay geçtikten sonra başvuru haklarında tutuklama tedbirine başvurularda ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmesinin hangi zorlayıcı toplumsal ihtiyaçtan kaynaklandığı ve millî güvenliğin korunması bakımından demokratik toplum düzeninde neden gerekli olduğu somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamaktadır.

Ayrıca benzer bir haberin başka bir gazetede on altı ay önce yayımlandığı gözetilmeden ve başvuruya konu haberle ilgili soruşturma başlatılmasından yaklaşık altı ay geçtikten sonra başvuru haklarında tutuklama tedbirine başvurularda ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmesinin hangi “zorlayıcı toplumsal ihtiyaç”tan kaynaklandığı ve millî güvenliğin korunması bakımından demokratik toplum düzeninde neden gerekli olduğu somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamaktadır.

Diğer taraftan AİHM’in *Nedim Şener/Türkiye* ve *Şık/Türkiye* kararlarında belirtilen ilkeler de dikkate alındığında, yayımlanan haberler dışında herhangi bir somut olgu ortaya konulmadan ve gerekliliğine ilişkin gerekçeler gösterilmeden tutuklama tedbiri uygulanmasının, başvuru haklarının ve bunun yanı sıra genel olarak basının üzerinde caydırıcı bir etki doğurabileceği de açıktır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile bağlantılı olarak ifade ve basın özgürlüklerinin de ihlal edildiğine oyçokluğuyla karar vermiştir.

eb. Gazeteci Olan Başvurucunun Tutuklanmasının Hukuki Olması Nedeniyle Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkını İhlal Edilmediğine İlişkin Karar

Mehmet BARANSU Kararı (B. No: 2015/7231)

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 17.5.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvuru hakkının muhabir olarak görev yaptığı Taraf gazetesinde 20.1.2010 tarihinde “Fatih Camii Bombalanacaktı - Darbenin Adı Balyoz”, 21.1.2010 tarihinde “İki Yüz Bin Kişiyi Tutuklama”, 22.1.2010 tarihinde “Balyoz Hükümeti - Camileri Bu Timler Bombalayacaktı” başlıklı haberler yayımlanmıştır. Anılan haberleri yapan kişi(ler) olarak başvuru hakkının yanı sıra aynı gazetede görev yapan diğer iki gazetecinin isimleri bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin yakın tarihte verdiği *Erdem Gül ve Can Dündar* kararına konu olayın koşulları ile eldeki bireysel başvuruya konu olayın koşullarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar şu şekilde özetlenebilir:

Erdem Gül ve Can Dündar kararında, başvuruçuların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varılırken, başvuruçular tarafından yayımlanan iki haberin esas alınarak tutuklama kararı verildiği, tutuklama kararında anılan haberler dışında somut bir delile yer verilmediği, yayımlanan haberlerde ifade edilen hususların ve kullanılan fotoğrafın benzerlerinin on altı ay önce başka bir gazetede yayımlanan haberlerde de yer aldığı olgusuna dayanılmıştır. Eldeki bireysel başvuruya konu olayda ise İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvuruçunun suç işlemek amacıyla örgüt kurma, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçlarından tutuklanması talep edilmesi ne rağmen Hâkimliğin bu suçlar yönünden tutuklama talebini reddettiği, böylece başvuruçunun çalıştığı Taraf gazetesinde 2010 yılında yayımlanan haberler, bu haberlerin içeriği, amacı, olası etkileri veya sonuçları gibi hususların tutuklamaya esas alınmadığı anlaşılmaktadır. Başvuruçunun tutuklanmasına karar verilen suçlamaların temelinde askerî makamlar tarafından devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından gizli kalması gereken ve ifşası hâlinde devletin savaş hazırlıklarını ya da savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokabilecek nitelikte olduğu bildirilen ve yine askerî mahallerden dışarıya çıkartıldığı anlaşılan Egemen Harekât Planı kapsamındaki gizli belgelerin temin edilmesi, bu belgelerin bir kısmının (suretleri de olsa) tahrip veya imha edilmesi ile bu belgeler içinde yer alan bazı bilgilerin diğer bir ülkeye sızdırılması iddialarının bulunduğu; belirtilen planın, Taraf gazetesindeki haberlerde yayımlanmadığı görülmektedir.

Başvuruçucu 21.1.2010 tarihinde haberlere dayanak teşkil eden üç DVD ve bir CD'nin kopyasını, 29.1.2010 tarihinde ise 2.229 sayfalık belgeyi, on dokuz CD ve on ses kasetini İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmiştir. Başvuruçucu bu belge ve materyallerin kendisine haber kaynağı bir kişi tarafından teslim edildiğini belirtmektedir.

Başvuruçucu tarafından teslim edilen belge ve materyallerdeki bilgiler temelinde yürütülen soruşturma sonucunda İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kamuoyunda "Balyoz Davası" olarak bilinen dava açılmış, davada birçok sanığın mahkûmiyetine karar verilmiştir. Temyiz incelemesi sonunda 237 sanık hakkındaki mahkûmiyet ka-

rarı Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından onanmıştır. Anayasa Mahkemesi anılan davada yargılanan bir kısım sanığın bireysel başvurusunda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararı vermesi sonrasında davada yargılanan sanıkların şikâyetleri üzerine 2014 yılında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, davada dayanan ve çoğunlukla dijital verilerden oluşan delillere ilişkin olarak soruşturma başlatılmıştır. Öte yandan hak ihlali kararı üzerine yeniden yapılan yargılama sürecinde alınan bilirkişi raporlarında, davada dayanan dijital delillerin sıhhatli olmadığına ilişkin değerlendirmelerin bulunması sonrasında anılan bilirkişi raporları da soruşturma dosyasına eklenmiştir.

Başvurucu söz konusu soruşturma kapsamında 1.3.2015 tarihinde gözaltına alınmış ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurusunun suç işlemek amacıyla örgüt kurma, devletin güvenliğine ilişkin belgeleri tahrip etme, amacı dışında kullanma, hile ile alma, çalma, devletin güvenliğine ilişkin gizli belgeleri temin etme, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçlarından tutuklanmasını talep etmiştir.

İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu yönünden kuvvetli suç şüphesinin bulunmaması, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçu yönünden ise dava açmak için Basın Kanunu'nda öngörülen hak düşürücü sürenin geçmiş olması olgularına dayanarak bu suçlar yönünden yapılan tutuklama talebini reddetmiştir. Başvurucunun devletin güvenliğine ilişkin gizli belgeleri temin etme ve devletin güvenliğine ilişkin belgeleri tahrip etme, amacı dışında kullanma, hile ile alma, çalma suçlarından ise tutuklanmasına karar verilmiştir.

Başvurucu, isnat edilen suçları işlememesine rağmen tutuklanmasına karar verildiğini, suça konu edilen ve tahrip edildiği iddia edilen belgenin asıl değil fotokopi olduğunu, elde ettiği belge örneklerini yayımlama amacı dışında kullanmadığını, kaçma şüphesinin ve delillerin karartılması ihtimalinin bulunmadığını; gazetecilik faaliyeti kapsamında yayımlanan habere konu belgeleri temin ettiğinden bahisle tutuklandığını, anılan habere konu belgeleri yayımlama eylemi nedeniyle tutuklanması talebinin hak düşürücü süre geçtiğinden bahisle reddedilmesine rağmen aynı belgeleri temin ettiği suçlamasıyla tutuklanmasına karar verildiğini, habere konu bilginin temin edilmesinin ve açıklanmasının gazetecilik (basın) faaliyeti kapsamında olduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurunun Kabul Edilebilirliği Yönünden

Başvurucunun; tutukluluğa ilişkin karar veren Sulh Ceza Hâkimliklerinin kanuni hâkim ilkesine aykırı oldukları, tarafsız ve bağımsız mahkeme güvencesini sağlamadıkları; suçlamaya dayanak belgelerin kendisine gösterilmemesi, tutuklandığı soruşturma dosyasında kısıtlama kararı verildiği için dosyayı inceleyememesi ve ayrıca mahkeme güvencesinden yoksun bir şekilde kapalı devre itiraz sistemi bulunması nedenleriyle itiraz hakkını etkili şekilde kullanamadığı iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Tutuklamanın hukuki olmadığına ve bununla bağlantılı olarak ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddialar yönünden ise başvuru yollarının tüketilmiş olduğu da dikkate alınarak başvurunun kabul edilebilir olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Başvurunun konusunun tutuklamanın ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiği iddiası olduğunu belirterek başvurunun tutuklamaya ilişkin karara itiraz etmek suretiyle başvuru yollarını tükettiği anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi yakın tarihte verdiği *Erdem Gül ve Can Dündar* kararına atıf yaparak bu kararda, gazeteci olan başvuru-cuların yayımlanan bir haber nedeniyle tutuklanmalarının ifade ve basın özgürlükleri üzerindeki etkisinin incelenmesi için yargılamanın sonuçlanmasının beklenmesinin gerekli olmadığı sonucuna vardığını hatırlatmış, bu itibarla başvuru-cuların anılan iddialarını esas yönünden incelemeye karar vermiştir.

Kabul Edilebilir Bulunan İddialar Yönünden

Anayasa Mahkemesi, öncelikle, kabul edilebilirliğine karar verdiği iddialara ilişkin incelemenin, başvuru hakkında soruşturma ve yargılama yapılması ile soruşturma ya da yargılamanın muhtemel sonuçlarından bağımsız olarak tutuklamanın hukukiliği ve tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlükleri üzerindeki etkisiyle sınırlı olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, bu incelemenin başvuru hakkında devam etmekte olan soruşturma sürecinin veya dava açıldığı takdirde görülecek davanın esasına ilişkin olmadığını ve başvuruya isnat edilen suçun veya suçların oluşup oluşmadığını kapsamadığını vurgulamıştır.

Kişî Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 19. maddesi uyarınca bir kişinin tutuklanabilmesi, öncelikli olarak suç işlediği hususunda "kuvvetli belirti" bulunmasına bağlıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur. Öte yandan ağır bir koruma tedbiri olan tutuklama,

ancak daha hafif başka bir tedbirin, bireyin ve kamunun yararını korumak için yeterli olmayacağını ortaya konulması ile makul kabul edilebilir.

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediğine ilişkin anayasal denetimin, öncelikle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında tutuklama tedbirine başvurunun zorunlu koşulları arasında sayılan suçun işlendiğine dair "kuvvetli belirti" bulunup bulunmadığı hususunda yapılması gerekir. Anayasa Mahkemesi, bu denetimi, başvurunun konusunun tutuklama tedbiri olduğunu ve başvuru hakkında devam eden bir soruşturma bulunduğunu gözeterek Hâkimliğin tutuklama kararının gerekçesinde ve bununla birlikte tutuklama talep yazısı içeriğinde kuvvetli suç şüphesini gösteren somut olguların gösterilip gösterilmediğiyle sınırlı olarak yapmıştır.

Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen suçlar yönünden suça konu edilen belgenin Egemen Harekât Planı olduğu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının tutuklama talep yazısı ile İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararının gerekçesinden anlaşılmaktadır. Egemen Harekât Planı, soruşturma makamlarının tespitlerine göre 1. Ordu Komutanlığı plan odasından alınmıştır. Planın bulunduğu yerden dışarıya çıkarılmasına ilişkin sürecin aydınlatılamadığı görülmektedir.

Soruşturmada ifadesine başvuru müstekilerden birinin, 1. Ordu Komutanlığı Plan Odasından çalınan CD'lerin içinde Egemen Harekât Planı ve eklerinin de bulunduğu, başvuru tarafından İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edilen belgeler ve seminer ses kayıtları arasında Egemen Harekât Planı kapsamında olası bir savaş durumundaki kara harekâtına ilişkin takdimin tamamının bulunmadığı, bu takdimde savaş durumunda uygulanacak strateji ile ilgili çok özel ve gizli belgelerin (bilgilerin) bulunduğu yönünde anlatımlarda bulunması üzerine; başvurucunun teslim ettiği on ses kasetinin "1/1"den "1/10"a kadar numaralandırılmış olmasına rağmen altıncı sıradaki kasetin üzerinde silsileye uygun olarak "6/10" numarasının değil "6" rakamının yazılı bulunduğu, altıncı sıradaki ses kasetinde söz konusu takdimin değil deprem hususunda yapılmış bir sunumun bulunduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan Genelkurmay Başkanlığının başvurucunun teslim ettiği belgeler arasında yer alan Egemen Harekât Planı'na ilişkin olarak söz konusu harekât planındaki bilgilerin devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından gizli kalması gereken ve ifşası hâlinde devletin savaş hazırlıklarını ya da savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokabilecek nitelikte olduğu, başvurucunun teslim ettiği belgeler arasında Egemen Harekât Planı kapsamında 118 "çok gizli" belgenin bulunduğu tespit edilerek İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına bildirdiği anlaşılmıştır. Başvurucunun (anlatımlarına göre) emekli bir askerden elde ettiği ve sonrasında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına teslim ettiği belgelerin içeriğinde devletin güvenliğine ilişkin

gizli belgelerin bulunduğu ve bu belgelerin Taraf gazetesinde yapılan haberlerde yayımlanmadığı görülmektedir.

Buna göre başvuru yönünden suç işlemiş olabileceğinden şüphelenilmesi için kuvvetli belirtinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütlerden biri olan ölçülülük ilkesi kapsamında "gerekli" olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi; bu hususlara ilişkin anayasal denetimi, başvuru hakkında devam eden bir soruşturma olduğunu göz önünde bulundurarak sadece tutuklamaya ilişkin süreç ile tutuklama gerekçeleri üzerinden yapmıştır.

Hâkimlik tarafından verilen tutuklama kararında, tutuklama kararına konu suçlara ilişkin başvurunun alabileceği ceza miktarına göre kaçma şüphesinin bulunduğu, soruşturmanın henüz tamamlanmadığı, kapsamlı bir şekilde ve çok yönlü olarak devam ettiği belirtilerek tutuklanma nedenleri açıklanmış; ayrıca atılı suçlar için Kanun'da öngörülen yaptırımın süresine göre adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı ve tutuklamanın ölçülü olduğu belirtilmiştir. Buna göre başvuru hakkındaki soruşturmada bir tutuklama nedeninin bulunmadığı söylenemez. Öte yandan soruşturma süreci dikkate alındığında tutuklamanın gerekli olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu yönüyle Anayasa Mahkemesinin yakın tarihte verdiği *Erdem Gül ve Can Dündar* kararına ([GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016) konu olayın koşulları ile eldeki bireysel başvuruya konu olayın koşullarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar şu şekilde özetlenebilir:

i. *Erdem Gül ve Can Dündar* kararında, başvuru sahiplerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varılırken, başvuru sahipleri tarafından yayımlanan iki haberin esas alınarak tutuklama kararı verildiği, tutuklama kararında anılan haberler dışında somut bir delile yer verilmediği, yayımlanan haberlerde ifade edilen hususların ve kullanılan fotoğrafın benzerlerinin on altı ay önce başka bir gazetede yayımlanan haberlerde de yer aldığı olgusuna dayanılmıştır. Eldeki bireysel başvuruya konu olayda ise İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvuru sahibinin suç işlemek amacıyla örgüt kurma, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçlarından tutuklanması talep edilmesine rağmen Hâkimliğin bu suçlar yönünden tutuklama talebini reddettiği, böylece başvuru sahibinin çalıştığı Taraf gazetesinde 2010 yılında yayımlanan haberler, bu haberlerin içeriği, amacı, olası etkileri veya sonuçları gibi hususların tutuklamaya esas alınmadığı anlaşılmaktadır. Başvuru sahibinin tutuklanmasına karar verilen suçlamaların temelinde askerî makamlar tarafından devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından gizli kalması gereken ve ifşası hâlinde devletin savaş hazırlıklarını ya da savaş etkinliğini veya

Erdem Gül ve Can Dündar kararında, başvuru haklarında soruşturma başlatıldığından kamuoyuna duyurulmasından sonra tutuklama tedbirinin uygulandığı tarihe kadar geçen yaklaşık altı aylık sürede soruşturma makamlarının yayımlanan söz konusu haberler dışında herhangi bir delile ulaştıklarının anlaşılmadığı tespiti yapılmıştır. Eldeki başvuruda ise başvuru hakkındaki soruşturma, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen hak ihlali kararı sonrası ihlal kararına konu davada yargılanan kişilerin suç duyurusunda bulunması üzerine başlamış; başvuru hakkındaki tutuklanmasına kadarki süreç içerisinde soruşturma mercileri, müşteki ve tanıkların beyanlarını almış, ilgili belgelerin niteliğine ilişkin araştırma yapmış, Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararı sonrası yeniden yargılama sürecinde alınan bilirkişi raporlarını ve yargılamayı yapan Mahkemenin suç duyurusunu değerlendirmiştir. Söz konusu süreçlerin sonunda başvuru hakkındaki tutuklama tedbirinin uygulandığı anlaşılmıştır.

askerî hareketlerini tehlikeye sokabilecek nitelikte olduğu bildirilen ve yine askerî mahallerden dışarıya çıkarıldığı anlaşılan Egemen Harekât Planı kapsamındaki gizli belgelerin temin edilmesi, bu belgelerin bir kısmının (suretleri de olsa) tahrip veya imha edilmesi ile bu belgeler içinde yer alan bazı bilgilerin diğer bir ülkeye sızdırılması iddialarının bulunduğu; belirtilen planın Taraf gazetesindeki haberlerde yayımlanmadığı görülmektedir.

ii. *Erdem Gül ve Can Dündar kararında, başvuru haklarında soruşturma başlatıldığından kamuoyuna duyurulmasından sonra tutuklama tedbirinin uygulandığı tarihe kadar geçen yaklaşık altı aylık sürede soruşturma makamlarının yayımlanan söz konusu haberler dışında herhangi bir delile ulaştıklarının anlaşılmadığı tespiti yapılmıştır. Eldeki başvuruda ise başvuru hakkındaki soruşturma, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen hak ihlali kararı sonrası ihlal kararına konu davada yargılanan kişilerin suç duyurusunda bulunması üzerine başlamış; başvuru hakkındaki tutuklanmasına kadarki süreç içerisinde soruşturma mercileri, müşteki ve tanıkların beyanlarını almış ilgili belgelerin niteliğine ilişkin araştırma yapmış Anayasa Mahkemesinin hak ihlali kararı sonrası yeniden yargılama sürecinde alınan bilirkişi raporlarını ve yargılamayı yapan Mahkemenin suç duyurusunu değerlendirmiştir. Söz konusu süreçlerin sonunda başvuru hakkında tutuklama tedbirinin uygulandığı anlaşılmıştır.*

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin güvence altına alınan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine oyçokluğuyla karar vermiştir.

Başvurucunun “devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama” suçundan tutuklanması talebi reddedildiğinden, başvuru hakkında Taraf gazetesinde 2010 yılında yayımlanan haberler nedeniyle tutuklama tedbirinin uygulanması söz konusu değildir.

İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurucunun devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçundan tutuklanması talebi reddedildiğinden, başvuru hakkında Taraf gazetesinde 2010 yılında yayımlanan haberler nedeniyle tutuklama tedbirinin uygulanması söz konusu değildir.

Egemen Harekât Planı’nın Taraf gazetesinde yapılan haberlerde yayımlanmadığı, anılan planın başvurucuya yönelik tutuklamaya konu suçlamanın temel dayanağını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Başvurucu tarafından diğer iki gazeteci ile birlikte yapılan ve Taraf gazetesinde yayımlanan haberlerin esas konusunu oluşturan “Balyoz” darbe planının ve bu planın parçaları olduğu ifade edilen diğer planların, Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) ait bir belge olmadığı hususu Genelkurmay Başkanlığı tarafından soruşturma makamlarına bildirilmiştir.

Öte yandan başvurunun Taraf gazetesinde yayımlanan haberlere ilişkin olarak haber kaynağını açıklamaya zorlandığı ve kamu makamları tarafından haber kaynağını açıklamaması nedeniyle bir yaptırıma maruz bırakıldığı söylenemez.

Bu itibarla somut olayda başvurunun tutuklanmasının; tutuklama kararı verilen eylemlerin/suçların niteliği, tutuklama nedenleri ve tutukluluk gerekçelerine göre başvurunun ifade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahale oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edilmediğine oyçokluğuyla karar vermiştir.

ec. MİT Tırlarının Durdurulması ve Aranması Nedeniyle Yapılan Tutuklamaların Hukuka Aykırı Olduğuna Yönelik Başvuruların Açıkça Dayanaktan Yoksun Olduğuna İlişkin Karar
Süleyman BAĞRIYANIK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2015/9756),

Cumhurbaşkanı'nın ve Adalet Bakanı'nın, başvuru sahiplerinin isimlerini zikretmeden, ulusal güvenliğe ve hükûmete yönelik bir eylem olarak değerlendirildikleri söz konusu faaliyetlere ve bu faaliyetlerin icra ediliş şekline yönelik eleştiri ve açıklamalarının bağlam ve şartları ile içeriği birlikte değerlendirildiğinde ve MİT'e ait tırların durdurulmasına ve aranmasına yönelik tartışmaların güncelliği nedeniyle ortaya çıkan kamusal yarar dikkate alındığında, bu açıklama ve eleştiriler ile başvuru sahiplerinin suçlu olarak nitelendirilmesinin ya da suçlu muamelesine tabi tutulmasının söz konusu olmadığı dolayısıyla masumiyet karinesinin ihlal edildiği yönündeki iddia-nın açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 16.11.2016 tarihli toplantıda verilen karara konu başvuruda, olay tarihleri itibarıyla başvuru sahiplerinden Süleyman Bağrıyanık, Adana Cumhuriyet başsavcısı; Ahmet Karaca, Adana Cumhuriyet başsavcı vekili (TMK mülga 10. maddeyle görevli); Aziz Takcı ve Özcan Şişman, Adana Cumhuriyet savcısı (TMK mülga 10. maddeyle görevli) olarak görev yapmaktadır.

1.1.2014 Tarihli Olay

1.1.2014 günü saat 15.29'da Hatay 156 Jandarma İhbar Merkezine gelen bir ihbarda, Reyhanlı-Kırıkhan-İslahiye üzerinden Kilis'e gidecek tır ve otomobil ile terör örgütüne silah götürüleceği belirtilmiştir.

İhbarda belirtilen tır ve otomobil, bir trafik polisi tarafından durdurulmuştur. Tırda bulunan kişinin Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) mensubu olduğunu ifade etmesi ve görev kimliğini göstermesi üzerine durum Emniyet ve Jandarma birimlerine iletilmiş, polis görevlileri olay mahallinden ayrılmıştır.

Kırıkhan Cumhuriyet Başsavcısı, telefonla olayı başvuru sahibi Özcan Şişman'a haber vermiş; bunun üzerine başvuru sahibi Aziz Takcı tarafından terör örgütlerine silah sağlama suçundan soruşturma başlatılmış ve arama kararı verilmiştir.

Olay yerinde bulunan Jandarma personeli, yaptıkları görüşmeler sonucunda, "şahısların MİT mensubu olduğu, her iki aracın da MİT'e ait olduğu, içinde bulunan tüm malzemelerin de devlet sırrı niteliği taşıdığı bilgisine" ulaşmış; Jandarma görevlilerin-

ce, araçlardaki kişilere ait MİT kimliği görülmüştür. Bu durumun bildirilmesi üzerine başvuru Özcan Şişman, en kısa sürede olay yerine intikal edileceğini ve araç etrafında gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasına devam edilmesini söylemiş; ayrıca arama kararının kendisi gelmeden icra edilmemesi yönünde talimat vermiştir.

Başvuru, olay yerine gelince yine kendi emriyle (sonradan) buraya intikal etmiş olan polis görevlilerine tırın aranması talimatını vermiş; MİT personelinin direnç göstermesi üzerine tır aranmamıştır. Sonrasında polis görevlileri üstlerinden gelen talimat doğrultusunda olay mahallinden uzaklaşmışlardır. Bunun üzerine MİT personeli, tır ve otomobil ile olay yerinden ayrılmış; böylece tırda arama yapılamamıştır.

Öte yandan tırın durdurulması üzerine Adalet Bakanı ve Adalet Bakanlığı Müsteşarı ile başvuru Süleyman Bağrıyanık arasında telefon görüşmeleri gerçekleşmiştir. Başvurucunun anlatımlarına göre bu görüşmelerde başvurucuya durdurulan tırın MİT'in kontrolünde olduğu, MİT Kanunu'ndaki özel düzenleme nedeniyle Başbakanlık izni olmadan tırda arama yapılamayacağı, yalnızca tırın MİT'in kontrolünde olduğunun ve görevlilerin de MİT mensubu olduğunun tespitiyle yetinilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

19.1.2014 Tarihli Olay

19.1.2014 günü saat 07.29'da Adana 156 Jandarma İhbar Merkezine gelen bir ihbarda Ankara'dan patlayıcı yüklü üç tırın geldiği, tırların bir iki saat içinde Adana'ya varacağı belirtilmiştir.

Başvuru Aziz Takcı, ihbarın Kırıkhan'da yaşanan MİT'e ait tırın durdurulması olayı ile bağlantılı olabileceği değerlendirmesiyle arama kararı vermiştir.

Aramanın Adana ili Ceyhan ilçesi Sirkeli otoyol gişelerinde yapılması kararlaştırılmış; MİT'e ait yüklerin bulunduğu üç tır ve bu tırlara eşlik eden bir otomobil, oluşturulan arama noktasında durdurulmuştur. Jandarma görevlilerince, araçlarda bulunan kişilerin MİT personeli ve araçlardaki yükün de MİT'e ait olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, başvuru Aziz Takcı'ya telefonla bildirilmiş, başvuru söz konusu tırlarda arama yapılmasına yönelik talimatını yinelemiştir.

Jandarma personeline tırların aranmasına başlanmış ancak MİT görevlileri arama işlemine karşı koymuşlardır. Buna rağmen tırlardan biri aranmış, diğer iki tır ise olay yerine gelen Aziz Takcı'nın talimatıyla yeniden aranmaya başlanmıştır.

Arama faaliyetinin devam ettiği sırada olay yerine Adana Valisi, Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı ve MİT Bölge Başkanı gelmiştir. Başvuru Aziz Takcı ile bu kişiler arasında yapılan görüşmeler sonucunda MİT personelinin sicil numaraları tespit

edilerek tutanağa bağlanmış, ayrıca MİT Adana Bölge Başkanlığı tarafından Adana Valiliğine hitaben düzenlenen yazının bir örneğinin başvuruca vermesi kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine tırlarda arama işlemine devam edilmemiş ve tırlar MİT yetkililerine teslim edilmiştir.

Olaylara İlişkin Soruşturma

MİT Müsteşarlığı, söz konusu her iki olayda görev alan kişilerin ve araçların MİT Kanunu ile Müsteşarlığa verilen görev ve yetkiler uyarınca ülkenin millî menfaatleri doğrultusunda yürütülen faaliyetler kapsamında bulunduğunu, Adana Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirmiştir. Başsavcılık bu olaylarda görev yapan MİT personeli hakkında *“söz konusu araçlarla yapılan faaliyetlerin, MİT’in görevi kapsamında icra edilen faaliyetlere ilişkin olduğu, bu nedenle olaylarda bir hukuka aykırılık ve suç bulunmadığı”* gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

Başvurucuların Tutuklanması

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK), başvurucular hakkında soruşturma izni vermiştir. HSYK Başmüfettişliği 5/5/2015 tarihinde Tarsus 2. Ağır Ceza Mahkemesine başvurarak başvurucular hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini cebir şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya veya görevlerini kısmen veya tamamen yapmasını engellemeye teşebbüs etme, devletin güvenliğine ve siyasal faaliyetlerine ilişkin bilgileri temin edip ifşa etme suçlarından yakalama kararı verilmesini talep etmiş Mahkemece anılan talep kabul edilmiştir. Mahkeme 8.5.2015 tarihinde sorgusunu yaptığı başvurucuların isnat edilen suçlardan tutuklanmalarına karar vermiştir.

Başvurucular hakkında yapılan soruşturma sonunda HSYK İkinci Dairesi, kovuşturma yapılmasını gerekli görmüş, ayrıca başvurucuların meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılmalarına ve karar kesinleşinceye kadar görevden uzaklaştırılmalarına karar vermiştir.

Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığının 3.7.2015 tarihli iddianamesiyle başvurucuların *“Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini cebir şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs etme, devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme ve devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama”* suçlarını işlediklerinden bahisle cezalandırılmaları talep edilmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesinde başvurucuların yargılanmalarına başlanmıştır.

Öte yandan ülkemizde 15.7.2016 gecesi yaşanan darbe teşebbüsü sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl çerçevesinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’nin 3. maddesi uyarınca HSYK Genel Kurulunun 24.8.2016 tarihli kararı ile *“FETÖ/PDY (Fetullahçı Terör Örgütü /*

Paralel Devlet Yapılanması) örgütü ile iltisak ve irtibatlarının olduğu” gerekçesiyle başvurucuların meslekten çıkarılmalarına karar verilmiştir.

Başvurucular, birinci sınıf hâkim (savcı) olmalarına ve olayda suçüstü hâli koşullarının bulunmamasına rağmen kanuna aykırı olarak “doğal hâkim” ilkesiyle bağdaşmayacak bir şekilde nöbetçi olmayan mahkeme tarafından tutuklandıklarını, bu mahkemenin tarafsız ve bağımsız olmadığını, kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedeni bulunmaksızın; savcılık mesleğine ilişkin kanundan kaynaklanan görevlerini yerine getirmeleri ve görev gereği verdikleri kararlarda ve resmî metinlerde açıkladıkları hukuki görüşleri dolayısıyla tutuklanmalarına karar verildiğini; soruşturma dosyasında kısıtlama kararı verilmesi ve yapılan bazı uygulamalar dolayısıyla hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı itiraz haklarını etkili bir şekilde kullanamadıklarını, tutukluluk incelemesinin yapıldığı duruşmaya katılımlarının engellendiğini, Cumhurbaşkanı ve Adalet Bakanı tarafından yapılan bazı açıklamalar nedeniyle masumiyet karanesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Masumiyet Karanesi Yönünden

Anayasa Mahkemesine göre masumiyet karanesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Masumiyet karanesi, bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kamu yetkilileri tarafından suçlu ilan edilmesine karşı koruma sağlamakta ise de yürütülmekte olan bir ceza soruşturması hakkında yetkililerin kamuoyuna bilgi vermesini engellemez. Ancak soruşturma aşamasında da masumiyet karanesi geçerli olduğundan, bilgi verilirken gereken bütün dikkat ve ihtiyat gösterilmelidir.

Somut olayda başvurucular hakkında verilen tutuklama ve tutuklamaya itirazın reddi kararlarında belirtilen ve tutuklamaya dayanak alınan “şüpheli beyanları, tanık ifadeleri, Adana Cumhuriyet Başsavcılığının bir kısım soruşturma dosyası, HTS kayıtları, nöbet listesi, (dosya) inceleme tutanakları, görüntü CD’lerine ait inceleme tutanakları, Adana ve Hatay Valiliklerinin cevap yazıları” gibi delillerin içeriği, tutuklamaya konu eylemlere ilişkin başvurucular hakkında düzenlenen inceleme ve soruşturma raporunda yer alan tespit ve değerlendirmeler, iddianame ile başvuruculara isnat edilen eylemler birlikte değerlendirildiğinde başvurucular yönünden suç işlemiş olabileceklerinden şüphelenilmesi için inandırıcı delillerin bulunduğu sonucuna varılmaktadır.

Somut olayda, MİT'e ait tırların durdurulması sonrasında yaşananlar kamuoyu tarafından yakından takip edilmiş ve uzun bir süre ülke gündeminde yer almıştır. Siyasi çevrelerde durdurulan tırlardaki malzemelerin içeriğine ve tırların güzergâhına dair çeşitli yorum ve değerlendirmelerde bulunulmuş, konu üzerinde yoğun siyasi tartışmalar yaşanmıştır. Cumhurbaşkanı'nın ve Adalet Bakanı'nın, başvurucların isimlerini zikretmeden, ulusal güvenliğe ve hükûmete yönelik bir eylem olarak değerlendirdikleri söz konusu faaliyetlere ve bu faaliyetlerin icra ediliş şekline yönelik eleştiri ve açıklamalarının bağlam ve şartları ile içeriği birlikte değerlendirildiğinde ve MİT'e ait tırların durdurulmasına ve aranmasına yönelik tartışmaların güncelliği nedeniyle ortaya çıkan kamusal yarar dikkate alındığında, bu açıklama ve eleştiriler ile başvurucların suçlu olarak nitelendirilmesinin ya da suçlu muamelesine tabi tutulmasının söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Tutuklama Kararları Yönünden

Anayasa Mahkemesine göre suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek amacıyla ya da bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilirler. Bu çerçevede bir kişinin tutuklanabilmesi öncelikli olarak suç işlediği hususunda kuvvetli belirti bulunmasına bağlıdır. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir.

Somut olayda başvuruclar hakkında verilen tutuklama ve tutuklamaya itirazın reddi kararlarında belirtilen ve tutuklamaya dayanak alınan "şüpheli beyanları, tanık ifadeleri, Adana Cumhuriyet Başsavcılığının bir kısım soruşturma dosyası, HTS kayıtları, nöbet listesi, (dosya) inceleme tutanakları, görüntü CD'lerine ait inceleme tutanakları, Adana ve Hatay Valiliklerinin cevap yazıları" gibi delillerin içeriği, tutuklamaya konu eylemlere ilişkin başvuruclar hakkında düzenlenen inceleme ve soruşturma raporunda yer alan tespit ve değerlendirmeler, iddianame ile başvuruclara isnat edilen eylemler birlikte değerlendirildiğinde başvuruclar yönünden suç işlemiş olabileceklerinden şüphelenilmesi için inandırıcı delillerin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütlerden biri olan ölçülülük ilkesi kapsamında "gerekli" olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi bu hususlara ilişkin anayasal denetimi, başvuruclar hakkında hâlen devam eden bir yargılama olduğunu göz önünde tutarak sadece tutuklamaya ilişkin süreç ile tutuklama gerekçeleri üzerinden yapmıştır.

Başvurucular hakkında verilen tutuklama kararında tutuklama nedeni olarak başvurularda isnat edilen suçun katalog suçlardan olmasına ve öngörülen cezaların alt ve üst sınırları nazara alındığında orantılılık ilkesinin bulunduğuna dayanılmıştır.

Başvuruculara isnat edilen Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasına kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs etme suçu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve Kanun gereği "tutuklama nedeni varsayılabilen" suçlar arasında olduğundan olayda bir tutuklama nedeninin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca kişinin mahkûmiyeti hâlinde alacağı hapis cezasının ağırlığı, kaçma şüphesinin varlığına işaret eden durumlardan biridir. Buna göre başvurularda hakkındaki soruşturmada bir tutuklama nedeninin bulunmadığı söylenemez. Ayrıca soruşturma süreci gözönüne alındığında tutuklamanın gerekli olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir neden bulunmadığı anlaşılmıştır.

Öte yandan başvurularda soruşturma makamlarınca, bir kısım kamu görevlisi ile birlikte planlı ve sistematik bir şekilde yürütülen organizasyonun parçası olarak ve örgütlü bir şekilde hareket ederek görevlerinden kaynaklanan yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle yetkili olmadıkları hâlde verdikleri arama kararları ve talimatlar ile yaptıkları/yaptırdıkları soruşturma işlemleriyle devletin güvenliği veya dış siyasal

Öte yandan başvurularda soruşturma makamlarınca, bir kısım kamu görevlisi ile birlikte planlı ve sistematik bir şekilde yürütülen organizasyonun parçası olarak ve örgütlü bir şekilde hareket ederek görevlerinden kaynaklanan yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle yetkili olmadıkları hâlde verdikleri arama kararları ve talimatlar ile yaptıkları/yaptırdıkları soruşturma işlemleriyle devletin güvenliği veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken ve MİT tarafından gerçekleştirilip özünde devlet sırrı niteliğinde olan faaliyetleri ifşa etmekle suçlanmaktadırlar. Başvurularda hakkındaki tutuklama kararının, görev gereği yapılan işlemler nedeniyle değil, yetkileri olmadığı hâlde kasıtlı bir şekilde mesleki konumlarını ve mesleklerinden kaynaklanan yetkilerini, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Hükûmetini zor durumda bırakmak ve itibarsızlaştırmak, terör örgütlerine yardım ettiği görüntüsü vererek uluslararası yargı organları nezdinde hukuki ve cezai sorumluluk altına sokmak amacıyla kullandıkları iddiasıyla verildiği görülmektedir. Dolayısıyla başvurularda görevleri kapsamında yürüttükleri yargısal bir faaliyet nedeniyle tutuklandıkları iddiası yerinde değildir.

yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken ve MİT tarafından gerçekleştirilip özünde devlet sırrı niteliğinde olan faaliyetleri ifşa etmekle suçlanmaktadır. Başvurucular hakkındaki tutuklama kararının, görev gereği yapılan işlemler nedeniyle değil, yetkileri olmadığı hâlde kasıtlı bir şekilde mesleki konumlarını ve mesleklerinden kaynaklanan yetkilerini, Türkiye Cumhuriyeti devleti ve Hükümetini zor durumda bırakmak ve itibarsızlaştırmak, terör örgütlerine yardım ettiği görüntüsü vererek uluslararası yargı organları nezdinde hukuki ve cezai sorumluluk altına sokmak amacıyla kullandıkları iddiasıyla verildiği görülmektedir. Dolayısıyla başvurucuların görevleri kapsamında yürüttükleri yargısal bir faaliyet nedeniyle tutuklandıkları iddiası yerinde değildir.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Diğer Şikâyetler Yönünden

Başvurucuların “doğal hâkim” ilkesine aykırı olarak kurulan, bağımsız ve tarafsız olmayan yetkisiz mahkemece tutuklandıkları; gizlilik (kısıtlama) kararı nedeniyle suçlamalara ilişkin delillere erişememeleri ve sorgu sırasında alınan ifadelere ilişkin Ses ve Görüntülü Bilişim Sistemi yoluyla yapılan kayıtların imajlarının kendilerine verilmesi nedenleriyle tutukluluğa itiraz bağlamında savunma haklarının kısıtlandığı; tutukluluk incelemesinde duruşmaya katılımlarının engellendiği iddiaları bakımından ise bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısımları yönünden de açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

ed. Hâkimlik Yetkilerini Kötüye Kullanarak Usulsüz Karar Verdikleri İddiasıyla Tutuklanan Başvurucuların Başvurusunun Açıkça Dayanaktan Yoksun Olduğuna İlişkin Karar

Metin ÖZÇELİK ve Mustafa BAŞER Kararı (B. No: 2015/7908)

Somut olayda İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan 26.4.2015 tarihli basın duyurusunda, başvurucuların herhangi bir suç ile ilişkilendirilmedikleri veya başvuruculara yönelik masumiyet karinesini ihlal edecek suçlayıcı bir ifade kullanılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle başvurunun bu kısmının, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 20.1.2016 tarihinde verilen karara konu olay tarihinde başvurulardan Metin Özçelik, İstanbul 29. Asliye Ceza Mahkemesi hâkimi; Mustafa Başer, İstanbul 32. Asliye Ceza Mahkemesi hâkimi olarak görev yapmaktadırlar.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir kısım soruşturmalar kapsamında tutuklu bulunan ve biri gazeteci, diğerleri emniyet görevlisi olan tüm şüphelilerin müdafileri tarafından 20.4.2015 tarihinde İstanbul 29. Asliye Ceza Mahkemesine İstanbul sulh ceza hâkimlerinin tümünün reddi ve şüphelilerin tahliyelerine karar verilmesi talebiyle dilekçeler verilmiştir.

Başvurucu Metin Özçelik, İstanbul 29. Asliye Ceza Mahkemesinin 24.4.2015 tarihli kararıyla İstanbul sulh ceza hâkimlerinin tümünün reddi talebini kabul etmiş ve tahliye taleplerini karara bağlamak üzere başvuru Mustafa Başer'i görevlendirmiştir.

Başvurucu Mustafa Başer, İstanbul 32. Asliye Ceza Mahkemesinin 25.4.2015 tarihli kararıyla tüm şüphelilerin tahliyelerine karar vermiştir.

Başvurucular hakkında yürütülen soruşturmada, Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 30.4.2015 ve 1.5.2015 tarihli kararlarıyla başvurulardan Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasına kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs etmek ve silahlı örgüt üyesi olmak suçlarından tutuklanmalarına karar verilmiştir.

Başvurucular, yapılan bir kısım açıklama ve yayın nedeniyle masumiyet karanesinin şeref ve itibarın korunması hakkının, belirli bir dini grupla ilişkilendirilerek sahip olunan dini duygu ve düşüncelerinin sorgulanması nedeniyle özel hayatın gizliliğine saygı hakkı ile din ve vicdan hürriyetinin, kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedeni bulunmaksızın doğal hâkim ilkesine aykırı olarak kurulmuş tarafsız ve bağımsız olmayan yetkisiz bir mahkeme tarafından hâkim olarak verdikleri kararlar gerekçe gösterilerek tutuklanmaları ve itiraz haklarını etkili bir şekilde kullanamamaları nedenleriyle ise kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Masumiyet Karanesi Yönünden

Anayasa Mahkemesine göre masumiyet karanesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır.

Masumiyet karanesi, bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kamu yetkilileri tarafından suçlu ilan edilmesine karşı koruma sağlamakta ise de yürütülmekte olan bir ceza soruşturması hakkında yetkililerin kamuoyuna bilgi vermesini engellemez. Ancak bu aşamada masumiyet karanesi geçerli olduğundan bilgi verilirken gereken bütün dikkat ve ihtiyat gösterilmelidir.

Somut olayda İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan 26.4.2015 tarihli basın duyurusunda, başvuruoların herhangi bir suç ile ilişkilendirilmedikleri veya başvuruolarla yönelik masumiyet karanesini ihlal edecek suçlayıcı bir ifade kullanılmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Tutuklama Kararları Yönünden

İlk tutuklamaya ilişkin yargısal denetimde kişinin bir suç işlemiş olabileceğine dair inandırıcı nedenlerin bulunup bulunmadığıyla ve özgürlükten yoksun bırakmanın bu bağlamda hukukiliğiyle sınırlı bir inceleme yapılmaktadır. Bu kapsamda bir suçun işlenmiş olabileceğine ilişkin belirtilerin varlığı tutuklamanın başlangıcında yeterli olabilir. Somut olayda soruşturmanın bu aşamasındaki tutuklama kararlarının gerekçeleri ve başvuruolarla isnat edilen suçlama dikkate alındığında suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin bulunmadığının kabul edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesine göre suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilirler. Bu çerçevede bir kişinin tutuklanabilmesi öncelikli olarak suç işlediği hususunda kuvvetli belirti bulunmasına bağlıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olgu ve bilgilerin niteliği, büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır.

Bu kapsamda kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olması mutlaka gerekli değildir. Zira tutukluluğun amacı, kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmektir.

Buna göre suç isnadına esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerekir.

Somut olayda başvurucular hakkındaki tutuklama kararlarının gerekçesinde, kuvvetli suç şüphesi yönünden CD İnceleme tespit tutanağı, İstanbul 29. ve 32. Asliye Ceza Mahkemelerinin ve 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararları, Yazı İşleri Müdürlüğü yazıları, nöbet çizelgeleri, soruşturma belgeleri ve tanık beyanlarına dayanılmış; tutuklama nedenleri olarak da isnat edilen suçların 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve Kanun gereği "tutuklama nedeni varsayılabilen" suçlar arasında olması, delillerin toplanmamış olması, tanıklar üzerinde baskı yapma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunması, kaçma şüphesinin bulunması, adli kontrolün yetersiz kalacak olması hususlarına değinilmiştir.

İlk tutuklamaya ilişkin yargısal denetimde kişinin bir suç işlemiş olabileceğine dair inandırıcı nedenlerin bulunup bulunmadığıyla ve özgürlükten yoksun bırakmanın bu bağlamda hukukiliğiyle sınırlı bir inceleme yapılmaktadır. Bu kapsamda bir suçun işlenmiş olabileceğine ilişkin belirtilerin varlığı, tutuklamanın başlangıcında yeterli olabilir. Somut olayda soruşturmanın bu aşamasındaki tutuklama kararlarının gerekçeleri ve başvuruculara isnat edilen suçlama dikkate alındığında suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin bulunmadığının kabul edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca hâkim olarak görev yapan başvurucular, soruşturma makamlarınca üyesi oldukları örgütten aldıkları talimat ile hareket etmekle, bu bağlamda hukuken yetkileri olmadığı hâlde soruşturma dosyalarını incelemeyen, yedi ayrı soruşturma dosyasında tutuklu bulunan şüphelilerin (63 kişi) müdafileri olan yirmi ayrı avukat tarafından farklı dilekçeler ile yapılan İstanbul Sulh Ceza Hâkimlerinin tümünün toplu olarak reddedilmesi ve tahliyelerine karar verilmesi taleplerini hukuka aykırı şekilde kabul ederek, taleplerini kabul ettikleri şüphelilerle aynı örgütün üyeleri olarak, fikir ve eylem birliği içinde hareket etmekle suçlanmaktadır. Başvurucular hakkında verilen tutuklama kararlarının, onların hâkim olarak yargısal yetkileri kapsamında verilen kararları nedeniyle değil; yetkileri olmadığı hâlde kasıtlı bir şekilde hâkimlik konumunu kötüye kullanarak birlikte hareket ettikleri tutuklu kişileri tahliye etmeye yönelik eylemlerde bulundukları iddiasıyla verildiği görülmektedir.

Ayrıca hâkim olarak görev yapan başvuruçular, soruşturma makamlarınca üyesi oldukları örgütten aldıkları talimat ile hareket etmekle, bu bağlamda hukuken yetkileri olmadığı hâlde soruşturma dosyalarını incelemeyen, yedi ayrı soruşturma dosyasında tutuklu bulunan şüphelilerin (63 kişi) müdafileri olan yirmi ayrı avukat tarafından farklı dilekçeler ile yapılan İstanbul sulh ceza hâkimlerinin tümünün toplu olarak reddedilmesi ve tahliyelerine karar verilmesi taleplerini hukuka aykırı şekilde kabul ederek, taleplerini kabul ettikleri şüphelilerle aynı örgütün üyeleri olarak fikir ve eylem birliği içinde hareket etmekle suçlanmaktadır. Başvuruçular hakkında verilen tutuklama kararlarının, onların hâkim olarak yargısal yetkileri kapsamında verilen kararları nedeniyle değil yetkileri olmadığı hâlde kasıtlı bir şekilde hâkimlik konumunu kötüye kullanarak birlikte hareket ettikleri tutuklu kişileri tahliye etmeye yönelik eylemlerde bulundukları iddiasıyla verildiği görülmektedir.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

İtiraz Hakkının Etkin Kullanımı Yönünden

Anayasa Mahkemesine göre yakalanan bir kimseye yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebepleri teknik olmayan ve anlayabileceği bir şekilde açıklanmalı ve böylece kişi, uygun görürse yakalanmasının kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere yargı merciine başvurma imkânına sahip olabilmelidir.

Somut olayda başvuruçular hakkındaki tutuklama talep yazılarında ve mahkemeye verilen tutuklama kararlarında, başvuruçulara hâkimin reddi ve tahliye taleplerini kabul ettikleri emniyet görevlisi kişilerin yürüttükleri soruşturmalar ile ilgili olarak herhangi bir suçlamada bulunulmadığı ve sorgularında bu soruşturma dosyaları ile ilgili bir soru yöneltmediği görüldüğünden anılan soruşturma dosyalarının örneğinin başvuruçulara verilmemesinin itiraz hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına engel olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Diğer Şikâyetler Yönünden

Başvuruçuların ulusal bir gazetede yayımlanan bir haber nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiaları yönünden olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulduğu; yapılan haberlerle belirli bir dini grupla ilişkilendirilerek sahip olunan dinî duygu ve düşüncelerinin sorgulanması nedeniyle

özel hayatın gizliliğine saygı hakkı ile din ve vicdan hürriyetinin ihlal edildiği iddialarının kanıtlanamadığı; doğal hâkim ilkesine aykırı olarak kurulmuş, bağımsız ve tarafsız olmayan yetkisiz bir mahkemece tutuklandıkları iddiası yönünden, bir ihlalin olmadığına açık olduğu sonucuna varılarak başvurunun bu kısımları yönünden de kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

f. ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI GÖSTERİLMESİNİ İSTEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

fa. Murisin Vasiyetnamedeki Beyanına Tanıma Şeklinde Bir Etki Atfedilmemesinin Aile Hayatına Saygı Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Fatma Julia EKİNCİLER Kararı (B. No: 2013/2758)

Devlet; ailenin, özellikle ana ve çocuğun korunması için önlemler almakla yükümlü tutulmuş olup bu görevin çocukların evlilik içinde ya da dışında doğmuş olmasına bakılmaksızın yerine getirilmesi öngörülmüştür. Aile yaşamının temel unsuru, aile ilişkilerinin normal bir şekilde gelişebilmesi ve bu bağlamda aile fertlerinin ilişkilerini sürdürme hakkıdır. Bu kapsamda devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfi surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile yaşamına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile yaşamına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 17.2.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvuru 23.9.1970 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) dünyaya gelmiştir. Başvurucunun biyolojik babası olduğunu belirttiği Türk vatandaşı olan F.E. (muris) nüfus kayıtlarına göre Türk vatandaşı olan S.E. isimli şahısla evli olup bu evlilikten üç çocuğu bulunmaktadır. Muris ABD'de Maine Yüksek Mahkemesinin 29.6.1966 tarihli kararı ile S.E.den boşanarak yabancı uyruklu U.B. isimli şahısla evlenmiştir. Bununla birlikte S.E. ile boşanmalarına ilişkin yabancı mahkeme ilamı tenfiz edilmemiş olup muris, S.E. ile evli gözükmemektedir. Ayrıca U.B. ve muris arasındaki evlilik de boşanma ile neticelenmiştir.

Muris tarafından 11.9.1975 tarihli resmî vasiyetname içeriğinde, ABD'de U.B. isimli şahıs ile evlendiği, bu evlilikten 1967 doğumlu F.W.E, 1968 doğumlu K.F.E. ve 23.9.1970 doğumlu başvuru Fatma Julia Ekinciler'in dünyaya geldiği, hâlen Amerika'da belirtilen eşi ve çocukları ile yaşadığı ifade edilmiş ve Kayseri ilinde bulunan bir kısım taşınmazın -ölümü hâlinde- 1/4'er hisse itibarıyla bu şahıslara ait olacağı belirtilmiştir. S.E. ve muris ile evliliğinden doğan çocuklar tarafından, vasiyetnamenin iptali istemi ile açılan dava reddedilmiş ve ret kararı kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir.

Murisin 1999 yılında vefat etmesi üzerine eşi S.E. ve bu kişi ile olan evliliğinden doğan çocukları, başvurunun mirasçılar arasında yer almadığı bir mirasçılık belgesi edinmişlerdir. Söz konusu belgede mirasçı olarak, murisin Türk olan eşi S.E. ve bu evlilikten doğan çocukları yer almıştır.

Başvurucu belirtilen mirasçılık belgesinin iptali istemiyle dava açmıştır. Mahkemenin 13.5.2010 tarihli kararı ile dava kabul edilmiş, murisin eşi S.E. de dâhil olmak üzere başvuru ile birlikte murisin ölüm tarihinde sağ olan tüm çocuklarının miras payları yeniden belirlenmiştir. Karar gerekçesinde, murisin S.E.den ABD makamları önünde boşandığına dair ilam tenfiz edilmediğinden Türk hukuku açısından uygulanabilirlik niteliği bulunmadığı, bu nedenle U.B. ile yaptığı evliliğin de Türk hukuku açısından geçerli olmadığı, bu kapsamda başvuru da dâhil söz konusu evlilikten dünyaya gelen çocukların evlilik dışı olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, murisin vefat tarihi itibarıyla yürürlükte olan 743 sayılı Kanun'un 292. maddesi uyarınca evlilik dışı çocuğun babası tarafından tanınması suretiyle nesep bağının kurulmasının mümkün olduğu, bu kapsamda muris tarafından düzenlenen vasiyetname ile söz konusu evlilikten olan çocukların tanındığı ifade edilmiştir. Ayrıca gerekçede, yargılama aşamasında Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü tarafından yapılan araştırma sonucuna göre çocukların babaları ile nesep bağlarının kurulması nedeniyle Türk vatandaşlığını kazandıkları ve nüfusa kaydedildiklerinin tespit edildiği belirtilmiştir.

Söz konusu karar, Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 17.2.2011 tarihli ilamı ile bozulmuştur. Bozma ilamı gerekçesinde; mirasçılık ve mirasın geçişinin miras bırakanın ölüm tarihinde yürürlükte olan yasal duruma göre belirlenmesi gerektiği, bu kapsamda murisin evlilik dışı ilişkisinden dünyaya gelen başvurunun tanınmasının ve buna bağlı olarak murisin mirasçısı olarak kabulünün mümkün olmadığı belirtilmiştir.

Başvurucunun karar düzeltme talebi Yargıtay 7. Hukuk Dairesi tarafından reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, murisin vefat tarihi itibarıyla yürürlükte olan 743 sayılı Kanun'un 292. maddesinin Anayasa Mahkemesinin 28.2.1991 tarihli kararı ile kısmen iptal edildiği, buna göre evlilik birliği dışında dünyaya gelen çocukların tanınması veya babalığa hükmedilmesinin yolunun açıldığı, bu nedenle bozma ilamında gösterilen gerekçenin yerinde olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurunun nüfusta murisin kızı olarak kayıtlı olmadığı, miras bırakan tarafından tanınması veya babalığa hükmedilmesi suretiyle aralarında soy bağının da kurulmamış olduğu gözetildiğinde bozma ilamının sonucu bakımından doğru olduğu ifade edilmiştir.

Mahkemece bozma kararına uyularak veraset ilamının iptali ile mirasçılık durumu yeniden tanzimine ilişkin istemin reddine ve başvurucuya vasiyet alacaklısı bel-

gesi verilmesine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 17.2.2011 tarihli bozma ilamında yer verilen gerekçeler aynen yer almıştır. Ret kararı kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir.

Ayrıca belirtilen yargılama süreci devam ederken başvuru ve murisin U.B. ile birlikteliğinden dünyaya gelen kardeşleri, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından Türk vatandaşı olarak tescil edilmiştir. Murisin eşi S.E. ve müşterek çocuklarının söz konusu tescilin iptali talebiyle açtığı dava 10.10.2006 tarihli karar ile reddedilmiştir.

Başvuru, olağan kanun yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru, hukuken geçerli sayılan vasiyetname ile babası tarafından tanınmış olmasına rağmen miras payı dağıtımının yapılmadığını, bu şekilde mirasçılıktan kaynaklanan haklarından mahrum edildiğini ve evlilik içinde doğmuş olan çocuklara nazaran farklı muameleye tabi tutulduğunu belirterek, Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Aile yaşamındaki temel ilişkiler kadın ve erkek ile ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkilere dir. Resmî evlilik birlikleri kural olarak aile hayatı kapsamında güvence altına alınmakta olup evlilik içinde doğan çocuklar da kendiliğinden evlilik ilişkisinin parçası sayılırlar. Somut başvuruda, doğal baba tarafından evlilik dışı çocuğun tanınması şeklindeki hukuki bağlantının ilgili mevzuatın aradığı koşullara uygun olarak gerçekleşip gerçekleşmediği uyuşmazlık konusudur. Bununla birlikte, doğumundan itibaren muris ile şahsi münasebetini sürdürdüğü anlaşılan başvuru ile muris arasında, aile hayatının tesisi açısından önem arz eden yakın kişisel bağın fiilen mevcut olduğu görülmektedir. Bu bağlamda başvuru ile muris arasındaki söz konusu ilişki, aile yaşamına saygı hakkı kapsamında değerlendirme yapılması açısından yeterlidir.

Başvuru açısından ortaya çıkan sorun, evlilik içinde veya dışında dünyaya gelen çocuklar arasında miras hakları açısından farklılık gözetilmesi olmayıp derece mahkemelerince murisin vasiyetnamedeki beyanına tanıma şeklinde bir etki atfedilmemesi nedeniyle başvuru ve muris arasındaki hukuki bağlantı ve buna bağlı olarak mirasçılık rabitasının kurulamamasına ilişkindir. Bu irtibatın tesisi hâlinde ne Anayasa Mahkemesinin 11/9/1987 tarihli ve E.1987/1, K.1987/18 sayılı iptal kararını takiben yapılan değişiklik sonrasında 743 sayılı Kanun sisteminde ne de hâlihazırda yürürlükte olan 4721 sayılı Kanun'da evlilik içinde ve dışında dünyaya gelen çocuklar arasında

Bireysel başvuruların değerlendirilmesi bağlamında mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek, öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Anayasa Mahkemesinin görevi, derece mahkemelerinin yerine geçerek söz konusu uyuşmazlığa ilişkin maddi olay ve hukuk normlarının bizzat değerlendirilmesi olmayıp ilgili anayasal normlar bağlamında, derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış olan takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesidir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin aile hukukuna ve bu çerçevede soy bağına ilişkin hükümleri yorumlayıp uygularken bireyin ve kamunun menfaatleri arasında kurulması gereken dengeyi tespit etmek suretiyle Anayasa'nın 20. maddesindeki güvenceleri koruyup korumadıklarını belirleme yetkisine sahiptir.

miras hakları bakımından bir ayırım gözetilmediği açıktır. Bu nedenle somut başvuru açısından değerlendirilmesi gereken husus, derece mahkemelerinin murisin vasiyetnamesinde belirttiği iradeye ilişkin yorumu bağlamında, Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki güvencelerin gözetilip gözetilmediğidir.

Devlet; ailenin, özellikle ana ve çocuğun korunması için önlemler almakla yükümlü tutulmuş olup bu görevin çocukların evlilik içinde ya da dışında doğmuş olmasına bakılmaksızın yerine getirilmesi öngörülmüştür. Aile yaşamının temel unsuru, aile ilişkilerinin normal bir şekilde gelişebilmesi ve bu bağlamda aile fertlerinin ilişkilerini sürdürme hakkıdır. Bu kapsamda devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfi surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile yaşamına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile yaşamına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar.

Bireysel başvuruların değerlendirilmesi bağlamında mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek, öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Anayasa Mahkemesinin görevi, derece mahkemelerinin yerine geçerek söz konusu uyuşmazlığa ilişkin maddi olay ve hukuk normlarının bizzat değerlendirilmesi olmayıp ilgili anayasal normlar bağlamında, derece mahke-

melerinin kendilerine tanınmış olan takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlemektir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin aile hukukuna ve bu çerçevede soy bağına ilişkin hükümleri yorumlayıp uygularken bireyin ve kamunun menfaatleri arasında kurulması gereken dengeyi tespit etmek suretiyle Anayasa'nın 20. maddesindeki güvenceleri koruyup korumadıklarını belirleme yetkisine sahiptir.

Başvuru konusu yargısal sürecin değerlendirilmesinden, derece mahkemelerince verilen kararlarda genel olarak 743 sayılı Kanun'un 292. maddesine dayanılarak, evli erkek ve kadınların zinasından doğan çocuğun tanınamayacağına belirtildiği görülmektedir. Bu kapsamda başvurucunun 2005 yılında Türk vatandaşlığına alınarak murisin nüfus hanesi dışında müstakil olarak nüfusa kaydedildiği, başvurucunun dünyaya geldiği tarihte murisin Türkiye'de resmen evli olması nedeniyle 743 sayılı Kanun'un 292. maddesi karşısında başvurucunun tanınmasının ve buna bağlı olarak murisin mirasçısı olarak kabulünün mümkün olmadığı ancak vasiyet alacaklısı olarak atanması mümkün olduğundan, kendisine vasiyet alacaklısı olduğunu gösterir bir belge verilmesi olanağı bulunduğu şeklindeki gerekçelere yer verildiği anlaşılmaktadır.

Derece Mahkemelerinin vasiyetnamedeki beyana ilişkin söz konusu yorumu nedeniyle başvurucunun mirasçı sıfatıyla veraset ilamında yer almasının kabul edilmediği ve bu suretle miras hakkının engellendiği ve mahkeme kararlarının sonuçları itibarıyla başvurucunun aile yaşamına saygı hakkı bağlamında olumsuz etki doğurduğu anlaşılmaktadır.

Somut başvuru açısından gerek vasiyetnamenin hüküm doğurduğu 24.9.1999 tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 743 sayılı Kanun hükümleri gerekse hâlihazırda yürürlükte bulunan 4721 sayılı Kanun hükümleri uyarınca evli erkeğin evlilik dışı ilişkiden olma çocuğunu tanıması mümkündür. İlgili vasiyetname içeriğinde muris tarafından, başvuru ve iki kardeşinin U.B. ile olan birlikteliğinden dünyaya geldiği açıkça ifade edilmiştir. Söz konusu beyanın yargısal makamlarca yorumlanmasına ihtiyaç duyulması durumunda dahi ilgili yorumun yalnızca belirtilen vasiyetnamenin düzenlendiği ve karar tarihinden yaklaşık kırk yıl öncesine denk gelen bir tarihin ve koşulların dikkate alınarak yapılması aile hayatına saygı hakkına ilişkin güvencelerin hayata geçirilmesi açısından etkili görülmemektedir. Ayrıca vasiyetnamedeki beyanın idare tarafından değerlendirilerek başvurucunun Türk vatandaşlığını kazandığının kabulü ile nüfusa tescilinin sağlanmış olması ve söz konusu idari işlemin iptali istemiyle açılan davanın, murisin belirtilen beyanı tanıma şeklinde yorumlanarak başvuru ile muris arasındaki bağı tevsik etmede yeterli görülmesi nedeniyle reddedilmiş olması dikkate değerdir.

Kamu düzenine ilişkin olmakla önemli bir kamusal menfaat taşıyan soy bağı ve hukuki neticelerine ilişkin uyuşmazlıklarda, kamusal makamların geniş bir takdir yetkileri vardır. Bununla birlikte söz konusu takdir yetkisinin kullanımında belirtilen kamusal menfaat ile bireyin aile bağlarının kurulması ve buna bağlı olan özellikle miras hakkı gibi hukuki menfaatlerinin de dikkate alınarak adil bir dengenin kurulması gereği ve bu bağlamda özellikle yargısal makamların söz konusu takdire ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe oluşturma yükümlülüğü karşısında, somut başvuru açısından yürürlükte olan mevzuat hükümleri ile de uyuşmayan söz konusu yorumun aile hayatına saygı hakkı ile bağdaşmadığı ve aile yaşamının normal bir şekilde gelişmesini engellediği sonucuna varılmaktadır.

Kamu düzenine ilişkin olmakla önemli bir kamusal menfaat taşıyan soy bağı ve hukuki neticelerine ilişkin uyuşmazlıklarda, kamusal makamların geniş bir takdir yetkileri vardır. Bununla birlikte söz konusu takdir yetkisinin kullanımında belirtilen kamusal menfaat ile bireyin aile bağlarının kurulması ve buna bağlı olan özellikle miras hakkı gibi hukuki menfaatlerinin de dikkate alınarak adil bir dengenin kurulması gereği ve bu bağlamda özellikle yargısal makamların söz konusu takdire ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe oluşturma yükümlülüğü karşısında, somut başvuru açısından yürürlükte olan mevzuat hükümleri ile de uyuşmayan söz konusu yorumun aile hayatına saygı hakkı ile bağdaşmadığı ve aile yaşamının normal bir şekilde gelişmesini engellediği sonucuna varılmaktadır.

Bu değerlendirmeler neticesinde Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

fb. Kurum E-Posta Hesabı Üzerinden Görev Harici Sosyal Amaçlı Mesajlar Gönderilmesinin Sözleşme Yenilenmemesi İşlemine Esas Alınmasının Özel Hayatın Gizliliği ve Haberleşme Hürriyetini İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Tevfik TÜRKMEN Kararı (B. No: 2013/9704)

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 3.3.2016 tarihinde verilen karara konu olayda Hava Kuvvetleri Komutanlığında 30.8.2003 tarihinden beri sözleşmeli astsubay olarak görev yapan başvurucu, dokuz yıllık sözleşme süresinin bitmesine yakın bir tarihte sözleşme yenileme talebinde bulunmuş, idarece başvurusunun sözleşmesi yenilenmemiştir.

Başvurucunun dava konusu ettiği işlemin; sözleşmesinin feshi değil, sözleşmenin yenilenmemesi işlemi olduğu dikkate alınsa bile sicil notları çok iyi düzeyde olan, sicil amirlerince hakkında herhangi bir olumsuz kanaat bildirilmeyen, disiplin cezası bulunmayan, takdir ve ödül belgeleri ile taltif edilen ve hakkında çok iyi seviyede nitelik belgesi düzenlenen başvuru yönünden; resmî e-posta hesabının görev harici işlerde kullanılmasının ve bu bağlamda bu hesaptan sohbet ve sosyal amaçlı paylaşımlarda bulunulmasının, 9 yıllık görev (sözleşme) süresinin bitiminde sözleşmesinin yenilenmemesine dayanak olarak kabul edilmesinde, sınırlandırma ile ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir dengenin sağlanmadığı; başvurunun özel hayatına ve haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

Sözleşmenin yenilenmemesi işleminin iptali istemiyle başvuru tarafından açılan dava, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) Birinci Dairesi tarafından 21.5.2013 tarihinde reddedilmiştir. AYİM kararında, başvurunun kurum içi hizmet için kullanılmak üzere oluşturulan İnternet e-posta hesabı üzerinden gizlilik ihlali içeren, görev harici olan ve sosyal amaçlı mesajlar gönderdiği, e-posta hesabını tur ve gezi organizasyonları düzenleme amacıyla kullandığı olgularına dayanılarak idarenin takdir yetkisini hukuka uygun olarak kullandığı ve açık bir değerlendirme hatasının bulunmadığı belirtilmiştir. Anılan karar, karar düzeltme yolu tüketilerek kesinleşmiştir.

Başvurucu; özel hayatına ait bulunan e-postalarının hâkim kararı olmaksızın incelenip kayıt altına alındığını, somut olay ve kanıtlarla desteklenmeyen, kim tarafından yazıldığı belli olmayan, içeriğinde kanuna aykırı bir yazı bulunmayan e-postalara dayanılarak ve savunması alınmaksızın süresi biten astsubay sözleşmesinin yenilenmediğini, belirtilen nedenlerle Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Sözleşmesinin yenilenmemesi işleminin somut sebebini başvurucuya ait kurumsal e-posta hesabının ve içeriklerinin denetlenmesi oluşturduğundan başvurunun iddiaları, Anayasa'nın 20. maddesinde yer alan özel hayatın gizliliği hakkı ile 22. maddesinde yer alan haberleşme hürriyeti çerçevesinde ele alınmıştır.

Özel hayatın gizliliği hakkı ile haberleşme hürriyetine yapıldığı iddia edilen müdahalelerin incelemesinde kanunilik ve müdahaleyi haklı kılan sebeplerin var olup olmadığı somut olayın kendi koşulları içinde değerlendirilmelidir.

Hava Kuvvetleri Komutanlığında görev yapan askerî personele ait kurumsal e-posta hesabının ve içeriklerinin denetlenmesinin, başvurusunun astsubay sözleşmesinin yenilenmemesi işleminin kanuni dayanakları bulunduğu, ülke güvenliğini sağlamak ve korumakla yükümlü askerî idarenin bireysel başvuruya konu müdahalesinin bilgi güvenliği ile istihbarata karşı koyma kapsamında millî güvenliğin korunması amacını taşıdığı, bunun da Anayasa'nın 20. ve 22. maddeleri çerçevesinde meşru bir amaç olduğu anlaşılmıştır.

Kişinin kamu görevlisi olması, kendisine sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kamu görevlilerinin iş yerlerindeki telefon görüşmelerinin, kendilerine tahsis edilen bilgisayarlar üzerinden yaptıkları e-posta haberleşmelerinin, İnternet kullanımlarının belirli ölçüde kontrol edilmesi, tek başına temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet vermez. Bu konuda iş yerinin olağan ve makul gereksinimleri ile meşru amaçlar dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunulmalıdır. Askerî disiplinin gerekleri açısından daha sıkı kuralların geçerli olduğu bir statüde personel istihdam ederken TSK'nın takdir yetkisinin daha geniş olduğu dikkate alınmalıdır. Buna göre göreve ilişkin amaçlar doğrultusunda kullanılması gereken bir elektronik haberleşme sisteminin ve bu kapsamda anılan sistem içindeki yazışmaların denetlenmesinin ve sonucunda bu haberleşme sisteminin amaç dışında kişisel nedenlerle kullanıldığının tespit edilmesi hâlinde bu kullanıma müdahalede bulunulmasının, demokratik bir toplumda gerekli olarak kabul edilebileceği sonucuna varılmıştır.

Başvurucunun haberleşme hürriyetine ve özel hayatın gizliliği hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının belirlenmesinde, söz konusu e-postaların içeriğinde yer alan bilgilerin niteliği ile bu bilgilerin kullanılış şekline ve anılan bilgilerin dayanak alınması sonucu uygulanan yaptırımın ağırlığına bakılarak bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

İdare, resmî e-posta hesabının başvuru tarafından görev harici olarak ve belirlenen kurallara aykırı şekilde kullanıldığını tespit ettikten sonra da başvurucuyu sözleşme süresinin bitimine kadar istihdam etmeye devam etmiş, bu süre içinde başvuru hakkında disiplin soruşturması yapılmadığı gibi sözleşmenin feshedilmesi de

dâhil olmak üzere başvurucuya herhangi bir yaptırım uygulanmamıştır. Başvurucu hakkında uygulanan sözleşmenin yenilenmemesi işleminin, başvurucunun mesleki hayatı üzerinde olduğu kadar, temel geçim kaynağından yoksun kalması nedeniyle ekonomik geleceği üzerinde de önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Başvurucunun dava konusu ettiği işlemin; sözleşmesinin feshi değil, sözleşmenin yenilenmemesi işlemi olduğu dikkate alınsa bile sicil notları çok iyi düzeyde olan, sicil amirlerince hakkında herhangi bir olumsuz kanaat bildirilmeyen, disiplin cezası bulunmayan, takdir ve ödül belgeleri ile taltif edilen ve hakkında “çok iyi” seviyede nitelik belgesi düzenlenen başvuru yönünden; resmî e-posta hesabının görev harici işlerde kullanılmasının ve bu bağlamda bu hesaptan sohbet ve sosyal amaçlı paylaşımlarda bulunulmasının, dokuz yıllık görev (sözleşme) süresinin bitiminde sözleşmesinin yenilenmemesine dayanak olarak kabul edilmesinde, sınırlandırma ile ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir dengenin sağlanmadığı, başvurucunun özel hayatına ve haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin ölçsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği hakkı ile 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

fc. Başvurucunun Eşine Ait Olduğu İddia Edilen Cinsel İçerikli Ses Kayıtlarından Dolayı Yurt Dışı Sürekli Görev Atamasının İptal Edilmesinin Özel Hayata Saygı Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Adem YÜKSEL Kararı (B. No: 2013/9045)

Yapılan idari tahkikat sürecinde uygulanan usul de dikkate alındığında özel hayatın en mahrem alanlarının daha fazla ifşa edilmesine idare eliyle yol açıldığı, umulan kamu yararına kıyasla çok daha büyük bir kişisel yararın zedelenmesine neden olduğu tespit edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 1.6.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, kurmay albay olarak Türk Silahlı Kuvvetlerinde (TSK) görev yapmakta iken 11.8.2011 tarihinde Tiflis Büyükelçiliğinde askerî ataşe olarak göreve başlamış, başvurucunun TSK’da sivil memur olarak çalışan eşi ise bu nedenle ücretsiz izne ayrılmıştır.

2011 yılı Eylül ve Aralık aylarında başvurucunun eşine ait olduğu iddia edilen dört adet cinsel içerikli ses kaydı İnternet’te yayımlanmıştır. Başvurucu, 16.12.2011 tarihli

gerekçesi belirtilmeyen bir mesaj emri ile yurda çağrılmış ve Genelkurmay Başkanlığı emrinde görevlendirilmiştir. 19.12.2011 tarihinde, oluşturulan idari tahkikat heyeti tarafından başvurunun ifadesi alınmış, üç gün sonra yurt dışından gelen başvurunun eşi heyetle yaptığı görüşmede iddiaları reddetmiş ve bu aşamada herhangi bir ses kaydı örneğini sunma ihtiyacı görmemiştir.

İdari tahkikat heyetinin talebi üzerine hazırlanan Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığının 26.12.2011 tarihli raporunda İnternet'te yayımlanan ses kayıtlarındaki kadın sesinin "kuvvetle muhtemel" aynı kişiye ait olduğu, ses kayıtlarında herhangi bir manipölasyon olmadığı belirtilmiştir. Aynı zaman diliminde idari tahkikat heyeti İnternet'te yayımlanan ses kayıtlarının başvurunun eşine ait olup olmadığının anlaşılabilmesi için 23.12.2011 ve 26.12.2011 tarihlerinde başvurunun eşinin çalıştığı iş yerindeki sekiz mesai arkadaşının da bilgisine başvurmuştur. Ayrıca ifadesi alınan personelden söz konusu kayıtlar hakkında herhangi bir bilgisi olmayanlar için kayıtların bir kısmı ilgili kişilere dinletilmiş ve sonra da söz konusu kişilerin ifadesi alınmıştır. Ses kayıtlarının içeriğindeki bilgiler de dikkate alınarak kayıtlardaki sesin başvurunun eşine ait olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. İnternet'te yayımlanan bu ses kayıtları sebebiyle 30.12.2011 tarihinde Genelkurmay Başkanlığının onayıyla başvurunun yurt dışı sürekli görev ataması iptal edilmiş ve başvuru daha sonra Kara Kuvvetleri Komutanlığı 3. Kolordu Komutanlığında (İstanbul) görevlendirilmiştir.

Bunun üzerine başvuru 9.1.2012 tarihinde yurt dışı sürekli görev atamasının iptal edilmesi işleminin iptali için Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) Birinci Dairesi nezdinde yürütmenin durdurulması istemiyle dava açmıştır. Başvurunun yürütmeyi durdurma istemi 6.3.2012 tarihinde reddedilmiştir.

Başvuru bu sırada, eşi hakkında olduğu iddia edilen ses kayıtlarının TSK'da görevli diğer personele dinletilmesi nedeniyle ilgili subaylar hakkında suç duyurusunda bulunmuş ancak soruşturmaya izin verilmemiş ve bu karar başvurucuya 7.5.2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

Dilekçe teatisi aşamaları sırasında başvuru gizlilik dereceli belgelerin birer örneğinin kendisine verilmesini Mahkemeden talep etmiştir. Mahkeme, tebligat aşamasında bulunan bir davada gizlilik dereceli belgelerin incelettirilmesinin Genel Sekreterliğin görevi içinde bulunduğunu belirterek talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiş ve Genel Sekreterliğin kararı üzerine Daireye itiraz edilebileceğini belirtmiştir.

Bu arada İnternet'te yayımlanan bu ses kayıtları sebebiyle başvurunun eşi hakkında idari soruşturma açılmış ve başvurunun eşine Millî Savunma Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından meslekten çıkarma cezası verilmiştir. Söz konusu karara karşı süresi içinde AYİM İkinci Dairesinde dava açılmıştır.

Daha sonra başvurucuya, eşinin meslekten ihracına ilişkin karar ve Askeri Ceza Kanunu'nun 153. maddesi kapsamında bir ikaz yazısı tebliğ edilmiştir. Başvurucu bunun üzerine 13.8.2012 tarihinde yasal haklarını saklı tutmak kaydıyla emekliliğini talep etmiş, Millî Savunma Bakanı'nın onayıyla 27.9.2012 tarihinde emekliye ayrılmıştır.

AYİM Genel Sekreterliği başvurunun açtığı davada gizlilik dereceli belgelerin incelenmesi talebini uygun bulmamış, karara itiraz üzerine AYİM Birinci Dairesi talebi kısmen kabul etmiştir.

Başvurucunun avukatı gizlilik dereceli belgeleri inceledikten sonra ses kayıtları sebebiyle idari tahkikat heyetinin kurulduğunu öğrendiğini, idari tahkikat heyetinin usulsüz bir şekilde, hukuka aykırı yöntemlerle, kime ait olduğu tespit edilmeyen bir ses kaydıyla hareket ettiğini ileri sürmüştür.

Bu sırada başvuru ve eşi ile birlikte toplam on bir kişi farklı tarihlerde sosyal paylaşım sitelerinde kendileri hakkında asılsız iftira ve hakaret içeren yazılar yazıldığı gerekçesiyle şikâyetçi olmuşlar, tespit edilen üç şüphelinin işlenen suçlarla bir ilişkisi olmadığı sonucuna varılarak Cumhuriyet Başsavcılığınca kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir.

Başvurucunun eşinin açtığı dava devam ederken, başvurunun eşi ses kaydı örneği vermeyi kabul etmiştir. Bunun üzerine Jandarma Genel Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı İnternet'te yayımlanan ses kayıtlarındaki bayan kişi ile başvurunun eşinin "kuvvetle muhtemel aynı kişi" olduğunu raporunda belirtmiştir.

19.3.2013 tarihinde yapılan duruşma sonucunda ara kararı alınmış, AYİM İkinci Daire Başkanlığından bilgi istenmiştir. AYİM İkinci Daire Başkanı bir yazıyla dava hakkında bilgi vermiş ve ses kayıtlarına ilişkin kriminal raporları Mahkemeye sunmuştur.

AYİM Birinci Dairesi, 18.6.2013 tarihinde başvurunun açmış olduğu davayı reddetmiştir.

Başvurucunun eşinin meslekten çıkarma cezasına karşı açmış olduğu dava ve karar düzeltme isteği AYİM tarafından reddedilmiştir.

Başvurucu, kurmay subay olarak görev yaparken 47 yaşında emekli olmak zorunda kaldığını, İnternet'te yayımlanan ses kayıtlarının delil olarak kabul edilemeyeceğini, davaya konu idari işlemin tek dayanağının özel hayat içinde kalması gereken hususlar olduğunu, özel hayata ve aile hayatına yönelik hukuka aykırı müdahalelerde bulunduğu, ileri sürülen taleplerin dikkate alınmadığını, eşinin çalıştığı iş yerindeki mesai arkadaşlarına da söz konusu kayıtların dinletildiğini, uygulanan bu yöntemin yanlış olduğunu, yargılamanın eksik incelemeye dayandığını, Adli Tıp Kurumundan rapor istenmesi taleplerinin kabul görmediğini, aşağılayıcı muamelelere maruz bira-

kıldığını beyan ederek Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Söz konusu süreçte başvurunun kendisinin değil eşi ile başka kişilerin konuşmaları gerekçe gösterilerek çeşitli kararlar alınmıştır. Askerî ataşe olarak atanmaların, bu göreve atanırken temsil yeteneğine sahip olup olmadığına doğal olarak bakılmakta, temsil yeteneğine sahip olduğuna kanaat getirilirken aile durumları da dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla başvurunun kendisi ile ilgili olmasa bile eşi ile ilgili olduğu iddia edilen ses kayıtlarının tahkikat konusu olması idarenin takdir yetkisindedir.

Ses kayıtlarının İnternete sızdırılmasında başvuru ve eşinin herhangi bir sorumluluğunun bulunup bulunmadığının da tespit edilmesi gerekir. Başvuru ve eşi dışında birçok kişi de sosyal medya hesapları üzerinden yayımlanan ses kayıtları sebebiyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde şikâyetle bulunmuş, sorumluların tespit edilip cezalandırılmasını talep etmiştir. Ayrıca başvuru, söz konusu ses kayıtlarının gerçek olmadığını hem tahkikat heyeti hem de Cumhuriyet Savcılığı nezdinde dile getirmiştir. Dolayısıyla başvuru dâhil olmak üzere başka kişilerin de farklı gerekçelerle şikâyetle bulunduğu dikkate alındığında idare tarafından başvuruya somut olarak herhangi bir sorumluluk izafe edilemediği tespit edilmiştir.

Başvuru, meslek hayatına yönelik olarak yapılan müdahalenin hukuki gerekçesini ilk başta öğrenemediğini ve söz konusu gerekçeyi ancak açılan dava sırasında savunma dilekçesi verildikten sonra öğrenebildiğini belirtmiştir. Yapılan idari tahkikat sürecinde uygulanan usul de dikkate alındığında özel hayatın en mahrem alanlarının daha fazla ifşa edilmesine idare eliyle yol açıldığı, umulan kamu yararına kıyasla çok daha büyük bir kişisel yararın zedelenmesine neden olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca mahkemelerin bir idari işlemin hukuka uygun olup olmadığını inceleme yetkisi idari işlemlerin maddi olgulara dayanıp dayanmadığı ile sınırlı değildir. Söz konusu kayıtların İnternet'ten edinildiği, jandarma kriminal raporlarının içeriğinin kesinlik arz etmediği, ses kayıtlarının aynı zamanda mesai arkadaşlarına dinletilmesinin başvurunun kişilik haklarına zarar verdiği, yayımlanan ses kayıtlarından başka herhangi bir delilin bulunmadığı yönündeki itirazların Mahkemece değerlendirilmediği görülmüştür.

Mahkemenin gerekçeleri dikkate alındığında açılan bu davanın reddedilmesi ile başvurunun sadece mesleki yaşantısının etkilenmediği, Jandarma Kriminal Dairesi raporları gerekçe gösterilmek suretiyle dolaylı olarak bu ses kayıtlarının gerçek olduğu izlenimi verilmekle, başvuru ve ailesinin çevresinde de zor duruma düşürüldüğü anlaşılmıştır.

Mahkemenin gerekçeleri dikkate alındığında açılan bu davanın reddedilmesi ile başvurunun sadece mesleki yaşantısının etkilenmediği, Jandarma Kriminal Dairesi raporları gerekçe gösterilmek suretiyle dolaylı olarak bu ses kayıtlarının gerçek olduğu izlenimi verilmekle, başvuru ve ailesinin çevresinde de zor duruma düşürüldüğü anlaşılmıştır.

Sonuç olarak açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

fd. Hangi Hukuki İşleme Esas Alınacağı Konusunda Bilgi Verilmeden Temin Edilen İfadenin Özel Hayatın Gizliliği Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar

G. G. Kararı (B. No: 2014/16701)

Somut olayda başvurunun söz konusu ifadesinin, belirli ve somut fiiller belirtilmeden ve hangi hukuki işleme esas alınacağı konusunda bilgi verilmeden temin edilmiş olması anılan ifadeyi hukuki yönden şüpheli duruma getirmektedir. Ayrıca ifade alma işlemi esnasında sorulan sorular göz önüne alındığında başvurunun mesleki hayatını değil özel hayatını ilgilendiren iddialara yanıt vermek zorunda bırakıldığı görülmektedir. Bu bağlamda idarenin ve yargısal makamların karar gerekçelerinde, başvurunun İnternet üzerinden ya da sosyal ortamlardan tanıştığı kadınlarla birliktelik yaşadığı, bunların bir kısmının yabancı uyruklu olduğu, ahlaki yönden özenli bir yaşam sürmediği tespitlerine yer verildiği ve karar sonuçlarının bu gerekçelere dayandırıldığı, sonuç olarak başvuruya konu disiplin işlemi ile yargısal sürece konu edilen davranışların esasen mesleki faaliyet ile ilgisi olmayan, mahremiyet alanına dâhil özel yaşam eylemleri olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ihtilaf konusu ayırma işleminin kapsamı mesleki hayatın sınırlarını aşmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 13.10.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvuru G.G. Hava Kuvvetleri Komutanlığı emrinde muvazzaf subay statüsünde görev yapmakta iken 2.12.2010 tarihinde bir İnternet sitesinde yayımlanan görüntülerin ahlak dışı, yüz kızartıcı ve utanç verici eylem teşkil ettiği gerekçesiyle hakkında tahkikat başlatılmıştır. Bu kapsamda 10.12.2010 tarihinde ifadesi alınan başvurunun istihbarat olan sınıfı 11.3.2011 tarihinde piyade olarak değiştirilmiştir. Tahkikat sürecinde 21.6.2012 tarihli ulusal bir gazetede "İşte O Şok Görüntüler"

başlıklı haber yayımlanmış ve haber içeriğinde bir kısmı bulanıklaştırılarak söz konusu görüntülere yer verilmiştir.

Başvurucu hakkında dosyaya sunulan belgeler incelendiğinde, Hava Kuvvetleri Komutanlığınca 10.12.2010 tarihinde istihbarata karşı koyma faaliyetleri çerçevesinde başvurunun ifadesinin alındığı anlaşılmıştır. İfade tutanağının “ifadeyi alan” kısmı ve ifadenin bir bölümü karartılmış olduğundan ifadenin hangi birim tarafından alınmış olduğu anlaşılamamıştır. Söz konusu ifade alma işleminde başvurucuya, bugüne kadar nerelerde görev yaptığı, kimlerle ikamet ettiği, İnternet vasıtasıyla veya yüz yüze tanıştığı kadınlardan ilişki yaşadıklarının kimler olduğu, yabancı uyruklu kadınlarla cinsel birliktelik yaşayıp yaşamadığı, birlikte İnternet ortamında görüntüleri yayımlanan kadının kim olduğu, görüntünün nerede çekildiği, bu kadınlardan asker olduğunu ve görevini bilenlerin olup olmadığı, lojmandan neden ayrıldığı, görev tahsisli e-posta hesabı üzerinden gizlilik dereceli belgeleri şifrelemeden gönderip göndermediği hususlarında sorular sorulmuştur. Başvurucunun anılan soruları yanıtladığı, özellikle birlikte olduğu kadınlara ilişkin olarak geçmişte cinsel birliktelik yaşadığı ilişkileri açıkladığı ve ifade metnini imzaladığı anlaşılmıştır. Ayrıca başvuru, özel hayatına ilişkin gizli belgelerin ele geçirildiğini ve mağdur olduğunu ifade etmiştir.

Başvurucu hakkında yürütülen idari tahkikat sonucunda Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) itibarını sarsacak şekilde ahlak dışı hareketlerde bulunduğu gerekçesiyle sıralı sicil üstleri tarafından 3.8.2012 tarihinde hakkında “TSK’da kalması uygun değildir.” ortak kanaatli ayırma sicil belgesi düzenlenmiştir. Başvurucunun durumu, Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde oluşturulan Komisyon tarafından 15.11.2012 tarihinde görüşülmüş ve aynı gerekçeyle başvuru hakkında ayırma işlemi yapılmasının komutan tasvibine sunulmasına karar verilmiştir. Anılan karar 16.11.2012 tarihinde Hava Kuvvetleri Komutanı tarafından, 24.12.2012 tarihinde Genelkurmay Başkanı tarafından tasvip gördükten sonra 13.2.2013 tarihli ve 2013/90 sayılı üçlü kararname ile görevden ayırma süreci tamamlanmıştır.

Başvurucu, ayırma işleminin iptali talebiyle Millî Savunma Bakanlığı aleyhine Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; göreviyle ilgisi olmayan, özel yaşantısına ilişkin soruların sorulduğu hukuka aykırı bir sorgu neticesinde elde edilen beyanlarının delil olarak kullanılamayacağını, takdirlerle dolu başarılı bir sicile sahip olmasına rağmen bu durumun dikkate alınmadığını ileri sürmüştür.

AYİM Birinci Dairesinin 1.4.2014 tarihli kararı ile iptal talebi reddedilmiştir. Kararda, başvurunun yaşadığı cinsel birliktelikleri ikrar ettiği, geçmiş sicil ve disiplin durumu itibarıyla başarılı bir personel olmasına karşın başvurunun iyi ahlak sahibi olmak vasfını taşımadığı ve tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı şeklinde değerlendirmeler yer almıştır. Bunun yanında, başvurunun ifadesinin ceza soruşturması kapsamında değil disiplin soruşturması çerçevesinde alındığı, iradesinin fesada uğratıldığına dair kanıt bulunmadığı belirtilmiştir.

Başvurucu Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, psikolojik baskı altında, hukuka aykırı şekilde ve özel hayatın gizliliği ihlal edilerek istihbarat birimi tarafından sorgulandığını, idarenin hukuk dışı yollarla ifadesini aldığını ve beyanlarını çarpıtarak istihbarat raporu düzenlediğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca TSK'da görev yaptığı sürede çok sayıda takdirname ile ödüllendirildiğini, sicillerinin çok iyi derecede olduğunu, özel hayatına ilişkin unsurların hiçbir şekilde görevine yansımadığını, ayırma işleminin ölçsüz olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, bu nedenlerle Anayasa'nın 20. maddesinde yer alan özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Özel hayat kavramı, salt mahremiyet alanına işaret etmeyip bireylerin özel bir sosyal hayat sürdürmelerini de güvence altına almaktadır. Özellikle kamu görevlilerinin mesleki yaşamlarıyla da bütünleşen özel hayatlarının bazı unsurlarının idari makamların takdir yetkisi çerçevesinde sınırlamalara tabi tutulması mümkündür. Ancak bu kişilerin de diğer bireyler için öngörülen sınırlamalarda olduğu gibi anayasal güvencelerden istifade etmeleri ve özel hayatın gizliliği hakkının cinsellik ve mahremiyet hakkı gibi yönleri söz konusu olduğunda, idarenin takdir yetkisinin daha dar tutulması gerekir.

Öte yandan tesis edilen disiplin işlemlerinde ve bu işlemlerin hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı mahkeme kararlarında, bireylerin özel hayatlarına ilişkin tutum ve eylemlerinin mesleki hayatları üzerindeki etkilerinin açıklanması, kamu hizmeti sunan ilgili kurumların işleyişi üzerindeki etkilerinin ve risklerinin ortaya konulması ve bu hususlardaki değerlendirmelerin yeterli ve ikna edici gerekçelerle desteklenmesi, ayrıca tesis edilen işlemlerin bireylerin geçmiş mesleki sicilleri ve başarı durumları dikkate alınarak ölçülülük yönünden irdelenmesi gerekir. Bunun dışında, Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen haklardan etkili bir şekilde yararlanılabilmesi için müdahaleyi doğuran karar alma süreçlerinin bu maddeyle korunan hak ve özgürlüklere gerekli saygıyı sağlayacak nitelikte usule ilişkin güvenceleri içermesi ve adil olması gerekir.

AYİM kararında başvurucunun ifade alma işleminin usul ve içerik yönünden hukuka aykırı unsurlar taşıdığı iddialarına rağmen anılan ifadenin alındığı koşulların detaylı şekilde incelenmediği, başvurucunun özel hayatının en mahrem yönünü oluşturan cinsel hayatını geçmiş yıllardan itibaren tüm detaylarıyla anlatmasının nasıl gerçekleştiği hususunun ortaya konulmadığı görülmektedir.

Somut olayda başvurucunun söz konusu ifadesinin, belirli ve somut fiiller belirtilmeden ve hangi hukuki işleme esas alınacağı konusunda bilgi verilmeden temin edilmiş olması anılan ifadeyi hukuki yönden şüpheli duruma getirmektedir. Ayrıca ifade alma işlemi esnasında sorulan sorular göz önüne alındığında başvurucunun mesleki hayatını değil özel hayatını ilgilendiren iddialara yanıt vermek zorunda bırakıldığı görülmektedir. Bu bağlamda idarenin ve yargısal makamların karar gerekçelerinde, başvurucunun İnternet üzerinden ya da sosyal ortamlardan tanıştığı kadınlarla birliktelik yaşadığı, bunların bir kısmının yabancı uyruklu olduğu, ahlaki yönden özenli bir yaşam sürmediği tespitlerine yer verildiği ve karar sonuçlarının bu gerekçelere dayandırıldığı, sonuç olarak başvuruya konu disiplin işlemi ile yargısal sürece konu edilen davranışların esasen mesleki faaliyet ile ilgisi olmayan, mahremiyet alanına dâhil özel yaşam eylemleri olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ihtilaf konusu ayırma işleminin kapsamı mesleki hayatın sınırlarını aşmaktadır.

AYİM kararında ise başvurucunun ifade alma işleminin usul ve içerik yönünden hukuka aykırı unsurlar taşıdığı iddialarına rağmen anılan ifadenin alındığı koşulların detaylı şekilde incelenmediği, başvurucunun özel hayatının en mahrem yönünü oluşturan cinsel hayatını geçmiş yıllardan itibaren tüm detaylarıyla anlatmasının nasıl gerçekleştiği hususunun ortaya konulmadığı görülmektedir. AYİM tarafından söz konusu soyut nitelikteki ifadede belirtilen hususlar dayanak alınmak suretiyle TSK'dan ilişğin kesilmesi işlemine karşı açılan davanın reddedildiği anlaşılmıştır. Öte yandan Mahkeme kararında başvurucunun özel hayatına ilişkin tutum ve eylemlerinin mesleki hayatı üzerindeki etkilerine dair yeterli ve ikna edici gerekçeler ortaya konulmadığı gibi anılan eylemlerin TSK'nın işleyişi üzerindeki etkisi ve risklerinin de detaylı şekilde açıklanmadığı, ayırma işlemine dayanak olarak kabul edilen delillerin hukuka aykırı şekilde elde edildiğine ilişkin ileri sürülen iddialar hakkında bir araştırma yapılmadığı ve ayırma işlemine gerekçe olarak gösterilen eylemlerin idarece öğrenilmesine rağmen iki yıl boyunca başvuru hakkında herhangi bir işlem tesis edilmediği görülmüştür.

Bu durumda muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen ve davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olduğu anlaşılan başvurucunun söz konusu iddialarına Mahkemece makul bir gerekçe ile yanıt verilmemesi, başvurucunun özel hayatına ilişkin hususların mesleği üzerindeki etkisinin açıklanmaması ve özel hayatın gizliliği hakkına gerekli saygının gösterilmesini adil şartlarda savunabileceği usule ilişkin etkili güvencelerden yararlandırılmaması nedenleriyle AYİM kararının mahremiyet hakkına müdahaleyi haklı kılacak şekilde konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içermediği kabul edilmelidir. Bunun yanında tesis edilen ayırma işleminin başvurucunun geçmiş sicili ve başarı durumu dikkate alınarak ölçülülük yönünden değerlendirilmediği, sınırlama ile ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlanan başvurucunun kaybı arasında adil bir denge gözetilmediği, başvurucunun özel hayatının gizliliği hakkı üzerindeki sınırlamanın zorunlu ya da istisnai tedbirler niteliğinde olduğu veya başvurulabilecek son çare ya da alınabilecek en son önlem niteliğinde olduğu hususunda bir inceleme yapılmadığı ve gerekli özenin gösterilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

fe. Kamu Makamlarının Aile Konutunun Korunmasına İlişkin Pozitif Yükümlülüklerini Yerine Getirmeleri Nedeniyle Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edilmediğine İlişkin Karar
Melahat KARKİN Kararı (B. No: 2014/17751)

4721 sayılı Kanun'un 194. madde hükmü ve gerekçesi dikkate alındığında yasa koyucu tarafından Türk toplumunun yapısı ve ihtiyaçları gözetilerek aile konutuna ilişkin getirilen hükümler vasıtasıyla aile yaşamının ve aile birliğinin korunması ve eşlerin bir arada yaşamalarını sağlayacak tedbirlerin alınmasının amaçlandığı söylenebilir. Devletin Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinden doğan aile hayatına saygıyı tesis etme konusundaki pozitif yükümlülüğünü gerçekleştirme vasıtalarından biri olarak 4721 sayılı Kanun hükümleriyle aile konutuna özel ve ayrı bir koruma sağlamayı tercih ettiği görülmektedir. Bu durumda aile hayatına saygı hakkı bakımından kamu makamlarının, her somut olayın kendi koşulları çerçevesinde aile konutunun korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri söz konusu olabilecektir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 13.10.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvurucunun eşine ait olan ve başvuru tarafından 2001 yılından beri aile konutu olarak kullanıldığı iddia edilen taşınmazda 25.12.2003 tarihinde bir banka lehine ipotek tesis edilmiş borcun ödenmemesi üzerine İzmir 13. İcra Müdürlüğü tarafından 14.5.2010 tarihinde yapılan ihalede konut, bankaya ihale olunmuştur.

Başvurucu tarafından 20.5.2010 tarihinde söz konusu konutun aile konutu niteliği taşıdığı, konutta çocukları ile birlikte ikamet etmekte olduğu, aile konutu üzerinde bilgisi ve rızası olmaksızın eşi tarafından banka lehine ipotek tesis ettirildiği, söz konusu taşınmazın aile konutu niteliği taşıdığına basiretli bir tacir gibi davranma yükümlülüğü bulunan banka tarafından bilindiği, zira ipoteğin tesisi aşamasında ilgili bankanın uzmanlarınca kıymet takdirine ilişkin rapor tanzim edildiği, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 194. maddesinin iyi niyetin korunması ile ailenin korunması arasında tercih yaparken ailenin korunmasına öncelik verdiği belirtilerek söz konusu ipoteğin kaldırılması talebiyle dava açılmıştır.

İzmir 13. Aile Mahkemesinin 10.11.2010 tarihli kararı ile davanın kabulüne ve ipoteğin kaldırılmasına hükmedilmiş ancak bu karar, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 9.7.2013 tarihli kararı ile davacının, davalı bankanın kötü niyetli olduğunu kanıtlayamadığı gerekçeyle bozulmuştur.

Bozma kararı sonrası yürütülen yargılama neticesinde bozmaya uyularak Mahkemenin 20.12.2013 tarihli kararı ile dava reddedilmiş, temyiz incelemesi sonucunda söz konusu karar, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 14.4.2014 tarihli kararıyla onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi, aynı Dairenin 8.9.2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

Başvurucu devletin aileyi koruyucu yasal düzenlemeler yapmakla görevli olduğunu, konut dokunulmazlığının hangi gerekçelerle sınırlandırılabileceğinin Anayasa'da açıkça ifade edildiğini ve bu düzenleme dışında herhangi bir gerekçe ile konuta dokunulamayacağını belirtmiştir. Ayrıca yasaların aile konutuna özel bir önem verdiğini, aile konutu için özel bir koruma öngördüğünü, bu konutun kaybının genellikle kadın eş ve çocukların zarar görmesine neden olduğunu ve bu durumda Anayasa'nın 41. maddesindeki düzenlemeye rağmen kadın ve çocukların korunması hususunda zafiyet yaşandığını ifade etmiştir. Derece Mahkemesinin ilk kararında bankanın iyi niyetinin korunmayacağına karar verilmişken son kararında başvurucunun iyi niyeti hususunda tereddüt olduğundan bahisle ret kararı verildiğini, bu tespitler ve 4721 sayılı Kanun'un 194. maddesinin birinci fıkrasının açık hükmüne rağmen aile konutu

üzerinde sınırlama yapıldığını belirterek Anayasa’da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

4721 sayılı Kanun’un 194. madde hükmü ve gerekçesi dikkate alındığında yasa koyucu tarafından Türk toplumunun yapısı ve ihtiyaçları gözetilerek aile konutuna ilişkin getirilen hükümler vasıtasıyla aile yaşamının ve aile birliğinin korunması ve eşlerin bir arada yaşamalarını sağlayacak tedbirlerin alınmasının amaçlandığı söylenebilir. Devletin, Anayasa’nın 20. ve 41. maddelerinden doğan aile hayatına saygıyı tesis etme konusundaki pozitif yükümlülüğünü gerçekleştirme vasıtalarından biri olarak 4721 sayılı Kanun hükümleriyle aile konutuna özel ve ayrı bir koruma sağlamayı tercih ettiği görülmektedir. Bu durumda aile hayatına saygı hakkı bakımından kamu makamlarının, her somut olayın kendi koşulları çerçevesinde aile konutunun korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri söz konusu olabilecektir.

Somut başvuru açısından 4721 sayılı Kanun’un 194. maddesinde yer verilen hükümler vasıtasıyla aile yaşamının merkezi hâline getirdiği ve kaybı hâlinde aile bireylerinin barınma haklarının ve aile ilişkilerinin sürdürülebilirliğinin tehlikeye gireceği konut bağlamında birtakım koruyucu düzenlemeler getirilerek bu düzenlemeler vasıtasıyla aile yaşamının korunması amaçlanmıştır. Söz konusu düzenleme ile aile hayatına saygı hakkının etkin şekilde kullanımı ve korunması hususundaki pozitif yükümlülükler çerçevesinde gerekli yasal alt yapının oluşturulduğu görülmektedir.

Bununla birlikte anılan yükümlülükler, belirtilen düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile tamamlanacağından özellikle özel hukuk ilişkileri açısından temel hakların söz konusu ilişkilerin yorumlanmasında da göz önünde bulundurulması, gerekli usule ilişkin güvenceleri de haiz olan bir yargılama yapılması ayrıca yargı makamları tarafından Anayasa hükümlerinde ifade edilen değerlerin özel hukukun hüküm ve kavramlarının yorumlanmasında dikkate alınması gerekmektedir.

Mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek öncelikle derece mahkemelelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun temel hak ve özgürlüklere etkilerini değerlendirmekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetleme ve özellikle mahkemelerin ilgili mevzuat hükümlerini yorumlayıp uygularken

Derece Mahkemelerinin karar gerekçelerinin incelenmesinden tarafların hukuki menfaatleri arasında bir dengeleme yapıldığı ve yargısal makamlarca takdirlerinin gerekçelerinin ayrıntılı şekilde ortaya konduğu, bu kapsamda kararlarda yer verilen tespit ve unsurlar itibarıyla aile hayatına saygı hakkı yönünden yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşıldığına ilişkin bir bulguya rastlanılmadığı anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirleme yetkisine sahiptir.

Yargıtay kararlarında somut olayda olduğu gibi tapu kaydına aile konutu şerhinin konulmadığı durumlarda aile konutunun üçüncü şahıslarca edinilmesi yönünden 4721 sayılı Kanun'un iyi niyete dair hükümleri dikkate alınmakta iken Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.4.2015 tarihli kararı ile yeni bir uygulamaya geçildiği, buna göre aile konutunun maliki olan eşin aile konutu üzerinde yapacağı tasarruflara diğer eşin açık rızasının bulunduğu ispatlanmasının gerekli olduğu yaklaşımının benimsendiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 15.4.2015 tarihinden sonraki kararlarında 4721 sayılı Kanun'un 194. madde hükmü ile eşlerin fiil ehliyetine getirilen sınırlamanın aile konutuna şerhin konulması ya da konulmaması koşuluna bağlanmadığı, işlem tarafı olan üçüncü kişinin iyi niyetli olup olmasının da herhangi bir öneminin bulunmadığı yolundaki görüşü kabul ettiği görülmektedir.

Belirtilen tarihten sonra yargısal uygulamanın yön değiştirdiği ve farklı bir yorum tarzının benimsendiği görülmekte ise de Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin mevzuat hükümlerinin yorumlanmasına ilişkin takdirini değerlendirme yetkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte somut olayda anılan içtihat değişikliğinin gerçekleştiği 15.4.2015 tarihinden önce nihai kararın verilmiş olduğu, aile konutuna ilişkin mevzuat hükümlerinin yanı sıra o tarihte Yargıtay tarafından kabul edilen "iyi niyet" hükümlerine dair açıklamalar uyarınca uyumsuzluğun ele alınarak sonuçlandırıldığı, başvurucunun eşinin ticari faaliyeti dolayısıyla söz konusu aile konutu üzerinde ipotek tesis ettirmek suretiyle aynı bankadan farklı tarihlerde üç kez kredi kullanmış olduğu, borcun ödenmemesi üzerine taşınmazın cebri icra yoluyla satıldığı, davalı bankanın ipotekle ilişkin kazanımının iyi niyetli olup aksinin kanıtlanamadığı gerekçeyle davanın reddedildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu yargılamada tarafların katı-

lım haklarına riayet edilerek iddia, savunma ve delillerin değerlendirildiği ve takdirin gerekçelerinin ayrıntılı şekilde ortaya konulduğu görülmektedir.

Ayrıca Derece Mahkemelerinin karar gerekçelerinin incelenmesinden tarafların hukuki menfaatleri arasında bir dengeleme yapıldığı ve yargısal makamlarca takdirlerinin gerekçelerinin ayrıntılı şekilde ortaya konduğu, bu kapsamda kararlarda yer verilen tespit ve unsurlar itibarıyla aile hayatına saygı hakkı yönünden yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşıldığına ilişkin bir bulguya rastlanılmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

g. DÜŞÜNCEYİ AÇIKLAMA VE YAYMA HÜRRİYETİNE İLİŞKİN KARARLAR

ga. Çalıştığı İşyerindeki Sorunları BİMER'e Bildiren İşçinin İş Akdinin Feshedilmesinin İfade Özgürlüğünü İhlal Ettiğine İlişkin Karar İlter NUR Kararı (B. No: 2013/6829)

Bir işçinin, çalıştığı iş yerindeki hukuka aykırılıklar veya işverenin yaptığı haksızlıklar nedeniyle kamu otoritelerini uyarması kural olarak ifade özgürlüğünün güvencesi kapsamındadır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 14.4.2016 tarihinde verdiği karara konu olayda, başvuru, TEİAŞ bünyesinde taşeron firmaya bağlı işçi olarak çalışmakta iken işyerindeki çalışma şartlarını, diğer çalışanlarla arasındaki eşitsizliği, iş yerindeki müfettiş denetimlerinin etkisizliğini BİMER'e başvuru yoluyla şikâyet etmiş, bu şikâyeti sonrasında iş akdi sona erdirilmiştir. Başvurucunun iş akdinin feshinin geçersizliğine ve işe iadesine karar verilmesi istemiyle açtığı davada, Samsun 2. İş Mahkemesince feshin geçersizliğine ve başvurunun işe iadesine karar verilmiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay, işçinin hak arama özgürlüğünü hakaret ve sataşma içerikli beyanlara yer vererek kullanmış olması nedeniyle feshi haklı bulmuş, İlk Derece Mahkemesinin kararını bozmuş ve esasa geçerek davanın reddine karar vermiştir.

Başvurucu, açtığı davayı İlk Derece Mahkemesinde kazanmasına rağmen kararın Yargıtay tarafından bozulduğunu ve davanın reddine karar verildiğini, bu şekilde hak arama özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yargılamının yenilenmesini talep etmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik müdahale, kamu otoritelerinin müdahalesinden kaynaklanmamakla birlikte müdahalenin devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında incelenmesi gerekir. Başvurucunun dilekçesindeki bazı ifadelerin hakaret ve sataşma olarak nitelendirilerek davanın reddine karar verilmesi ile gerçekleşen müdahalenin "başkalarının şöhret veya haklarının korunması" kapsamında kaldığının ve meşru olduğunun kabul edilmesi gerekir.

Bir işçinin, çalıştığı iş yerindeki hukuka aykırılıklar veya işverenin yaptığı haksızlıklar nedeniyle kamu otoritelerini uyarması kural olarak ifade özgürlüğünün güvencesi kapsamındadır. Başvurucunun şikâyet dilekçesi bir bütün olarak değerlendirildiğinde dilekçenin saldırgan bir üsluptan öte yardım isteği içeren ve çaresizliğini vurgulayan

Başvurucunun şikâyet dilekçesi bir bütün olarak değerlendirildiğinde dilekçenin saldırgan bir üsluptan öte yardım isteği içeren ve çaresizliğini vurgulayan ifadeler içerdiği görülmektedir. Başvurucu özellikle diğer çalışanlar ile kendi çalıştığı iş kolu açısından haksızlığa uğradığını ifade etmeye çalışmıştır. Öte yandan işverenin, sigorta bedelini eksik ödediği, vardiyalı çalışmalarına rağmen resmî belgelerde çalışma saatlerini farklı gösterdiği belirtilmiştir. Başvurucu ayrıca şikâyetinin ciddiyetle araştırılmadığını vurgulamak için “müfettiş geliyor yedirip içirip yolluyorlar bize baktıkları yok biz şikâyet edersek tehdit ediyorlar, bizi tamamen amele yerine koyuyorlar” şeklinde ifade kullanmıştır. Şikâyet dilekçesinin bütünlüğü içerisinde hakaret ve sataşma içeren sözlerin başvurunun şikâyetinin ciddiyetle incelenmesine yönelik çabası olup olmadığı karar gerekçesinde belirtilmemiştir.

ifadeler içerdiği görülmektedir. Başvurucu özellikle diğer çalışanlar ile kendi çalıştığı iş kolu açısından haksızlığa uğradığını ifade etmeye çalışmıştır. Öte yandan işverenin, sigorta bedelini eksik ödediği, vardiyalı çalışmalarına rağmen resmî belgelerde çalışma saatlerini farklı gösterdiği belirtilmiştir. Başvurucu ayrıca şikâyetinin ciddiyetle araştırılmadığını vurgulamak için “*Müfettiş geliyor yedirip içirip yolluyorlar, bize baktıkları yok, biz şikâyet edersek tehdit ediyorlar, bizi tamamen amele yerine koyuyorlar.*” şeklinde ifadeler kullanmıştır. Şikâyet dilekçesinin bütünlüğü içinde hakaret ve sataşma içeren sözlerin başvurunun şikâyetinin ciddiyetle incelenmesine yönelik çabası olup olmadığı karar gerekçesinde belirtilmemiştir. Özellikle anılan ifadelerin sadece işverene yönelik olmayıp müfettişlerin görevlerini yerine getirmediğine yönelik olup olmadığı da değerlendirilmemiştir.

Diğer taraftan şikâyet dilekçesinin kamu makamları ve firma dışında aleniyet kazancak şekilde açıklanmadığı dikkate alınarak işverenin itibarına yönelik olumsuz bir sonuç doğurup doğurmayacağı hususunun da değerlendirilmediği görülmektedir. Şikâyet dilekçesinin işveren üzerindeki etkilerinin hafifliği ile başvurunun iş akdinin haklı fesih hükümlerince sona erdirilmesi şeklindeki yaptırımın başvurucuya olumsuz etkisi karşılaştırıldığında haklı fesih hükümlerinin uygulanmasının gerekli olup olmadığı hususu da gerekçede tartışılmamıştır. Dolayısıyla başvurunun iş akdinin haklı fesih hükümlerince sonlandırılması ile ilgili olarak karar gerekçesinde başvurunun ifade hürriyeti ile işverenin itibarı ve iş ilişkilerinde huzurun temini menfaatleri arasında adil bir dengeleme hususunda ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmediği değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

h. MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

ha. Bankanın Mali Piyasalara Daha Fazla Zarar Vermemesi ve Mudilerin Haklarının Korunması Amacıyla TMSF'ye Devredilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar

Halis TOPRAK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/4488)

Başvuruya konu davada Banka için öngörülen daha hafif müdahale 11.12.2000 tarihli yakın izleme kararı ile denenmiş ve Bankaya mevcut durumun düzeltilmesi amacıyla muhtelif tarihlerde öneri, talimat ve tavsiyelerde bulunulmuştur. Başvurucular, yaklaşık bir yıl süren yakın izleme döneminde Bankanın mali durumunu güçlendirmek için gerekli önlemleri almadıkları gibi ekonomik kriz ortamında mali bünyesi bu denli bozulmuş bir bankanın başka ne tür önlemlerle mali piyasalara, ekonomiye ve mudilere zarar vermeksizin TMSF'ye devredilmeden faaliyetlerine devam edebileceğini açıklamamaktadırlar. Başvurucular ayrıca kendilerinin ve sahibi oldukları Grup şirketlerinin mal varlıklarının Banka zararını karşılamaya yeteceğini iddia etseler de neden yaklaşık bir yıl süren yakın izleme döneminde BDDK'nın talimat ve önerilerine rağmen bu satışları kendilerinin yaparak Grup kredi borçlarını ödemediklerini ve Bankanın mali durumunu düzeltmediklerini izah etmemektedirler. Bankanın mali durumunun gayrimenkul ve iştirak satışı gibi basit önlemlerle düzeltilmesinin ve kısa dönemde zararının kapatılmasının mümkün olmadığı, Bankanın Grup kredileri kaynaklı zararlarını kısmen tahsil etme amacıyla başvurucular ile TMSF arasında yapılan protokolün yıllara yaygın bir biçimde uygulanabilmesinden de anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 23.3.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvurucular, el konulduktan sonra tasfiye edilen Toprakbank A.Ş.'nin (Banka) hissedarlarıdır. Banka hisselerinin %95'i, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devri öncesinde, başvurucular ve başvurucuların sahibi olduğu Toprak Şirketler Grubuna ait bulunmaktadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun (BDDK) 11.12.2000 tarihli kararıyla Toprak Grubuna (Grup) ait şirketlere kullandırılan krediler nedeniyle aktiflerinin donuk hale gelmesi, gelir-gider dengesizliği ve sermaye yapısının yetersizliği nedenleriyle Banka yakın izlemeye alınmıştır. Yakın izleme döneminde BDDK; Bankadan sermaye arttırması, Grup şirketlerine kullandırılan

kredilerin geri ödenmesi, bankaya nakit girişinin acilen temin edilmesi, organizasyon yapısının etkin ve verimli hâle getirilmesi, Toprak Off-Shore'un faaliyetlerine son verilerek hesaplarının Bankaya aktarılması tavsiyelerinde bulunarak bu durumun Bankanın gelir-gider dengesini bozduğu, öz kaynak açığının gündeme geldiği, Toprak Off-Shore'a yapılan depoların kredi sınırlarını aştığı uyarıları yapmıştır. BDDK tarafından Bankadan stratejik ortak veya Grup firmalarının satışı ile kaynak bulunması, Grup kredilerinin nakit tahsilatla tasfiyesi ya da maddi teminatla teminatlandırılması gibi önerilerde bulunulmuştur.

BDDK, yapılan uyarı ve önerilere uymayan Bankanın temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetiminin TMSF'ye devredilmesine karar vermiştir. TMSF Fon Kurulunca Banka zararının ödenmiş sermayeye tekabül eden 45,5 milyon TL tutarındaki kısmının Bankaya aynı tutarda yapılacak ödeme karşılığında devralınmasına ve hisse senetlerinin Banka pay defterine TMSF adına kaydedilmesinin istenmesine karar verilmiştir. Banka Yönetim Kurulu da TMSF tarafından atanarak değiştirilmiştir. Banka, TMSF'ye devrinden sonra gerçek mali durumunun tespiti amacıyla bağımsız denetime tabi tutulmuş ve aktif büyüklüğü 1.905 milyon TL olan Bankanın zararının yaklaşık 1.306 milyon TL, Bankaca Grup firmalarına kullandırılan uzun vadeli kredilerin yaklaşık 678 milyon TL olduğu tespit edilmiştir. BDDK'nın ve Fon Yönetim Kurulunun 26.3.2002 tarihli kararlarına istinaden Banka, Bayındırbank çatısı altında birleştirilmiş ve bankacılık lisansı 30.9.2002 itibarıyla kaldırılmıştır.

TMSF tarafından Bankanın aktifinde yer alan gayrimenkuller ile iştirakleri satılmış ve özellikle Grup kredileri nedeniyle Bankaya olan borçlarını tahsil amacıyla Banka hâkim ortağı olan başvuruçularla 453 milyon USD'lik protokol imzalanarak Banka zararlarının tahsiline çalışılmıştır. Bankanın 1.000 lot hisse senedinin sahibi olan Y.P. tarafından, Bankanın TMSF'ye devir işleminin iptali istemi ile 2005 yılında Danıştay Onüçüncü Dairesinde iptal davası açılmıştır. Danıştay Onüçüncü Dairesi davanın reddine hükmetmiş, temyiz istemi de Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından reddedilmiştir. Sonrasında karar düzeltme talebinde bulunulmuş, karar düzeltme incelemesi sürerken davacı Y.P., Hisse Senedi Devir ve Temliknamesi ile Bankaya ait 1.000 lot hisse senedini toplam 1.000 TL bedel karşılığında başvuruçulara devretmiştir. Söz konusu devir ve temlik işlemleri nedeniyle karar düzeltme aşamasında başvuruçuların yargılamaya taraf olarak katılımları kabul edilmiş ancak Danıştay karar düzeltme isteminin reddine karar vermiştir.

Başvuruçular hâkim ortağı oldukları Toprakbank A.Ş.'ye BDDK kararı ile el konulmasının mülkiyetlerine bir müdahale oluşturduğunu, yasa hükmü gereği BDDK tarafından

belirlenmesi gereken söz konusu değerlendirme esasları net olarak ortaya konulmadan Bankanın TMSF'ye devredildiğini, Bankanın gerçek mal varlığı bilançosunun ortaya konması hâlinde varlıklarının borçlarını karşıladığının görüleceğini, sonuç olarak mülkiyetlerine yapılan müdahalenin yasallık ve ölçülülük kriterlerini taşımadığını, aynı zamanda müdahalenin kamu yararı amacı ile değil Uluslararası Para Fonunun (IMF) dayatması ile yapıldığına dair somut veriler olduğunu, Bankaya el konulduğu dönemin hemen sonrasında yayımlanan istatistiklere göre Bankanın kârının o dönem Türkiye'de faaliyet gösteren otuz üç bankanın toplam kârının %26'sını oluşturduğunu, ayrıca Bankaya el koyma kararıyla birlikte mal varlıklarına ihtiyati tedbir konulduğunu, yurt dışına çıkışlarının yasaklandığını, geleceğe yönelik banka kurma haklarının ellerinden alındığını ifade ederek bu nedenlerle mülkiyetlerine yapılan müdahalenin orantısız olduğunu, ileri sürdükleri bu iddialar doğrultusunda, Danıştayın Toprakbank A.Ş.ye el konulmasına ilişkin yargılama sürecinde eksik inceleme yaptığını somut olarak ortaya koymalarına karşın esaslı iddialarının araştırılıp karşılık verilmediğini belirterek adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

TMSF'ye devrinden önce Bankanın bankacılık sektöründe faaliyet gösterdiği konusunda herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır. Banka, taşınır ve taşınmaz mallarının yanında belirli bir müşteri çevresine ve banka kurma ve işletme lisansına sahip olup bütün bu varlıklar Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı kapsamında "*mal ve mülk*" kavramı içinde değerlendirilmelidir. Başvurucular, mülkiyet hakkı kapsamında mal ve mülk kavramlarına dâhil olduğunda şüphe bulunmayan Bankanın hisse sahipleridir.

Bununla birlikte başvurucuların Danıştayda dava konusu edilmiş 1.000 lot banka hisselerinin bulunduğu ve bu sebeple Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 1.10.2012 tarihli kararıyla anılan davada taraf olarak kabul edildiklerinden, başvurucuların somut olayda 1.000 lot banka hisse senediyle sınırlı olarak mülkiyet hakları bulunmaktadır. Dolayısıyla başvurucuların, somut başvuru açısından mülkiyet hakkı kapsamında 1.000 lot banka hisse senediyle sınırlı olarak korunmaya değer bir menfaatlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. BDDK ve TMSF tarafından gerçekleştirilen işlemlerin Bankanın eski hâkim ortakları olan başvurucuların sahibi oldukları hisselerin sağladığı mülkiyet haklarını etkilediği ve nihai olarak hisselerinin tamamen değerini yitirdiği anlaşıldığından başvurucuların mülkiyet hakkına müdahalenin bulunduğu

açıktır. Anayasa'ya göre bu hakka ancak kamu yararı nedeniyle ve kanunla sınırlama getirilebilir ancak getirilen sınırlamanın ölçülü olması gerekir.

Banka, BDDK ve TMSF'nin karar ve işlemlerine istinaden Bayındırbank çatısı altında birleştirilmiş ve Bankanın bankacılık lisansı 30.9.2002 itibarıyla kaldırılmıştır. Bu işlemler sonucu Bankanın varlığına son verilerek daha sonraki işlemlerle varlık, borç ve alacaklarının tasfiyesi sağlanmıştır. Başvurucular yukarıda anlatılan süreç sonunda mülklerinden mahrum kalmış olmakla birlikte Bankanın varlıkları kamu yararı amacıyla kamulaştırılmamış veya Banka devletleştirilerek devlet bankası hâline getirilmemiştir. BDDK ve TMSF tarafından gerçekleştirilen işlemler bu kurumlara kanunla verilen düzenleme ve denetleme yetkileri kapsamında Anayasa'nın 167. ve 4389 sayılı mülga Kanun'la hedeflenen bankacılık sektörünün güven ve istikrar ile kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak ve tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla yapılmıştır.

Başvurucular, mülkiyetlerine yapılan müdahalenin kanunilik kriterini taşımadığını ileri sürmüşlerdir. Öncelikle benzer konularda aynı derecedeki yargı mercileri arasında somut olayın özelliklerinden kaynaklanan içtihat farklılıkları tek başına hak ihlali niteliğinde kabul edilemeyeceği gibi derece mahkemeleri veya temyiz mercilerinin, uyumsuzluklara ilişkin olarak tarafların talepleri ve delilleri arasındaki yorum farklılıkları da tek başına hak ihlali niteliğinde kabul edilemez.

Başvurucuların emsal olarak gösterdiği Demirbank davasında Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu; devirden önce bankalar yeminli murakıplarınca düzenlenen raporda iyileştirme için devlet kâğıtlarının takas yoluyla Banka portföyünden çıkarılması önerildiği hâlde takas işleminin gerçekleştirilmediği, devir işleminden sonra ise tüm bankalar için gönüllü takas uygulamasına gidilerek diğer bankaların rahatlatıldığı, Devlet Denetleme Kurulu raporu ve mali bünye raporlarında takas işlemi gerçekleştirilmiş olsa idi Bankanın kâr ve likidite sorunu yaşamayacağını belirtildiği, ayrıca Bankanın riskli kredilerinin toplam kredilere göre çok fazla olmadığı, aktif kalitesinin yüksek olduğu, buna göre 4389 sayılı mülga Kanun'un 14. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamına alınarak Bankanın likidite dengesini sağlayacak seçenekler araştırılmadan verilen devir kararının hukuka uygun olmadığına karar vermiştir.

Başvuru konusu olayda, Bankanın TMSF'ye devir nedenleri ise BDDK'nın 30.11.2001 tarihli kararında 4389 sayılı mülga Kanun'un 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları olarak gösterilmiştir. TMSF tarafından hazırlanan çalışmada Bankaya el konmasının temel sebepleri, Banka kaynaklarının büyük ölçüde Toprak Grubu firmalarına

uzun vadeli kredi olarak kullanılması (yaklaşık 678 milyon TL), Bankanın yabancı depolarındaki kaynaklarının (Toprakbank Offshore) yine Grup firmalarına kredi olarak kullanılması ile 1998 ve 1999 yıllarında Banka kârı olmadığı hâlde kârın fazla gösterilerek (yaklaşık 25 milyon ve 60 milyon TL) ortaklara kâr payı dağıtılması olarak gösterilmiştir.

BDDK Hukuk İşleri Daire Başkanlığının 31.12.2015 tarihli yazısında, Bankanın 11.12.2000 tarihli kararla yakın izlemeye alınmasından sonra Bankaya muhtelif tarihlerde Toprak Grubu şirketlerine verilen kredilerin teminatlandırılması ve tahsil edilerek tasfiye edilmesi, sermayenin artırılması, Toprak Off-Shore depolarının kapatılması, kaydi nitelikteki işlemlere son verilmesi, kâr dağıtımı yapılmaması gibi talimatlar verildiği ancak bu talimatlara uyulmaması sonucunda Bankanın mali bünyesinin iyileştirilemeyecek şekilde zayıflatıldığı yönünde tespitler yapıldığı ifade edilmiştir.

BDDK'nın 30.11.2001 tarihli kararında, Bankaya el konulmasının esas nedeninin Grup firmalarına yoğun biçimde kredi kullanılması olduğu ve bahsedilen TMSF çalışmasında meydana gelen zararın önemli ölçüde Grup firmalarına kullanılan kredilerin geri ödenmemesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Başvurucuların iddia ettiği gibi Bankaya ait gayrimenkuller bilançoda görünenden daha yüksek değerlere sahip olsa dahi 1.306 milyon TL zararın nasıl karşılanacağını ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Banka zararının tahsili amacıyla TMSF tarafından yapılan çalışmaların yıllarca sürdüğü ve başvurucuların Grup kredilerinden kaynaklanan borçlarını kabul ettikleri, 453 milyon USD miktarlı protokol imzaladıkları ve borçlarını uzun vadede geri ödeyebildikleri görülmektedir.

Bahsedilen açık düzenlemeler, Resmî Gazete'de ve ilgili kurumların İnternet sitelerinde yayımlanmış olup yayımlandıkları tarihte ulaşılabilir ve anlaşılabilir niteliktedir. Bu durumda müdahaleye konu işlemin kanuni dayanağının anlaşılabilir ve muhtemel sonuçlarının öngörülebilir olduğu, sonuç olarak müdahaleye konu işlemin kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Başvurucular, Bankaya el konulduğu dönemin hemen sonrasında yayımlanan istatistiklere göre Bankanın kârının oldukça yüksek olduğunu, TMSF'ye devir yerine daha hafif bir müdahale ile sorunun çözülebileceğini ifade ederek mülkiyetlerine yapılan müdahalenin orantısız olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Başvuruya konu davada Banka için öngörülen daha hafif müdahale 11.12.2000 tarihli yakın izleme kararı ile denenmiş ve Bankaya mevcut durumun düzeltilmesi amacıyla muhtelif tarihlerde öneri, talimat ve tavsiyelerde bulunulmuştur. Başvurucular, yakla-

Başvurucuların sahibi oldukları Bankanın, gerekli tedbirleri alması için uyarılmasından sonra mali piyasalara daha fazla zarar vermemesi ve mudilerin haklarının korunması kamu yararı amacıyla TMSF'ye devredilmesinde, müdahaleyle elde edilmek istenen kamu yararı karşılaştırıldığında, başvurucuların mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında gözetilmesi gereken adil dengenin bozulmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

şık bir yıl süren yakın izleme döneminde Bankanın mali durumunu güçlendirmek için gerekli önlemleri almadıkları gibi ekonomik kriz ortamında mali bünyesi bu denli bozulmuş bir bankanın başka ne tür önlemlerle mali piyasalara, ekonomiye ve mudilere zarar vermeksizin TMSF'ye devredilmeden faaliyetlerine devam edebileceğini açıklamamaktadırlar. Başvurucular ayrıca kendilerinin ve sahibi oldukları Grup şirketlerinin mal varlıklarının Banka zararını karşılamaya yeteceğini iddia etseler de neden yaklaşık bir yıl süren yakın izleme döneminde BDDK'nın talimat ve önerilerine rağmen bu satışları kendilerinin yaparak Grup kredi borçlarını ödemediklerini ve Bankanın mali durumunu düzeltmediklerini izah etmemektedirler. Bankanın mali durumunun gayrimenkul ve iştirak satışı gibi basit önlemlerle düzeltilmesinin ve kısa dönemde zararının kapatılmasının mümkün olmadığı, Bankanın Grup kredileri kaynaklı zararlarını kısmen tahsil etme amacıyla başvurucular ile TMSF arasında yapılan protokolün yıllara yaygın bir biçimde uygulanabilmesinden de anlaşılmaktadır.

Bunun yanında Bankalar TMSF'ye devrolunduktan sonra mudilerin mevduatlarını, bankaların borçlarını ve zararlarını karşılama yükümlülüğü de TMSF'ye geçmektedir. Devralınan bankaların mevduatları, diğer borçları ve zararları ise TMSF kaynakları yeterli olmadığından Hazine tarafından çıkarılan ve TMSF'ye aktarılan özel tertip devlet iç borçlanma senetleri ile karşılanmakta; bunun sonucunda TMSF Hazineye borçlanmaktadır. TMSF daha sonra devraldığı Bankaların varlıklarını satarak ve alacaklarını tahsil ederek elde ettiği kaynakla Hazineye olan borcunu ödemektedir. Ancak mevcut resmî kaynaklar devralınan bankalar nedeniyle yapılan ödemeler bu bankaların tasfiyesinden elde edilen gelirlerin oldukça üzerinde bir maliyete sebep olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu durumda başvurucuların sahibi oldukları Bankanın gerekli tedbirleri alması için uyarılmasından sonra mali piyasalara daha fazla zarar vermemesi ve mudilerin haklarının korunması kamu yararı amacıyla TMSF'ye devredilmesinde, başvurucuların mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile elde edilmek istenen kamu yararı karşılaştırıldığında anılan hak ile kamu yararı arasında gözetilmesi gereken adil dengenin bozulmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak başvuruçuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet haklarının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

hb. Verginin Kanuniliği İlkesi Gereği Kanuni Düzeyde Sağlanması Gereken Öngörülebilirliğin ve Anlaşılabilirliğin Sağlanamamasının Mülkiyet Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar
Narsan Plastik San. Tic. Ltd. Şti. Kararı (B. No: 2013/6842)

Başvurucunun daha önce idarenin görüşü doğrultusunda yerine getirdiği işlemlerinin sonraki dönemde yürürlüğe girmiş düzenleme hükümleri esas alınarak vergileme dönemi bittikten sonra resen vergi tarhiyatına tabi tutulması mevcut koşullar altında başvuruçunun önceden öngörebileceği bir uygulama olmaktan uzaktır. Bu nedenle başvuruçudan bu ödemelerin vergiye tabi olacağını öngörmesini beklemenin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 20.4.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, hurda plastik ticareti yapan bir limited şirket olan başvuruçu daha önce tevkifata tabi tutarak KDV'sini ödediği satışlarıyla ilgili olarak idareye başvurarak hurda plastikten granül imalatıyla uğraştığını belirtmiş ve hurdadan imal ettiği granüllerin, plastik hurda gibi KDV istisnası kapsamında olup olmadığını sormuştur. İdarenin başvuruçuya hitaben düzenlediği özelgesinde metal, cam, plastik ve kâğıt karakterli her türlü ham, yarı mamul ve mamul maddelerin külçe olarak veya külçe hâline getirilerek teslimlerinin KDV'den istisna olduğu bildirilmiştir. Başvuruçu aldığı cevap doğrultusunda 2004 yılı satışlarını KDV'den istisna tutarak gerçekleştirmiştir.

Başvuruçu, başka mükelleflere kendisine verilen görüşten farklı bir görüş verildiğini duyurarak idareye plastik granül ve plastik kırığının istisna kapsamında olup olmadığını tekrar sormuştur. İdarenin 30.3.2005 tarihli özelgesinde plastik kırıklarının hurda ve atık niteliğini kaybetmediğinden istisnaya tabi olduğunu ancak plastik granülün işleminden geçmesi nedeniyle hurda ve atık özelliğini kaybettiği ve istisna kapsamında olmadığı şeklinde cevap verilmiştir. Başvuruçu bu tarihten sonra bahsedilen özelge doğrultusunda granül satışlarına KDV uygulamış, diğer plastik hurda satışlarını ise istisna kapsamında tutmaya devam etmiştir.

İdare, başvuruçunun görüş talebinden sonra konuyu Gelir İdaresi Başkanlığına intikal ettirmiştir. Başkanlık 23.1.2006 tarihli yazısıyla 97 seri No.lu KDV Genel Tebliği'ne göre

plastik hurda ve atıkların istisna kapsamında olduğu ancak plastik hurda ve atıklarının işlemeden geçirilerek işlenmesi sonucu elde edilen pet kırıkları, plastik çapak, plastik granül ve benzeri ürünlerin hurda atık niteliğini kaybederek mamul hâline gelmesi nedeniyle istisna kapsamına girmediğini bildirmiştir. Bunun üzerine idare başvuru-
cunun 2004 ve 2005 yılında KDV'den istisna tuttuğu plastik granül, çapak ve benzeri ürünlerin satış işlemlerini cezasız olarak resen vergi tarhına tabi tutmuştur.

Başvurucu bu işlemlere karşı Vergi Mahkemesinde dava açmıştır. 2004 ve 2005 yılı KDV'lerine ilişkin her iki davada da Mahkeme *"...İdare görüşü doğrultusunda hareket edilmek suretiyle katma değer vergisi tahsil edilmediği açık olduğuna ve bu aşamadan sonra satın alan kişilere bu verginin davacı tarafından yansıtılması da mümkün olmadığına göre davacıdan tahsili halinde haksız yere mal varlığında eksilmeye neden oluna-
cağı açık olup davaya konu katma değer vergisinde mevzuata uygunluk görülmemiştir."* gerekçesiyle davaları kabul etmiştir.

Temyiz aşamasında bu kararlardan 2004 yılıyla ilgili olanı Danıştay Dokuzuncu Dairesi tarafından önce bozulmuş, daha sonra karar düzeltme aşamasında 9.2.2010 tarihli karar ile 3065 sayılı Kanun'un 17. maddesinde istisna kapsamında olan plastik teslimleri yönünden bir ayırım yapılmadığından bir işleme tabi tutularak granül hâle getirilmiş plastik teslimlerinin de KDV'den istisna olması gerektiği sonucuna ulaşılarak karar onanmış ve başvuru lehine kesinleşmiştir. 2005 yılına ilişkin karar ise Danıştay Dokuzuncu Dairesinin 20.1.2009 tarihli kararıyla granül hâline getirilen plastiğin hurda mahiyetinde olmadığı zira bir işlemde geçirilerek mamul hâline geldiği, idarenin hatalı görüşünden dönerek yeni bir işlem yapmasının her zaman mümkün olduğu ve verilen hatalı görüşün davacının yükümlülüğünü kaldırmayacağı gerekçesiyle (Dairenin 2004 yılı vergi tarhına ilişkin davada verdiği ilk bozma kararı ile aynı gerekçeyle) bozulmuştur. Başvurucu bu davada karar düzeltme yoluna gittiğine dair bir belge sunmamıştır. Vergi Mahkemesinin bozma doğrultusunda verdiği kararın temyiz incelemesinde de ilgili karar onanarak kesinleşmiştir.

Başvurucu, Mahkemeden dava konusu vergilerin iptali talebiyle yeniden yargılama talep etmiş ancak bu talep de reddedilmiştir.

Başvurucu; 2004 ve 2005 yıllarında satışını gerçekleştirdiği plastik çapak ve granül hâle getirilmiş plastik hurda ve atıklarının KDV karşısındaki durumunu idareye sorarak gelen görüşe uygun bir şekilde KDV'den istisna ettiğini, buna rağmen bu satışların KDV'den istisna olmadığı ve bu satışlar üzerinden KDV hesaplanması gerektiği iddiası ile hakkında resen tarh işlemi yapıldığını, bunun üzerine söz konusu vergilerin

dava konusu edildiğini, Danıştayın aynı Dairesince 2004 yılına ilişkin tarhiyatlara karşı açılan davada verdiği kararla aynı konuda 2005 yılına ilişkin tarhiyatlara karşı açtığı davada farklı yönlerde karar verildiğini, pek çok firmanın da dava konusu dönemde satışlarını KDV'den istisna ettiğini, bu firmalara resen tarh işlemi yapılmadığını, konu ile ilgili Kanun ve KDV Genel Tebliğlerinin 2004 ve 2005 yıllarında yapılan plastik çapak ve granül hâle getirilmiş plastik hurda ve atıklarının KDV'ye tabi tutulmasına dair hüküm içermediğini, bu nedenlerle Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurucu, kendi satış işlemlerinin mevzuatta yeterli açıklık olmaması nedeniyle KDV karşısındaki durumunu sorarak vergiden istisna etmiş ve idarelerin farklı görüşler verdiğini öğrendiğinde ise idareye tekrar başvurarak konu hakkında ikinci defa açıklama (özelge) talep etmiştir. Başvurucu verilen her iki cevap sonrasında idarenin görüşü doğrultusunda satışlarını vergiden istisna etmiş veya kısmen vergiye tabi tutmuştur.

Başvurucunun 2005 yılı satışları hakkında resen tarh işleminin dayanağı olarak gösterilen 97 seri No.lu Genel Tebliğ 31.12.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ hükmü dışında başvurucunun satışlarının vergi istisnası dışında olduğunu gösteren bir düzenleme bulunmamaktadır. 2005 yılı işlemlerine esas düzenlemeler başvurucunun satışlarını KDV istisnasından yararlanamayacağını açıkça ortaya koymadığı ve aksine genel anlamda ayırım yapmaksızın tüm hurda ve atıkları istisna kapsamında saydığı gibi başvuru da idareden istediği görüşlerde gösterildiği biçimde satışlarını KDV'den istisna tutarak veya kısmen KDV uygulayarak işlemlerini gerçekleştirmiştir.

Başvurucunun daha önce idarenin görüşü doğrultusunda yerine getirdiği işlemlerinin sonraki dönemde yürürlüğe girmiş düzenleme hükümleri esas alınarak vergileme dönemi bittikten sonra resen vergi tarhiyatına tabi tutulması mevcut koşullar altında başvurucunun önceden öngörebileceği bir uygulama olmaktan uzaktır. Bu nedenle başvurucudan bu ödemelerin vergiye tabi olacağını öngörmesini beklemenin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle somut olayda 31.12.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 97 seri No.lu Genel Tebliğ'e dayanılarak 2005 yılı vergilendirme dönemi için sonraki yıllarda resen yapılan vergi tarhiyatı işlemlerinde Anayasa'nın 73. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan verginin kanuniliği ilkesi gereği kanuni düzeyde sağlanması

gereken öngörülebilirliğin ve anlaşılabilirliğin sağlanamadığı, kanun hükümlerinde ki belirsizliğin kanun altı düzenleme ve idari uygulamalar veya yargısal içtihatlarla da giderilemediği, bu durumda başvuru tarafından 2005 yılında gerçekleştirilen işlemlerin vergilendirilmesi bakımından öngörülebilir bir kanuni dayanağın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak başvurunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

hc. Kamulaştırma Yoluyla Yapılan Müdahale Bakımından Kamu Yararı Amacının Somut Olarak Gerçekleştirilmemesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Nusrat KÜLAH Kararı (B. No: 2013/6151)

İdare, kamulaştırılan taşınmaz yönünden kamu yararı kararında belirtilen amacı gerçekleştirmediği gibi esasında bu taşınmazı başka bir kamu yararı amacı doğrultusunda da kullanmamıştır. Üstelik imar planında spor alanı olduğu gerekçesiyle kamulaştırdığı taşınmazın imar durumunu ticari alan olarak değiştirmiş, kamulaştırılan taşınmazı bu şekilde özel kişilere devretmiştir. İdare böylece, kaynağını Anayasa ve yasalardan alan imar düzenlemeleri ve kamulaştırma işlemleriyle mülkiyetini devraldığı taşınmaz bölümünü, bu işlemlerin dayandığı kamu yararı amacını somut olarak gerçekleştirmeden devretmek suretiyle Anayasa'nın 35. maddesindeki güvencelere aykırı olarak başvuru yu mülkünden yoksun bırakmıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 21.4.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvurunun hak sahibi olduğu arazi, Kültür Parkı spor alanı içinde kaldığı gerekçesiyle anlaşma suretiyle kamulaştırılarak 17.7.1998 ve 27.4.1998 tarihlerinde yapılan tescil işlemleriyle Gaziantep Büyükşehir Belediyesi adına tescil edilmiştir. Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından 20.7.1998 tarihinde söz konusu taşınmazın da bulunduğu alanda imar planı tadilatı yapılmış, taşınmazın imar durumu ticari alan olarak 2.11.1998 tarihinde ihale yoluyla üçüncü kişilere satılmış, arazi üzerine bir iş yeri inşa edilerek "iki katlı betonarme market" niteliğiyle tapuda tescil edilmiştir.

Başvuru, kamulaştırma sonucu mülkiyeti devredilen ancak imar planındaki konumu değiştirilerek üçüncü kişilere satılan taşınmazın dava tarihindeki değeri ile öde-

nen kamulaştırma bedelinin arasındaki farkın tahsili istemiyle 13.9.2011 tarihinde Büyükşehir Belediyesi aleyhine tazminat davası açmıştır. Mahkeme 31.5.2012 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Temyiz edilen karar, Yargıtay tarafından 27.12.2012 tarihli kararla onanmış; karar düzeltme istemi reddedilmiştir.

Başvurucunun paydaşı olduğu taşınmazın diğer paydaşlarından bazıları yine kamulaştırılan taşınmazın amacına uygun kullanılmadığı gerekçesiyle iadesi veya bedelinin tazmini istemiyle Gaziantep Büyükşehir Belediyesi aleyhine 25.6.2010 tarihinde tazminat davası açmış, davanın kabulüne karar verilmiştir. Karar temyiz edilmiş, Yargıtay 20.3.2012 tarihli kararıyla Kamulaştırma Kanunu'nun 8. maddesi uyarınca taşınmaz maliki ile varılan uzlaşma sonucu yapılan kamulaştırmalara karşı dava açılmayacağı gerekçesiyle hükmün bozulmasına hükmetmiştir.

İlk Derece Mahkemesi 8.1.2013 tarihli kararında önceki hükümde direnilmesine karar vermiştir. Direnme hükmünün temyizi üzerine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından 27.11.2013 tarihinde İlk Derece Mahkemesinin 2942 sayılı Kanun'un 8. maddesinin somut olayda uygulanma yerinin bulunmadığına ilişkin direnme hükmünün yerinde görüldüğü belirtilerek bu Kanun'un 22. ve 23. maddelerine ilişkin temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın Yargıtay ilgili Dairesine gönderilmesine karar verilmiştir. İlgili Daire 5.11.2014 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir.

Bozma ilamı sonrası devam edilen yargılama henüz sonuçlanmamıştır.

Başvurucu, spor alanı yapılması amacıyla kamulaştırılan taşınmazın amacına uygun kullanılmayıp imar planında yapılan değişiklik ile ticari alana çevrilerek üçüncü kişilere satılması üzerine açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvuru konusu olayda kamu yararı kararında açıklanan amaç kamuya açık bir parkta spor alanı oluşturmak olup bu amaçla imar düzenlemesi ve kamulaştırma işlemi yapılmıştır. Kamulaştırma işlemi yapıldıktan sonra ise başvurucunun payının bulunduğu taşınmaz, bu kamu yararı amacının gerektirdiği şekilde spor alanına dönüştürülmemiş, kamulaştırma işleminin yapıldığı tarihten yaklaşık yedi ay gibi kısa sayılabilecek bir süre içinde ticari alana dönüştürülerek bu taşınmazın bir bölümü üçüncü kişilere satılmıştır. Diğer bir deyişle idare, kamulaştırılan taşınmaz yönünden kamu yararı kararında belirtilen amacı gerçekleştirmediği gibi esasında bu taşınmazı başka

bir kamu yararı amacı doğrultusunda da kullanmamıştır. Üstelik imar planında “spor alanı” olduğu gerekçesiyle kamulaştırdığı taşınmazın imar durumunu “ticari alan” olarak değiştirmiş, kamulaştırılan taşınmaz yönünden yaptığı bu değişiklikle artı değer oluşturmuş ancak bu değerden başvurucuyu yoksun bırakarak taşınmazın bir bölümünü bu şekilde özel kişilere devretmiştir.

Buna göre idare, kaynağını Anayasa ve yasalardan alan imar düzenlemeleri ve kamulaştırma işlemleriyle yöntemince kamu yararına dayalı olarak mülkiyetini devraldığı taşınmaz bölümünü, bu işlemlerin dayandığı kamu yararı amacını somut olarak gerçekleştirmeden devretmek suretiyle sadece gelir sağlayıcı bir mülkiyet transferine yol açmıştır.

Dolayısıyla kamulaştırmanın dayandığı kamu yararı amacı bulunmadan mülkiyet hakkına müdahale edilerek Anayasa’nın 35. maddesindeki güvencelere aykırı olarak başvuru mülkünden yoksun bırakılmıştır. Kamulaştırma yoluyla yapılan müdahale bakımından kamu yararı amacının somut olarak gerçekleştirilmemesi nedeniyle başvurunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin meşru amaç unsurunu taşımadığı kanaatine varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

hd.İyi Niyetli Üçüncü Kişinin Hakları Gözetilmeyerek Alacağını Tahsil Etme İmkânının Ortadan Kaldırılmasının Mülkiyet Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar

Tasfiye Hâlinde Cemtur Seyahat ve Turizm Ltd. Şti. Kararı (B. No: 2013/865)

Bu süreçte iyi niyetli üçüncü kişi olduğu anlaşılan başvurunun hakları gözetilmeyerek alacağını tahsil etme imkânı ortadan kaldırılmış ve böylelikle ilgili alacak yönünden, devletin denetim ve gözetiminden sorumlu olduğu batan Banka nedeniyle oluşan banka zararı dolaylı olarak başvuruca yüklenmiş ve başvuruca aleyhine alacağının tahsiliyle ilgili hukuki bir belirsizlik meydana getirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 1.6.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, hizmet sözleşmesi kapsamında personel taşıma hizmetleri verdiği borçlu Ulusal Basın Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.den (Şirket) tahsil edemediği alacakları için 8.1.2003 tarihinde İstanbul 7. İcra Müdürlüğü nezdinde İstanbul 6.

Asliye Ticaret Mahkemesinde ilamsız icra takibi başlatmış, Şirket tarafından 13.1.2003 tarihinde borca itiraz edilmesi üzerine 24.2.2003 tarihinde itirazın iptali davası açmıştır. Dava devam ederken Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) 3.7.2003 tarihinde İmar Bankasına el koymuş, Şişli 2. Sulh Ceza Mahkemesi ise, 26.8.2003 tarihinde İmar Bankası soruşturması kapsamında aralarında borçlu Şirketin de olduğu 179 şirketin zorunlu giderler dışında hak ve alacaklarının dondurulmasına karar vermiştir. Başvurucu 9.3.2004 tarihli duruşmada, belirlenen 287.790 YTL alacak miktarını kabul etmiş, Mahkeme, davalının itirazının iptaline, icra inkâr tazminatının tahsiline karar vermiştir.

İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesi, 11.5.2004 tarihli ara kararıyla daha önce Şişli 2. Sulh Ceza Mahkemesinin verdiği tedbir kararını genişleterek, Borçlu Şirketin de aralarında bulunduğu Uzan Grubu şirketlerinin faaliyetlerine devam edebilmeleri için yapabilecekleri ödemeler listesini karara bağlamıştır. Bahsedilen kararda personel taşıma ücretleri de ödenebilir kalemler arasında sayılmıştır.

Başvurucu, kesinleşen karar sonrasında takibe devam etmiş; 12.5.2004 ve 26.5.2004 tarihli taleplerle Borçlu Şirketin menkul ve gayrimenkulleri üzerine haciz işlemi uygulanmış, ayrıca 12.5.2004 tarihli taleple Türk Patent Enstitüsünce 17.5.2004 ve 15.6.2004 tarihlerinde Borçlu Şirket adına tescilli 4 adet marka (Star, Starlife, Star Tek ve Ulusal Medya) ile İstanbul Valiliğince 18.6.2004 ve 21.6.2004 tarihlerinde başta Star gazetesi olmak üzere 118 adet yayın üzerine haciz kararı işlenmiştir. TMSF ise Borçlu Şirket hakkında 6183 sayılı Kanuna dayanarak 18.5.2004 tarihinde 7.739 milyon YTL haciz işlemi uygulamıştır.

Başvurucu, ayrıca borçlu Şirket hakkında 10.6.2004 tarihinde iflas yoluyla takip talebinde bulunmuş; TMSF yönetimindeki borçlu Şirket vekili 3.8.2004 tarihinde başvurusunun icra takiplerinin durdurulmasını talep etmiştir.

Yapılan itiraz sonrasında İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesinde görülen iflas davasına TMSF vekili 15.2.2005 tarihli dilekçesiyle müdahil olmuştur. TMSF Fon Kurulunun 23.6.2005 tarihli ve 249 sayılı kararıyla, Borçlu Şirket de dâhil olmak üzere Star Medya grubuna ait beş şirketin mal, hak ve varlıklarının iktisadi ve ticari bütünlük oluşturularak satılmasına karar verilmiş ve satışının 15.9.2005 tarihinde yapılacağı ilan edilmiştir.

İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesi 20.12.2005 tarihli kararıyla TMSF tarafından el konan şirketlerin iki yıl içinde iktisadi bütünlük oluşturan mahcuzlarının üçüncü kişiler tarafından muhafaza altına alınmasının ve satışının talep edilemeyeceği, iflaslarına karar verilemeyeceği gerekçesiyle iflas talepli davayı reddetmiştir. Yargıtay bu kararı onamıştır.

Eylül 2005 ile Mart 2006 arası dönemde “Uzan Grubu” şirketlerinin ticari ve iktisadi bütünlük oluşturan varlıkları TMSF tarafından 4389 sayılı mülga Kanuna göre yapılan ihaleler ile satılmıştır. Bu kapsamda Borçlu Şirketle birlikte 5 şirketin mal, hak ve varlıklarından oluşan Star gazetesi ticari ve iktisadi bütünlüğü, 25.1.2006 tarihinde gerçekleştirilen ihale ile 8.000.000 USD bedel ile satılmış ve faiziyle beraber 8.779.463,17 USD tahsil edilmiştir. Tahsil edilen bedelden vergi ve sosyal güvenlik alacakları tahsil edildikten sonra kalan miktar TMSF’ye aktarılmıştır.

Fon Kurulu 16.11.2006 tarihinde yapılan satışlar sonrasında değer ifade eden varlığı kalmayan borçlu Şirketin tasfiyesine karar vermiştir. Borçlu Şirketin tasfiyeye esas bilançosunda başvurucunun alacağı 4. sırada, 59.517,06 TL olarak kaydedilmiştir. TMSF alacağı ise 9.5.2012 tarihli Ticaret Sicil Gazetesi’nde yayımlanan sıra cetvelinde 21 milyar TL olarak gösterilmiştir.

Borçlu Şirketten alacağını tahsil edemeyen başvuru, alacağının ödenmesini talep eden 20.7.2006 tarihli ihtarnamesine TMSF yönetiminden yanıt alamayınca bu zımni ret kararı aleyhine İstanbul 8. İdare Mahkemesi nezdinde 17.11.2006 tarihinde iptal ve alacağın yasal faiziyle birlikte tazmini talebiyle dava açmış, Mahkeme 20.2.2008 tarihli kararıyla ve *“Borçlu Şirketin borçlarının Fon tarafından ödenmesi gerektiğine ilişkin herhangi bir yasal yükümlülük de bulunmadığı”* gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Danıştay tarafından, başvurucunun temyiz ve sonrasında karar düzeltme taleplerinin reddine karar verilmiştir.

Başvurucu; Borçlu Şirketin satılan mal ve varlıkları üzerinde haciz işlemi yaptırmış olduğu ve alacağı tahsil edilebilir bir aşamaya getirdiği hâlde yapılan kamu müdahaleleri sonucunda kendisine bir ödeme yapılmaması, TMSF yönetiminin yetkisini üçüncü kişilerin mülkiyet hakkını ihlal edecek biçimde keyfi olarak kullanması, oluşan zararın Bankanın batmasına sebep olanlar yerine üçüncü kişilere yüklenmesi, diğer bazı alacaklılara ödeme yapıldığı hâlde kendisine yapılmaması, Borçlu Şirket tasfiye edildiği için alacağını tahsil etme imkânının kalmaması nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Gerek Bakanlık gerekse TMSF Hukuk İşleri Daire Başkanlığı, başvurucunun alacağına kavuşamamasının kamu idaresinin kusurundan değil borçlu Şirketin mal varlığının kalmaması sonucu gerçekleştiği yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucunun tahsil edilebilir aşamaya getirdiği alacağı TMSF’nin yaptığı müdahaleler ile engellenmiştir. Baş-

vurucuya ödeme kabiliyeti kalmayan borçlu Şirketin tasfiye sürecine, başvuru dâhil edilmemiş, tüm işlemler TMSF tarafından yürütülmüştür. Bütün bu koşullar altında başvurunun muhatabının sadece tüm mal varlıkları tasfiye edilmiş, borca batık ve TMSF kontrolündeki şirket olduğunu, TMSF'nin hiçbir sorumluluğunun bulunmadığını ve başvurunun alacağına ulaşamaması sürecinin normal bir icra ve iflas takibi süreci sonunda meydana geldiğini kabul etmek mümkün değildir.

TMSF'nin banka kaynaklı alacaklarına öncelik, üstünlük ve ayrıcalık tanıyan düzenlemelere dayanarak gerçekleştirilen işlemler sonucu başvurunun mülkiyet hakkına müdahale edildiğinden müdahaleler, devletin mülkiyetin kullanımının kontrolü ya da mülkiyeti düzenleme yetkisi kapsamında incelenmiştir.

Başvurunun Borçlu Şirket ile olan ilişkisi personel servisi yapmak üzere hizmet sözleşmesine dayanan ticari bir ilişki olup bankacılık faaliyetleriyle, banka kaynaklarının kullanılması veya bankanın zarara uğratılmasıyla ilgili değildir. Bu durumda başvurunun el konan bankanın kamu tarafından üstlenilen zararları karşısındaki durumu iyi niyetli üçüncü kişi olarak değerlendirilebilir.

Başvurunun borçlu Şirketten olan ve yaptığı hacizler ile tahsil etme aşamasına getirdiği alacağını tahsil etmesi, borçlu Şirkete TMSF tarafından el konması sonrasında yapılan kamu müdahaleleriyle engellenmiştir. Başvuru için borçlu Şirketle sözleşme yaptığı ve hizmet verdiği tarihte daha sonra çıkarılan kanunlarla bahsedilen müdahalelerin yapılacağını öngörülmesi mümkün değildir. Başvuru için öngörülebilir olan, alacağı için haciz yaptıktan sonra kamu alacağına dayalı bir haciz işlemi yapıldığında 2004 ve 6183 sayılı Kanunlara istinaden en kötü ihtimalle satış gelirlerinin gariyeten taksim edilmesidir.

Borçlu Şirketin tüm varlıkları TMSF tarafından 2004 ve 6183 sayılı Kanunlarda öngörülen süreçlerin dışında 4389 ve 5411 sayılı Kanunlarla TMSF'nin hem alacaklı hem de icra ve iflas dairesi yetkilerine sahip olduğu ve tüm koşulları belirlediği süreçte başvuru sürece dâhil edilmeden satılmıştır. Satıştan elde edilen gelirin tamamı 5411 sayılı Kanun'un verdiği geçmiş dönem mal ve hizmet alacaklarının ödettirilmesi yetkisine rağmen bu yetki kullanılmaksızın diğer kamu alacakları ile TMSF'nin el konulan Banka kaynaklı alacaklarına karşılık olarak ayrılmıştır.

Bu süreçte iyi niyetli üçüncü kişi olduğu anlaşılan başvurunun hakları gözetilmeden alacağını tahsil etme imkânı ortadan kaldırılmış ve devletin denetim ve gözetiminden sorumlu olduğu batan Banka nedeniyle oluşan banka zararı dolaylı olarak ve kısmen başvurucuya yüklenmiştir.

Belirtilen nedenlerle birlikte başvuru aleyhine meydana getirilen hukuki belirsizlik göz önünde bulundurulduğunda, başvuru mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında gözetilmesi gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Belirtilen nedenlerle birlikte başvuru aleyhine meydana getirilen hukuki belirsizlik göz önünde bulundurulduğunda, başvuru mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında gözetilmesi gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

he. Avlanma Kabahatinde Kullanıldığı Gerekçesiyle Aracın Mülkiyetinin Kamuya Geçirilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar

Fatma ÇAVUŞOĞLU ve Bilal ÇAVUŞOĞLU Kararı (B. No: 2014/5167)

Parasal karşılığı bilinen bir taşıt ile parasal bir değer atfedilemeyecek bir kamusal menfaat arasında gerçek anlamda bir mukayese yapılması mümkün bulunmamaktadır. Bu durumda, izin verilmediği hâlde geceleyin ışık yayan kara vasıtasıyla avlanma kabahatinde kullanıldığı gerekçesiyle başvuru mülkiyetinin kamuya geçirilmesi olayı bakımından kabahatin hukuki konusu ve önemi, korunan menfaat, başvuru davranışları ile kabahat eylemi arasındaki illiyet bağı dikkate alındığında, başvuru mülkiyet haklarına yapılan müdahalenin av ve yaban hayatı kaynaklarının korunmasına ilişkin kamu yararına dayalı meşru amaç ile başvuru menfaatleri arasında olması gereken adil dengeyi bozmadığı ve ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 28.9.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, Antalya ili Elmalı ilçesi Yuva beldesi Yuva Yaylası Muslukbaşı mevkiinde kaçak av yapıldığı 14.9.2013 tarihinde ihbar edilmiştir. Olay yerine giden jandarma görevlileri, aynı tarihli tutanakla başvuru Bilal Çavuşoğlu ve Ş.S. tarafından Mazda marka 2005 model çift kabin (pick up cinsi) kamyonet kullanılarak gece far avı yöntemiyle avlanma yapıldığını, bu kişilerin avcılık belgesinin olmadığını, avlanma

süresi dışında avlandıklarını, araç üzerinde yapılan kontrol sırasında başvuru Bilal Çavuşoğlu'na ait bir adet takozsuz otomatik av tüfeği ve bir adet yeni vurulmuş yaban tavşanı bulunduğunu tespit etmişler ve kolluk görevlileri kamyonetle birlikte bunlara el koymuştur.

Veteriner hekim tarafından düzenlenen 16.9.2013 tarihli muayene raporunda, olay yerinde ele geçirilen hayvanın iki yaşında erkek bir yaban tavşanı olduğu ve vücudundaki kurşun izlerinden hayvanın av tüfeğiyle vurulduğunun tespit edildiği belirtilmiştir. Orman idaresi başvuruçunun avlanma yasağına ilişkin çeşitli ihlallerinden dolayı toplam 1.162 TL idari para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Orman İdaresi, aynı tarihte verdiği bir diğer kararla söz konusu kabahatlerin konusunu teşkil eden araç ve silahın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar vermiştir.

Başvuruçular Orman İdaresince verilen idari yaptırım kararlarının iptali istemiyle Elmalı Sulh Ceza Mahkemesine başvuruda bulunmuşlardır. Başvuruları esastan inceleyen Sulh Ceza Mahkemesi 10.1.2014 tarihli kararı ile başvuruların reddine karar vermiştir. Başvuruçular bu karara itiraz etmişler, Elmalı Asliye Ceza Mahkemesinin 14.2.2014 tarihli kararı ile Mahkemece kurulan hükmün usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazların kesin olarak reddine karar verilmiştir.

Başvuruçular, yasak avcılık yapıldığı gerekçesiyle orman idaresi tarafından verilen idari para cezası ile mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararlarına karşı yaptıkları başvuruların Sulh Ceza Mahkemesince reddedildiğini, başvuruların reddine ilişkin bu kararın temyizinin mümkün olmadığını, aynı yer Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde öngörülen itiraz yolunun ise etkisiz olduğunu belirterek hak arama hürriyetinin; başvuruçulardan Fatma Çavuşoğlu'na ait kamyonetin tespit edilen kabahat ile bir ilgisi de olmadığı hâlde kabahate dayalı olarak orantısız bir şekilde mülkiyetinin kamuya geçirilmesi nedeniyle de mülkiyet hakları ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve yeniden yargılama talebinde bulunmuşlardır.

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi devlete, mülkiyetin kullanımı veya mülkiyetten yararlanma hakkını kontrol etme ve bu konuda düzenleme yetkisi vermektedir. Mülkiyetten yoksun bırakmaya göre daha geniş takdir yetkisi veren düzenleme veya kontrol yetkisinin kullanımında da kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük ilkelerinin gereklerinin karşılanması kural olarak aranmaktadır.

Kanun'la belirlenen avlanma usul ve esasları çerçevesinde av ve yaban hayatı kaynaklarını korumak ve geliştirmek amaçlanmaktadır. Av ve yaban hayatı kaynaklarının zarar görmesine veya yok edilmesine yol açan eylem ve işlemleri önlemek için tedbirler alınması, tedbirlere ve yasaklara uymayanlar için yaptırımlar uygulanmasının kamu yararına olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Dolayısıyla yasak olduğu hâlde "ışık yayan araçla geceleyin far avı" yapılması kabahatinde kullanıldığı gerekçesiyle başvuru konusu kamyonetin mülkiyetinin kamuya geçirilmesinin meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin bireyin çıkarları ile kamunun genel yararı arasında bulunması gereken adil dengeyi bozmaması gerekmektedir. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Mahkeme, bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliği, başvuru ve kamu otoritelerinin davranışlarını da göz önünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır.

Öncelikle başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesinin Kanun'a aykırı olarak veya keyfi ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin itirazlarını ve savunmalarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir.

Başvurucular, mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararının keyfi uygulandığı ve adil olmadığına yönelik iddialarını ve itirazlarını, yargısal merciler önünde açıklıkla ortaya koyabilmiş; başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir.

Öte yandan mülkiyetten yoksun bırakma gibi ağır bir sonuca yol açan bir yaptırım bakımından başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir. Dolayısıyla başvuru ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım işlemi bu iddia ve itirazlar çerçevesinde yargısal merciler tarafından denetlenmiştir.

zetildiğinde bu aracın anılan amaçla kullanılacağına bilinmemesinin “hayatın olağan akışına göre” mümkün olmadığı gerekçesine dayandırılmaktadır.

Müşadere veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olması ve bireyin menfaatleri ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengeyi bozmaması gerekmektedir. Bu kapsamda orantılılık incelemesi yapılırken müşaderesine veya mülkiyetin kamuya geçirilmesine karar verilen eşya ile suçun maddi konusu arasında mekanik bir değer karşılaştırılması yapılması yeterli değildir. Suçun veya kabahatin hukuki ve maddi konusu, toplumdaki etkisi, faile sağladığı yarar ve mülk sahibinin kusurlu davranışının etkisi gibi hususlar da birlikte değerlendirilmelidir. Bütün bu unsurlar her somut olay bakımından ve olayın özel koşulları gözetilerek irdelenmelidir.

Avlanma yasakları kapsamında öngörülen ve başvuruçuların aracının mülkiyetinin kamuya geçirilmesi sonucuna yol açan kabahatle korunan menfaat, özünde ekonomik bir nitelik taşımamaktadır. Diğer bir ifadeyle parasal karşılığı bilinen bir taşıt ile parasal bir değer atfedilemeyecek bir kamusal menfaat arasında gerçek anlamda bir mukayese yapılması mümkün bulunmamaktadır. Bu durumda izin verilmediği hâlde “geceleyin ışık yayan kara vasıtasıyla” avlanma kabahatinde kullanıldığı gerekçesiyle başvuruçuların aracının mülkiyetinin kamuya geçirilmesi olayı bakımından kabahatin hukuki konusu ve önemi, korunan menfaat, başvuruçuların davranışları ile kabahat eylemi arasındaki illiyet bağı dikkate alındığında başvuruçuların mülkiyet haklarına yapılan müdahalenin av ve yaban hayatı kaynaklarının korunmasına ilişkin kamu yararına dayalı meşru amaç ile başvuruçunun menfaatleri arasında olması gereken adil dengeyi bozmadığı ve ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

k. ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

ka. Yargıtay Üyesi Olan Başvurucunun Çalıştığı Dairenin Değiştirilmesine İlişkin Uyuşmazlığın Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Bulunmaması Nedeniyle Kabul Edilemezliğe İlişkin Karar Ahmet KÜTÜK Kararı (B. No: 2015/19099)

Anayasa'nın 36. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddeleri uyarınca hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 23.3.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvurucu, 2011 yılında Yargıtay üyesi seçilmiş ve Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu kararı ile Yargıtay 4. Hukuk Dairesinde görevlendirilmiştir. 2.12.2014 tarihinde Yargıtay Kanunu'nda yapılan değişikliklerle Yargıtay Ceza Dairelerinin sayısı on beşten yirmi üçe çıkarılmış, sonradan yapılan yasal düzenlemelerle, sekiz Yargıtay daire başkanlığı ve yüz yirmi bir Yargıtay üyeliği kadrosu ihdas edilmiştir. 6572 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile 2797 sayılı Kanun'a eklenen geçici 14. maddede, ihdas edilen Yargıtay üyeliği kadroları için üye seçilmesi, ihdas edilen Yargıtay daire başkanlıkları için seçim yapılması, Birinci Başkanlık Kurulunun yeniden belirlenmesi ve Birinci Başkanlık Kurulu tarafından dairelerin iş durumu ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak Yargıtay daire başkanlarının, üyelerinin ve tetkik hâkimlerinin hangi dairelerde görev yapacağını yeniden belirlenmesi düzenlenmiştir.

Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu, başvurucuyu Yargıtay 1. Hukuk Dairesinde görevlendirmiştir. Başvurucu 10.2.2015 tarihinde "yeniden inceleme" için Yargıtay Birinci Başkanlık Kuruluna, kararın iptali için Yargıtay Başkanlar Kuruluna başvurmuştur. Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu görevlendirmelerin yasal zorunluluk nedeniyle yapıldığı ve karara itiraz edilemeyeceği gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu, itirazının Yargıtay Başkanlar Kurulunca incelenmesi gerektiği, görevlendirmenin Yargıtay teamüllerine aykırı olduğu ve Yargıtay 4. Hukuk Dairesinde kendisinden daha uzun çalışan başka üyenin bulunmadığı gerekçeleriyle Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunun kararına itiraz etmiştir. Yargıtay Başkanlar Kurulu 9.7.2015 tarihli kararıyla başvurucunun itirazını reddetmiştir.

Başvurucu, gerek Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu kararında gerekse Yargıtay Başkanlar Kurulu kararında gerekçe bulunmadığını, kamuya açık duruşma yapılmadığını, Yargıtay Başkanlar Kurulunun Kanun'da öngörülen şekilde teşekkül etmediğini duyduğunu, Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunun bağımsız ve tarafsız olmadığını, itirazının beş ay sonra incelenmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının engellendiğini, kararın keyfi olduğunu, kararlarda açık ve bariz takdir hatası bulunduğunu ileri sürmüştür.

Başvurucu ayrıca Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunun kararına karşı itiraz hakkının bulunması ve itirazın yargı yolu olması nedeniyle başvuru konusu uyuşmazlığın, "medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlık" kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmiş ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Öte yandan başvuru, bazı İnternet siteleri, basın yayın organları ve sosyal medyada "paralel yapı mensubu" olarak gösterildiğini, daha sonra görev yaptığı Yargıtay Dairesinin değiştiğini, zorunlu bir ihtiyaç olmadan görev yerinin değiştirilmesinin Yargıtay'da küçük düşürücü olarak algılandığını, bu nedenle şeref ve itibarının olumsuz etkilendiğini, bu durumun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlali olduğunu iddia etmiştir. Başvurucu, aynı zamanda kendisine yakıştırılan görüş ve kanaatler nedeniyle ayrımcılığa tabi tutulduğundan şikâyet etmiştir. Başvurucu, son olarak seçildiği tarihteki Birinci Başkanlık Kurulu tarafından görev yapacağı dairenin belirlenmesi gerektiğini, başvuru konusu kararların hâkimlik teminatına ve hukuki güvenlik ilkesine aykırı olduğunu iddia etmiştir.

Anayasa Mahkemesi anılan iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

Anayasa'nın 36. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddeleri uyarınca hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için başvurunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerekmektedir.

Başvurucu, hakkında yürütülmekte olan ceza ve/veya disiplin soruşturmasından veya verilen bir cezadan söz etmediğine göre somut olayda "suç isnadı" söz konusu değildir. Bu durumda, adil yargılanma hakkına ilişkin güvence ve ilkelerin somut başvuruya uygulanabilmesi için başvuru konusu uyuşmazlığın "medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıklar" kapsamında olması gerekir.

Yargıtay üyelerinin belirli bir dairede görev yapmak üzere seçilmemeleri, başvurunun daha önce görev yaptığı dairede çalışmasına imkân veren mevzuat hükmü veya istikrar kazanmış bir içtihadın bulunmaması, üyelerin görevli oldukları daire değişmese bile görev yapılan Yargıtay dairesinin çalışma alanının yeni bir işbölümü ile değişebilmesi, Yargıtay daire değişikliği kararının maaş, ödenek veya benzeri hakları gibi sıradan iş uyuşmazlıkları ile ilgisinin olmaması, kararın Yargıtay üyeliği statüsü veya yapılan işin niteliği üzerinde olumsuz herhangi bir etkiye sahip olmaması, görev yapılan dairenin değiştirilmesi işleminin mahkeme erişimine kapatılması ve bunun objektif gerekçelere dayanması nedenleriyle başvuru konusu hakla ilgili uyuşmazlık medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıklar kapsamında değildir.

Yargıtay üyelerinin belirli bir dairede görev yapmak üzere seçilmemeleri, başvurunun daha önce görev yaptığı Dairede çalışmasına imkân veren mevzuat hükmü veya istikrar kazanmış bir içtihadın bulunmaması, üyelerin görevli oldukları daire değişmese bile görev yapılan Yargıtay dairesinin çalışma alanının yeni bir iş bölümü ile değişebilmesi, Yargıtay daire değişikliği kararının maaş, ödenek veya benzeri hakları gibi sıradan iş uyuşmazlıkları ile ilgisinin olmaması, kararın Yargıtay üyeliği statüsü veya yapılan işin niteliği üzerinde olumsuz herhangi bir etkiye sahip olmaması, görev yapılan dairenin değiştirilmesi işleminin mahkeme erişimine kapatılması ve bunun objektif gerekçelere dayanması nedenleriyle başvuru konusu hakla ilgili uyuşmazlık “medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıklar” kapsamında değildir.

Sonuç olarak başvurunun bu kısmının *konu bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

Somut olayda 6572 sayılı Kanunla yeni Yargıtay daireleri kurulmuş, Yargıtay dairelerinin iş durumu ve ihtiyaçları ile yeni seçilen Yargıtay üyeleri göz önünde bulundurularak Yargıtay dairelerinde görev yapacak üyeler, yasal zorunluluk nedeniyle yeniden belirlenmiştir. Başvurucunun da aralarında bulunduğu; hakkında İnternet ortamında, basında ve sosyal medyada haber veya paylaşım yapılmayan bazı üyelerin de görev yaptığı Yargıtay daireleri değiştirilmiştir. Başvurucu, hakkında çıkan haber ve paylaşımlar nedeniyle görev yaptığı Dairenin değiştirildiğini, görev yaptığı Yargıtay dairesinin değişmesinin küçük düşürücü bir durum olduğunu ileri sürmüş ise de iddiala-

rını temellendirecek herhangi bir somut olay veya bulguyu delilleriyle birlikte ortaya koyamamıştır.

Sonuç olarak başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Ayrımcılık Yasağının İhlal Edildiği İddiası

Anayasa'nın 10. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir. Ayrımcılık iddiasının incelenebilmesi için başvuruçunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir. Somut olayda başvuruçusu, kendisine ayrımcılık yapıldığını somut delillerle ortaya koyamadığı gibi ayrımcılık nedenini de somut delillerle kanıtlanamamıştır.

Sonuç olarak başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

kb. Eşini Öldüren Zanlıya Haksız Tahrik Nedeniyle İndirim Yapılmamasının Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar

Hüseyin Güneş ÖZMEN Kararı (B. No: 2014/1514)

Herhangi bir yargılamada geçerli olan delil sunma ve inceleme yöntemlerinin uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp Mahkemenin görevi başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığını değerlendirmektir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara iddialarını sunmak hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin denge-sizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 22.9.2016 tarihinde verilen karara konu olayda İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 7.3.2008 tarihinde ayrı yaşadığı eşini silahla öldürdüğü iddiasıyla tasarlayarak insan öldürme suçundan başvuru hakkında iddianame düzenlemiş İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvuru ile maktul ve ailesi arasında yaşanan sorunlara ve öldürme olayının gerçekleşme anına ilişkin olarak maktulün anne ve babası da dâhil olmak üzere birçok tanığın anlatımlarına başvurmuştur.

Başvuru maktulenin kendisi ile resmen evli olduğu hâlde başkası ile yasak ilişki yaşadığını, bunu olay günü maktüle sorduğunda, maktulenin kendisine cevap olarak bu durumun özel hayatı olduğunu, kendisini süründüreceğini ve ayrıca ortak çocuklarını bir daha kendisine göstermeyeceğini söylediğinde ani oluşan hiddet ve kızgınlıkla olayı gerçekleştirdiğini iddia etmiştir.

Mahkeme 23.5.2012 tarihli kararıyla kasten öldürme suçundan başvuru müebbet hapis cezasına mahkûm etmiştir. Mahkeme kararını, dosyadaki raporlar ile tanıkların olayın oluş şekline ve başvuru ile maktul arasında yaşanan sorunlara dair beyanlarına dayandırmıştır. Kararda, başvuru ile maktul ve maktulün ailesi arasında müşterek çocuğun bakımı da dâhil olmak üzere boşanma sürecinde adli makamlara yansımış uyuşmazlıklar bulunduğu, başvuru hakkında işlemler yapıldığı, başvurunun olay günü maktulenin okuduğu tıp fakültesindeki dersinden çıkışını beklediği, çıkışının ardından iki ayrı şarjördeki mermilerle ateş etmek suretiyle onu öldürdüğü belirtilmiştir.

Başvuru hakkında haksız tahrik nedeniyle indirim yapılmamıştır. Buna ilişkin gerekçede, maktulenin başkası ile ilişkisi olduğuna dair savunmanın cezanın miktarını değiştirmeye yönelik olduğu, bu konuda hiçbir inandırıcı ve akla uygun delil bulunmadığı, birçok tanık dinlenmesine rağmen hiç birinin bu konudan söz etmediği belirtilmiştir. Maktulenin sarf ettiği iddia edilen sözlerin ise -başvurunun soyut iddiası dışında- hiçbir şekilde doğrulanmadığı, başvurunun yapısı ve duruşmalarda verdiği izlenimlere göre de maktulenin başvuruya karşı bu şekilde sözler saf etmesinin de inandırıcı görülmediği ifade edilmiştir.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi, başvurunun müdafinin de katılımıyla duruşmalı olarak yaptığı temyiz incelemesinin ardından 13.11.2013 tarihli ilamıyla hükmü onamıştır.

Başvuru; öldürme eylemini tahrik altında gerçekleştirdiğini, bu hususu kanıtlamak için tanık dinlenilmesi, telefon kayıtlarının incelenmesi ve otopsi yapılması gibi Mahkemeden bazı istemlerde bulunduğunu ancak taleplerinin reddedildiğini, bu sebeple

adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Hakkaniyete uygun bir yargılama için yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir.

Herhangi bir yargılamada geçerli olan delil sunma ve inceleme yöntemlerinin uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp Mahkemenin görevi başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığını değerlendirmektir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara iddialarını sunmak hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması, bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir.

Başvurucu hakkında haksız tahrik uygulaması yönünden incelenen iddialardan biri, maktulün olay anında sarf ettiği ileri sürülen sözlerdir. Başvurucu, olay esnasında eşinin söylediğini ileri sürdüğü sözlere ilişkin olarak herhangi bir araştırma talebinde bulunmamıştır. Mahkeme, bu iddianın soyut kaldığını ve somut olayın özel koşullarında inandırıcı olmadığını değerlendirmiştir. Maktulün boşanma safhasında başka biriyle beraber olduğuna ilişkin diğer iddia ise başvurusunun herhangi bir delil sunmadığı ve dinlenen tanıkların da bu konudan bahsetmediği gerekçeleriyle haksız tahrike esas alınmamıştır. Sonuç olarak başvurusunun taleplerinin makul gerekçelerle reddedildiği anlaşılmaktadır.

Başvurucu hakkında haksız tahrik uygulaması yönünden incelenen iddialardan biri, maktulün olay anında sarf ettiği ileri sürülen sözleridir. Başvurucu, olay esnasında eşinin söylediğini ileri sürdüğü sözlere ilişkin olarak herhangi bir araştırma talebinde bulunmamıştır. Mahkeme, bu iddianın soyut kaldığını ve somut olayın özel koşullarında inandırıcı olmadığını değerlendirmiştir. Maktulün boşanma safhasında başka biriyle

beraber olduğuna ilişkin diğer iddia ise başvurunun herhangi bir delil sunmadığı ve dinlenen tanıkların da bu konudan bahsetmediği gerekçeleriyle haksız tahrike esas alınmamıştır. Sonuç olarak başvurunun taleplerinin makul gerekçelerle reddildiği anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

kc. Hangi Yargı Kolunun Görevli Olduğuna İlişkin Olarak Oluşan Hukuki Belirsizliğin Giderilmesine Yönelik Mekanizmaların İşletilmemesi Nedeniyle Kanuni Hâkim Güvencesinin İhlal Edildiğine İlişkin Karar Mehmet ÇELİK Kararı (B. No: 2015/889)

Askerî mahkemelerin görevleri, Anayasa'nın 145. ve 353 sayılı Kanun'un 9. maddelerinde belirlenmiştir. Buna göre kişilerin asker kişi sıfatıyla yargılanmaları, askerî mahkemelerin görev alanına girmektedir. Sanığın asker kişi sıfatı sona erdiğinde atılı suç askerî suç değilse veya askerî suça bağlı bulunmuyorsa askerî mahkemede yargılamanın gereği kalmayacağından doğal görevli yargı yeri olan adli yargı yerinde yapılması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 17.11.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, 15.8.2014 tarihinde emekli olmak suretiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) ayrılan askerî savcıdır. Daha sonra er statüsünde ihraç edilmiştir.

Başvurucunun 27.10.2007 tarihinde tehdit suçu işlediği iddiasıyla hakkında Yunak Cumhuriyet Başsavcılığına ihbarda bulunulmuş, yürütülen soruşturma kapsamında başvurunun görev ve unvan bilgileri Hava Kuvvetlerinden talep edilmiş, askerî savcı olduğunun bildirilmesi üzerine aynı yerden başvurunun teşhise elverişli fotoğrafları istenmiştir. Başka bir kişiye ait fotoğraf gönderilmesi üzerine ilgililer hakkında suç duyurusunda bulunulmuş, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Savcılığının 4.6.2010 tarihli iddianamesi ile başvurunun yerine aynı yerde askerî savcı yardımcısı olarak görevli Askerî Hâkim Ö.T.'ye ait fotoğrafın gönderildiği, bu suretle sanık A.Z.Ü'nün resmî belgede sahtecilik suçunu, başvurunun ise azmettirmek ve yardım etmek suretiyle resmî belgede sahtecilik suçuna iştirak etmek suçunu işlediği iddiası ile hakkında kamu davası açılmıştır. Genelkurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesi 10.6.2010 tarihli duruşmasız işlere ait kararla kamu davasının kabulüne karar vermiştir.

Genelkurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesinin 6.6.2012 tarihli hükmü ile 357 sayılı Kanun'un 25. ve geçici 10. maddeleri uyarınca sanıklar Hv. Hak. Alb. A.Z.Ü. ve baş-

vurucu hakkındaki kovuşturma işlemlerine Askerî Yargıtayda bulundukları aşamadan itibaren devam olunmak üzere dava dosyasının Askerî Yargıtay Başkanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

Yargılamayı yapan Askerî Yargıtay 4. Dairesi tarafından 18.1.2013 tarihli kararla sanıklara atılı suçların unsurları yönünden oluşmadığı ve iddianamede yazılı eylemlerinin başka bir suça da temas etmediği sonucuna varılarak her iki sanığın da beraatlerine karar verilmiştir.

Askerî savcı tarafından sanık Hv. Hâk. Alb. A.Z.Ü. hakkında suçluyu kayırma ve başvuru hakkında suçluyu kayırmaya azmettirme suçlarından mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği ileri sürülerek beraat kararları sanıklar aleyhine temyiz edilmiştir.

Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun 31.5.2013 tarihli kararı ile suçun işlenmesi konusunda tam bir mutabakat hâlinde hareket ederek fiili birlikte gerçekleştiren sanıkların müştereken resmî belgede sahtecilik suçunu işledikleri kabul edilerek her iki sanık hakkında verilen beraat kararlarının sübut yönünden bozulmasına karar verilmiştir.

Askerî Yargıtay 4. Dairesi, bozmaya uyarak yargılamaya devam etmiş, 7.2.2014 tarihli duruşmada sanık A.Z.Ü., görevsizlik kararı verilerek dava dosyasının Yargıtay Başkanlığına gönderilmesine karar verilmesini talep etmiştir. Dairece aynı duruşmada verilen ara kararla işbu davaya bakmakla görevli olduğuna karar verilmiştir.

Sanık Hv. Hâk. Alb. A.Z.Ü., anılan görevsizlik kararı verilmesi talebinin reddi kararı üzerine 10.2.2014 tarihli duruşmada, bu kez dava dosyasının, uyuşmazlık çıkarılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesini talep etmiştir. Aynı Daire, talep dilekçesi ve ilgili tüm belgeleri uyuşmazlık çıkarmaya yetkili bulunan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 18.2.2014 tarihli kararıyla, uyuşmazlık çıkarma talebinin delillerin ikamesine başlamadan önce yapılması imkânı ve şartı varken, bu aşamaya kadar bu müessesenin işletilmediği gerekçesiyle uyuşmazlık çıkarılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

Askerî Yargıtay 4. Dairesinin 24.3.2014 tarihli hükmü ile emekli sanıkların müşterek fail sıfatıyla kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî belgede sahtecilik suçunu işledikleri kabul edilerek 2 yıl 6 ay hapis cezası ile ayrı ayrı cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

Askerî Savcı tarafından sanık Hv. Hâk. Alb. A.Z.Ü. hakkında suçluyu kayırma ve başvuru hakkında suçluyu kayırmaya azmettirme suçlarından mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği ileri sürülerek mahkûmiyet hükümleri temyiz edilmiştir. Başvurucu da askerî yargının görevli olmadığını ve suçun unsurlarının oluşmadığını belirterek hükmü temyiz etmiştir.

Temyiz üzerine Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun 27.11.2014 tarihli ilamı ile Askerî Yargıtay 4. Dairesinin 24.3.2014 tarihli kararı onanmıştır.

Başvurucu, 15.8.2014 tarihinde emekli olmak suretiyle TSK'dan ayrıldığını, yine aynı davada yargılanan A.Z.Ü'nün de daha önce TSK ile ilişkisi kesildiğinden dava dosyasında asker kişi olarak sanık kalmadığını, Anayasa'nın 5982 sayılı Kanun'un 15. maddesi ile değiştirilen 145. maddesinin ikinci fıkrası ile 5271 sayılı Kanun'un 3. maddesine eklenen (2) numaralı fıkrası uyarınca barış zamanında askerî mahkemelerde yargılanmasının mümkün olmadığını keza üzerine atılı resmî belgede sahtecilik suçunun askerî bir suç teşkil etmediğini, yine Uyuşmazlık Mahkemesinin 14.1.2013 tarihli kararı gereği adli yargı yerlerinin görevli olduğunu, bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve nihai kararın ortadan kaldırılması talebinde bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Askerî mahkemelerin görevleri, Anayasa'nın 145. ve 353 sayılı Kanun'un 9. maddelerinde belirlenmiştir. Buna göre kişilerin asker kişi sıfatıyla yargılanmaları, askerî mahkemelerin görev alanına girmektedir. Sanığın asker kişi sıfatı sona erdiğinde atılı suç askerî suç değilse veya askerî suça bağlı bulunmuyorsa askerî mahkemede yargılanmanın gereği kalmayacağından doğal görevli yargı yeri olan adli yargı yerinde yapılması gerekmektedir.

Uyuşmazlık Mahkemesi, resmî belgede sahtecilik suçunun "askerî bir suç" olmadığı tespitinde bulunmuştur. Askerî Yargıtay Daireler Kuruluna göre de resmî evrakta sahtecilik suçunun askerî bir suç olmadığı hususunda kuşku bulunmamaktadır. Anayasa'nın 145. maddesinde yapılan değişikliklerle madde metninden askerî mahal kavramı çıkarıldığından söz konusu suçun askerî mahalde işlenmiş olması da görevin belirlenmesi bakımından sonuca etkili değildir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu da Anayasa'nın 145. maddesinde ve 5271 sayılı Kanun'un 3. maddesinde yapılan değişikliklerle askerî yargının görev alanının daraltıldığını ve bu iradenin Anayasa'nın 145. maddesinin değişiklik gerekçesinde açıkça ifade edildiğini belirterek başvurucuya başka bir dosyada isnat olunan "gerçeğe aykırı bildirimde bulunma" eyleminin yargılanmasının genel mahkemelerde yapılması gerektiğine hükmetmiştir.

Anayasa Mahkemesi de norm denetimine ilişkin verdiği kararlarında, Anayasa'nın 145. maddesinin değişiklik gerekçesi doğrultusunda değerlendirmelerde bulunmuştur.

Askerî hâkim ve savcılarının TSK'dan ilişkileri kesilse dahi Askerî Yargıtayda yargılanacağına dair Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun 27.11.2014 tarihli kararında, 357 sayılı Kanun'da askerî hâkim ve savcılarının görevden ayrılmalari hâlinde haklarındaki soruş-

Askerî hâkim ve savcılarının hangi mahkemelerde yargılanacağına dair oluşan hukuki belirsizlik karşısında Askerî Yargıtay, -diğer yüksek mahkemelerin içtihatları dikkatine sunulmasına rağmen- meselenin Uyuşmazlık Mahkemesine taşınması noktasında harekete geçmemiştir. Diğer bir ifadeyle suç tarihinden sonra görevden ayrılmış (veya ilişkisi kesilmiş) askerî hâkim ve savcılar yönünden hangi yargı kolunun görevli olduğuna ilişkin olarak oluşan hukuki belirsizliğin giderilmesine yönelik mekanizmaların işletilmesi yönünde gerekli özen gösterilmemiştir.

turma/kovuşturmaların akıbeti hakkında hüküm bulunmadığını belirtilerek askerî mahkemelerin görevinin devam ettiği belirlenmiştir. Burada Anayasa'nın 145. maddesindeki değişiklik ve gerekçesi nazara alınmamış; 2802 sayılı Kanun'un 91. maddesi kıyas yoluyla uygulanmıştır. Diğer bir ifadeyle askerî yargının görev sınırları, kanuni bir temelden hareket edilmeden yorum yoluyla belirlenmiştir. Anılan yorumun Anayasa Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi, Askerî Yargıtay ve Yargıtay'ın askerî yargının görev alanına ilişkin olarak Anayasa'nın 145. maddesinin değişiklik gerekçesini esas alarak verdikleri önceki kararlarla uyumlu olmadığı açıktır. Böylelikle, mahkemelerin madde itibarıyla yetkilerinin (görevlerinin) belirlenmesinde, görevden ayrılan askerî hâkim ve savcılarının ayrılma zamanındaki sıfatlarının esas alınıp alınmayacağına dair yüksek mahkemeler arasında içtihat farklılığı oluşmuştur. Bu durum, hukuki belirsizliğe sebep olmuştur.

Anayasa Mahkemesi, bir uyuşmazlık hakkında hangi mahkemenin veya yargı kolunun görevli olduğunu tespit etmekle görevli değildir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, yargılamanın usul kurallarına uygunluğunu denetlemek değil adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini denetlemektir.

Askerî hâkim ve savcılarının hangi mahkemelerde yargılanacağına dair oluşan hukuki belirsizlik karşısında Askerî Yargıtay, -diğer yüksek mahkemelerin içtihatları dikkatine sunulmasına rağmen- meselenin Uyuşmazlık Mahkemesine taşınması noktasında harekete geçmemiştir. Diğer bir ifadeyle suç tarihinden sonra görevden ayrılmış (veya ilişkisi kesilmiş) askerî hâkim ve savcılar yönünden hangi yargı kolunun görevli olduğuna ilişkin olarak oluşan hukuki belirsizliğin giderilmesine yönelik mekanizmaların işletilmesi yönünde gerekli özen gösterilmemiştir.

Sonuç olarak Anayasa'nın 36. ve 37. maddelerinde güvence altına alınan kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

kd. Yürütmenin Durdurulması Kararının Uygulanmamasının Hükmün İcra Edilmesini İmkânsız Hâle Getirecek veya Aşırı Derecede Zorlaştıracak Bir Nitelikte Olmaması Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkını İhlal Etmediğine İlişkin Karar
Hakan YILDIZ Kararı (B. No: 2014/8804)

Başvuruya dayanak olan ve gereği gibi icra edilmediği ileri sürülen yürütmenin durdurulması kararı, başvurunun aynı il içinde aynı özlük haklarıyla başka bir birime atanması işlemine ilişkindir. Başvurucu, münhasıran tayine ilişkin olan bireysel başvurusunda başka bir hakkın ihlal edildiğini ileri sürmediği gibi, Mahkeme tarafından da başvurunun diğer temel haklarla bir bağlantısı tespit edilememiştir. Ayrıca, yürütmenin durdurulması kararının gereği gibi icra edilmemesinin, yargılama sonundaki nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak bir nitelikte olmadığı da anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun 1.12.2016 tarihli toplantısında verdiği karara konu olayda, başvuru Ankara Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğünde şube müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken 6.1.2014 tarihli işlemle aynı il Yabancılar Şube Müdürlüğüne şube müdür yardımcısı olarak atanmıştır. Başvurucunun anılan işlemin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemi ile açtığı davada Ankara 6. İdare Mahkemesinin 15.4.2014 tarihli kararıyla dava konusu işlemin açıkça hukuka aykırı olduğu ve uygulanması hâlinde telafisi güç zararlar doğacağı gerekçesiyle işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir. Ankara Valiliği, bu karar üzerine 12.5.2014 tarihli işlemle dava konusu edilen kadronun boş olmadığı gerekçesiyle başvuru tekrar Yabancılar Şube Müdürlüğündeki görevine atamış; bu işlem 26.5.2014 tarihinde başvuru tebliğ edilmiştir. Başvurucu bunun üzerine 12.6.2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu arada İdare, yürütmenin durdurulması kararına süresi içinde itiraz etmiş ve Ankara Bölge İdare Mahkemesi Birinci Kurulu, 22.5.2014 tarihli ve Y.D. İtiraz 2014/3075 sayılı kararıyla itirazı kabul ederek, bireysel başvuru yapılmadan önce yürütmenin durdurulması kararını kaldırmıştır. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra Ankara 6. İdare Mahkemesi 30.12.2014 tarihli kararıyla davayı esastan reddetmiştir. Bu karara başvuru tarafından yapılan itiraz Ankara Bölge İdare Mahkemesinin 10.6.2015 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar düzeltme başvurusunun da 11.11.2015 tarihli kararı ile reddedilmesiyle davanın reddine ilişkin İlk Derece Mahkemesi kararı kesinleşmiştir.

Başvurucu, ceza takibatı veya idari bir soruşturma geçirmemesine rağmen hiçbir somut gerekçe gösterilmeksizin görev biriminin değiştirildiğini, buna karşı açtığı davada

verilen yürütmenin durdurulması kararının, 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesi gerekçe gösterilerek uygulanmadığını, böylelikle yargı kararının etkisiz hâle getirildiğini, yürütmenin durdurulması kararı gereği gibi yerine getirilmediğinden başvuru yolunun etkili olmadığını belirterek, Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştü; ihlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasını talep etmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Yürütmenin durdurulması kurumu anayasal bir değer ve öneme sahip olmakla birlikte, adil yargılanma hakkı kural olarak uyumsuzluk bakımından nihai ve kesin nitelik taşıyan yargı kararlarının sonucuna erişmeyi güvence altına almakta olup yürütmenin durdurulması kararlarının böyle bir niteliği bulunmamaktadır. Yürütmenin durdurulması kararlarının icra edilmemesinin de diğer ara kararlarında olduğu gibi ancak adil yargılanma hakkına hâkim olan ilkelerden yargılamanın bütününe adil olmaksızın çıkması ilkesi dikkate alınarak mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

Buna göre yargılama bakımından nihai nitelik taşımayan yürütmenin durdurulması kararlarının icra edilmemesine ilişkin şikâyetlerde adil yargılanma hakkı yönünden bakılacak husus, yürütmenin durdurulması kurumunun niteliği gereği bu kararın uygulanmamasının ileride başvuru lehine verilecek muhtemel nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte olup olmadığıdır. Bu hususun ise her somut olayın koşulları dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekir.

Adil yargılanma hakkına ilişkin ilke bu şekilde olmakla birlikte, diğer temel haklar yönünden ara kararlarının icra edilmemesi şikâyetinin somut olayın koşulları dikkate alınarak yargılamanın bütününe bağımsız olarak da incelenmesi mümkündür. Nitekim Anayasa Mahkemesi *Yaman Akdeniz ve diğerleri* başvurusunda yürütmenin durdurulması kararının uygulanmadığına ilişkin başvuruyu ifade özgürlüğü yönünden incelemiştir. Benzer şekilde *Kristal-İş Sendikası* başvurusunda yürütmenin durdurulması isteminin reddi üzerine yapılan bireysel başvuruyu sendika hakkı yönünden incelemiştir.

Somut olayda ise başvuruya dayanak olan ve gereği gibi icra edilmediği ileri sürülen yürütmenin durdurulması kararı, başvuru aynı il içinde aynı özlük haklarıyla başka bir birime atanması işlemine ilişkindir. Başvurucu, münhasıran tayine ilişkin olan bireysel başvuruda başka bir hakkın ihlal edildiğini ileri sürmediği gibi Mahkeme tarafından da başvurunun diğer temel haklarla bir bağlantısı tespit edileme-

miştir. Ayrıca, yürütmenin durdurulması kararının gereği gibi icra edilmemesinin, yargılama sonundaki nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak bir nitelikte olmadığı da anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

ke. Müdafî Olmaksızın Alınan ve Daha Sonra Mahkemede Doğrulanmayan İfadelerin Belirleyici Kanıt Olarak Mahkûmiyete Esas Alınmasının Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkıyla Bağlantılı Olarak Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Yusuf KARAKUŞ ve Diğerleri Kararı (B. No: 2014/12002)

Başvuruculara isnat edilen suçlar kapsamındaki eylemlere ilişkin değerlendirilmede, kendileri ve diğer sanıkların gözaltında müdafî olmaksızın ve baskı altında verildiği iddia edilen beyanlarının delil olarak kabul edildiği görülmektedir. Başvurucuların diğer deliller yanında müdafî olmaksızın alınan ve daha sonra mahkemede doğrulanmayan ifadeleri doğrultusunda anılan eylemleri gerçekleştirmek suretiyle isnat edilen suçtan mahkûmiyetlerine karar verildiği, gözaltında iken alınan bu ifadelerin mahkûmiyet için belirleyici biçimde kanıt olarak kullanıldığı, sonraki aşamalarda sağlanan müdafî yardımı ve yargılama usulünün diğer güvencelerinin soruşturmanın başında başvuru-
cuların savunma hakkına verilen zararı gideremediği anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 8.12.2016 tarihli toplantısında verilen karara konu olayda, İstanbul Emniyet Müdürlüğü 17.1.2000 tarihinde, Hizbullah terör örgütüne yönelik operasyonlar düzenlemiştir. Emniyet görevlilerinin bir eve yaptığı operasyonda örgüt lideri ölü ele geçirilmiştir. Evde yapılan aramada, örgüt hakkında bilgiler içeren çok sayıda hard disk bulunmuştur. Başvurucular anılan operasyonda elde edilen bilgiler üzerine başlatılan soruşturma kapsamında 6.5.2000 tarihinde gözaltına alınmıştır. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele (TEM) Şubesinde başvuru-
cuların müdafileri olmaksızın ifadeleri alınmış ve 7.5.2000 tarihinde başvuru-
cular Ankara'ya sevk edilmişlerdir. Başvuruculardan Hasan Kılıç, İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan ifadesinde suçlamaları reddetmiş, daha sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde alınan 12.5.2000 tarihli ifa-

desinde ise ayrıntılı ikrarlarda bulunmuş, akabinde Devlet Güvenlik Mahkemesinde (DGM) suçlamaları kabul etmiştir. Benzer şekilde başvuru Yusuf Karakuş, 7.5.2000 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan ifadesinde kendisini ve diğer şüphelileri suçlayan beyanlarda bulunmuştur. Başvurucu, Ankara Emniyet Müdürlüğünde müdafî olmaksızın alınan ifadesinde de ayrıntılı ikrarlarda bulunmuş ve yer göstermeleri yapmıştır.

Başvurucu Mehmet Şahin, İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şubesinde müdafî olmaksızın alınan ifadesinde ayrıntılı bir şekilde yaşantısını, Tevhid-Selam grubuna girişini ve faaliyetlerini anlatmıştır. Başvurucu, Ankara Emniyet Müdürlüğünde müdafî olmaksızın alınan ifadesinde de ayrıntılı ikrarlarda bulunmuştur. Başvurucu, daha sonra Ankara DGM Cumhuriyet Savcılığı ve DGM Yedek Hâkimliğinde Tevhid-Selam grubu ile ilgisi bulunduğunu ancak şiddete yönelik herhangi bir eyleme katılmadığını beyan etmiştir.

Ankara DGM Cumhuriyet Başsavcılığının 11.7.2000 tarihli iddianamesiyle başvuru hakkında Anayasa'yı ihlal suçundan Ankara 2 No.lu DGM'de kamu davası açılmıştır. Başvurucular duruşmalarda, soruşturma evresinde ikrar içeren beyanlarının baskı altında alındığını iddia ederek beyanları reddetmişlerdir. Başvurucular Ankara 2 No.lu DGM'nin E.2000/102 sayılı dosyasında yapılan yargılama sonunda 7.1.2002 tarihli kararla hapis cezalarına mahkûm edilmişlerdir. Başvurucular Mehmet Şahin ve Yusuf Karakuş anayasal düzeni silah zoruyla değiştirmeyi amaç edinen silahlı çetenin sair efradı olma suçundan, başvuru Hasan Kılıç ise silahlı çetede özel görevli yöneticilik suçundan cezalandırılmıştır. Bu karar ve yargılamaya devam eden (kapatılan) Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 28.7.2005 tarihli kararı Yargıtay 9. Ceza Dairesinin kararlarıyla bozulmuştur. Başvurucuların soruşturma evresindeki ikrarlarını ve birbirlerine yönelik suçlayıcı beyanlarını da esas alan 17.1.2013 tarihli mahkûmiyet kararı, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 31.3.2014 tarihli kararıyla onanmıştır.

Başvurucular; yargılamanın hakkaniyete uygun yürütülmediğini, bu kapsamda esas olarak gözaltında avukata erişim imkânından yararlandırılmadıkları sırada baskı ve işkence altında imzalanan ancak içeriği kabul edilmeyen ifadelere dayanılarak mahkûmiyetlerine karar verildiğini belirterek Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Sonradan (yargılama devam ettiği sırada) yürürlüğe giren 5271 sayılı Kanun'un 148. maddesi, hâkim veya mahkeme önünde doğrulanmayan müdafî yardımı sağlanmadan alınan kolluk beyanları bakımından kovuşturma aşamasında savunmanın etkinliğini sağlayacak niteliktedir. Ancak mahkemece bu husus gerekçede tartışılmamış ve temyiz aşamasında da bu eksiklik telafi edilememiştir.

Devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlar yönünden başvuru-
cunun gözaltında tutulduğu sırada kural olarak müdafî yardımından yararlanmaları, an-
cak belli bir aşamadan sonra mümkün olmaktadır. Başvurucuların gözaltında tutuldu-
ğu tarihlerde yürürlükte bulunan mevzuat, gözaltı süresinde avukata erişim imkânını
tanınamaktadır. Başvurucuların belirtilen şartlarda 8 ile 13 gün arasında gözaltında
tutulduğu görülmektedir.

Başvuruculara isnat edilen suçlar kapsamındaki eylemlere ilişkin değerlendirmede,
kendileri ve diğer sanıkların gözaltında müdafî olmaksızın ve baskı altında verildiği
iddia edilen beyanlarının delil olarak kabul edildiği görülmektedir. Başvurucuların
diğer deliller yanında müdafî olmaksızın alınan ve daha sonra mahkemece doğru-
lanmayan ifadeleri doğrultusunda anılan eylemleri gerçekleştirmek suretiyle isnat
edilen suçtan mahkûmiyetlerine karar verildiği, gözaltında iken alınan bu ifadelerin
mahkûmiyet için belirleyici biçimde kanıt olarak kullanıldığı, sonraki aşamalarda sağ-
lanan müdafî yardımı ve yargılama usulünün diğer güvencelerinin soruşturmanın ba-
şında başvuru-
cunun savunma hakkına verilen zararı gideremediği anlaşılmaktadır.

Sonradan (yargılama devam ettiği sırada) yürürlüğe giren 5271 sayılı Kanun'un 148.
maddesi, hâkim veya mahkeme önünde doğrulanmayan müdafî yardımı sağlanma-
dan alınan kolluk beyanları bakımından kovuşturma aşamasında savunmanın etkin-
liğini sağlayacak niteliktedir. Ancak mahkemece bu husus gerekçede tartışılmamış
ve temyiz aşamasında da bu eksiklik telafi edilememiştir. Gözaltında avukata erişim
imkânı sağlanmaması ve bu sırada elde edilen ifadelerin mahkûmiyet kararına esas
alınması müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uy-
gun yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurmuştur.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına ali-
nan adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafî yardımından yararlanma hakkıyla
bağlantılı hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

kf. Beyanı Belirleyici Delil Olarak Kabul Edilen İddia Tanığının Sorgulanmasına Fırsat Verilmemesinin Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Tanık Sorgulama Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar Sertaç KILIÇARSLAN Kararı (B. No: 2013/7090)

Başvurucunun tasarlayarak, yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle adam öldürmek suçundan mahkûmiyeti bakımından, beyanı belirleyici delil olarak kabul edilen iddia tanığının doğrudan sorguya çekilmesine getirilen sınırlamanın, makul bir şekilde gerekçelendirilmediği ve savunma bakımından ortaya çıkan bu dezavantajı giderecek yeterli usul güvencelerinin sağlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, anılan sınırlamanın, adil yargılanma hakkının gerekleri ile bağdaşmadığına karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından, 18.2.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, başvuru Sertaç Kılıçarslan, yasa dışı silahlı örgüt üyesi olan bir itirafçı arkadaşı tarafından verilen bilgiler üzerine yakalanmıştır. Tutuklu olarak yargılanan başvuru, Diyarbakır'da bir polis memurunu tasarlayarak öldürme suçlamasını reddetmiş, itirafçı ile yüzleştirilmeyi talep etmiştir. İtirafçının ifadesi tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda alınmış, başvurunun dosyasının birlikte yargılandığı davadan ayrılmasına karar verilmiştir.

Başvurucunun yetkili mahkemeye ilişkin itirazları Yargıtay tarafından karara bağlanmıştır. Başvurucunun yargılama sonunda iki defa ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile buna ek olarak toplam 22 yıl hapis ve adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Temyiz incelemesi sonunda hüküm onanmıştır.

Başvuru gözüaltına altında psikolojik baskı gördüğü, darbedildiği, ölümle tehdit edildiği, hekime erişim imkânı sağlanmadığı, tutuklama usulünün hukuka uygun gerçekleştirilmediği, yargılama sürecinde haklarının gözetilmediği, taleplerinin dikkate alınmadığı ve yargılamanın çok uzun sürdüğü, hakkında medeni haklarına ilişkin haksız yere sınırlamalar uygulandığı, Kürt kökenli olmasına bağlı olarak hakkındaki yargılama ve ispat standartları konusunda ayrımcılık yapıldığı iddialarını ortaya atarak Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi tanık sorgulama hakkı kapsamındaki iddialara ilişkin olarak özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurucunun müdafii, tanık H.O.nun dinlendiği oturumun sonunda başvuru ile adı geçen tanığın yüzleştirilmelerini talep etmiştir. Dahası yargılamanın sonraki bazı oturumlarında, adı geçen tanığın duruşmaya getirilerek soru sorma, teşhis ve yüzleştirme imkânlarının sağlanması talep edilmiş ise de tüm bu talepler Mahkemece dosya kapsamına göre davaya yenilik getirmeyeceğine ve dosya kapsamı, mevcut delil durumu ve yargılamanın geçirmiş olduğu aşama gibi yeterince somutlaştırılmamış olgulara atıfta bulunularak reddedilmiştir. Bu şartlar altında, makul bir şekilde gerekçelendirilmemiş olan sınırlamanın haklılığının İlk Derece Mahkemesi tarafından yeterince ortaya konulduğu sonucuna ulaşılamamıştır. Dahası davanın 22.8.2011 tarihli oturumunda tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan getirilmiş olan tanık M.A.C.nin beyanı alınmıştır. Yeterince somutlaştırılmamış olan bu beyanı üzerine tanığa, başvurucunun müdafii dışında ve özellikle Mahkeme heyeti tarafından herhangi bir soru yöneltilmemiştir. Mahkûmiyet hükmü bakımından belirleyici delil olan tanık H.O.nun beyanı ile tamamen zıt olan bu beyanın inandırıcılığı ve güvenilirliğinin sınanmaya çalışılmamış olması, ifade alma işleminin bir "formalite"ye dönüştüğü izlenimini uyandırmaktadır. İlk Derece Mahkemesinin gerekçeli kararında, tanık H.O.nun beyanları ile zıt nitelikteki tanık M.A.C.nin beyanlarına niçin itibar edilmediğini açıklamayı gerekli görmemiş olması da bu izlenimi doğrulamaktadır.

Özetle başvurucunun tasarlayarak, yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle adam öldürmek suçundan mahkûmiyeti bakımından, beyanı belirleyici delil olarak kabul edilen iddia tanığının doğrudan sorguya çekilmesine getirilen sınırlamanın makul bir şekilde gerekçelendirilmediği ve savunma bakımından ortaya çıkan bu dezavantajı giderecek yeterli usul güvencelerinin sağlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle anılan sınırlamanın adil yargılanma hakkının gerekleri ile bağdaşmadığına karar verilmiştir.

Sonuç olarak adil yargılanma hakkının bir unsuru olan iddia tanıklarının sorguya çekme hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

2. TEDBİRE İLİŞKİN ARA KARARLAR

a. Şırnak İli Cizre İlçesinde Uygulanan Sokağa Çıkma Yasağı Kapsamında Yapılan Tedbir Taleplerinin Reddine İlişkin Karar

Mehmet YAVUZEL ve Diğerleri Kararı (B. No: 2016/1652)

Bireysel başvurunun niteliği gereği, tedbir talebi sadece başvurunun şahsına yönelik iddialar yönünden değerlendirilebilir. Bu nedenle mülki amirler tarafından alınan sokağa çıkma yasağı kararlarına ilişkin başvurular kapsamında anılan kararların yürütmesinin tedbiren durdurulması istemini içeren genel nitelikli talepler reddedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 29.1.2016 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, Şırnak ili Cizre ilçesinde bir binanın bodrum katında yaralı olarak bulunduklarını ve sağlık hizmetlerine erişemediklerini belirterek yaşamları ile fiziksel bütünlüklerinin korunması ve sokağa çıkma yasağı kararının uygulanmaması konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) 23.1.2016 tarihinde tedbir talepli başvuruda bulunmuşlardır.

AİHM, 26.1.2016 tarihinde tedbir talebini incelemeyi ertelemeye karar vermiştir. Bölgedeki silahlı çatışma durumunun öngörülemezliğini ve değişkenliğini dikkate alan AİHM, özellikle bu konuların ulusal yargı makamlarının hiçbir incelemesine tabi olmaması nedeniyle bilgi eksikliği ve olayların aslını öğrenmedeki güçlüğü kendi görevini yapmasını engellediğini ve bu gerekçeyle anılan kararı verdiğini belirtmiştir. AİHM ayrıca ikincilik ilkesine uygun olarak, ulusal mahkemelerin bu tür acil durumları ele almada daha iyi bir konumda olduğunu, yaşamları gerçek ve yakın bir tehdit altında olan kişilerin koruma sağlanması için ulusal ve yerel makamlarla doğrudan iletişime geçme yetkileri ve olanakları olduğunu belirterek başvuru, ivedi bir şekilde Anayasa Mahkemesinden tedbir talebinde bulunmaya teşvik etmiştir (*Yavuzel ve diğerleri/Türkiye*, 5317/16, 26.1.2016).

Avukatlar, anılan kararın ardından aynı gerekçelerle 26.1.2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuru oldukları belirtilen kişilerin ve yanlarında bulunup isimleri tespit edilemeyen diğer kişilerin Cudi Mahallesinde güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu ağır yaralandıklarını, “Bostancı sokak No: 23” adresinde bulunan bir binanın bodrum katında olduklarını, Valilik tarafından hastaneye sevklerinin yapılmadığını ve bulundukları binanın bombalanmaya devam edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi, avukatlar tarafından sunulan bilgilerin tedbir talebini sağlıklı bir şekilde karara bağlamaya yeterli nitelikte olmadığını gözeterek -benzer olaylarda takip ettiği usule uygun olarak- başvurunun yapıldığı gün derhâl Şırnak Valiliğinden bilgi ve belge talebinde bulunmuştur. Valiliğin cevabının gelmesinden sonra anılan cevap özet olarak avukatlara bildirilmiş ve avukatlardan da ek bilgi talebinde bulunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi, avukatları tedbir talebiyle ilgili araştırma yapılacak olması nedeniyle aynı gün karar verilmesinin mümkün olmadığı ancak başvurunun niteliği de dikkate alınarak en kısa sürede karar verileceği hususunda başvurunun yapıldığı gün bilgilendirmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu talep kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

i. Sokağa Çıkma Yasağı Kararının Uygulanmasının Durdurulmasına İlişkin Talep

Bireysel başvurunun niteliği gereği, tedbir talebi sadece başvurucunun şahsına yönelik iddialar yönünden değerlendirilebilir. Bu nedenle mülki amirler tarafından alınan sokağa çıkma yasağı kararlarına ilişkin başvurular kapsamında anılan kararların yürütmesinin tedbiren durdurulması istemini içeren genel nitelikli talepler reddedilmiştir.

ii. Başvurucuların Yaşamları İle Fiziksel Bütünlüklerinin Korunmasına İlişkin Talep

2015 yılı Temmuz ayından itibaren Türkiye'nin birçok şehrinde terör eylemleri gerçekleşmektedir. Bu eylemler kapsamında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan bazı il ve ilçe merkezlerinde güvenlik güçleri ile terör örgütü üyeleri arasında sıcak çatışmalar yaşanmaktadır. Bu kapsamda ilgili mülki amirler tarafından sivillerin yaşamını koruma gerekçesiyle sokağa çıkma yasağı kararları alınmıştır.

Anayasa Mahkemesi tarafından Cizre'deki sokağa çıkma yasağı kararını alan ve uygulayan Şırnak Valiliğine ve avukatlara, başvuru oldukları belirtilen kişilerin hangi koşullar altında yaralandıklarına ilişkin bazı sorular yöneltilmiştir. Valilik, başvuru oldukları belirtilen kişilerin yaralandıklarını belirttikleri yerin terör örgütü üyeleri ile yoğun çatışmalar yaşanan bir bölge olduğunu ve güvenlik güçlerinin sadece kendilerine ateş açan kişilere karşılık verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Valilik, ağır yaralı olduğu iddia edilen bazı başvuru oldukları belirtilen kişilerin basın organlarına mülakat verdiğini ifade etmiştir.

Başvuru formunda, yaralandığı iddia edilen kişilerin hangi koşullar altında yaralandığına ve silahlı olup olmadıklarına yer verilmemesi nedeniyle avukatlara bu husus so-

rumuş, ancak avukatlar tarafından Mahkemeye gönderilen cevapta bu soru yanıtı bırakılmıştır.

Başvuruculardan Mehmet Yavuzel, yapılan telefon görüşmesinde sağlık görevlilerine bulunduğu yeri belirtmemiş; adres bilgilerinin Faysal Sarıyıldız'dan alınabileceğini belirtmiştir. Faysal Sarıyıldız ise 28.1.2016 tarihinde başvuru oldukları belirtilen kişilerin tam olarak nerede olduğunu bilmediğini, bir sonraki gün adres netleşince belirteceğini ambulans şoförüyle yaptığı telefon görüşmesinde ifade etmiştir.

Bu bilgilerden, başvuru oldukları belirtilen kişilerin yaralı olup olmadığına, yaralı iseler durumlarının ağır olup olmadığına, hangi koşullar altında yaralandıklarına, tamamının yaralı olup olmadığına, silahlı olup olmadıklarına ve başvuru oldukları belirtilen kişilerin hangi adreste bulunduklarına ilişkin belirsizliğin devam ettiği anlaşılmaktadır. Başvuru evrakı kapsamında toplanan bilgi ve belgelerden bu belirsizliğin ortaya çıkmasında başvuru oldukları belirtilen kişilerin kamu makamlarıyla doğrudan iletişime geçmede ve bilgi vermede isteksiz olmalarının ve kamu makamlarını bilgi alma konusunda üçüncü kişilere yönlendirme eğiliminde olmalarının etkili olduğu izlenimi oluşmuştur.

Başvuru formunda Anayasa Mahkemesine 27.1.2016 tarihli başvurularda yaralıların bulunduğu binanın güvenlik güçleri tarafından bombalanmaya devam edildiği iddia edilmiş; AİHM'e gönderilen 25.1.2016 tarihli ek bilgilendirme yazısında ise yaralıların bulundukları bodrumun üst kısımlarının bombardıman nedeniyle tamamen yıkıldığı, yaralıların oksijen alamayacak şekilde toz ve moloz altında kaldığı belirtilmiştir.

Bununla birlikte Valilik, başvuru oldukları belirtilen kişilerin bulundukları iddia edilen binanın ve sokağın fotoğraflarını sunarak, binaya bombalı saldırı yapıldığı iddiasını kesin bir şekilde reddetmiştir. Ayrıca Valilik, başvuru oldukları belirtilen kişilerden Mehmet Tunç'un BBC Türkçe haber sitesi muhabiri ile yaptığı mülakata ilişkin anılan kuruluşun İnternet sitesinde yayımlanan haber ve telefon kaydını paylaşmıştır. 26.1.2016 tarihinde yayımlanan haberden, anılan kişinin binanın ikinci katından yayına bağlandığını, sağlık durumunun iyi olduğunu ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Başvuru formunda, resmî makamların ambulansların giderek yaralıları almasına izin vermediği ileri sürülmektedir. Valilik, terör örgütü üyeleri tarafından hazırlanan bariyerler, kazılan hendekler ve bombalı tuzaklar nedeniyle başvuru oldukları belirtilen kişilerin bulundukları iddia edilen noktaya ambulansların ulaşımının mümkün olmadığını belirtmektedir. Valilik, başvuru oldukları belirtilen kişilerin bulunduğu yere yakın güvenli alanlara ambulansların gönderilerek bekletildiğini, sağlık durumu iyi olan başvuru oldukları belirtilen kişilerin ağır yaralıları ambulanslara taşımalarının defalarca teklif edildiğini ancak bu teklifin kabul edilmediğini belirtmektedir.

Başvurucu oldukları belirtilen kişilerin kamu makamları ile doğrudan iletişime geçme yönünde isteksiz davranmaları, kamu makamlarını üçüncü kişilere yönlendirmeleri, bulundukları yere ilişkin farklı tarihlerde farklı adresler bildirilmesi gibi hususlar dikkate alındığında sürekli yer değiştirdiklerine ve sağlık hizmetlerine erişim için kamu makamları ile iletişim kurmaktan kaçındıklarına ilişkin ciddi şüpheler ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan sağlık görevlilerinin doğrudan iletişim kurduğu başvurucu oldukları belirtilen kişilerden Mehmet Yavuzel, 19 yaralıdan üç dördünün ağır yaralı olduğunu belirtmektedir. Ancak Mehmet Yavuzel sağlık görevlilerinin yaralıları güvenli bölgeye taşıması için yaptığı teklifi kabul etmemiş, kendisinin yapabileceği bir şey olmadığını belirtmiş, Faysal Sarıyıldız ve İdris Baluken ile iletişim kurulmasını, bundan sonra kendisinin aranmamasını istemiştir. Belirtilen hususlar dikkate alındığında kamu makamlarının başvurucu oldukları belirtilen kişilerin sağlık hizmetine erişimlerini keyfi olarak engelledikleri anlaşılamamaktadır.

Başvuru formunda ileri sürülen iddialarla ilgili olarak başvurucu oldukları belirtilen kişilerin kimlikleri, adresleri, hangi durumda bulundukları, yaşamlarına yönelik ağır ve acil bir tehlike ile bu tehlikenin ne şekilde giderileceğine yönelik hususlar, avukatlar tarafından net olarak ortaya konulamamıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan araştırma sonucunda da başvuru formunda ileri sürülen hususları doğrulayacak nitelikte bilgi ve belge edinilememiştir.

Başvurucu oldukları belirtilen kişilerin kamu makamları ile doğrudan iletişime geçme yönünde isteksiz davranmaları, kamu makamlarını üçüncü kişilere yönlendirmeleri, bulundukları yere ilişkin farklı tarihlerde farklı adresler bildirmesi gibi hususlar dikkate alındığında sürekli yer değiştirdiklerine ve sağlık hizmetlerine erişim için kamu makamları ile iletişim kurmaktan kaçındıklarına ilişkin ciddi şüpheler ortaya çıkmaktadır.

Anılan kişilerin yaralı olup olmadığına, yaralı iseler durumlarının ağır olup olmadığına, hangi koşullar altında yaralandıklarına, tamamının yaralı olup olmadığına, silahlı olup olmadıklarına ve hangi adreste bulunduklarına ilişkin belirsizliğin devam etmesi nedeniyle bu aşamada tedbir kararı verilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kamu makamlarının belirsizliğin ortadan kalkması durumunda sağlık görevlilerinin ve güvenlik güçlerinin yaşam haklarını da dikkate alarak gerekli tedbirleri alması demokratik bir hukuk devletinde kim olduğuna bakılmaksızın bireylerin yaşam haklarını korunması yükümlülüğünün bir gereğidir.

Mahkeme; tedbir taleplerinin reddine, başvuruçuların kamu makamlarıyla doğrudan iletişim kurmaya davet edilmelerine, kamu makamlarının belirsizliğin ortadan kalkması durumunda sağlık görevlilerinin ve güvenlik güçlerinin yaşam haklarını da dikkate alarak başvuruçuların sağlık hizmetine erişimleri için gerekli tedbirleri almasına ve Valiliğin sonraki gelişmelerden Anayasa Mahkemesini gecikmeksizin bilgilendirmesine karar vermiştir.

Başvurucu olduğu belirtilen kişilerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanabilmesi için kamu makamlarını belli bir yönde hareket etmeye zorlayacak şekilde tedbir kararı verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme; tedbir taleplerinin reddine, başvuruçuların kamu makamlarıyla doğrudan iletişim kurmaya davet edilmelerine, kamu makamlarının belirsizliğin ortadan kalkması durumunda sağlık görevlilerinin ve güvenlik güçlerinin yaşam haklarını da dikkate alarak başvuruçuların sağlık hizmetine erişimleri için gerekli tedbirleri almasına ve Valiliğin sonraki gelişmelerden Anayasa Mahkemesini gecikmeksizin bilgilendirmesine karar vermiştir.

b. Sınır Dışı İşleminin Yürütmesinin Durdurulmasına Yönelik Tedbir Talebinin Kabulüne İlişkin Karar

M.A. Kararı (B. No: 2016/220)

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 20.1.2016 tarihinde verilen karara konu olayda Rusya Federasyonu vatandaşı olan başvuruçunun hakkında verilen sınır dışı kararının uygulanması hâlinde -başvuruçunun etnik kökeni ve inançları nedeniyle ülkesinde- yaşam hakkı ile işkence ve eziyet yasağının ihlal edileceği ileri sürülmüştür.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren insan hakları örgütlerinin Rusya'ya ilişkin raporlarında başvuruçunun iddialarını destekler nitelikte tespitlere yer verildiği görülmektedir. Başvuruçunun iddiaları ve anılan insan hakları örgütlerin raporları birlikte değerlendirildiğinde bu aşamada başvuruçunun iddialarının temelsiz olmadığı görülmüş ve başvuruçunun ülkesine sınırdışı edilmesine ilişkin işlemin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

c. Ceza İnfaz Kurumunda Tutulan Çocukların Maddi ve Manevi Bütünlüklerinin Korunmasına Yönelik Tedbir Talebinin Kabulüne İlişkin Karar
Şükran İRGE Kararı (B. No: 2016/8660)

Başvurucunun iki yaşındaki çocuğu ve özellikle de dört aylık bebeğiyle birlikte kapasitesinin üzerinde hükümlünün bulunduğu ve yeterli imkânları bulunmayan bir ceza infaz kurumunda tutulmaya devam etmesi, gerek başvurucunun gerekse çocuklarının maddi ve manevi bütünlüğü bakımından ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Dolayısıyla kamu makamlarının başvurucunun kişisel durumuna da dikkate alarak çocukların hak ve yüksek menfaatlerinin korunması konusunda uygun tedbirleri alması gerekmektedir. Ancak alınacak bu tedbirlerin ne şekilde olması gerektiğine ilişkin (tutma koşullarının iyileştirilmesi, infazın ertelenmesi ya da başkaca alternatifler üretilmesi) takdir yetkisi kamu makamlarına aittir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 28.6.2016 tarihinde verilen karara konu olayda dört aylık ve iki yaşındaki iki çocuğuyla birlikte ceza infaz kurumunda tutulan başvuru sağlıklı olmayan koşullarda tutulması nedeniyle cezasının infazının ertelenmesi konusunda tedbir talebinde bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, başvuru tarafından sunulan bilgilerin tedbir talebini sağlıklı bir şekilde karara bağlamaya yeterli nitelikte olmadığını gözeterek -benzer olaylarda takip ettiği usule uygun olarak- Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığından (sürelili) bilgi ve belge talep etmiştir.

Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan 27.6.2016 tarihli yazıda, “Diyarbakır ilinde yaşanan olaylar neticesinde ve ilde bayan koğuşı bulunan tek ceza infaz kurumu olmasından dolayı kurumun mevcut kapasitesinin çok üzerinde olduğu, Şükran İrge’nin barındırıldığı koğuşun mevcudu ve kurumun fiziki yapısı bir arada düşünüldüğünde çocukların gelişimi ve yaşamı için yeterli olmadığı” bilgisine yer verilmiştir.

Bireysel başvuru kapsamında kamu makamlarının eylem ve işlemlerinin mevzuata uygun olup olmadığına değil, anılan eylem, işlem veya ihmalin Anayasa’da güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğine ilişkin bir inceleme yapılmaktadır. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesinin görevi infaz işlemlerinin mevzuata uygun olarak yerine getirilip getirilmediğini denetlemek değil, bu süreçte tutma ko-

şullarının işkence, eziyet ve insan onuruyla bağdaşmayan muamele yasağına aykırılık teşkil edip etmediğini değerlendirmektir. Bu nedenle somut olayda, başvurucunun dört aylık ve iki yaşında iki çocuğuyla birlikte ceza infaz kurumunda tutulduğu koşulların yaşamları ile maddi ve manevi bütünlükleri bakımından tedbir kararı verilmesini gerektiren ciddi bir tehlike oluşturup oluşturmadığı ile sınırlı olarak bir inceleme yapılmıştır.

Başvurucunun iki yaşındaki çocuğu ve özellikle de dört aylık bebeğiyle birlikte kapasitesinin üzerinde hükümlünün bulunduğu ve yeterli imkânları bulunmayan bir ceza infaz kurumunda tutulmaya devam etmesi, gerek başvurucunun gerekse çocuklarının “maddi ve manevi bütünlüğü” bakımından ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Dolayısıyla kamu makamlarının başvurucunun kişisel durumuna da dikkate alarak çocukların hak ve yüksek menfaatlerinin korunması konusunda uygun tedbirleri alması gerekmektedir. Ancak alınacak bu tedbirlerin ne şekilde olması gerektiğine ilişkin (tutma koşullarının iyileştirilmesi, infazın ertelenmesi ya da başkaca alternatifler üretilmesi) takdir yetkisi kamu makamlarına aittir.

Bu nedenle başvurucunun tedbir talebinin kabulüyle kendisinin ve çocuklarının maddi ve manevi bütünlükleri bakımından oluşan tehlikenin ortadan kaldırılması konusunda derhâl gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir.

d. Ceza İnfaz Kurumunda Fiziksel Özelliklerine Uygun Olmayan Koşullarda Tutulan Başvurucunun Tedbir Talebinin Kabulüne İlişkin Karar Ersan NAZLİER Kararı (B. No: 2015/19917)

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 7.6.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, bir kolu olmayan başvurucunun tek başına temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmasına rağmen tek kişilik odada tutulduğu belirtilerek infaz koşullarının iyileştirilmesi konusunda tedbir kararı verilmesi talebinde bulunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 7.6.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, bir kolu olmayan başvurucunun tek başına temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmasına rağmen tek kişilik odada tutulduğu belirtilerek infaz koşullarının iyileştirilmesi konusunda tedbir kararı verilmesi talebinde bulunulmuştur.

Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi Sağlık Kurulu tarafından düzenlenen raporda başvurucunun “tek başına ve tek kişilik odada” kalmasının uygun olmadığı belirtilmiştir.

Başvurucunun tedbir talebinin kabulüyle sağlık durumuna ve fiziksel özelliklerine uygun koşullarda cezasının infaz edilmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir.

Başvurucu bireysel başvuru yapıldıktan sonraki bir tarihte daha modern bir ceza infaz kurumuna sevk edilmiş ancak burada da tek kişilik odada tutulmaya devam edilmiştir.

Başvurucunun temel ihtiyaçlarını yalnız başına karşılayamayacağının sağlık kurulu raporuyla da tespit edilmiş olmasına rağmen tek kişilik odada tutulmaya devam edildiği görülmektedir. Bu durum, süreklilik arz etmesi hâlinde tek başına temel ihtiyaçlarını karşılayamayan başvurunun “maddi ve manevi bütünlüğü” bakımından ciddi bir tehlike oluşturabilecektir.

Başvurucunun “maddi ve manevi bütünlüğü” bakımından ortaya çıkabilecek tehlikenin ortadan kalkması için fiziki koşulları daha iyi bir ceza infaz kurumuna sevk edilmesi, periyodik olarak açık havaya erişim imkânı sağlanması gibi tedbirler alınması yeterli değildir.

Bu nedenle başvurunun tedbir talebinin kabulüyle sağlık durumuna ve fiziksel özelliklerine uygun koşullarda cezasının infaz edilmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir.

e. Ceza İnfaz Kurumunda Tutulma Koşullarının Yaşam Bakımından Tehlike Oluşturduğu İddialarına Yönelik Tedbir Talebi Hakkında Karar Verilmesine Yer Olmadığına İlişkin Karar
Mecit GÜMÜŞ Kararı (B. No: 2016/5991)

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 7.4.2016 tarihinde verilen karara konu olayda, akciğer kanseri teşhisiyle tedavi altına alınan başvurunun ceza infaz kurumu koşullarında tedavisinin mümkün olmadığı belirtilerek cezasının infazının ertelenmesine yönelik tedbir kararı verilmesi talep edilmiştir.

Kamu makamlarının eylem ve işlemlerinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bireysel başvuru kapsamında anılan

Kamu makamlarının eylem ve işlemlerinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bireysel başvuru kapsamında anılan eylem, işlem veya ihmalin Anayasa’da güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğiyle sınırlı olarak bir inceleme yapılmaktadır.

eylem, işlem veya ihmalin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğiyle sınırlı olarak bir inceleme yapılmaktadır. Bu nedenle başvurunun mevzuata aykırı olarak cezasının infazının ertelenmesine karar verilmediğine ilişkin şikâyeti Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile işkence ve eziyet yasağı kapsamında yer alan ilkeler ışığında değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapıldıktan sonra başvuru, tutulduğu Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunun fiziki koşullarının ve imkânlarının yeterli olmaması nedeniyle Metris R (Revir) Tipi Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiştir.

Başvurucunun revir tipi ceza infaz kurumunda, 1-3 kişilik odalarda, yirmi dört saat doktor ve sağlık görevlileri gözetiminde tutulduğu, Adli Tıp Kurumuna sevk ve infazın ertelenmesine ilişkin işlemlerin devam ettiği görülmüştür.

Başvurucunun tedavi sürecine, tutulduğu kurumun koşullarına, diğer talep ve şikâyetlerine ilişkin değerlendirme sürecinin mümkün olan en kısa süre içinde sonuçlandırılması gerektiği anlaşılmıştır.

Açıklanan nedenlerle tedbir talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığından somut olayın koşulları altında başvurunun kişisel durumuna ve sağlık durumuna ilişkin değerlendirme sürecinin hızlandırılmasının istenmesine karar verilmiştir.

C. DİĞER KARARLAR

1. Anayasa Mahkemesi Üyeleri Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN'ın Meslekten Çıkarılmalarına İlişkin Karar (E.2016/6, K.2016/12)

Ülkemizde 15.7.2016 gecesi, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içerisinde örgütlenmiş olan bir grup tarafından demokratik anayasal düzeni cebir ve şiddet kullanarak ortadan kaldırma teşebbüsünde bulunulmuştur.

Karar, 667 sayılı Olağanüstü hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) "Yargı mensupları ile bu meslekten sayılanlara ilişkin tedbirler" başlıklı 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesi Üyeleri Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN'ın hukuki durumlarının değerlendirilmesine ilişkindir.

Ülkemizde 15.7.2016 gecesi, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içerisinde örgütlenmiş olan bir grup tarafından demokratik anayasal düzeni cebir ve şiddet kullanarak ortadan kaldırma teşebbüsünde bulunulmuştur.

Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan ilk açıklamada, anılan teşebbüse toplam 8.651 askerî personelin karıştığı, TSK'ya ait savaş uçakları dâhil otuz beş uçağın, otuz yedi helikopterin, yetmiş dört tanesi tank olmak üzere iki yüz kırk altı zırhlı aracın ve dört bine yakın hafif silahın kullanıldığı belirtilmiştir.

Teşebbüs sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Harekât Daire Başkanlığı, MİT yerleşkelerinin de aralarında bulunduğu birçok yere uçak ve helikopterlerin de kullanıldığı bombalı ve silahlı saldırılar yapılmış, Cumhurbaşkanı'na yönelik suikast girişiminde bulunulmuş, Başbakan'ın aracının bulunduğu konvoyla silahla ateş edilmiş, Genelkurmay Başkanı'nın da aralarında bulunduğu birçok üst düzey askerî yetkili rehin alınmış, çok sayıdaki kamu kurumu silah zoruyla işgal edilmiş veya buna teşebbüs edilmiştir.

Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve hafif silahlarla saldırılmış, bu sırada (polis, asker ve sivil) iki yüz elliye yakın kişi hayatını kaybetmiş, iki bini aşkın kişi ise yaralanmıştır.

Darbe teşebbüsü başta Cumhurbaşkanı olmak üzere anayasal organlar tarafından reddedilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın çağrısı üzerine halk sokağa çıkarak darbe teşebbüsüne tepki göstermiştir. Meşru devlet otoritelerinin emir ve talimatlarına göre hareket eden güvenlik güçleri tarafından darbe teşebbüsüne karşı konulmuştur. TBMM'de temsil edilen tüm siyasi partiler ile sivil toplum örgütleri darbe teşebbüsünü kabul etmediklerini açıklamışlardır. Basın yayın organlarının neredeyse tamamı darbe teşebbüsü aleyhine yayınlar yapmıştır. Yurt genelinde Cumhuriyet başsavcılıkları darbe teşebbüsünde bulunanlar hakkında soruşturma başlatarak güvenlik güçlerine teşebbüse katılanların yakalanması emrini vermişlerdir. Nihayetinde kapsamlı ve güçlü bir dirençle karşılaşan darbe teşebbüsü engellenmiştir.

Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve hafif silahlarla saldırılmış, bu sırada (polis, asker ve sivil) iki yüz elliye yakın kişi hayatını kaybetmiş, iki bini aşkın kişi ise yaralanmıştır.

Teşebbüste bulunan grup, işgal ettiği Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu (TRT) aracılığıyla "Yurtta Sulh Konseyi" adına bir bildiri yayımlamıştır. Anılan bildiride; TSK adına yönetime el konulduğu, siyasi iktidara görevden el çektirildiği, devlet yönetiminin kendilerince gerçekleştirileceği, vatana ihanet içinde bulunan tüm kişi ve kuruluşların mahkemeler önünde hesap vermesinin temin edileceği, tüm yurtta sıkıyönetim ilan edildiği, ikinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı uygulanacağı ve yeni bir anayasa hazırlanması temin edilene kadar kendilerince her türlü tedbirin alınacağı ifade edilmiştir.

Teşebbüs sırasında ülke genelindeki televizyon yayınlarının ve İnternet erişiminin kesilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlara saldırıda bulunulmuş; bazı özel televizyon kanallarının binaları işgal edilmiştir. Darbe teşebbüsü başta Cumhurbaşkanı olmak üzere anayasal organlar tarafından reddedilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın çağrısı üzerine halk sokağa çıkarak darbe teşebbüsüne tepki göstermiştir. Meşru devlet otoritelerinin emir ve talimatlarına göre hareket eden güvenlik güçleri tarafından darbe teşebbüsüne karşı konulmuştur. TBMM'de temsil edilen tüm siyasi partiler ile sivil toplum örgütleri darbe teşebbüsünü kabul etmediklerini açıklamışlardır. Basın yayın organlarının neredeyse tamamı darbe teşebbüsü aleyhine yayınlar yapmıştır. Yurt genelinde Cumhuriyet Başsavcılıkları darbe teşebbüsünde bulunanlar hakkında soruşturma

Yetkili makamların yaptıkları sözlü ve yazılı açıklamalar ile 667 sayılı KHK'nın genel gerekçesinde darbe teşebbüsünün FETÖ/PDY mensupları tarafından gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Darbe teşebbüsü sonrası başlatılan soruşturmalar kapsamında bu teşebbüse katıldıkları iddia edilen bazı şüphelilerin ifadelerinde kendilerinin ve anılan teşebbüsün FETÖ/PDY ile bağlantısının olduğuna dair itirafta bulundukları kamuoyuna yansımıştır.

başlatarak güvenlik güçlerine teşebbüse katılanların yakalanması emrini vermişlerdir. Nihayetinde kapsamlı ve güçlü bir dirençle karşılaşan darbe teşebbüsü engellenmiştir.

Darbe teşebbüsü sonrası ülke genelinde Fetullahçı Terör Örgütü / Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu değerlendirilen çok sayıda askeri personel, emniyet görevlisi ve yargı mensubu gözaltına alınmıştır. Ayrıca yargı mensupları dâhil binlerce kamu görevlisi görevden uzaklaştırılmıştır.

Millî Güvenlik Kurulunun (MGK) 20.7.2016 tarihli ve 498 sayılı tavsiye kararı ile Anayasa'nın 120. maddesi uyarınca Hükûmete olağanüstü hâl ilan edilmesi tavsiyesinde bulunulmuştur. Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, 20.7.2016 tarihinde, ülke genelinde 21.7.2016 Perşembe günü saat 01.00'den itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmesine karar vermiştir. Anılan karar 21.7.2016 tarihli ve 29777 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunca 22.7.2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) 23.7.2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yetkili makamların yaptıkları sözlü ve yazılı açıklamalar ile 667 sayılı KHK'nın genel gerekçesinde darbe teşebbüsünün FETÖ/PDY mensupları tarafından gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Darbe teşebbüsü sonrası başlatılan soruşturmalar kapsamında bu teşebbüse katıldıkları iddia edilen bazı şüphelilerin ifadelerinde kendilerinin ve anılan teşebbüsün FETÖ/PDY ile bağlantısının olduğuna dair itirafta bulundukları kamuoyuna yansımıştır.

Anayasa Mahkemesi Üyeleri Hakkındaki Ceza Soruşturması Süreci

Darbe teşebbüsü sonrası Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan 2016/103606 sayılı soruşturma kapsamında Cumhuriyet savcısının 16.7.2016 tarihli yazılı talimatıyla Anayasa Mahkemesi Üyeleri Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN'ın

Darbenin gerçekleşmesi hâlinde demokratik anayasal düzen ve milletin iradesinin üstünlüğü ortadan kalkmakta, demokratik düzende millete -dolayısıyla onu oluşturan her bir bireye- ait olan egemenlik bir grup zorbanın eline geçmektedir. Bu durumda demokrasiden ve hukuk devletinden söz etmek mümkün değildir. Doğal olarak böyle bir düzende bireylerin temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alacak bir mekanizma da olmayacaktır.

“Türkiye genelinde hükümeti devirmeye ve anayasal düzeni cebren ilgaya teşebbüs etmek suçunun hâlen işlenmeye devam edildiği, bu suçu işleyen Fetullah[çı] Terör Örgütlenmesi üyelerinin yurt dışına kaçıp saklanma ihtimali bulunduğu” gerekçesiyle gözaltına alınmalarına; konut, araç ve iş yerlerinde arama yapılmasına karar verilmiştir.

Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 20.7.2016 tarihli ve 2016/595 Sorgu sayılı kararıyla Anayasa Mahkemesi Üyesi Alparslan ALTAN’ın; Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 20.7.2016 tarihli ve 2016/437 Sorgu sayılı kararıyla Anayasa Mahkemesi Üyesi Erdal TERCAN’ın diğer bazı yargı mensuplarıyla birlikte “silahlı terör örgütüne üye olma” suçundan tutuklanmalarına karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu koşullar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

A. Olağanüstü Hâl İlanına Neden Olan Olay ve Olguların Anayasal Yönden Değerlendirmesi

Anayasa’nın Başlangıç’ında yer verilen ilkeler, 2. maddesinde sayılan devletin nitelikleri, 6. maddesinde düzenlenen egemenliğin aidiyeti ve kullanılma şekli ile Anayasa’nın sistematiği birlikte dikkate alındığında; “egemenlik”, “egemenliğin kullanılış şekli”, “milletin iradesi”, “demokrasi”, “hukuk devleti” ve “insan hakları” arasında birbirleriyle ayrılmaz bağ kurulduğu anlaşılmaktadır. Buna göre tüm medeni toplumlarda olduğu gibi egemenliğin kaynağı millet olacak, egemenlik -doğrudan veya dolaylı olarak- milletin iradesiyle yetkilendirilen organlar eliyle kullanılacak, milletin iradesi demokratik bir düzende ortaya çıkacak, egemenliğin yetkili organlar eliyle kullanımı hukuk devleti ilkesi başta olmak üzere demokrasinin ilkelerine uygun ve insan haklarına saygı gösterilerek gerçekleştirilecektir.

Darbe teşebbüsü, egemenliğin kaynağı olmayan ve milletin egemenliği kullanmak üzere yetkilendirdiği organlar arasında bulunmayan bir grubun zorla demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye kalkışmasıdır. Darbenin gerçekleşmesi hâlinde demokratik anayasal düzen ve milletin iradesinin üstünlüğü orta-

Demokratik bir toplumun karşılaşılabileceği en ağır tehditlerden birinin, belki de en ağırının darbe teşebbüsleri olduğu söylenebilir.

dan kalkmakta, demokratik düzende millete -dolayısıyla onu oluşturan her bir bireye- ait olan egemenlik bir grup zorbanın eline geçmektedir. Bu durumda demokrasiden ve hukuk devletinden söz etmek mümkün değildir. Doğal olarak böyle bir düzende bireylerin temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alacak bir mekanizma da olmayacaktır.

Açıklanan nedenlerle darbe teşebbüslerinin, Anayasa'da belirlenen demokratik toplum düzeninin olmazsa olmaz ilkeleri olan "egemenliğin millete ait olması", "egemenliğin yetkili organlar eliyle kullanılması", "egemenliğin kullanılmasının, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı", "hiçbir kimsenin veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisini kullanamayacağı", "demokrasi", "hukuk devleti" ve "insan haklarına saygı" ilkelerine açık ve ağır saldırı teşkil ettiği tartışmasızdır. Bu yönüyle demokratik bir toplumun karşılaşılabileceği en ağır tehditlerden birinin, belki de en ağırının darbe teşebbüsleri olduğu söylenebilir.

Ülkemizde, çok partili siyasi hayata geçildiği tarihten bugüne kadar birçok kez darbe yapılmış veya buna teşebbüs edilmiştir. Bu nedenle milletimiz, darbe teşebbüsüyle millet iradesini ve egemenliğini gasb edenlerin demokratik anayasal düzene ve insan haklarına karşı nasıl büyük bir tehdit oluşturduğunun en başta gelen tanığıdır.

15 Temmuz 2016 gecesi TSK içinde örgütlenmiş bir grup, anayasal düzenin ortadan kaldırılması teşebbüsünde bulunmuş, bu teşebbüs demokratik bir toplumun meşru tüm unsurlarının kararlı direnci sayesinde engellenmiştir. Başta egemenliği gasbedilmeye çalışılan milletimiz olmak üzere, millet adına egemenliği kullanmaya yetkili

Başta egemenliği gasbedilmeye çalışılan Milletimiz olmak üzere, millet adına egemenliği kullanmaya yetkili organlar (Cumhurbaşkanı, TBMM, Bakanlar Kurulu ve yargı kurumları), demokratik toplumun vazgeçilmez unsurları olan tüm siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, basın yayın organları ve meşru demokratik otoritenin emir ve talimatlarıyla hareket eden güvenlik güçleri bu egemenlik ve demokrasi direnişini hep birlikte gerçekleştirmişlerdir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gecenin ilk saatlerinde çatışmalar devam ederken yaptığı açıklamayla bu teşebbüsü anayasal düzene karşı demokrasi dışı bir girişim olarak tanımlamış ve açıkça reddetmiştir.

organlar (Cumhurbaşkanı, TBMM, Bakanlar Kurulu ve yargı kurumları), demokratik toplumun vazgeçilmez unsurları olan tüm siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, basın yayın organları ve meşru demokratik otoritenin emir ve talimatlarıyla hareket eden güvenlik güçleri bu egemenlik ve demokrasi direnişini hep birlikte gerçekleştirmişlerdir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gecenin ilk saatlerinde çatışmalar devam ederken yaptığı açıklamayla bu teşebbüsü “anayasal düzene karşı demokrasi dışı bir girişim” olarak tanımlamış ve açıkça reddetmiştir.

Darbe teşebbüsü, iradesini ve egemenliğini milletin elinden almaya teşebbüs edenlerin demokratik anayasal düzene ve insan haklarına yönelik tehditlerinin büyüklüğünü somut olarak ortaya çıkarmıştır.

15 Temmuz 2016 gecesi meydana gelen darbe teşebbüsünün demokratik anayasal düzene karşı oluşturduğu tehdidin büyüklüğünü değerlendirmek bakımından, engellenmiş olan bu teşebbüsün somut olarak meydana getirdiği zararların tek başına dikkate alınması yeterli değildir. Darbe teşebbüsünün kısa sürede engellenememiş olması ya da darbenin gerçekleşmesi hâlinde oluşabilecek risklerin de değerlendiril-

Darbe teşebbüsünün kısa sürede engellenememiş olması ya da darbenin gerçekleşmesi hâlinde oluşabilecek risklerin de değerlendirilmesi gerekir. Egemenliğin sahibi olan millet ve demokratik anayasal düzenin tüm unsurları, darbe teşebbüsünü kararlı bir direnişle kısa sürede engellememiş olsalardı ya bir grup zorbanın mutlak egemenliğini kabul edecekler ve onun hiçbir demokratik denetime tabi olmayan iradesine tabi olacaklar ya da direnmeye devam edeceklerdi. Birinci ihtimal bir milletin demokratik açıdan ölümü anlamına gelecekti. Çok az sayıda kötülük, iradesi ve egemenliği gasbedilen bir milleti bu derece aşağılayabilir. İkinci ihtimal olan çatışmaların uzaması ve yaygınlaşması, devlet otoritesinin, hatta devletin tamamen ortadan kalkması riskinin yakın, ciddi ve açık bir tehdit olarak ortaya çıkmasına neden olacaktı. Son zamanlarda tanık olunan yakın çevremizdeki ülkelerin durumu, devlet otoritesinin ortadan kalkması hâlinde bırakın demokratik bir düzende yaşamayı insanların en temel haklarının her gün saldırı altında olduğu bir düzensizlik ve kargaşa ortamının acı örnekleri olarak dünya kamuoyunun gözü önünde durmaktadır. Darbe teşebbüsünün, ülkemizin birçok terör örgütünün açık hedefi olduğu günlerde gerçekleştirilmesi bu riskin ağırlığını daha da artırmıştır.

Özgürlük-güvenlik dengesinin sağlanması modern demokrasilerin en önemli amaçlarından biri hâline gelmiştir. Çünkü güvenliğin olmadığı yerde demokratik düzeni sürdürmek ve özgürlükleri hayata geçirebilmek mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle şimdiden Türk demokrasi tarihine kara bir leke olarak geçen 15 Temmuz darbe teşebbüsünün demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine ve Millî güvenliğe yönelik en ağır saldırılardan biri, belki de en ağırlığı olduğu sonucuna varmak gerekir.

rilmesi gerekir. Egemenliğin sahibi olan millet ve demokratik anayasal düzenin tüm unsurları, darbe teşebbüsünü kararlı bir direnişle kısa sürede engellememiş olsalardı ya bir grup zorbanın mutlak egemenliğini kabul edecekler ve onun hiçbir demokratik denetime tabi olmayan iradesine tabi olacaklar ya da direnmeye devam edeceklerdi. Birinci ihtimal bir milletin demokratik açıdan ölümü anlamına gelecekti. Çok az sayıda kötülük, iradesi ve egemenliği gasbedilen bir milleti bu derece aşağılayabilmektedir. İkinci ihtimal olan çatışmaların uzaması ve yaygınlaşması, devlet otoritesinin, hatta devletin tamamen ortadan kalkması riskinin yakın, ciddi ve açık bir tehdit olarak ortaya çıkmasına neden olacaktı. Son zamanlarda tanık olunan yakın çevremizdeki ülkelerin durumu, devlet otoritesinin ortadan kalkması hâlinde bırakın demokratik bir düzende yaşamayı, insanların en temel haklarının her gün saldırı altında olduğu bir düzensizlik ve kargaşa ortamının acı örnekleri olarak dünya kamuoyunun gözü önünde durmaktadır. Darbe teşebbüsünün ülkemizin birçok terör örgütünün açık hedefi olduğu günlerde gerçekleştirilmesi bu riskin ağırlığını daha da artırmıştır.

Bütün bu değerlendirmeler birlikte ele alındığında darbe teşebbüsünün sadece demokratik anayasal düzen yönünden değil bununla sıkı bağı olan "Millî güvenlik" yönünden de mevcut ve ağır bir tehdit oluşturduğu anlaşılmaktadır. Millî güvenlik, Anayasa'da ve insan haklarının korunmasına ilişkin birçok uluslararası belgede, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması sebepleri arasında sayılmıştır. Özgürlük-güvenlik dengesinin sağlanması modern demokrasilerin en önemli amaçlarından biri hâline gelmiştir. Çünkü güvenliğin olmadığı yerde demokratik düzeni sürdürmek ve özgürlükleri hayata geçirebilmek mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle şimdiden Türk demokrasi tarihine kara bir leke olarak geçen 15 Temmuz darbe teşebbüsünün demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, Millî güvenliğe yönelik en ağır saldırılardan biri, belki de en ağırlığı olduğu sonucuna varmak gerekir.

Bazı durumlarda devletin, demokratik anayasal düzene, temel hak ve hürriyetler ile Millî güvenliğe yönelik tehditleri ortadan kaldırması olağan yönetim usulleriyle mümkün olmayabilir. Dolayısıyla bu tehditler ortadan kaldırılınca kadar olağanüstü yönetim usullerinin uygulanması gerekebilir. Anayasa’da buna imkân tanımak üzere olağanüstü yönetim usulleri öngörülmüş olup bunlardan biri de Anayasa’nın 120. maddesinde düzenlenen olağanüstü hâl ilanıdır.

B. 667 Sayılı KHK Kapsamında Öngörülen Tedbirler

Darbe teşebbüsü fiilen engellenmiş olmakla birlikte bu teşebbüsün demokratik anayasal düzene, temel hak ve hürriyetler ile Millî güvenliğe yönelik oluşturduğu tehlikenin tamamen ortadan kaldırılması ve benzer teşebbüslerin önüne geçecek tedbirler alınması devletin sadece yetkisinde olan bir husus değil, Anayasa’nın 5. maddesi gereğince bireylere ve topluma karşı ertelenemeyecek bir sorumluluğu ve görevidir.

Bazı durumlarda devletin, demokratik anayasal düzene, temel hak ve hürriyetler ile Millî güvenliğe yönelik tehditleri ortadan kaldırması olağan yönetim usulleriyle mümkün olmayabilir. Dolayısıyla bu tehditler ortadan kaldırılınca kadar olağanüstü yönetim usullerinin uygulanması gerekebilir. Anayasa’da buna imkân tanımak üzere “olağanüstü yönetim usulleri” öngörülmüş olup bunlardan biri de Anayasa’nın 120. maddesinde düzenlenen “olağanüstü hâl ilanı”dır.

Nitekim darbe teşebbüsünün fiilen engellenmesinden sonra Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, MGK’nın da görüşünü aldıktan sonra 21.7.2016 günü saat 01.00’den itibaren geçerli olmak üzere yurdun bütününde doksan gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmesine karar vermiş bu karar aynı gün TBMM tarafından onaylanmıştır.

Olağanüstü hâl süresince demokratik anayasal düzen ile temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik tehditleri bertaraf etmek için Anayasa’da tanınan imkânlardan biri de Anayasa’nın 121. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, Cumhurbaşkanı’nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kuruluna “olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konularda” KHK çıkarma yetkisi verilmesidir.

Nitekim bu kapsamda Cumhurbaşkanı’nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, 23.7.2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 667 sayılı KHK’yı çıkarmıştır.

KHK'nın 3. ve 4. maddelerinde öngörülen meslekten veya kamu görevinden çıkarma; adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile Millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğindedir.

C. 667 Sayılı KHK Kapsamında Yargı Mensupları ve Diğer Kamu Görevlilerine İlişkin Öngörülen Tedbirler

KHK'nın 3. maddesinde yargı mensupları ile bu meslekten sayılanlardan; 4. maddesinde ise bunlar dışındaki tüm kamu personelinin (işçiler dâhil) "terör örgütlerine veya MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara" üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin meslekten veya kamu görevinden çıkarılmalarına karar verileceği düzenlenmiştir. Anılan maddelerde, görevine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği de hüküm altına alınmıştır.

Olağanüstü hâli gerekli kılan konu, 667 sayılı KHK'nın amacı ile 3. ve 4. maddelerinde düzenlenen tedbirlerin kapsamı ve mahiyeti birlikte dikkate alındığında anılan tedbirler vasıtasıyla başta FETÖ/PDY olmak üzere terör örgütlerine veya MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin tamamının tüm kamu kurum ve kuruluşlarından çıkarılması sonucuna ulaşmak istendiği anlaşılmaktadır.

Buna göre KHK'nın 3. ve 4. maddelerinde öngörülen meslekten veya kamu görevinden çıkarma; adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile Millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran "olağanüstü tedbir" niteliğindedir.

FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve somut darbe teşebbüsünün bu yapılanmadan kaynaklanmış olması, potansiyel tehdidi mevcut tehlikeye dönüştürmüş demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır.

Başta FETÖ/PDY olmak üzere terör örgütleriyle veya Millî güvenliğe karşı faaliyette bulunan yapı, oluşum ya da gruplarla herhangi bir bağı olduğu değerlendirilen yargı mensuplarının meslekten çıkarılması, demokratik toplumun temel değerlerinden biri olan yargının güvenilirliği ve saygınlığının sağlanması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

Başta FETÖ/PDY olmak üzere terör örgütleriyle veya Millî güvenliğe karşı faaliyette bulunan yapı, oluşum ya da gruplarla herhangi bir bağı olduğu değerlendirilen yargı mensuplarının meslekten çıkarılması, demokratik toplumun temel değerlerinden biri olan yargının güvenilirliği ve saygınlığının sağlanması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

D. 667 Sayılı KHK Kapsamındaki Meslekten Çıkarma Tedbirinin Anayasa Mahkemesi Üyeleri Yönünden Uygulanma Koşulları

KHK'nın 3. maddesinde sayılan yargı mensupları arasında "Anayasa Mahkemesi Üyeleri" de bulunmaktadır. Anılan madde uyarınca meslekten çıkarma tedbirinin Anayasa Mahkemesi üyeleri bakımından uygulanabilmesi için;

- a. Üyenin, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara "üyeliği", "mensubiyeti" veya "iltisak" yahut bunlarla "irtibatı" olduğunun değerlendirilmesi,
- b. Bu değerlendirmenin Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca yapılması gerekmektedir.

KHK'nın 3. maddesinde genel olarak "terör örgütlerine veya MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplar"dan söz edilmişse de madde gerekçesi dikkate alındığında FETÖ/PDY'nin bunların başında geldiği anlaşılmaktadır.

Tedbirin uygulanması için mutlaka terör örgütüyle, terör faaliyetleriyle ve bu arada darbe teşebbüsüyle Anayasa Mahkemesi üyeleri arasında bağ kurulması şartı aranmamış; MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen "yapı", "oluşum" veya "gruplar"la bağ kurulması yeterli görülmüştür.

Diğer taraftan maddeye göre meslekten çıkarma tedbirinin uygulanabilmesi için söz konusu bağın yapıya, oluşuma veya gruba "üyelik" veya "mensubiyet" şeklinde olması zorunlu olmayıp "iltisak" ya da "irtibat" şeklinde olması da yeterlidir.

Maddede, terör örgütleri veya MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplar ile üyeler arasındaki bağın sübut derecesinde ortaya konulması aranmamıştır. Böyle bir bağın Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca değerlendirilmesi yeterli görülmüştür. Buradaki değerlendirme Genel Kurulun salt çoğunluğunda oluşacak bir kanaati ifade etmektedir. Kuşkusuz bu kanaat cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece meslekte kalmanın uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirmeden ibarettir.

Son olarak maddede, terör örgütleri veya MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplar ile üyeler arasındaki bağın "sübut" derecesinde ortaya konulması şartı aranmamıştır. Böyle bir bağın Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca "değerlendirilmesi" yeterli görülmüştür. Buradaki değerlendirme Genel Kurulun salt çoğunluğunda oluşacak bir "kanaati" ifade etmektedir. Kuşkusuz bu kanaat cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece meslekte kalmanın uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirmeden ibarettir.

KHK'nın 3. maddesinde bu kanaate varılabilmesi için belli bir tür delile dayanma zorunluluğu öngörülmemiştir. Bu kanaatin hangi hususlara dayanılarak oluşacağı Genel Kurulun salt çoğunluğunun takdirine bırakılmıştır. Burada önemli olan belli bir kanaate varılırken keyfilikten uzak durulmasıdır.

Şüphesiz yukarıda belirtilen bağın bulunup bulunmadığına ilişkin değerlendirme yapılırken, yetkili kurulları belli bir kanaate ulaştıracak nedenler her somut olayın özelliğine göre değişebilecektir.

E. Anayasa Mahkemesi Üyeleri Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN Hakkında Meslekten Çıkarma Tedbirinin Uygulanıp Uygulanmayacağına İlişkin Değerlendirme

15 Temmuz 2016 gecesi başlayıp ertesi gün belli bir saate kadar devam eden darbe teşebbüsünün planlayıcısı ve uygulayıcısının uzun süredir soruşturma ve kovuşturmalara konu olan, son dönemde MGK tarafından "millî güvenliği tehdit eden bir terör örgütü" olarak tanımlanan FETÖ/PDY olduğu yetkili makamlarca değerlendirilmiştir.

FETÖ/PDY'nin örgütlenmesi bakımından önem verdiği kurumların başında gelen TSK, emniyet teşkilatı ve yargı kurumlarında görev yapan çok sayıda askerî personel,

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca anayasal düzeni cebir ve şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçuna ilişkin olarak başlatılan soruşturma kapsamında Anayasa Mahkemesi Üyeleri Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN da FETÖ-PDY üyesi oldukları gerekçesiyle 16.7.2016 tarihinde gözüaltına alınmışlardır.

Anılan üyelerin farklı sulh ceza hâkimlikleri tarafından yapılan sorgularının ardından 20.7.2016 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmalarına karar verilmiştir.

emniyet görevlisi ve yargı mensubu hakkında darbe teşebbüsü sonrası ülke genelinde soruşturmalar başlatılmış ve gözüaltı tedbirleri uygulanmıştır.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca anayasal düzeni cebir ve şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçuna ilişkin olarak başlatılan soruşturma kapsamında Anayasa Mahkemesi Üyeleri Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN da “FETÖ-PDY üyesi” oldukları gerekçesiyle 16.7.2016 tarihinde gözüaltına alınmışlardır.

Anılan üyelerin farklı sulh ceza hâkimlikleri tarafından yapılan sorgularının ardından 20.7.2016 tarihinde “silahlı terör örgütüne üye olma” suçundan tutuklanmalarına karar verilmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 1.8.2016 tarihinde bu üyelerin mal varlıkları üzerine tedbir konulmuştur.

Bu süreçte darbe teşebbüsü sonrası ilan edilen olağanüstü hâlin uygulanmasına ilişkin tedbirleri düzenleyen 667 sayılı KHK’nın 3. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından Üyeler Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN’ın hukuki durumlarının değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca yapılacak değerlendirmede dikkate alınmak üzere Üyeler Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN’ın yazılı savunmaları alınmıştır. Anılan

667 sayılı KHK kapsamında yapılacak değerlendirme, adli suç veya disiplin suçu niteliğindeki somut bir eylemin soruşturulması mahiyetinde olmayıp Anayasa Mahkemesi Üyelerinin belli bir yapıyla herhangi bir bağlarının olup olmadığına ilişkin kanaatin oluşturulacağı bir süreci ifade etmektedir. Dolayısıyla KHK’nın amacı ve tedbirin niteliği ile somut olayın özellikleri birlikte dikkate alındığında ilgili üyeler hakkında mevcut bilgi ve belgelere göre değerlendirme yapılması gerekmiştir.

Somut olayın yukarıda ifade edilen özellikleri, anılan yapı ile ilgileri olduğuna dair sosyal çevre bilgisi ve Anayasa Mahkemesi Üyelerinin zaman içinde oluşan ortak kanaatleri birlikte dikkate alınarak, Üyeler Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN'ın KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında söz konusu yapı ile meslekte kalmalarıyla bağdaşmayacak nitelikte bağlarının olduğu değerlendirilmiştir.

Durumları bu şekilde değerlendirilen üyelerin, temel görevi demokratik anayasal düzen ile temel hak ve hürriyetleri korumak olan Anayasa Mahkemesinde görev yapmaya devam etmesinin yargının güvenilirliğini ve saygınlığını da zedeleyeceği açıktır.

Üyeler savunmalarında FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlarının bulunmadığını beyan etmişler; yöneltlen suçlamayla ilgili somut bilgi ve belgeler kendilerine sunulduktan sonra yeniden savunma imkânı verilmesini, isimlerini belirttikleri bazı tanıkların dinlenmesini talep etmişlerdir.

667 sayılı KHK kapsamında yapılacak değerlendirme, adli suç veya disiplin suçu niteliğindeki somut bir eylemin soruşturulması mahiyetinde olmayıp Anayasa Mahkemesi Üyelerinin belli bir yapıyla herhangi bir bağlarının olup olmadığına ilişkin kanaatin oluşturulacağı bir süreci ifade etmektedir. Dolayısıyla KHK'nın amacı ve tedbirin niteliği ile somut olayın özellikleri birlikte dikkate alındığında ilgili Üyeler hakkında mevcut bilgi ve belgelere göre değerlendirme yapılması gerekmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun Üyeler Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN hakkında 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca yapacağı değerlendirme, anılan üyelerin MGK'ca devletin Millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplardan MGK kararlarında ifade edildiği şekliyle "Paralel Devlet Yapılanması" ile "üyelik", "mensubiyet", "iltisak" veya "irtibat" şeklinde herhangi bir bağlarının olup olmadığına ilişkindir. Yukarıda ifade edildiği üzere bu değerlendirme için Genel Kurulun salt çoğunluğunda anılan üyelerle ilgili oluşacak "kanaat" yeterlidir.

Somut olayın yukarıda ifade edilen özellikleri, anılan yapı ile ilgileri olduğuna dair sosyal çevre bilgisi ve Anayasa Mahkemesi Üyelerinin zaman içinde oluşan ortak kanaatleri birlikte dikkate alınarak Üyeler Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN'ın KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında söz konusu yapı ile meslekte kalmalarıyla bağdaşmayacak nitelikte bağlarının olduğu değerlendirilmiştir.

Durumları bu şekilde değerlendirilen üyelerin, temel görevi demokratik anayasal düzen ile temel hak ve hürriyetleri korumak olan Anayasa Mahkemesinde görev yapmaya devam etmesinin yargının güvenilirliğini ve saygınlığını da zedeleyeceği açıktır.

Açıklanan nedenlerle Üyeler Alparslan ALTAN ve Erdal TERCAN'ın meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına oy birliğiyle karar verilmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

İSTATİSTİKLER

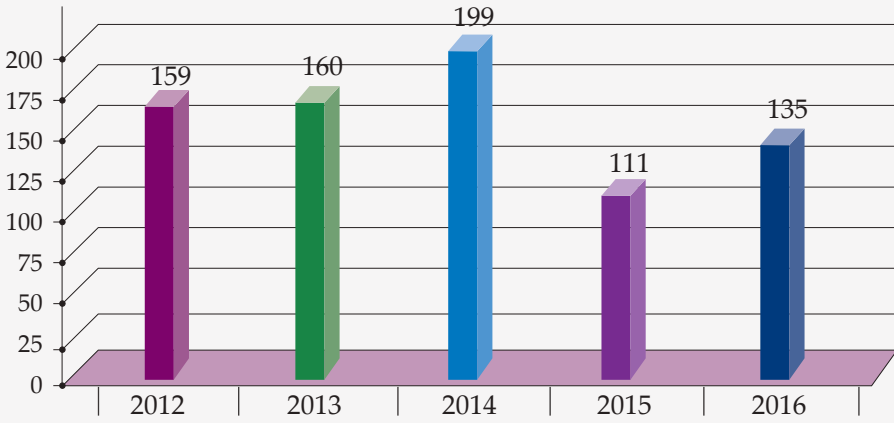
A. NORM DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2015 yılından 2016 yılına 34 dosya devretmiştir.

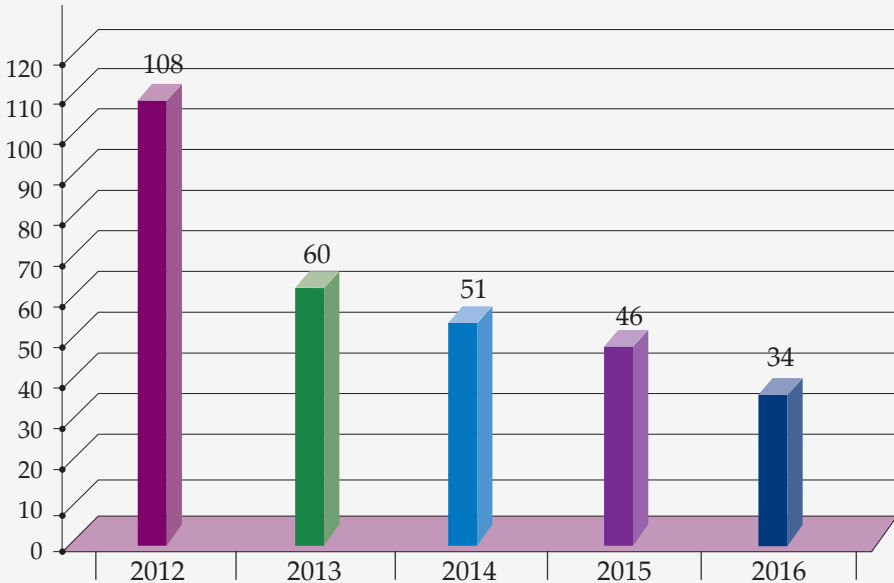
2016 yılında 135 iptal ve itiraz başvurusu yapılmıştır.

Toplam 169 başvurudan 2016 yılında 130'u karara bağlanmış, 39'u 2017 yılına devretmiştir.

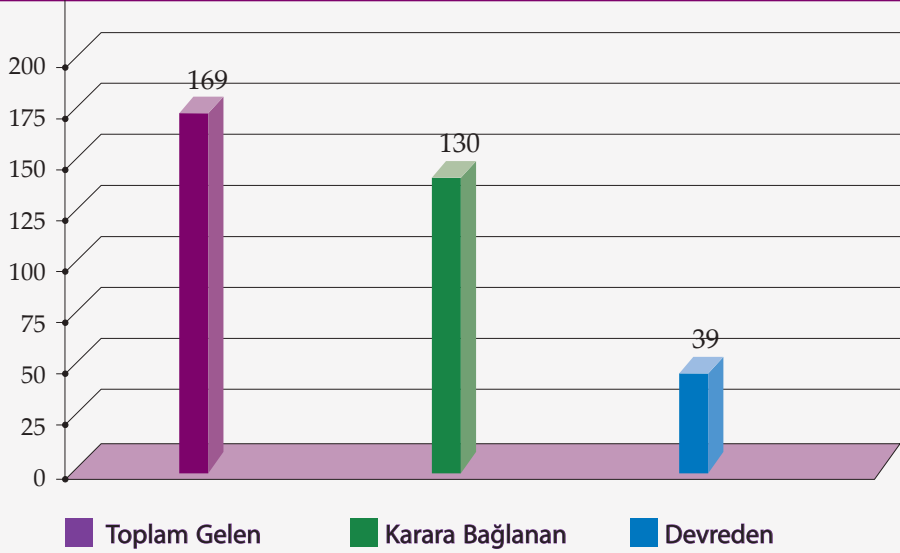
1- YILLARA GÖRE GELEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

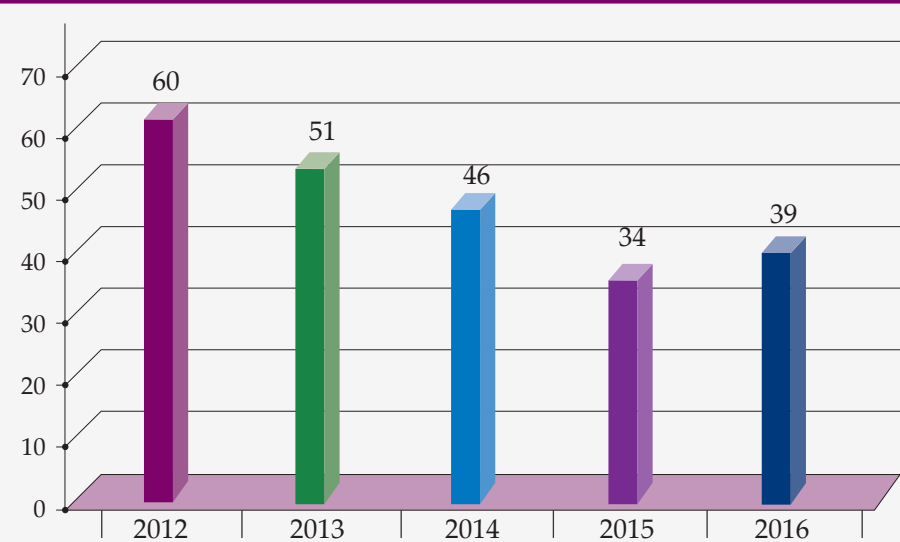
2- ÖNCEKİ YILLARDAN DEVREDEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

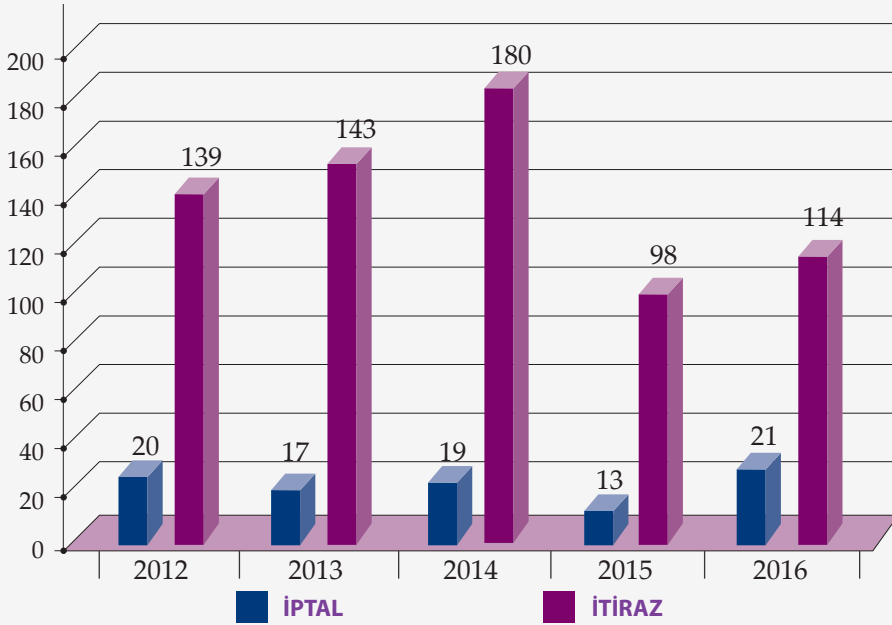
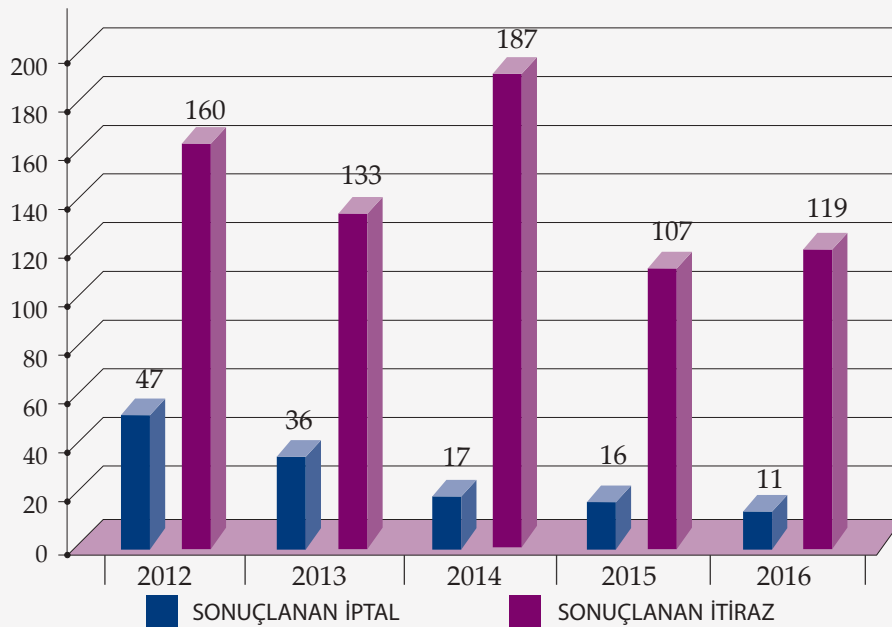

3- 2016 YILI TOPLAM İPTAL VE İTİRAZ BAŞVURUSU İLE KARARA BAĞLANAN BAŞVURU SAYISI

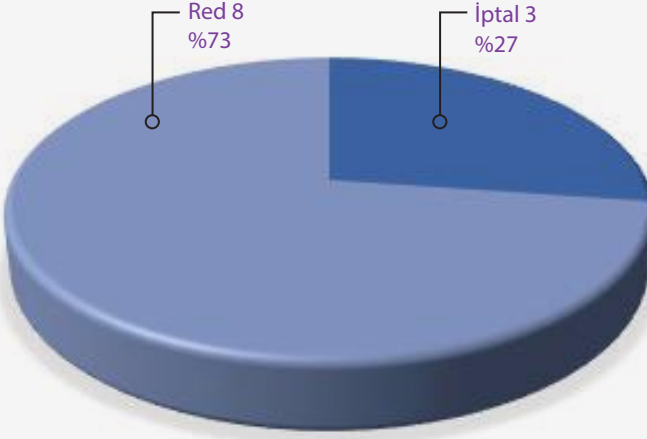

4- YILLARA GÖRE SONRAKİ YILA DEVREDEN İPTAL-İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

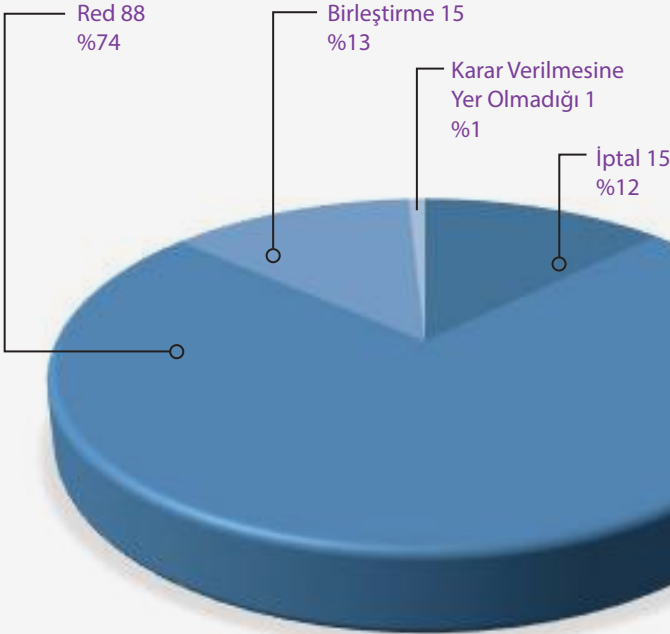

5- YILLARA GÖRE GELEN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI**6- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI**

7- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İPTAL DAVALARINDA VERİLEN KARARLAR

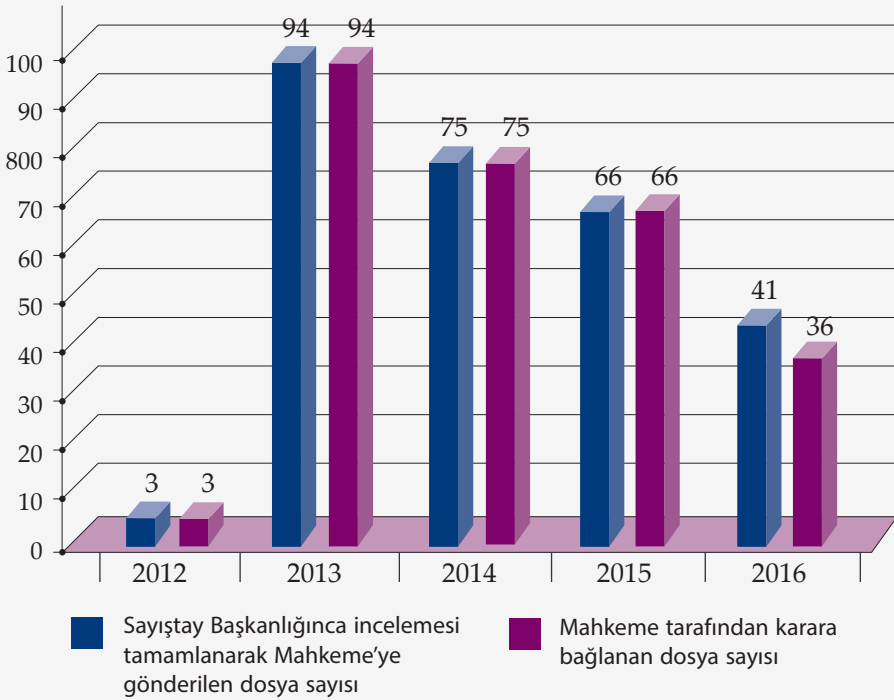
8- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İTİRAZ BAŞVURULARINDA VERİLEN KARARLAR

B. SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2016 yılında Sayıştay Başkanlığı tarafından incelemesi tamamlanarak gönderilen 41 hesap inceleme raporundan 36'sı görüşülerek karara bağlanmış olup 2016 yılında karara bağlanamayan 5 hesap inceleme raporu gündem sırasına alınmıştır.

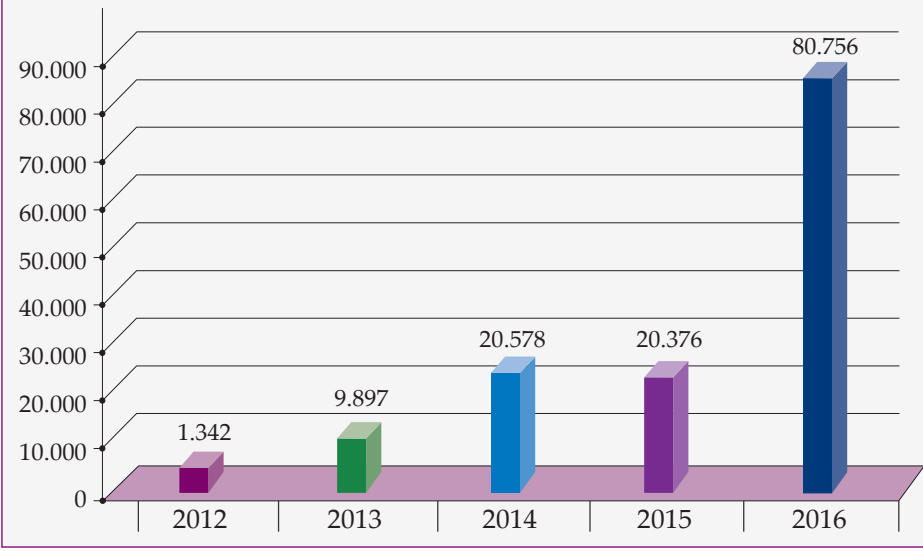
1- YILLARA GÖRE MAHKEMEMİZE GÖNDERİLEN VE KARARA BAĞLANAN HESAP İNCELEME SAYISI

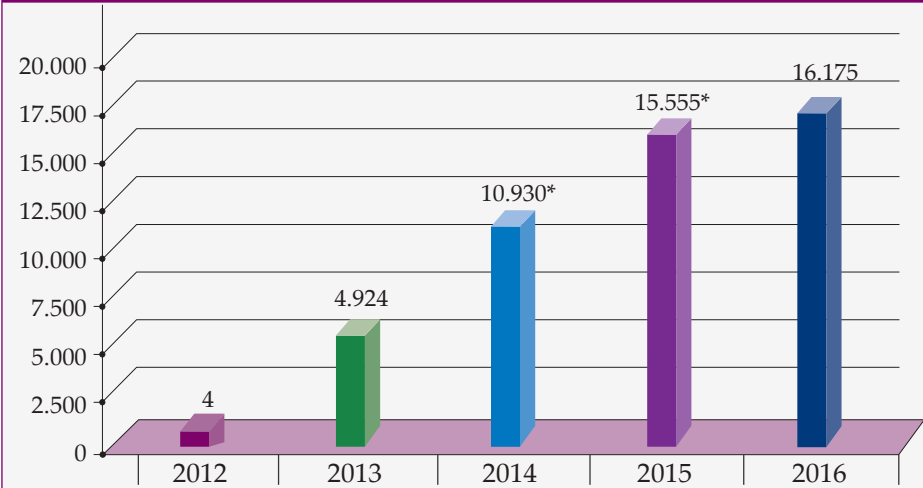
C. BİREYSEL BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

Mahkeme, 20.780'i önceki yıllardan devreden, 80.756'sı 2016 yılı içinde gelen olmak üzere 101.536 bireysel başvurudan 16.175'ini karara bağlamıştır.

1- YILLARA GÖRE TOPLAM BAŞVURU SAYISI

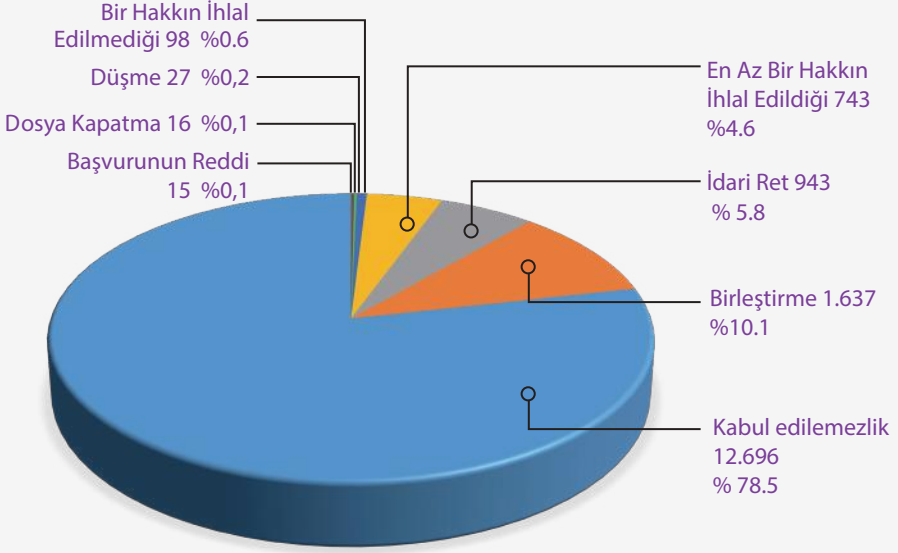

2- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURU SAYISI

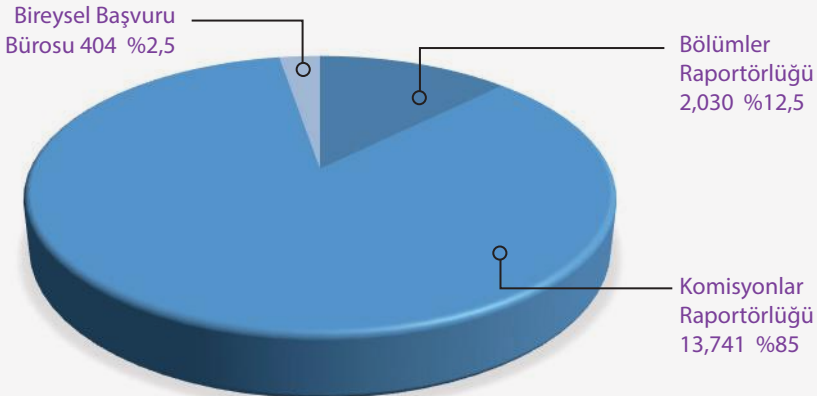
* İdari redde itirazın kabulü halinde dosya yeniden açılarak sonuçlandırılan dosyalar içinden çıkarıldığından bu veriler 2015 yılı raporu verilerine göre çok düşük oranda değişiklik göstermiştir.

3- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARDA VERİLEN KARARLAR

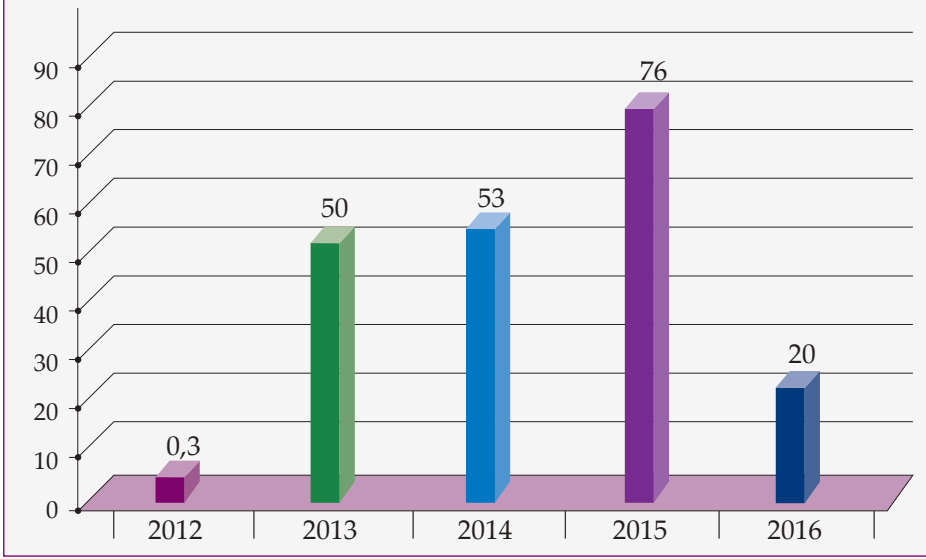

2016 yılı içinde sonuçlandırılan kararların 12.696'sı kabul edilemezlik, 1.637'si birleştirme, 943'ü idari ret, 743'ü en az bir hakkın ihlal edildiği, 98'i bir hakkın ihlal edilmediği, 27'si düşme, 16'sı dosya kapatma, 15'i başvurunun reddi kararları şeklindedir.

4- 2016 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN BİRİMLERE GÖRE DAĞILIMI

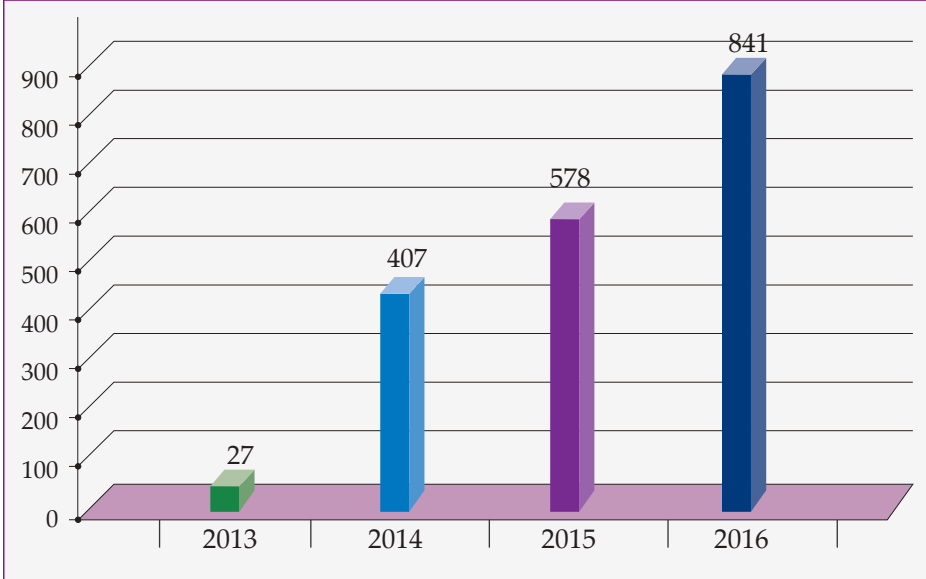

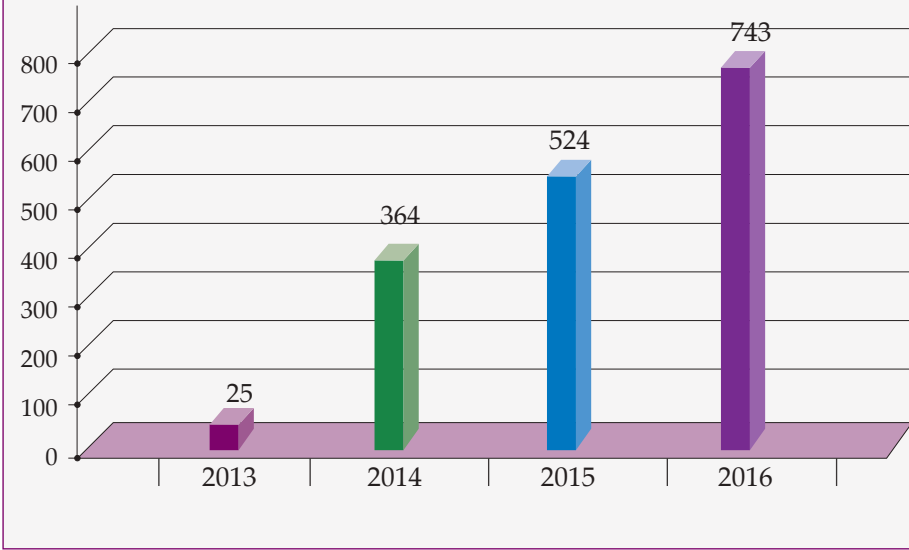
5- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN - GELEN BAŞVURU ORANI (%)

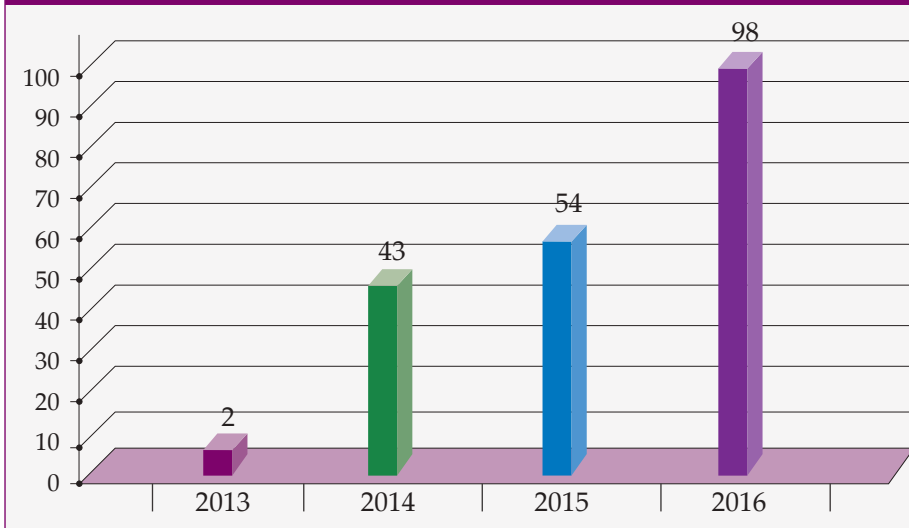
2016 yılı içinde karara bağlanan bireysel başvuru sayısının aynı yıl içinde gelen başvuru sayısına oranı %20'dir. Bunda 15 Temmuz Darbe Teşebbüsü sonrasında uygulanan tedbirlere ilişkin başvurular etkili olmuştur.

6- YILLARA GÖRE ESAS İNCELEMESİ YAPILAN BAŞVURU SAYISI

7- YILLARA GÖRE EN AZ BİR HAK İHLALİ BULUNAN BAŞVURU SAYISI

Genel Kurul ve Bölümlerce esas incelemesi yapılan 841 başvurunun 743'ünde en az bir hakkın ihlal edildiğine, buna karşılık 98'inde ise hak ihlalinin bulunmadığına karar verilmiştir.

8- YILLARA GÖRE HAK İHLALİNİN BULUNMADIĞINA KARAR VERİLEN BAŞVURU SAYISI

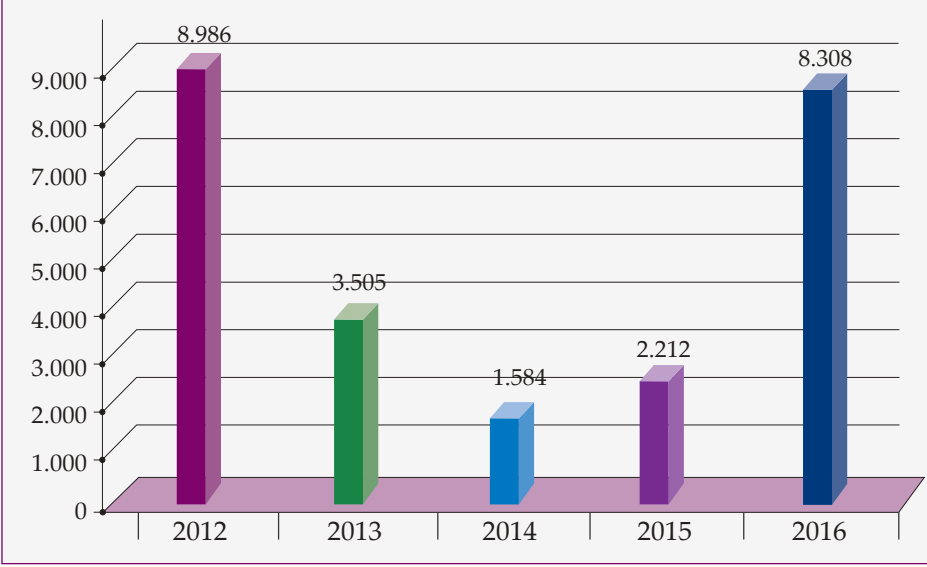
9- 2016 YILINDA İHLAL KARARLARINDAKİ ÇEŞİTLİLİK VE ARTIŞ

Hak ihlaline ilişkin kararlara bakıldığında 622 kararla en fazla adil yargılanma hakkına ilişkin karar verildiği görülmektedir.

YIL	2013	2014	2015	2016	Toplam
Yaşam hakkı	2	5	11	19	37
İşkence ve kötü muamele yasağı	0	3	10	25	38
Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı	7	35	28	18	88
Adil yargılanma hakkı	13	302	383	622	1.320
İfade özgürlüğü	0	8	22	5	35
Eğitim hakkı	0	0	0	0	0
Ayrımcılık yasağı	0	1	2	1	4
Din ve vicdan özgürlüğü	0	1	1	0	2
Maddi manevi varlığın korunması hakkı	1	1	3	9	14
Özel ve aile hayatına saygı hakkı	0	2	20	44	66
Mülkiyet hakkı	1	10	26	18	55
Seçme ve seçilme hakkı	2	4	0	0	6
Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı	0	0	2	0	2
Sendika hakkı	0	2	27	1	30
Örgütlenme özgürlüğü	0	0	1	1	2
Suç ve cezalara ilişkin esaslar	1	4	5	1	11
Etkili başvuru hakkı	0	0	0	2	2
Toplam	27	378	541	766	1.712

Not: İhlal sayısının başvuru ve karar sayına göre daha fazla olması, bazı bireysel başvurularda birden fazla hak ihlaline hükmedilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

10- YILLARA GÖRE AİHM'E TÜRKİYE ALEYHİNE YAPILAN VE YARGISAL BİR OLUŞUMA SEVK EDİLEN BAŞVURU SAYISI

12 Eylül 2010 tarihinde halk oylaması ile kabul edilen anayasa değişikliği sonrasında bireysel başvurunun hukuk sistemimize girmesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yapılmadan sorunların iç hukukta çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı 2012 yılından 2016 yılına kadar istatistiklerde yaşanan değişim bu amaca önemli ölçüde ulaşıldığını göstermektedir. Ancak 2016 yılında olağanüstü hâl kapsamında uygulanan tedbirlerle ilgili doğrudan AİHM'e yapılan başvurular nedeniyle bu yıla ilişkin istatistik yukarıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı
No : 4 06805 Çankaya / ANKARA
Telefon : 0312 463 73 00 • Faks : 0312 463 74 00
E-posta : bilgi@anayasa.gov.tr

www.anayasa.gov.tr